ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1929

(Archaeological Society)

Athens

1931

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1929

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1931

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ„ 4801

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX
ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLÉMENCEAU
A. E. H. GOEKOOP
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

'Η Α.Β.Υ. ὁ πρῖγκιψ **τῆς Ρουμανίας Κάρολος.**
'Η Α.Β.Υ. ὁ πρῖγκιψ **Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος 'Αδόλφος.**
'Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος. 'Αθῆναι.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig. Davidstrasse 1.
Robert de Billy—Γαλλία.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
G. Bonni.—Roma. Via Genova 30.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Liverpool. Bedford Street 40.
Alfred Brueckner. Berlin. Friedenau. Rubensstr. 40.
Ernst Buschor. 'Αθῆναι, ὁδὸς Φειδίου 1.
'Εδουάρδος Capps.—Princeton University 'Η Π. 'Αμερικῆς.
J. Chamonard.—Paris 3, square du Croisic XV[e].
'Ιωσὴφ Χατζιδάκης. 'Ηράκλειον (Κρήτης)—Μῆλος.
Giuseppe Ang. Colini.—Roma. Via Farini 17, int. 7.
Ludwig Curtius.—Ρώμη. Via Sardegna 79.
'Ο Μακαριώτατος Πατριάρχης 'Ιεροσολύμων κ. Δαμιανός.
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—'Αθῆναι.
Charles Diehl.—Paris, aven. Wagram 75.
'Ο Σεβ. Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Διονύσιος.
Wilhelm Dörpfeld.—Berlin. Lichterfelde 1. Hortensien Str. 64.
Βίκτωρ Δούσμανης.—ὁδὸς Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff.—Freiburg i. Br. Universität.
Engelbert Drerup.—Nijmegen. Holland. Universität.
Fr. von Duhn.—Heidelberg. Neuenheim. Werrgasse 7.
Félix Durrbach.—Toulouse. Rue du Japon 40.
Adolf Erman.—Berlin. Dahlem, Peter Lenéstrasse 72.
Sir Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br. Göthestrasse 44.
Roy Flickinger.—Jowa City.
Ernst Gardner.—Tadworth (Surrey) Farm Corner.
Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.

Ὁ Πανάγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.
Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἀντιοχείας κ. Γρηγόριος.
Gherardo Ghirardini.—Bologna. Via dell'Indipendenza 54.
Earl Granville.—Ἀγγλία.
Angelo de Gubernatis.—Roma Università.
Federico Halbherr.—Roma. Via Atenula 21.
Rudolf Heberdey.—Graz. Mandell Strasse 26.
Paul Hermann.—Dresden. Stephanienstrasse 13.
B. Hodge Hill.—Ἀθῆναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen.—Berlin. Westend, Ebereschen Allee 11.
Otto Hirschfeld.—Berlin. Charlottenburg Mommsenstrasse 6.
Maurice Holleaux.—Paris. Quai Malaquais 19.
André Joubin.—Paris.
Walter Judeich.—Jena.
Georg Karo.—Halle a. S. Universität.
Sir Frederic George Kenyon.—London. British Museum.
Otto Kern.—Halle a. S. Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner.—Berlin.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss.—München. Adelheidstr. 10.
Παῦλος Κουντουριώτης.—Ἀθῆναι, Ὁδὸς Ἡρώδου Ἀττικοῦ.
Philippe Legrand.—Lyon. 60 Avenue de Noailles.
Emmanuel Loewy.—Wien. Untere Donaustr. 29.
G. A. Macmillan.—London. St Martin's Street.
Lucien Magne.—Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy.—Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
E. Martini.—Prag. Deutsche Universität.
Horace Marucchi.—Roma. Santa Maria in Via 7 A.
G. Mendel.—Paris. Rue de l'Observatoire 8.
Ed. Meyer.—Berlin. Lichterfelde W. Mommsenstr. 7/8.
William Miller.—Ἀθῆναι. Ὁδὸς Βησσαρίωνος.
Gabriel Millet.—Paris. XIVe 34 Rue Hallé.
Ἰωάννης **Myres.**—Oxford.
Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Théodore Ouspensky.—Leningrad. Rue Wassilios 7/2.
Ettore Pais.—Roma. Via di Ripetta 102.
R. Paribeni.—Roma. Via dei Prefetti 22.
Paul Perdrizet.—Strasbourg. Université.
Luigi A. Pernier.—Firenze. Università.

Giulio de Petra.—Napoli - Pallonete. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson.—Bonn. Königstrasse 1.
Charles Picard.—Paris, XIVe. Boul. Arago 97.
Νικόλαος Πολίτης.—Παρίσιοι.
Edmond Pottier.—Paris. 72 Rue de la Tour.
Camillo Praschniker.—Πράγα.
A. von Premerstein.—Marburg. Universität.
Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnenstr 43.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay.—41, Braid Avenue. Edimburgh.
Pember W. Reeves.—London.
Salomon Reinach.—Boulogne-sur-Seine. Avenue Victor Hugo 16.
E. Reisch.—Wien XVIII. Karl Ludwigstrasse 28.
C. Ricci.—Roma. Piazza Venezia 11.
La Comtesse de Riencourt.—Ἀθῆναι.
Ἰούλιος Rizzo.—Roma.
Gerhart Rodenwaldt.—Berlin Lichterfelde-West, Holbein Str. 53.
Al. Rostowitz-bey.—Le Caire.
Pierre Roussel.—Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθῆναι.
Antonio Salinas.—Palermo. Via Emerico Amari 130.
Gaetano de Sanctis.—Roma Università.
Rev. A. H. Sayce.—Edimburgh 8, Clalmers Cresent.
Hans Schrader.—Frankfurt a. Main, Schumannstr. 49.
Ἀλέξανδρος Della Seta.—Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθῆναι.
Sir Cecil Smith.—London.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong.—Roma 22. Via Balbo 35.
Ἰωσὴφ Strzygowski.—Wien.
Hidenaka Tanaka.—Κυότον Ἰαπωνίας. Πανεπιστήμιον.
Hermann Thiersch.—Göttingen. Friedländerweg 39.
Ὁ Σεβασμ. πρώην Μητροπολίτης Ἀθηνῶν κ. Θεόκλητος.
Albert Trapman.
Percy Ure.—Reading Ἀγγλία.
A. I. B. Wace. London. Victoria and Albert Museum.
Otto Walter.—Oesterr. Archäolog. Institut. Athen.
Carl Watzinger.—Tübingen. Lenaustr. 6.
Th. Wiegand.—Berlin. Dahlem. Peter Lennéstr. 30.

Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Excellenz. — Westend bei Berlin. Eichen—Allee 12.
Wilhelm Wilberg. — Wien. Mozartgasse 4.
Ulrich Wilcken. — Berlin. Westend. Leistikow Str. 2.
Adolph Wilhelm. Wien IX. Schlickgasse 5.
A. Willems. – Bruxelles. Université.
Paul Wolters. — München NW 2. Elvira Str. 4/0r.
Ἀρθοῦρος Woodward. — Λονδῖνον.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ. — Οἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμενοι ἑταῖροι εἶναι ἰσόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος.
2. Ἀγγελόπουλος Γεώργιος.
3. * Ἀγγελόπουλος Ἠλίας.
4. Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος.
5. Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος.
6. Ἀθανασάκης Ἰωάννης.
7. * Αἰγινήτης Βασίλειος.
8. Ἀλεξάκης Χαρίλαος.
9. Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλκας.
10. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος.
11. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης.
12. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος.
13. Ἀξελὸς Ἰωάννης.
14. * Ἀποστολάκη Ἄννα.
15. Ἀποστολάκης Δημήτριος.
16. Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος.
17. Βαλάσης Θωμᾶς.
18. Βέλτσος Νικόλ. Γεώργιος.
19. Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος.
20. * Βιζουκίδης Περικλῆς.
21. * Βολονάκης Μιχαήλ.
22. * Βορέας Θεόφιλος.
23. * Βότσης Νικόλαος.
24. Βουγιούκας Γεώργιος.
25. Γαλανὸς Σπυρίδων.
26. * Γαρδίκας Γεώργιος.
27. Γεδεὼν Μανουήλ.
28. * Γεννάδιος Ἰωάννης.
29. Γερογιάννης Κωνσταντῖνος.
30. Γεωργόπουλος Μελέτιος.
31. Γιαννόπουλος Δημήτριος.
32. Γκίζης Βαρθολομαῖος.
33. Γούδας Μιχαήλ.
34. Γουδῆς Δημήτριος.
35. Γούσιος Κωνσταντῖνος
36. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς.
37. Δέγλερης Ἀλέξανδρος.
38. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος.
39. Δέφνερ Μιχαήλ.
40. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας.
41. Δημητριάδης Δημήτριος.
42. * Δημητριάδης Χρῖστος.
43. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας.
44. Διαμαντόπουλος Διονύσιος.
45. Δόσιος Κωνσταντῖνος.
46. * Dörpfeld Wilhelm.
47. Δουκίκη Εὐανθία.
48. Δραγάτσης Ἀθανάσιος Ἰ.
49. * Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ.
50. Δραγούμης Φίλιππος Στ.
51. Δρόσος Ἰωάννης.
52. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος.
53. Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος.
54. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος.
55. * Ἐμπειρῖκος Μιχαήλ.
56. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος.
57. Ἔξαρχος Νικόλαος
58. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.

59. * Εὐαγγελίδης Μαργαρίτης.
60. * Εὐταξίας Ἀθανάσιος.
61. * Ζαΐμης Ἀλέξανδρος.
62. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.
63. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.
64. * Ζυγομαλᾶς Ἀντώνιος.
65. Ζωγράφος Γεώργιος.
66. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
67. Ἡλιόπουλος Βασίλειος.
68. Ἡλιόπουλος Παναγιώτης.
69. * Ἡλιόπουλος Χρῖστος.
70. Ἡλιοῦ Ἀλεξάνδρα
71. Θεοδότου Σόλων.
72. * Θεοδωρακάκης Στυλιανός.
73. * Θεοδωράκης Γεώργιος.
74. Θεόκλητος Σταυρουπόλεως †
75. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ'.
76. Ἰγγλέσης Σωτήριος.
77. * Καβαλλιερᾶτος Ἄννινος Μιλτ.
78. * Καζάζης Νεοκλῆς.
79. Καλαποθάκης Δημήτριος.
80. Καλιτσουνάκης Δημήτριος
81. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης.
82. Καλογερόπουλος Διονύσιος.
83. Καλογερόπουλος Παναγιώτης.
84. Καμπάνης Νικόλαος.
85. Κανελλόπουλος Παναγιώτης.
86. Καντᾶς Ἠλίας.
87. Καντιάνης Νικόλαος.
88. Καπερώνης Νικόλαος.
89. * Καπετανάκης Νικόλαος.
90. Καπρουλᾶς Γεώργιος.
91. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.
92. Καραθανάσης Δημήτριος.
93. Καράκαλος Νικόλαος.
94. Καρανδρέας Ἀπόστολος.
95. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς.
96. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.
97. * Καρολίδης Παῦλος.
98. Καρόλου Νικόλαος.
99. Καροῦζος Χρῖστος.
100. Κασσαβέτης Ἀλέξανδρος.
101. * Καστόρχης Δημήτριος.
102. * Καυταντζόγλου Ἰωάννης.
103. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.
104. * Καστριώτης Παναγιώτης.
105. Κίτσανος Νικόλαος.
106. Καψάλης Ἰωάννης
107. * Κλοντηρόπουλος Γεώργιος.
108. Κοκόλης Σπυρίδων.
109. Κολλιαβᾶς Γεώργιος.
110. Κολλινιάτης Ἠλίας.
111. Κολλινιάτης Σπυρίδων.
112. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
113. Κουγέας Σωκράτης.
114. Κουκουλὲς Φαίδων
115. * Κουμανούδης Πέτρος.
116. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
117. Κρανιώτης Ἰωάννης.
118. Κρητικὸς Εὐάγγελος.
119. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
120. Κριεζῆς Ἀνδρέας.
121. * Κριεζῆς Ἀντώνιος.
122. Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
123. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
124. Κριμπᾶς Βασίλειος.
125. Κτενᾶς Κωνσταντῖνος.
126. Κυπαρίσσης Νικόλαος.
127. * Κύρης Μιχαήλ.
128. Κυριαζῆς Σπυρίδων.
129. * Κυριακὸς Ἰωάννης.
130. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
131. Κωττάκης Λεωνίδας.
132. Λαμπίκης Βασίλειος.
133. * Λεονάρδος Βασίλειος.
134. * Λιβαδᾶς Μιχαήλ.
135. Λιβαδᾶς Νικόλαος.
136. Λιβιερᾶτος Σπυρίδων.

137. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
138. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.
139. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.
140. Μαγιάσης Σωτήριος.
141. Μακκᾶ Ξανθίππη Π.
142. * Μακκᾶς Δημήτριος.
143. * Μακκᾶς Νικόλαος.
144. Μακρῆς Γεράσιμος.
145. Μαλτέζος Κωνσταντῖνος.
146. * Μαντζούφας Ἀνδρέας.
147. Μαντούδης Μιχαήλ.
148. * Μανωλίδης Σωκράτης.
149. Μαργαρίτης Σπυρίδων.
150. Μαριδάκης Γεώργιος.
151. Μαρινᾶτος Σπυρίδων.
152. Μαρκόπουλος Βασίλειος.
153. Μαυρούλιας Ἰωάννης.
154. Μενάρδος Σῖμος.
155. * Μερκούρης Σπυρίδων.
156. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.
157. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.
158. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.
159. Μηλιάδης Ἰωάννης.
160. * Μητσόπουλος Χρῖστος.
161. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.
162. * Μούσης Ἰωάννης.
163. Μουτσόπουλος Δημήτριος.
164. Μουτσόπουλος Φώτιος.
165. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.
166. Μπαλᾶνος Νικόλαος.
167. * Μπάρτ Γουλιέλμος.
168. Μπαχαρίας Στυλιανός.
169. * Μπενάκης Ἀντώνιος.
170. Μπένσης Βλαδίμηρος.
171. Μπέρτος Νικόλαος.
172. Μπουρνιᾶς Ἀντώνιος.
173. * Μυστακίδης Βασίλειος.
174. Νατσούλης Βασίλειος.
175. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης.
176. * Νικολαΐδης Ἰωάννης.
177. * Νικολαΐδης Λουδοβῖκος.
178. * Noack Ferdinand.
179. Νομικὸς Δημήτριος.
180. Νομικὸς Μᾶρκος.
181. Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας.
182. Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
183. * Οἰκονόμος Παναγιώτης Π.
184. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
185. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
186. Ὀρλάνδος Ἀναστάσιος.
187. * Παγανέλης Σπυρίδων.
188. * Παγανέλης Στάμος.
189. * Παναγιωτόπουλος. Ἀνδρέας.
190. Παναγιωτόπουλος Κων/τῖνος.
191. Πανταζῆς Παναγιώτης.
192. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
193. Παξιμάδης Σπυρίδων.
194. Παπαγεωργίου Φιλώτας
195. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος
196. Παπαδάκης Νικόλαος.
197. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
198. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
199. Παπάζογλου Γεώργιος.
200. Παπαηλιοῦ Χαράλαμπος.
201. Παπαθανασίου Πάνος.
202. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
203. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
204. Παπαϊωάννου Πάνος.
205. Παπαμιχαὴλ Γρηγόριος.
206. * Παπαναστασίου Ἀλέξανδρος.
207. Παπαναστασίου Σπυρίδων.
208. Παπανδρέου Γεώργιος.
209. Παπανδρέου Πάνος.
210. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
211. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
212. Παπασπυρίδου Σέμνη.
213. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
214. * Παπαστράτος Ἰωάννης.

215. * Παπαστράτος Σωτήριος.
216. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.
217. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
218. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
219. Παπαφράγκος Στάμος.
220. * Παππούλιας Δημήτριος.
221. Παππούλιας Κωνσταντῖνος.
222. Παράσχος Γεώργιος.
223. Πατσουράκος Ἰωάννης.
224. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
225. Πελεκίδης Εὐστράτιος.
226. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
227. Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος.
228. Πετρακάκος Δημήτριος.
229. Πετροκόκκινος Δημήτριος.
230. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
231. Πετρόπουλος Γεώργιος.
232. Πίππας Δημοσθένης.
233. Πίστης Νικόλαος.
234. Πιτίδης Μιχαήλ.
235. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
236. * Πολίτης Νικόλαος.
237. * Πολυγένης Κωνσταντῖνος.
238. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος.
239. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.
240. Πουλίτσας Παναγιώτης.
241. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
242. Πουλόπουλος Ἠλίας.
243. Πουρῆς Μιλτιάδης.
244. Πρινάρης Κίμων.
245. * Πὼπ Γεώργιος.
246. Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος.
247. * Ράλλης Γεώργιος.
248. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
249. Ρεδιάδης Περικλῆς.
250. Ρίζος Σταμάτιος.
251. Ρινόπουλος Μιχαήλ.
252. Ροζάκης Σταμάτιος.
253. Ρουμπάνης Ἰωάννης.
254. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
255. Ροῦφος Λουκᾶς Κανακάρης.
256. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
257. Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
258. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
259. * Ρώσσης Ζῆκος.
260. Σαδούκας Χρῖστος.
261. Σακελλαρίου Γεώργιος.
262. Σαρσέντης Λυκοῦργος.
263. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
264. Σκάσσης Ἐρρῖκος.
265. Σκάσσης Θωμᾶς.
266. * Σκλαβοῦνος Γεώργιος.
267. Σκοτίδας Εὐάγγελος.
268. * Σκουζὲς Ἀλέξανδρος.
269. * Σκοῦφος Θεόδωρος.
270. Σούλης Γεώργιος.
271. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
272. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
273. * Στάης Σπυρίδων.
274. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
275. Σταθᾶτος Ἀντώνιος.
276. * Σταμελᾶτος Γεώργιος.
277. * Σταμούλης Ἀναστάσιος Κ. Π.
278. Στάμος Ἰωάννης.
279. Στασινόπουλος Σύριος.
280. Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
281. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.
282. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
283. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
284. * Στρέϊτ Γεώργιος.
285. * Σφακιανάκης Παναγιώτης.
286. Σφήκας Δημήτριος.
287. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
288. Σωτηρίου Γεώργιος Α.
289. Σωτηρίου Γεώργιος.
290. Τεγόπουλος Στυλιανός.
291. Τετενὲς Ὄθων.
292. Τζηρὸς Κωνσταντῖνος.

293. * Τριανταφυλλάκος Νικόλαος.
294. * Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
295. Τρικούπης Σπυρίδων.
296. Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.
297. Τσακαλῶτος Πολύβιος.
298. Τσιπούρας Δημήτριος.
299. Τσουκλείδης Σπυρίδων.
300. * Τσούντας Χρῖστος.
301. Τσόχας Γεώργιος.
302. * Fabricius Ernst.
303. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
304. * Φιλάρετος Γεώργιος.
305. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
306. Φὶξ Ἰωάννης Καρόλου.
307. Φουντούλης Δημήτριος.
308. Φουρίκης Πέτρος.
309. * Χαβιαρᾶς Νικήτας.
310. Χαριτάκης Γεώργιος.
311. Χαρίτος Ἰωάννης.
312. * Χατζάκος Ματθαῖος.
313. Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
314. * Χατζιδάκης Γεώργιος.
315. Χόνδρος Δημήτριος.
316. Χουδαβερδόγλους Σοφοκλῆς.
317. Χοστέβας Δημόφιλος.
318. Χριστίδης Δημήτριος.
319. Χριστόπουλος Μιχαὴλ.
320. Χριστόπουλος Σπυρίδων.
321. Χρυσάφης Ἰωάννης.
322. Χρυσούλης Γκίκας.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1929
ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗι ΓΕΝΙΚΗι ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗι 2 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1930

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἑταῖροι,

Κατὰ τὰ καθιερωμένα πρὶν εἰσέλθῃ τὸ Συμβούλιον εἰς τὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἔργων τῶν ζώντων καὶ προαγόντων καθ' ἕκαστον ἔτος τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, χοηφορεῖ πρῶτον ἐπὶ τῶν νεοσκαφῶν τάφων τῶν ἐκλιπόντων κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος εὐγενῶν συναγωνιστῶν, οἱ ὁποῖοι, εἴτε ὡς ἐπίτιμοι, εἴτε ὡς τακτικοὶ ἑταῖροι, ἐλάμπρυναν τὴν σταδιοδρομίαν τῆς ἐνδόξου ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐνίσχυσαν τὰς γενναίας προσπαθείας τοῦ ἡμετέρου ἐθνικοῦ καθιδρύματος.

Τὴν χοηφορίαν ταύτην τελοῦμεν εἰς εὐγνώμονα ἀνάμνησιν τῶν τετιμημένων ἡμῶν νεκρῶν καὶ εἰς ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐπιζώντων συνεργατῶν ἐν τῷ ὑπερτάτῳ ἀγῶνι τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀνεπηρεάστου ἀληθείας.

Ἐν βαθεῖ γήρατι ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις ὁ Νέστωρ τῆς Βυζαντινολογίας καὶ ἀληθὴς εὐπατρίδης Γουσταῦος Schlumberger, κατά τε τὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν πρεσβύτατον μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἀπὸ τοῦ 1884.

Σπουδάσας ἰατρικὴν ὁ Schlumberger καὶ ἐπὶ βραχύτατον ἀσκήσας τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα μετέστη πρωίμως εἰς τὸν κύκλον

τῶν μελετῶν ἐκείνων, πρὸς τὰς ὁποίας τὸν ἔφερεν ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ κλῆσις καὶ αἱ ὁποῖαι συνεκόμισαν εἰς αὐτὸν παγκόσμιον ἐπιστημονικὴν δόξαν. Ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις καὶ αἱ ποικίλαι ἀνατομαὶ τῶν λεπτομερειῶν καὶ αἱ λεπταὶ διακρίσεις καὶ διαγνώσεις τῶν παραγόντων τοῦ τε ἱστορικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ βίου τῆς Μεσαιωνικῆς Ἀνατολῆς ὑπῆρξαν ἐφόδια, τὰ ὁποῖα, καὶ ἂν ὑπῆρχον ἐν τῇ ἰδιοφυΐᾳ αὐτοῦ, πάντως ἐνίσχυσε καὶ ἡδραίωσε παρὰ τῷ Schlumberger ἡ πρώτη αὐτοῦ κατ' ἐξοχὴν θετικὴ ἐπιστήμη.

Ἤδη τῷ 1877 ὡς πρῶτος καρπὸς τῆς νομισματικῆς αὐτοῦ ἐρεύνης ἐκδίδεται ἡ μελέτη αὐτοῦ περὶ τῶν «Φραγκικῶν πριγκιπάτων τῆς Ἀνατολῆς», ἀκολουθεῖ δὲ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ 1882 ὁ ὀγκώδης τόμος τῆς Numismatique de l' Orient latin, ἔργου ἀκόμη καὶ σήμερον θεμελιώδους. Ἀπὸ τοῦ φραγκικοῦ κύκλου κατακτᾷ γοργῶς τὸ ἀνώμαλον ἔδαφος τῆς Βυζαντινῆς σιγιλλιογραφίας καὶ τῷ 1884 θεμελιώνει τὸν ἐπιστημονικὸν τοῦτον κλάδον διὰ μεγάλου ἔργου, τὸ ὁποῖον, καὶ ἂν ὑπέστη μεταβολὰς ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ διὰ τῶν μελετῶν ἄλλων ἐρευνητῶν, καὶ ἰδίᾳ Ἑλλήνων, παραμένει ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἀναντικατάστατον, ζωηρὸν μὲν δεῖγμα τῆς ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἰδιοφυΐας τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς ἐξαιρέτου αὐτοῦ ὀξύτητος, παράδειγμα δὲ φωτεινὸν τῆς στενῆς σχέσεως τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ μνημειακοῦ κόσμου καὶ τῶν πολυτίμων πορισμάτων, τὰ ὁποῖα ἡ γνῶσις ἑκατέρου τῶν κύκλων τούτων συνεπάγεται ἀπ' ἀμφοτέρους.

Ὁ χαρακτὴρ οὗτος διέπει τὰς ἐργασίας τοῦ Γουσταύου Schlumberger δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Καὶ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ ἡ τρίτομος Βυζαντινὴ ἐποποιία εἶναι πρότυπα λαμπρὰ ἀληθοῦς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ τῶν περιόδων, τὰς ὁποίας ἔθηκεν ὡς θέμα τῆς πολυμεροῦς αὐτοῦ μελέτης καὶ τὰς ὁποίας διεφώτισε δι' ἀναριθμήτων ἀπεικονίσεων, ἀνεκδότων ἰδίᾳ μνημείων Βυζαντινῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι χαρακτηρίζει ἐξαιρέτως τὸν Schlumberger. Δὲν εἶναι μόνον δεξιώτατος ἀνατόμος τῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν καὶ μνημειακῶν λεπτομερειῶν, ἀλλὰ καὶ ὄντως ἀριστοτέχνης αὐτῶν

συγγραφεὺς μετὰ δραματικῆς δεξιοτεχνίας καὶ σπανίας σκηνογραφικῆς ἐμπειρίας ἀναπαριστῶν καὶ ἀναζωογονῶν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα σημαντικωτάτης περιόδου τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Εἰς τὴν ἀρετὴν ταύτην ὀφείλει ὁ Schlumberger τὴν μεγάλην ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐπὶ ὁλόκληρον τὴν γενεὰν αὑτοῦ οὐχὶ μόνον διὰ τῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν του ἔργων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπηυθύνοντο πρὸς εὐρύτερον κύκλον. Ἡ δὲ ἐπίδρασις αὕτη δὲν ἔχει ἁπλῶς ἀτομικὴν σημασίαν διὰ τὴν ὑστεροφημίαν τοῦ συγγραφέως, ἀλλ᾽ ὑπῆρξε σπουδαιότατος παράγων προαγωγῆς τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν καὶ δημιουργίας ῥεύματος εὐρυτέρου ὑπὲρ τῆς μελέτης τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ οὐχὶ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ πολὺ πέραν τῶν ὁρίων ταύτης. Εἶναι δὲ ὄντως εὐτύχημα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὅτι μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ πολλοῦ Ἀλφρέδου Rambaud, ὁ ὁποῖος δι᾽ ἁβροτάτου συγγράμματος ἐκίνησε τὴν προσοχὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἐπῆλθεν ἡ συστηματικὴ ἀσχολία τοῦ Schlumberger περὶ τὸν μεσαιωνικὸν ἀνατολικὸν κόσμον, ἡ ὁποία ἡδραίωσε καὶ ηὔρυνε τὴν κίνησιν ταύτην. Ἔχει δὲ πολλὰς τὰς κοινὰς ἀρετὰς πρὸς τὸν Rambaud ὁ Schlumberger, ἀπέβλεπε δὲ καὶ ὁ ἴδιος πρὸς ἐκεῖνον ὡς πρὸς πρότυπον καὶ παράγοντα τῆς ἰδίας αὑτοῦ κατευθύνσεως.

Ἀλλ᾽ ἐκτὸς τοῦ φραγκικοῦ καὶ τοῦ Βυζαντιακοῦ κόσμου ὁ Schlumberger μετ᾽ ἴσου ἐνδιαφέροντος ἠσχολήθη, μεταξὺ τῶν πρώτων, καὶ περὶ τὰς Χετταϊκὰς σφραγῖδας καὶ περὶ τὰ λείψανα τῶν χαλκῶν ἐπενδύσεων τῶν Ἀσσυριακῶν πυλῶν τοῦ Balavat, ἐδημιούργησε δὲ νέον κεφάλαιον τῆς ἀρχαίας Ἀνατολικῆς νομισματικῆς διὰ τῆς μελέτης τῶν Ἱμυαριτικῶν νομισμάτων τοῦ θησαυροῦ τοῦ Σαναά.

Αἱ πολυάριθμοι αὑτοῦ πραγματεῖαι, αἱ ἐγκατεσπαρμέναι εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Revue numismatique, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρότατον χρόνον συνεκδότης μετ᾽ ἄλλων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν—συμπληροῦσι τὸ ἐπιστημονικὸν αὑτοῦ ἔργον εἰς ἓν ἐπιβλητικώτατον καὶ σημαντικώτατον σύνολον.

Τιμῶντες ὅμως τὴν ἐπιστημονικὴν αὑτοῦ μνήμην δὲν δυνά-

μεθα νὰ λησμονήσωμεν τὸν θαυμάσιον ἄνθρωπον Schlumberger, τὸν ἄνδρα τῆς γνησίας εὐγενείας καὶ προσηνείας, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχικὴ ἀρτιότης καὶ εὐμέλεια καὶ μεγαλομερὴς ἀγαθότης ὑπῆρξεν ἁρμονικώτατον ὁλοκλήρωμα τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ διανοίας.

Ὁ Franz Studniczka, καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας καὶ μέλος τῆς Σαξονικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀπέθανε μόλις συνεπλήρωσε τὸ 70όν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ὑπερέβη τὸ ὅριον τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας του, κλείσας ἀποτόμως ἔνδοξον ἐπιστημονικὸν καὶ διδακτικὸν βίον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἐξαίρετον τίτλον τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Μαθητὴς τοῦ Otto Benndorf γενόμενος ὁ Studniczka εἶναι σπουδαῖος καρπὸς τῆς Βιενναίας ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν σημαντικὴν προαγωγὴν ὀφείλει ἡ κλασσικὴ ἀρχαιολογία.

Ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἔναρξις τῆς δράσεως τοῦ Studniczka συνέπεσε πρὸς τὴν μεγάλην περίοδον τῆς διὰ συστηματικῶν ἀνασκαφῶν ἐξερευνήσεως τῶν κλασσικῶν χωρῶν καὶ ὑπέστη οὗτος μεταξὺ τῶν πρώτων τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεγίστης μεταβολῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέστη αὐτὴ ἡ μέθοδος τῆς ἀρχαιολογίας ἐν Εὐρώπῃ, ἀπέβη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος σημαντικώτατος συντελεστὴς τῆς νέας ἀρχαιολογικῆς περιόδου.

Ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐργασίας «περὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἐνδύματος» παρέσχεν ὁ νεαρὸς τότε ἀρχαιολόγος τὰ γνωρίσματα τῆς νέας κατευθύνσεως καὶ ἀσφαλεῖς προβλέψεις περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ σταδιοδρομίας. Εὐρεῖα καὶ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν φιλολογικῶν πηγῶν, οὐχὶ ὅμως περιορισμὸς εἰς ταύτας, ἀλλὰ ἐπέκτασις τῆς γνώσεως ταύτης διὰ τῆς γνώσεως αὐτοῦ τοῦ μνημειακοῦ κόσμου καὶ διὰ τῆς ἑδραίας καὶ σαφοῦς κατατάξεως τῆς ἀμέσως ἀπὸ τῶν μνημείων ποριζομένης διδασκαλίας, τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐφόδια καὶ ὁ σκοπὸς τῆς νέας σχολῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παλαιοτέραν φιλολογικωτέραν ἀρχαιολογικὴν μονομέρειαν.

Τὴν νέαν ταύτην κατεύθυνσιν ἐνεκαίνισε καὶ ὁ Studniczka ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, διαδεχθεὶς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς

ἀρχαιολογίας ἕνα τῶν κορυφαίων ἐκπροσώπων τῆς προηγηθείσης σχολῆς, τὸν Ἰωάννην Overbeck.

Τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νέας ἀρχαιολογίας ἐξεπλήρωσεν ὁ Studniczka κατὰ θαυμαστὸν τρόπον καὶ συγγράφων καὶ διδάσκων μετὰ καταπλησσούσης εὐρυμαθείας καὶ μετ᾽ ἐπιμόνου ἀκριβολογίας περὶ παντὸς ἀρχαίου μνημείου, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ῥίψῃ φῶς εἰς τὰ ἐρευνώμενα θέματα. Ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς του ὑπεροχῆς καὶ τῆς διδασκαλικῆς του ἰδιοφυΐας ταύτης ἑρμηνεύεται ἡ σημαντικωτάτη αὐτοῦ συμβολὴ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς γενεᾶς, τῆς ὁποίας ἐπιφανεῖς σήμερον ἐργάται ὑπῆρξαν μαθηταί του. Τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν κατέθηκεν ὁ Studniczka κυρίως εἰς τὰ ἀρχαιολογικὰ περιοδικὰ καὶ τὰς πραγματείας τῆς Ἀκαδημίας τῆς Λειψίας, ἐπανειλημμένως δὲ ἐτίμησε διὰ τῆς συνεργασίας αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμετέραν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα καὶ τὸν α΄. τόμον τῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ περὶ τῆς Κυρήνης μονογραφία καὶ ἡ περὶ τῆς Νίκης ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἡ περὶ τοῦ Καλάμιδος καὶ ἡ περὶ τοῦ λεγομένου θρόνου Ludovisi καὶ αἱ περὶ τῶν γλυπτῶν τῆς Ὀλυμπίας καὶ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἡ περὶ τοῦ συμποσίου τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἡ περὶ τῆς εἰκονικῆς παραστάσεως τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Μενάνδρου καὶ ἡ περὶ τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀνασυγκροτηθέντος συμπλέγματος τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἰφιγενείας καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀποτελοῦσι σπουδαιοτάτην προαγωγὴν τῆς Ἀρχαιολογίας.

Δι᾽ ἄλλου δὲ σημαντικωτάτου ἔργου, τῶν Imagines illustrium, καρποῦ μακροχρονίων μελετῶν, μέλλει νὰ διδάξῃ ὁ Studniczka καὶ μετὰ θάνατον.

Ἐὰν δὲ λάβῃ τις ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι ὁ ἐπιφανέστατος ἀνὴρ ἠσχολεῖτο ἐν ταὐτῷ καρποφόρως καὶ περὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν προπαρασκευὴν ἀρχαιολόγων, παρακολουθῶν καὶ καθοδηγῶν τὰς ὑπ᾽ αὐτῶν γενομένας ἐργασίας, θαυμάζει τοῦ ἀνδρὸς τὸ πολυμερὲς καὶ χαλκέντερον, τὸ κατὰ πάντα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ Ἡράκλειον αὐτοῦ παράστημα, καὶ τὴν αὐτόματον εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, ψυχῆς, ἡ ὁποία ἠγάπησε μετ᾽ ἴσης εἰλικρινείας καὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ἑλλάδα.

Καὶ ὁ Ludwig von Sybel, καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Marburg, ὑπῆρξε παλαιὸς γνώριμος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαίων, τὰ ὁποῖα νεώτατος ἀκόμη ἐμελέτησε.

Καρπὸς τῆς πρώτης ἐκείνης ἀρχαιολογικῆς ἀσχολίας τοῦ Sybel εἶναι ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀποκειμένων τότε γλυπτῶν ἔργων, ἡ ὁποία περιέλαβε πάντα τὰ μέχρι τοῦ 1881 συγκεντρωθέντα εἰς ὀκτὼ διαφόρους συλλογὰς καὶ μουσεῖα τῶν Ἀθηνῶν γλυπτὰ ἀρχαῖα. Ὁ μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας καὶ εὐσυνειδησίας συντεταγμένος κατάλογος οὗτος τοῦ Sybel ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν πολύτιμος ὁδηγὸς τῶν ἐπιστημόνων, χρησιμεύει δὲ πολλάκις ἀκόμη καὶ σήμερον ὡς βοήθημα τῆς ἐρεύνης.

Ἔκτοτε ὁ Sybel ἀφωσιώθη εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν διαφόρων πραγματειῶν.

Ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς του ταύτης ἐργασίας ἄξιον πάσης ἐξάρσεως εἶναι τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ Christliche Antike εἰς δύο τόμους (1906 - 1909), διότι δι' αὐτοῦ πρῶτος ὁ Ludwig von Sybel, ἀποσπάσας τὴν χριστιανικὴν Ἀρχαιολογίαν ἀπὸ τῶν θεολογικῶν ἐπιδράσεων, ἐξήτασεν ὁλόκληρον τὴν παλαιοχριστιανικὴν τέχνην ὡς καθαρῶς μορφολογικὸν καλλιτεχνικὸν σύνολον, καταγόμενον ἐκ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀποτελοῦν ἐλευθέραν συνέχειαν ἐκείνης. Ἡ περιωρισμένη αὕτη θέσις τοῦ Sybel, καὶ ἂν δὲν ἐγένετο ἐν τῷ συνόλῳ ἀσπαστή, πάντως συνετέλεσεν, ὥστε ἡ νέα περὶ τὴν τέχνην ἐκείνην σχολὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τῶν ῥηξικελεύθων ἐργασιῶν τοῦ Ἀϊνάλωφ, τοῦ Στρυγκόφσκυ, τοῦ Millet κ.ἄ. νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν παλαιῶν κατευθύνσεων καὶ νὰ τραπῇ τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ὁσημέραι καθαίρεται ἀπὸ τῶν πρώτων ὑπερβολῶν καὶ διαμορφοῦται σαφέστερον.

Ὁ Κάρολος Ἰούλιος Beloch, καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ῥώμης καὶ ἂν δὲν ὑπῆρξεν ἀμέσως συνδεδεμένος μετὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν, ὑπῆρξεν ὅμως ἐμμέσως σημαντικὸς αὐτῶν παράγων καὶ εἷς τῶν μεγάλων ἱστορικῶν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος μετ' ἀναμφισβητήτου

πρωτοτυπίας καὶ καινοτομίας ἐξετάσας τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Ἀκριβῶς ἡ μεθοδικὴ ἀντίθεσις, μετὰ τῆς ὁποίας ἐνεφανίσθη ὁ Beloch ἀπέναντι τοῦ ἱστοριογραφικοῦ συστήματος τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε Ἐρνέστου Κουρτίου καὶ τοῦ Γεωργίου Grote, προεκάλεσε τοιαύτην κατάκρισιν, ὥστε αἱ ἀπηχήσεις τῆς δυσμενείας ταύτης νὰ εἶναι ἐπὶ μακρότερον αἰσθηταί.

Εἰς τὸν Beloch ὀφείλεται ὅτι ὡς παράγων τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐξετάζεται νῦν μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἡ ὅλη αὐτῶν ἐθνικὴ οἰκονομία. Εἰς τὴν ἔρευναν δὲ ταύτην, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλῆς εὐστοχίας διεξήγαγεν ὁ Beloch πρῶτος ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ὀφείλομεν τὴν σαφεστέραν εἰκόνα τοῦ ὅλου ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἑρμηνείαν πλείστων σημείων τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἂν δὲ ἄλλοτε πολλοὶ εἶχον ξενισθῆ ἐκ τῶν καινῶν τούτων δαιμονίων τοῦ Beloch, σήμερον εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι σχεδὸν κοινὸν κτῆμα πρὸς σημαντικὴν ὠφέλειαν τῆς ἱστοριογραφίας.

Ἓν σημεῖον βεβαίως εἶναι ἐπικίνδυνον μεθοδικῶς, ἐὰν ἤθελε τύχει ἀποδοχῆς, ἡ ῥιζοσπαστικὴ ἐνίοτε στάσις τοῦ Beloch ἀπέναντι τῆς ἀρχαίας γραπτῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία καταπίπτει οὕτω εἰς ἀναξίαν λόγου ἱστορικὴν πηγήν. Ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης σῴζει ἡ ὑγιὴς κατεύθυνσις τοῦ κορυφαίου συγχρόνου ἱστορικοῦ Ἐδουάρδου Meyer καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ παρ' οἱανδήποτε μερικὴν ἀντίρρησιν τὸ ἔργον τοῦ Beloch καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ ὑπῆρξεν οὕτω σημαντικὸν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ, ὥστε ἀποτελεῖ ἀληθῆ σταθμὸν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστοριογραφίᾳ, τὸν ὁποῖον πρώτη ἐπωφελήθη ἡ Ἰταλικὴ ἐπιστήμη.

Παρὰ τοὺς ἐπιφανεῖς τούτους ἐπιστήμονας μετ' εὐλαβείας ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ὡσαύτως ἐπίτιμον ἡμῶν ἑταῖρον ὑπάρξαντα Γεώργιον Clémenceau.

Ἂν καὶ δὲν ὑπῆρξεν ἀρχαιολόγος ὁ Clémenceau, ἐν τούτοις

καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον οὐδέποτε ἔπαυσε διακηρύττων μετὰ ζήλου καὶ πίστεως αὐτόχρημα πρωτοχριστιανικῆς τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν αὐτοῦ περὶ τῆς μεγίστης μορφωτικῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, οὐδέποτε δὲ διέκοψε τὴν ἀναστροφήν του μετὰ τῶν μεγάλων λειψάνων τῆς ὄντως θαυμαστῆς ἐκείνης περιόδου τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, θαυμάζων τὰ προϊόντα αὐτῆς καὶ διαρκῶς ἐμπνεόμενος ἐξ ἐκείνων, ἐπεκτείνων δὲ ἀμέριστον τὴν στοργὴν αὐτοῦ καὶ πρὸς πᾶσαν προσπάθειαν τῆς νεωτέρας ἡμῶν πατρίδος.

Ἡ δὲ πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τιμὴ τοῦ φιλελληνικοῦ ἀνδρὸς ὑπῆρξεν οὕτω ζωηρά, ὥστε νὰ ἐκδηλώσῃ ταύτην τῷ 1908, καὶ διὰ χρηματικῆς δωρεᾶς, ἡ ὁποία ἔφερεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑταιρείας.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἰσοβίων καὶ τακτικῶν ἑταίρων ἐξέλιπον κατὰ τὸ ἔτος 1929:

Ὁ γενναῖος καὶ λόγιος στρατηγὸς Τιμολέων Βάσσος, ἀπὸ μακροτάτου χρόνου ἀνήκων εἰς τὴν Ἑταιρείαν, συνδέσας δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐχὶ μόνον πρὸς ἔνδοξα γεγονότα τῆς νεωτέρας ἡμῶν στρατιωτικῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀρχαιολογικὴν καὶ τοπογραφικὴν ἔρευναν περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Δικελείας, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς καθώρισε δι' εἰδικῆς μελέτης, δημοσιευθείσης τῷ 1871 ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ.

Ὁ ἰσόβιος ἑταῖρος Ἀθανάσιος Γεωργιάδης, διατελέσας ἐπανειλημμένως σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας, ἐχρησιμοποίησε τὴν εἰδικότητα αὐτοῦ ὡς μηχανικοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν λεπτομερῶν σχεδίων πλειόνων ἀρχαίων Ἑλληνικῶν λιμένων, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν εἰς ἴδιον βιβλίον, ἐδημοσίευσε δὲ ὡσαύτως καὶ ἴδιον σύγγραμμα μετὰ λεπτομερῶν σχεδίων περὶ τῆς ἁρμονίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀρχιτεκτονικῇ, εἶναι δὲ ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας διὰ τὴν βοηθείᾳ τοῦ καλλιτέχνου Λαζ. Σώχου συντελεσθεῖσαν ἀναστήλωσιν τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας, διὰ τῆς ὁποίας τὸ σπουδαῖον ἐκεῖνο ἱστορικὸν μνημεῖον ἀνέκτησε τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ὄψιν καὶ ἐπιβολήν.

Καθ' ὅλου δὲ ὁ Ἀθανάσιος Γεωργιάδης ἐπεδείκνυε πολλὴν

στοργὴν ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ ἰδιαιτέρως ἐξετίμα τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς Ἑταιρείας.

Ὁ Γεώργιος Φιλάρετος, γερουσιαστής, γνώριμος δὲ πολιτικὴ φυσιογνωμία, ὑπῆρξε καὶ οὗτος ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἡμέτερος τακτικὸς ἑταῖρος, συνδέεται δὲ καὶ ἄλλως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἑταιρείας διὰ τῆς ἐνθουσιώδους αὐτοῦ προσηλώσεως πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πολιτισμόν, τὸν ὁποῖον ἀδιαλείπτως εἶχεν ὡς γνώμονα τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἤντλησε πλείονας μονογραφίας.

Τὸν Ἐμμανουὴλ Μπενάκην ἐπένθησε καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μεθ᾽ ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους.

Ἐξέλιπον ὡσαύτως καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν ἑταῖροι Χρῖστος Μαντζᾶκος, γνώριμος γυμνασιάρχης τῶν παλαιοτέρων Ἀθηνῶν καὶ διδάσκαλος πολλῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Ἀθανάσιος Βρυζάκης ἀπὸ μακροῦ χρόνου Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἱδρύματος πλείστας προσενεγκόντος ἐθνικὰς ὑπηρεσίας. Ὑπὸ τραγικὰς δὲ συνθήκας ἀφῃρέθη τὴν ζωὴν ὁ νεαρὸς ἡμῶν ἑταῖρος Ἰωάννης Τσαγγάρης.

Πρὸς τοὺς ζῶντας νῦν στρέφοντες τὸν λόγον χαιρετίζομεν καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὸ ἐν Βερολίνῳ Ἀρχαιολογικὸν Καθίδρυμα τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους, ἑορτάσαν εὐτυχῶς καὶ διὰ παγκοσμίου συμμετοχῆς τῇ 21ῃ Ἀπριλίου 1929 τὴν ἔνδοξον πρώτην αὐτοῦ ἑκατονταετίαν, ἑκατονταετίαν μεστὴν θαυμαστῆς καὶ ὑποδειγματικῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία εἶναι εὐτυχής, διότι παρὰ τὴν ἔγγραφον αὐτῆς συμμετοχήν, ἠδυνήθη νὰ διαβιβάσῃ καὶ προφορικῶς τὴν χαρὰν αὐτῆς διὰ τοῦ γραμματέως τοῦ συμβουλίου πρὸς τὸ ἑορτάζον ἀδελφὸν ἵδρυμα, εὔχεται δὲ ἀδιατάρακτον μακροβιότητα ἐπὶ πολλοὺς ἀκόμη αἰῶνας ἐπ᾽ ἀγαθῷ τῆς κοινῆς μεγάλης ἐπιστήμης.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τῆς ἐν Λονδίνῳ Ἑταιρείας πρὸς προαγωγὴν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν τῇ 24ῃ Ἰουνίου 1929 θερμῶς μετέσχεν ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν, παρακληθεὶς δὲ ἀντεπροσώπευσε ταύτην κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ γενομένην ἑορτὴν ὁ ἰσόβιος ἡμῶν ἑταῖρος κ. Ἰωάννης Γεννάδιος, ὁ ὁποῖος κατ᾽ εὐτυχῆ συγκυρίαν ἀνήκει καὶ εἰς τοὺς ἱδρυτὰς τῆς ἀξιολογωτάτης ταύτης Βρεττανικῆς Ἑταιρείας.

Τὸ λαμπρὸν ἔργον τὸ μέχρι τοῦδε συντελεσθὲν ὑπὸ τῆς Hellenic Society ἐν Ἀγγλίᾳ παρέχει πᾶσαν ἐλπίδα ἐπίσης λαμπρᾶς συνεχείας. Τὴν συνέχειαν ταύτην εὐχόμεθα ἐξ ὅλης ψυχῆς μακροτάτην καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν εὐρυτάτην.

Παλαιὸν ἔθιμον αὐτῆς ἀκολουθοῦσα καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ θεωροῦσα καθῆκον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἐξέλεξε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δύο νέους ἐπιτίμους ἑταίρους, τὸν ἐν Ἰένῃ καθηγητὴν τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας κ. Walther Judeich καὶ τὸν ἐν Βερολίνῳ Ἐπιγραφικὸν κ. Ἰωάννην Kirchner. Τοῦτο πράττουσα ἡ Ἀ. Ἑταιρεία ἠθέλησε νὰ διαδηλώσῃ τὴν βαθεῖαν τιμήν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται πρὸς τὸν συγγραφέα τῶν Μικρασιατικῶν μελετῶν καὶ τῆς Τοπογραφίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ πρὸς τὸν ἐκδότην τῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς προσωπογραφίας.

Ἀπὸ ἐνενήκοντα τριῶν ἐτῶν προσφέρουσα ἀδιαλείπτως τὴν ἐτησίαν αὐτῆς συμβολὴν εἰς τὸ κοινὸν ἐπιστημονικὸν ταμεῖον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία συνεισέφερε καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1929 τὰς ἑξῆς ἀνασκαφικὰς ἐρεύνας:

1. Ἐν Ἀθήναις ἐξηκολούθησε τὴν ἔρευναν τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Π. Καστριώτου, λαβόντος πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας χρηματικὴν ἐνίσχυσιν.

Πόρισμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἦτο ὅτι ὁ νομισθεὶς κατ᾽ ἀρχὰς τοῖχος τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Ὠδείου ἀπεδείχθη λείψανον τοῦ μεταγενεστέρου Βαλεριανείου ἢ Ἰουστινιανείου τείχους, οὕτω

δὲ διωρθώθη τὸ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1928 σχηματισθὲν συμπέρασμα περὶ ὀρθογωνίου σχήματος τοῦ ἐπὶ Ἀριοβαρζάνου ἀνοικοδομηθέντος ἀρχαίου ᾠδείου, παραμένει δὲ πιθανώτατον ὅτι ὁ Ἀριοβαρζάνης δὲν ἀπεμακρύνθη τοῦ ἀρχικοῦ διαγγράμματος, ὅπερ ῥητῶς ὁ Παυσανίας καλεῖ τετράγωνον.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἐργασία προσέκοψεν εἰς σωροὺς χωμάτων προερχομένων ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ 1867 καὶ ἐφεξῆς γενομένης ἀνασκαφῆς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, ἱκανὸν δὲ χρόνον καὶ χρήματα ἀπῄτησεν ἡ ἀποκόμισις μέρους μόνον τῶν χωμάτων τούτων.

Παρὰ τὸ μνημονευθὲν τμῆμα τοῦ μεταγενεστέρου τείχους ὑπάρχει καὶ ἄλλο τμῆμα τοῦ ἀρχαίου ὑδραγωγείου τῆς Ἐννεακρούνου τοῦ κατευθυνομένου πρὸς Δ.

Ὅ,τι ἀκόμη δυσχεραίνει τὸν πλήρη καθορισμὸν τοῦ διαγράμματος τοῦ Ὠδείου εἶναι ἡ μὴ ἀρτίως σῳζομένη γραμμὴ τοῦ δυτικοῦ τοίχου καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔλλειψις παντὸς ἴχνους τῆς μεσημβρινῆς αὐτοῦ πλευρᾶς. Τὸν μεσημβρινὸν τοῦτον τοῖχον ἢ τὸ πρὸς Ν. τέρμα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς ἀπόστασιν 65 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ἵνα ἀποτελεσθῇ μῆκος ἴσον πρὸς τὸ τοῦ Β. τοίχου. Ὑπολείπονται ἄρα 38 μ. ἀκόμη πρὸς σκαφήν, ἵνα συμπληρωθῇ τὸ ἀπαιτούμενον μῆκος μετὰ τῶν ἀνακαφέντων μέχρι τοῦδε 27. Σποραδικαί τινες σκαφαὶ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ δὲν ἔφερόν τι θετικὸν πόρισμα, κατέδειξαν δὲ τοὐναντίον μεγάλην καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας καταστάσεως ἐπελθοῦσαν διὰ τῆς ἐκεῖ γενομένης πυκνῆς μεταγενεστέρας οἰκοδομίας. Ὥστε εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχισθῇ περαιτέρω πρὸς Α. ἡ ἔρευνα πρὸς εὕρεσιν σαφῶν δεδομένων. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη ἀπαλλοτριώσεως τῶν νεωτέρων ἐκεῖ εὑρισκομένων οἰκίσκων.

2. Ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ τοῦ Ὠρωποῦ ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κ. Β. Λεονάρδου.

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ διαρρέοντος τὸ Ἀμφιάρειον

χειμάρρου ἀπεκαλύφθη ἐν μέρει οἰκοδόμημα ἐκ δύο διαμερισμάτων.

Ἐπὶ δὲ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἀνατολικὰ μετακιόνια τῆς στοᾶς τοῦ χειμερινοῦ καταγωγίου ἢ ξενῶνος. Πρὸς Ν. τῆς πομπικῆς ὁδοῦ ἔφερον ἴσως δύο θυρώματα. Πρὸς Ν. τῆς πομπικῆς ὁδοῦ καὶ τῶν ἄλλων νοτίων οἰκοδομημάτων ἐπὶ ὄχθου ὕψους περίπου 5 μ. ἐφάνη μακρὸν οἰκοδόμημα, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ εὑρέθησαν μῆτραι λύχνων καὶ σκύφων καὶ πολλὰ πώματα ἀγγείων, χαρακτηρίζοντα πιθανῶς τὸ κτίσμα ὡς κεραμεικὸν ἐργαστήριον.

Ὡσαύτως ἐξηρεύνησεν ὁ κ. Λεονάρδος καὶ ἄλλας πλαγίας καὶ ἐγκαρσίους πρὸς τὴν πομπικὴν ὁδούς, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὀρυκτὴν ἐν τῷ βράχῳ σύριγγα πρὸς ἀποχέτευσιν τῶν ὑδάτων καὶ λαξευτὴν δεξαμενὴν εὐμεγέθη (2.35 × 1.60 × 2 μ.).

Δι᾽ ὅλης τῆς ἐπιμελοῦς ταύτης ἐξερευνήσεως τὸ Ἀμφιάρειον ἀποκαλύπτεται ὡς ἱερὸν πόλισμα μετὰ μεγάλης προνοίας καὶ ἐμπειρίας συγκεκροτημένον, ἀμεῖβον τοὺς κόπους τοῦ ἀνασκάπτοντος καὶ ἄξιον τῆς λεπτομεροῦς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας, τὴν ὁποίαν οὗτος παρασκευάζει πρὸς προσεχῆ δημοσίευσιν.

3. Ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις ἐξηκολούθησεν ἡ σκαφὴ διὰ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Α. Κεραμοπούλλου.

Ἡ κατὰ τὸ 1929 γενομένη ἔρευνα ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀναμίκτου ἐκ τεμαχίων τοιχογραφιῶν καὶ ἀσβέστου δαπέδου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἄλλοτε εὑρέθησαν τεμάχια ὡραίων τοιχογραφιῶν. Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1929 συνελέχθησαν πάντα τὰ ὑπόλοιπα τεμάχια, τῶν ὁποίων πολλὰ δεικνύουσι μέρη ἀνθρωπίνων σωμάτων μετὰ περιδεραίων ἢ ψελίων, εἶναι δὲ διδακτικώτατα διὰ τὴν γενικὴν διακόσμησιν τοῦ ἀνακτόρου. Πρὸς τούτοις ἐξήχθη ἐκεῖθεν πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων καὶ δύο ἀκέραια ἀγγεῖα, πάντα δὲ ἄνευ λειάνσεως καὶ ἄγραφα, προερχόμενα ἐκ τοῦ κεραμεικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἀνακτόρου. Τὸ ἐργαστήριον διηυρύνθη δι᾽ ἐπισκευῆς τοῦ διαμερίσματος, γενομένης πρὸ τῆς διὰ πυρὸς καταστρο-

φῆς τοῦ ἀνακτόρου. Σῴζονται δὲ καί τινα λείψανα ἀνήκοντα εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἐπισκευῆς χρόνους. Ὑπό τι μικρὸν τοιχάριον, προερχόμενον ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων, εὑρέθησαν ὄστρακα τῶν μινυείων λεγομένων ἀγγείων καί τινα τῶν καλῶν ἀρχαιοτέρων μυκηναϊκῶν ἀγγείων (ΥΜ ΙΙ).

Ἐκτὸς ἄλλων τινῶν οἰκοδομικῶν λεπτομερειῶν ἠρευνήθη περισσότερον καὶ ὁ τρόπος τῆς ξυλοδέτου τοιχοδομίας τοῦ Καδμείου. Τὸ σύστημα ἦτο ἁπλοῦν, συνίστατο δὲ εἰς τὴν κατ᾽ ἀποστάσεις τοποθέτησιν ἐντὸς τοῦ τοίχου καὶ κατὰ τὸ πάχος αὐτοῦ μικρῶν ἐπαλλήλων δοκῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνὰ τέσσαρας καθ᾽ ὕψος συνεκρατοῦντο ὑπὸ μακρῶν δοκῶν τεθειμένων κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου, καθέτως δὲ πρὸς τοὺς ἐπαλλήλους στοίχους τῶν μικρῶν δοκῶν. Τὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων δοκῶν τοῦ σκελετοῦ τούτου κενὰ συνεπληροῦντο διὰ λιθοδομίας καὶ ἀπηρτίζετο ὁ ὅλος τοῖχος. Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν ξυλόδετον τοιχοδομίαν καθ᾽ ὅλου ὡς τὸν ἀπώτατον πρόγονον τῆς σημερινῆς σιδηροδέτου τοιχοδομίας, ὅστις ἐν τῷ μακροτάτῳ τούτῳ χρονικῷ διαστήματι ἐπανειλημμένως ἐνεφανίσθη ἐν τῇ οἰκοδομικῇ, ἐξακολουθεῖ δὲ πολλαχοῦ τῆς πατρίδος μας νὰ ὑπάρχῃ μέχρι σήμερον.

4. Ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Σωτηρίου ἐξηκολούθησε τὰς ἀπό τινων ἐτῶν εὐτυχῶς ἐκτελουμένας ἀνασκαφὰς τῶν χριστιανικῶν μνημείων τῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνεπληρώθη ὁλοσχερῶς ἡ ἐξερεύνησις τῆς Β^{ας} μεγάλης βασιλικῆς, τῆς κειμένης παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Βόλου-Ἁλμυροῦ καὶ ἤρχισεν ἡ ἀνασκαφὴ τρίτης μεγάλης ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος γηπέδου Ζορμπᾶ, ἐγένετο δὲ περισσοτέρα ἐργασία αὐξηθέντων τῶν πόρων τῆς ἀνασκαφῆς δι᾽ ἐνισχύσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀποκαλύψεως τῆς Β^{ας} βασιλικῆς παρέχει σήμερον πλῆρες τὸ διάγραμμα πρωτοχριστιανικοῦ κτίσματος ὑψίστης σημασίας οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀρχιτεκτονικῆς

ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως λειτουργικῆς, καθ' ὅσον τὸ κτίσμα τοῦτο ἑρμηνεύει, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Σωτηρίου, σαφέστατα τὴν ἀρχικὴν μορφὴν τῆς χριστιανικῆς λατρείας.

Ἡ Βα αὕτη βασιλικὴ εἶναι ὁμοία κατὰ ῥυθμὸν πρὸς τὴν Αην βασιλικὴν τῆς Ν. Ἀγχιάλου, ἤτοι εἶναι τύπου Ἑλληνιστικοῦ, διαιρουμένη εἰς τρία κλίτη διὰ δύο ὀκταστύλων κιονοστοιχιῶν καὶ ἔχουσα κατὰ μὲν τὴν δυτικὴν πλευρὰν νάρθηκα καὶ αἴθριον, κατὰ δὲ τὴν Ν. καὶ Α. πλευρὰν διάφορα προσκτίσματα καὶ μικρὸν πρόπυλον.

Εἰς τὸ αἴθριον εἰσήρχοντο ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς διὰ τοῦ μικροῦ προπύλου. Αἱ διαστάσεις τοῦ αἰθρίου τούτου εἶναι μικρότεραι τῶν τοῦ αἰθρίου τῆς Αης βασιλικῆς, δύο δὲ κιονοστοιχίαι διαιροῦσιν αὐτὸ εἰς τρεῖς στοάς. Εἰς τὸ μέσον τοῦ αἰθρίου εὑρέθη φρέαρ μετὰ μαρμαρίνου προστομιαίου, ἀπέναντι δὲ αὐτοῦ ἡ φιάλη τῆς ἐκκλησίας — εὑρέθη δὲ καὶ ὁ τροφοδοτῶν αὐτὴν ὑδραγωγός. Τὸ δάπεδον τῆς ἀριστερᾶς στοᾶς τοῦ αἰθρίου εἶναι ἐπεστρωμένον διὰ μεγάλων ὀπτοπλίνθων. Ἡ ἐπίστρωσις αὕτη προέρχεται, κατὰ τὴν συνδυαζομένην μαρτυρίαν ἐκεῖ που εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς, ἐξ ἐπισκευῆς γενομένης «Ἐπὶ Ἐλπιδίου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου», ὁ δὲ ἐπισκευάσας φαίνεται ὅτι εἶναι, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφήν, «Στέφανος ὁ ἐλάχιστος διάκονος ὑπὲρ εὐχῆς». Ὁ Ἐλπίδιος ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος, διὰ δὲ τῆς μνείας αὐτοῦ πορίζόμεθα πιθανῶς τὴν χρονολογίαν τῶν ἐν τῷ ναῷ παρατηρουμένων ἐπισκευῶν.

Εἰς τὸν νάρθηκα ἄγουσιν ἐκ τοῦ αἰθρίου δύο πύλαι, ἐκ δὲ τοῦ νάρθηκος εἰσερχόμεθα εἰς τὸν κυρίως ναὸν δι' ἑνὸς ἐν τῷ μέσῳ εὑρισκομένου τριβήλου καὶ διὰ δύο ἑκατέρωθεν αὐτοῦ διλόβων εἰσόδων.

Ὁ τρίκλιτος ναὸς ἔχει τὸ μέσον κλίτος διπλάσιον τῶν πλαγίων, διατηρεῖ ἐνιαχοῦ τὴν ἀρχαίαν μαρμαρίνην ἐπίστρωσιν, ἀλλαχοῦ δὲ ἔχει τὴν ἐξ ἐπισκευῆς δι' ὀπτοπλίνθων. Αἱ κιονοστοιχίαι ἔβαινον ἐπὶ ὑψηλοῦ στυλοβάτου, οἱ δὲ κίονες ἦσαν ἰωνίζοντες, ὡς ἐκ τῶν λειψάνων συνάγεται, ὕψους 3 μ, 70 μετὰ ποικίλων ἐπιθημά-

των. Ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν σχετικῶν κιόνων καὶ ἐπιθημάτων συνάγεται ὅτι ἡ βασιλικὴ αὕτη δὲν εἶχεν ὑπερῷα.

Κατὰ τὸ κέντρον τοῦ μέσου κλίτους εὑρέθη βάσις, ἡ ὁποία πιθανῶς ἀνήκει εἰς ξύλινον ἄμβωνα. Ἡ ὅλη καλλιτεχνικὴ ὄψις τῆς βασιλικῆς τάσσει καὶ ταύτην εἰς τὸν 5ον αἰῶνα μ. Χ.

Ἀλλὰ τὸ μάλιστα ἐνδιαφέρον τμῆμα τοῦ μνημείου εἶναι τὸ ἀνευρεθὲν ἱερὸν βῆμα τῆς βασιλικῆς, τοῦ ὁποίου ἐξηκριβώθησαν πᾶσαι αἱ πολυτιμόταται λεπτομέρειαι.

Τὸ βῆμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ συνθρόνου, ἤτοι ἐκ σειρᾶς συνεχομένων θρόνων τῶν ἱερέων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ μεμονωμένου θρόνου τοῦ ἐπισκόπου κειμένων κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς τῆς ἁγίας τραπέζης, ἡ ὁποία εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ καὶ εἶναι ἐστεγασμένη διὰ κιβωρίου. Πρὸς Δ περιφράσσεται ὁ ἱερὸς οὗτος χῶρος διὰ κιγκλίδων, αἱ ὁποῖαι σχηματίζουσι τὴν σολέαν τοῦ ναοῦ.

Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ ἱεροῦ βήματος, πολὺ διαφέρουσα τῆς διατάξεως ἄλλων συγγενῶν μνημείων, δὲν ἔχει ἁπλῶς χαρακτηριστικὴν σημασίαν διὰ τὴν Βαν βασιλικὴν τῆς Ν. Ἀγχιάλου, ἀλλὰ ἔχει γενικωτέραν ἀρχαιολογικὴν καὶ ἰδίᾳ θρησκευτικὴν σπουδαιότητα, διότι παρέχει μνημειακὸν μαρτύριον περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης χριστιανικῆς λατρείας καὶ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν δεῖγμα ἀρχαιοτάτης χριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ὡς πρὸς τὰ ἀμέσως συνεχόμενα μετὰ τῆς βασιλικῆς παραρτήματα ὁ κ. Σωτηρίου νομίζει ὅτι τὸ μὲν πρὸς Δ τοῦ αἰθρίου τριμερὲς ὀρθογώνιον κτίσμα δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς τὸ κατηχουμενεῖον καὶ τὸ βαπτιστήριον, ἡ δὲ πρὸς Ν εὑρισκομένη σειρὰ διαμερισμάτων ὡς διακονικὰ καὶ σκευοφυλάκιον μετὰ τῆς ἑστίας, τὰ δὲ πρὸς Α τέλος ἐκτεταμένα κτήρια ὡς οἰκήματα τῶν ἱερέων τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τὰς ἄλλοθεν γνωστὰς ἀναλογίας.

Ἀλλὰ καὶ 3ην, ὡς εἴπομεν, ἐκκλησίαν ἤρχισε κατὰ τὸ 1929 νὰ ἐρευνᾷ ὁ κ. Σωτηρίου.

Πόρισμα τῆς νέας ταύτης ἐργασίας ἦτο ὅτι εὑρέθησαν μέρη τοῦ αἰθρίου καὶ τοῦ νάρθηκος τῆς νέας ἐκκλησίας ἐπεστρωμένα διὰ ψηφιδωτῶν.

Δεξιὰ τῆς κιονοστοιχίας τοῦ αἰθρίου ὑπάρχει κλίβανος, πέριξ τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη πλῆθος πλακῶν διαφόρων χρωμάτων ἐξ ἀκαθαρίστου ὑάλου, ψηφῖδες ψηφιδωτῶν καὶ κόνις χρωματιστῆς ἄμμου. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἦτο τὸ ἐργαστήριον τῶν ψηφιδωτῶν. Ἡ περαιτέρω διευκρίνησις τοῦ μέρους τούτου θὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ὅλον σύμπλεγμα τῆς αὐλῆς τῆς νέας ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ἐφ᾽ ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων, δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1929 γενομένη ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ ἀνασκαφὴ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ τόπος οὗτος ἐξελίσσεται εἰς διδακτικώτατον κέντρον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία θὰ καταδειχθῇ ἔτι μᾶλλον, ὅταν προσεχῶς ἀρχίσῃ ἡ λεπτομερὴς δημοσίευσις τῶν μνημείων αὐτοῦ.

5. Ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας ὁ καθηγητὴς κ. Γεώργ. Σωτηριάδης ἐξηκολούθησε τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως διὰ δαπάνης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, συγχορηγούντων τοῦ τε Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς ἀνασκαφῆς ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ κ. Στυλ. Γιαννακοπούλου χρησιμώτατον διὰ τὴν ἐργασίαν χωρομετρικὸν σχέδιον τῆς ὑπὸ τῶν τειχῶν περικλειομένης ἀρχαίας πόλεως, τῆς ἀκριβῶς ἕνεκα τῶν τειχῶν τούτων καλουμένης σήμερον «Κάστρο».

Πολύτιμοι ὁδηγοὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας ὑπῆρξαν κατὰ τὸ 1929 αἱ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἀνακαλυφθεῖσαι ὁδοὶ τῆς πόλεως, πᾶσαι εὐθύγραμμοι καὶ τέμνουσαι ἀλλήλας κατ᾽ ὀρθὴν γωνίαν. Τὸ πλάτος τῶν ὁδῶν τούτων κυμαίνεται μεταξὺ μέτρων 5,60 καὶ 2.00.

Τὸ ἀνώτατον στρῶμα τῆς πόλεως εἶναι ἑνιαχοῦ τὸ Ῥωμαϊκόν, ἀνῆκον εἰς τὴν πολὺ μετὰ τὸ 168 π. Χ., ἤτοι μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν, ἱδρυθεῖσαν ἐκεῖ coloniam Juliam Diensem, ἐπονο-

μασθεῖσαν οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου (14-37 μ. Χ.), διατηρηθεῖσαν δὲ ἀκμαίαν καθ' ὅλην τὴν αὐτοκρατορικὴν περίοδον τῶν τεσσάρων πρώτων μ. Χ. αἰώνων

Μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων λειψάνων τοῦ στρώματος τούτου εὑρέθησαν ἤδη τῷ 1928 μέρη πρωτοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰῶνος κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος. Κατὰ τὸ 1929 ἡ σκαφὴ προέβη τοσοῦτον, ὥστε εἶναι πλέον εὐκρινὲς τὸ διάγραμμα τοῦ οἰκοδομήματος, ἡ διὰ ψηφιδωτῶν διακόσμησις τοῦ δαπέδου καὶ ἡ διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων ἔγχρωμος διακόσμησις τῶν τοίχων. Τὸ μῆκος τῆς βασιλικῆς εἶναι 40 μέτρων, τὸ δὲ πλάτος εἴκοσι. Διῃρεῖτο εἰς κλίτη διὰ σειρῶν μονολίθων κιόνων ἐκ μαρμάρου ἢ γρανίτου, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς σῴζονται ἀκέραιοι. Τὰ διαφαινόμενα ἐξαρτήματα τῆς βασιλικῆς δὲν ἀπεκαλύφθησαν ἀκόμη. Πρὸς τούτοις ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐργασίας συνάγεται ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηριάδου ὅτι ἡ βασιλικὴ αὕτη καταστραφεῖσα ἴσως ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου τῷ 395 μ. Χ. ἀνῳκοδομήθη μετ' οὐ πολύ. Ἡ χρῆσις ἀρχαίου ὑλικοῦ καὶ δωρικοῦ κιονοκράνου εἰς τοὺς τοίχους τῆς βασιλικῆς ἄγει ἡμᾶς εἰς γειτονικὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ναόν.

Παρὰ τὴν βασιλικὴν εὑρέθησαν ἐρείπια Ῥωμαϊκῶν κτισμάτων, καλὸς ὀχετὸς ὁδοῦ καὶ τεμάχια σαρκοφάγου μετὰ θηρευτικῆς παραστάσεως.

Παρὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεῖχος τοῦ περιβόλου ἀνευρέθη εὐμέγεθες Ῥωμαϊκὸν κτίσμα καμαροσκέπαστον ἀνῆκον εἰς τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ἔφθανεν εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων καὶ ἐτροφοδοτεῖτο ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καταρρέοντος ποταμίου.

Παρὰ τὴν στενήν, ἀλλ' ὡραίαν πλακόστρωτον ὁδὸν ἀνευρέθησαν ἐν δευτέρᾳ χρήσει σπόνδυλοι μαρμάρινοι καὶ δωρικὸν κιονόκρανον προερχόμενα ἐκ μεγάλου οἰκοδομήματος Μακεδονικῶν χρόνων. Ὅμοια ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἀνευρέθησαν καὶ περαιτέρω.
Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χῶρον ἀνεκαλύφθη καὶ εἰκονικὴ κεφαλὴ Ῥωμ. χρόνων, ὡς καὶ βάθρον ἀνδριάντος τοῦ αὐτοκράτορος Τιβε-

ρίου μετ᾽ ἐπιγραφῆς Ῥωμαϊκῆς· πρὸς τούτοις καὶ διάφορα τεμάχια ἐπιγραφῶν ὑστέρων Ἑλλην. χρόνων. Ἀξιόλογον εἶναι καὶ ψηφιδωτὸν δάπεδον αἰθούσης ἢ αὐλῆς μετὰ παραστάσεων καρχαριῶν καὶ ἀκεραίου ἀναβρυτηρίου ἐν τῷ μέσῳ.

Παρὰ τὴν εὐρυτέραν ὁδὸν ὁ κ. Σωτηριάδης εὗρε λουτρόν, τοῦ ὁποίου οἱ μολύβδινοι σωλῆνες φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ ἐργοστασιάρχου «Νικοπολιανοῦ», καὶ παρ᾽ αὐτὸ τὰ δάπεδα διαφόρων οἰκιῶν ἢ ἑνὸς μεγάλου οἰκοδομήματος μετὰ πολὺ ἐνδιαφερόντων ψηφιδωτῶν γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ σταυρῶν.

Τὰς ἐρεύνας ταύτας ἐξετέλεσεν ὁ ἀνασκάπτων ἐντὸς τῆς πόλεως προσκόπτων εἰς μεγάλας δυσχερείας καὶ λόγῳ τῆς βαθείας προσχώσεως καὶ λόγῳ τῆς δυσκολίας τῆς ἀποκομίσεως τῶν χωμάτων.

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐρευνῶν ὁ κ. Σωτηριάδης ἀπεκάλυψεν εἰς ἱκανὸν βάθος (2 — 7 μ.) μέγαν κτιστὸν τάφον ἐκ δύο διαμερισμάτων διαστάσεων $4\ ^1/_2 \times 3\ ^1/_2$ μέτρων, τοῦ μὲν ἑνὸς καμαρωτοῦ, τοῦ δὲ ἄλλου μετ᾽ ἐπιπέδου ὀροφῆς. Ἡ εἰς τὸν τάφον κάθοδος ἐγένετο δι᾽ ὀπῆς, ἡ ὁποία εἶχε γίνει εἰς τὴν καμάραν δι᾽ ἀφαιρέσεως λίθου ὑπὸ ἀρχαίων τυμβωρύχων. Ἡ ἐντὸς τοῦ θαλάμου σαρκοφάγος εὑρέθη ἀνοικτή, ὁ δὲ σκελετὸς κατὰ χώραν.

Ἔγχρωμος διακόσμησις τῶν τοίχων καὶ μαρμάριναι παραστάδες καὶ ἀέτωμα τῆς θύρας δεικνύουν ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τοὺς πολυτελεστέρους τοῦ εἴδους τούτου.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ μέχρι τοῦδε πορίσματα τῆς ἐν Δίῳ ἀνασκαφῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάπτυξις θὰ φέρῃ, ὡς ἐλπίζομεν, σπουδαιοτάτους καρπούς, οἵους ἐπιτρέπεταί τις νὰ προσδοκᾷ παρὰ πόλεως Μακεδονικῆς μεγίστης σημασίας καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν πηγῶν μαρτυρουμένης καὶ ἐκ τῶν διαφαινομένων ἐν τῷ ἐδάφει αὐτῆς λειψάνων αἰσθητῆς.

6. Ἐν Δωδώνῃ ἀπεφάσισε τὸ συμβούλιον νὰ ἐπαναλάβῃ κατὰ τὸ 1929 τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηριάδου ἐν ἔτει 1920 ἀρξαμένας ἐργασίας. Κατ᾽ ἀκρίβειαν ὅμως καὶ αἱ σκαφαὶ ἐκεῖναι τοῦ 1920

εἶναι συνέχεια παλαιοτέρας ἀνασκαφικῆς ἐργασίας ἤδη ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑπὸ Ἕλληνος γενομένης, τῆς ἐργασίας τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου Καραπάνου. Εἶναι δὲ γνωστὴ εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ἡ πολύτιμος συλλογὴ τῶν χαλκῶν ἔργων τῆς Δωδώνης, καρπὸς τῆς πρώτης ἐκείνης ἀνασκαφῆς, τὸν ὁποῖον γενναιότατα ὁ Καραπᾶνος παρεχώρησεν εἰς τὸ ἔθνος. Καὶ ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης καὶ ἐκ τῆς συλλογῆς Δωδωναίων χαλκῶν τῆς ἀποκειμένης ἐν Βερολίνῳ ἀπὸ τοῦ 1905, ἡ Δωδώνη εἶχεν ἀποκτήσει φήμην σπουδαίου ἀρχαιολογικοῦ τόπου, μεστοῦ καλλιτεχνικῶν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν εὑρημάτων, ἀξίου εὐρυτέρας καὶ συστηματικωτέρας ἐξερευνήσεως, δὲν εἶναι δὲ ἄπορον ὅτι πολλῶν ἐθνῶν τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον ἐφέρετο πρὸς τὴν Δωδώνην. Ἀλλ' ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ὁ εἰς τὸν Δωδωναῖον Δία τὸν Πελασγικὸν καθιερωμένος τόπος ἐκεῖνος ἦτο ἡ πρώτη κοιτὶς τῶν Ἑλλήνων, ἐξ ἧς ἐξωρμήθη τὸ ὅλον ἀρχαῖον ἑλληνικὸν θαῦμα, τότε πειθόμεθα ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Δωδώνην οὐχὶ μόνον τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐθνικὸν καθῆκον.

Κατὰ τὸ 1929 τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης ἐν Δωδώνῃ εἰς τὸν Καθηγητὴν κ. Δημ. Εὐαγγελίδην καὶ εἰς τὸν Γραμματέα τοῦ Συμβουλίου. Κωλυθέντος ὑπὸ ἀσθενείας τοῦ Γραμματέως, τὴν ἐργασίαν διεξήγαγε μόνος ὁ κ. Εὐαγγελίδης. Εἶναι δὲ εὐτυχὲς τὸ Συμβούλιον ἀνακοινοῦν ὅτι τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Δωδώνης παρακολουθεῖ ἡ γενναιόδωρος στοργὴ τῶν καὶ ἄλλως ὡς κοινωφελῶν ἀνδρῶν γνωστῶν ἀδελφῶν Παπαστράτου. Οἱ ἀδελφοὶ Παπαστράτου ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἑταιρείας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διὰ τὸ ἔτος 1929 δρ. 50.000.

Παρὰ τὸν γενικὸν προσανατολιστικὸν χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἡ ἐπανάληψις αὕτη τῶν ἐν Δωδώνῃ ἐργασιῶν ὁ ἀνασκάψας ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ ἐρευνήσῃ καὶ πάλιν μετὰ τὸν Καραπᾶνον καὶ τὸν Σωτηριάδην τὴν σῳζομένην χριστιανικὴν βασιλικήν, ὑπὸ

τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξεν ὁ Καραπᾶνος ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ναὸς τοῦ Διός. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἔρευνα δὲν ἀπέδειξε πλήρη τὴν διαδοχὴν ταύτην, διότι ἡ ἐκκλησία ἔχει ἐν μέρει θεμελιωθῆ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ βράχου, ἀλλὰ μετὰ τὴν σκαφὴν ταύτην ἔχει διευκρινισθῆ πλήρως τὸ διάγραμμα καὶ ἄλλαι λεπτομέρειαι τῆς βασιλικῆς, ὥστε κατέστη δυνατὴ καὶ ἡ πλήρης αὐτῆς σχεδιογράφησις ὑπὸ τοῦ κ. Ὀρλάνδου. Ἡ ἐκκλησία εἶναι τρίκογχος, ὁ δὲ κυρίως ναὸς διαιρεῖται εἰς τρία κλίτη διὰ δύο κιονοστοιχιῶν, συγκειμένων ἐξ 7 κιόνων, ἔχει δὲ πρὸς δ. νάρθηκα, τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος εὑρίσκεται εἰς τὴν νοτίαν πλευράν. Ἐκ τῶν κογχῶν ἢ ἀψίδων ἡ μὲν ἀνατολικὴ εἶχε τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἡ δὲ β. καὶ ν. εἶχον ἐν τῷ μέσῳ ἀνὰ ἕνα κίονα καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ μεγάλας πλάκας καὶ θωράκια. Τὸ ἱερὸν ἐπεκοινώνει μετὰ τοῦ κυρίως ναοῦ, ὡς συνήθως, διὰ Πύλης, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἦσαν θωράκια. Τάφοι εὑρέθησαν δύο μὲν εἰς τὴν ν. κόγχην, εἷς δὲ εἰς τὸ νότιον κλίτος. Ὁ ὅλος τύπος τοῦ ναοῦ εἶναι πρωτοχριστιανικός, ὁμοιάζει δὲ πρὸς τὴν ἐν Βηθλεὲμ ἐκκλησίαν τῆς Γεννήσεως, ἀλλ' εἶναι πολὺ ἁπλούστερος ἐκείνης. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν Δωδώνην συνδέεται ἡ βασιλικὴ διὰ τοῦ ὑλικοῦ αὐτῆς, τὸ ὁποῖον κατὰ μέγα μέρος εἶναι εἰλημμένον ἐξ ἀρχαίου κτίσματος. Καὶ αἱ παραστάδες καὶ τὰ θωράκια καὶ αἱ βάσεις τῶν κιόνων εἶναι ἑλληνικαί. Ὄντως δὲ κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς ἐκκλησίας εἰσχωρεῖ ὑπ' αὐτὴν ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου σῴζονται τὰ θεμέλια καὶ τοῦ ὁποίου μέρος μικρὸν εἶχεν ἀνασκάψει ὁ κ. Σωτηριάδης. Τοῦτο διευθύνεται ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν καὶ διαιρεῖται δι' ἐγκαρσίου τοίχου εἰς δύο διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἀναγνωρίζονται ὡς ὁ πρόδομος καὶ ὁ σηκὸς ἀρχαίου ναοῦ. Οἱ ἐξωτερικοὶ αὐτοῦ τοῖχοι εἶναι ἰσοδομικῶς ἐκτισμένοι διὰ μαρμαρίνων δόμων φερόντων ἀκόμη τοὺς εκτονικοὺς ἀγκῶνας. Ὁ ἐγκάρσιος τοῖχος περικλείει ὑλικὸν ἐκ πώρου, ληφθὲν ἐξ ἄλλου παλαιοτέρου οἰκοδομήματος, ἀνήκοντος πιθανῶς εἰς μεταγενεστέρους Μακεδονικοὺς χρόνους καὶ καταστραφέντος ἴσως κατὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ἱεροῦ ὑπὸ τοῦ Δοριμάχου περὶ τὸ 219 π. Χ. Ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ἐκκλησίας εὑρεθεὶς

σφόνδυλος καὶ δωρικὸν κιονόκρανον ἀνήκουν πιθανῶς ὡσαύτως εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο. Ἐκεῖ εὑρέθη καὶ τεμάχιον πωρίνου ἀναγλύφου, Μακεδονικῶν καὶ τούτου χρόνων, εἰκονίζοντος ἴσως τὸν Ἡρακλέα.

Κινητῶν εὑρημάτων, οἷα εὗρεν ἀφθονώτατα ὁ Καραπᾶνος ἐκεῖ ἄλλοτε, εὗρέ τινα καὶ ὁ κ. Εὐαγγελίδης. Χαλκοῦν ἔλασμα ἐπηργυρωμένον σῴζει τὸ πρόσθιον μέρος λέοντος, ἔχοντος ὑψωμένον τὸν δ. πόδα. Πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχει ῥόδαξ καὶ ἀριστερὰ αὐτοῦ μέρος ἄλλου λέοντος πρὸς τὰ δεξιὰ βλέποντος καὶ ἀποτελοῦντος μετὰ τοῦ πρώτου ἀντιθετικὸν σύμπλεγμα, ὅμοιον πρὸς ἄλλα τοῦ Καραπάνου τῆς αὐτῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης.

Πρὸς Α τοῦ μικροῦ ναοῦ καὶ πρὸς Δ. αὐτοῦ εὑρέθησαν ὀρθογώνιοι ἐξέδραι, τῶν ὁποίων ἡ μία δύναται νὰ ἀναπαρασταθῇ ὁλόκληρος.

Ἡ μὴ ἀνεύρεσις μεγάλου ναοῦ τοῦ Διός, οἷον θὰ ἀνέμενέ τις ἐν τῷ περιβοήτῳ ἱερῷ τῆς Δωδώνης, ἐπιβάλλει ὡς πρώτην ὑποχρέωσιν τὴν ἀναζήτησιν τοιούτου εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ ἱεροῦ. Ἀλλ᾽ ἤδη πρὸ τῆς ἐρεύνης ταύτης καὶ τοῦ ἐνδεχομένου ἀρνητικοῦ ἢ ἐν μέρει ἀρνητικοῦ αὐτῆς ἀποτελέσματος γεννᾶται ἡ σκέψις μήπως κατὰ τὸν 6ον καὶ τὸν 5ον τοὐλάχιστον π. Χ. αἰῶνα ἢ ἀκριβέστερον μήπως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος δὲν ὑπῆρχε ναὸς ἐν Δωδώνῃ, ἀλλὰ μόνον βωμός τις καὶ περὶ αὐτὸν οἱ περίφημοι τρίποδες, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν λ. Δωδώνη παραλαμβάνων παρὰ τοῦ Δήμωνος. Ὁ Δήμων λοιπὸν λέγει (Σχόλια ἐν Ὁμ. Ἰλ. 16, 233) ὅτι «τοῦ Διὸς μαντεῖον ἐν Δωδώνῃ λέβησιν ἐν κύκλῳ περιείληπται. Τούτους δὲ ψαύειν ἀλλήλους καὶ κρουσθέντος τοῦ ἑνὸς ἠχεῖν ἐκ διαδοχῆς πάντας, ὡς διὰ πολλοῦ χρόνου γίνεσθαι τῆς ἠχῆς τὴν περίοδον» κλπ. Ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος τὴν λ. μαντεῖον τοῦ Δήμωνος μεταβάλλει σιωπηρῶς εἰς ναὸν ἐν τῇ διηγήσει αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ἡ γενικωτέρα λέξις τοῦ Δήμωνος ἴσως προσαρμόζεται ἀκριβέστερον πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην κατάστασιν τοῦ Δωδωναίου ἱεροῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ πελασγικὸς ἐκεῖνος Ζεὺς κατῴκει ἐντὸς τῆς μαντικῆς δρυός, «ναίει δ᾽ ἐν πυ-

θμένι φηγοῦ» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἡσιόδου (Ἠοῖαι Ἀπόσπ. 134, 8 Rzach. Ἀλλὰ φαίνεται ἀκριβεστέρα ἡ γραφή: ναῖον δ' ἐν πυθμένι φηγοῦ, ἔνθα τὸ ναῖον πρέπει νὰ συνδεθῇ πρὸς τὸ χρηστήριον, ἤτοι μαντεῖον κατοικοῦν ἐν τῇ ῥίζῃ τῆς δρυός).

Ὅτι τὸ χρηστήριον τοῦτο ἦτο ἐκεῖ παρὰ τὴν χριστιανικὴν βασιλικὴν συνάγεται μετὰ μεγίστης πιθανότητος ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Καραπάνου ἀνευρεθέντων ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας λαμπρῶν ἀρχαϊκῶν ἀναθημάτων.

Μετὰ τὴν ἐν τῷ χώρῳ τῆς βασιλικῆς ἔρευναν ὁ κ. Εὐαγγελίδης ἠρεύνησεν ἁδρομερῶς τραπεζοειδές ὑπόστυλον οἰκοδόμημα παρὰ τὸ θέατρον, ἔπειτα δὲ ἔσκαψε μεταξὺ τοῦ τραπεζοειδοῦς καὶ ἄλλου πρὸς Α τούτου κειμένου οἰκοδομήματος, συνήντησε δὲ ἀποθέτην ποικίλων ἀναθημάτων καὶ τεμαχίων χαλκῶν σκευῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται καὶ ὡραῖά τινα ἀρχαϊκὰ εὑρήματα (πετεινάριον καὶ προτομὴ Γοργοῦς). Ἐκεῖ ὡσαύτως εὑρέθησαν καὶ ἀξιόλογα ἐνεπίγραφα ἀρχαῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρω ἀργυροῦν κρίκον μὲ ἐγχάρακτον τὴν ἐπιγραφὴν Ἀντίοχος τύπου τοῦ 6ου πρὸς τὸν 5ον αἰῶνα καὶ εἰς ἀλφάβητον δυτικόν, πρὸς δὲ τούτοις πλείονα μολύβδινα ἐλάσματα, ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Καραπάνου, φέροντα ἐρωτήσεις πρὸς τὸ μαντεῖον. Ἐπί τινος ἐξ αὐτῶν ἐρωτᾷ τις περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ (περ τᾶς γυναικός). Ἄλλος ἐρωτᾷ περὶ Δαματρίο καὶ Διονυσίω. Ἐπὶ ἄλλου ἐλάσματος σῴζεται τὸ ὄνομα ΚλεοϜάνακτος, ἄλλο δὲ ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ βορείου ἠπειρωτικοῦ φύλου Ἀτιντᾶνες.

Καὶ ἐκ τῶν εὑρημάτων τούτων τοῦ 1929 περιωρισμένων μὲν ἴσως κατ' ἀριθμόν, ἀλλ' ἀξιολόγων πολὺ κατὰ ποιόν, δυνάμεθα, νομίζομεν, μετ' ἀσφαλείας νὰ προβλέψωμεν τὴν μέλλουσαν συστηματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας ἐν Δωδώνῃ.

7. Ἐν Νικοπόλει ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀρχ. Ἑταιρεία τὰς ἀπὸ ἐτῶν ἐκτελουμένας ἀνασκαφὰς καὶ κατὰ τὸ 1929 διὰ τῶν καθηγητῶν κ. κ. Γ. Σωτηρίου καὶ Ἀ. Ὀρλάνδου.

Μετὰ προσεκτικὴν ἐξέτασιν τῶν ἐρειπίων τῶν εὑρισκομένων

ἐντὸς τοῦ Βυζαντινοῦ τείχους τῆς Νικοπόλεως ἡ ἔρευνα ἐνετοπίσθη εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ἠρειπωμένου κτίσματος κατὰ τὸ κέντρον περίπου τῆς χριστιανικῆς πόλεως.

Ἡ ἀνασκαφὴ μεθοδικῶς προχωρήσασα καθώρισεν οὐχὶ μόνον αὐτὸ τὸ ἐρευνώμενον μνημεῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς ἄλλα προηγουμένως εὑρεθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Φιλαδελφέως οἰκοδομήματα. Σημαντικὸν δὲ πόρισμα τῆς ἐξετάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι τὸ τέως ἀφανές, νῦν δὲ ἀνασκαπτόμενον παλαιοχριστιανικὸν μνημεῖον εἶναι μεγάλη βασιλικὴ μετὰ νάρθηκος καὶ αἰθρίου καὶ ἀποτελεῖ αὕτη τὸ κέντρον μεγάλου συμπλέγματος, τοῦ ὁποίου ἐξαρτήματα εἶναι τὰ ἄλλα κτίσματα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρέθη καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλκίσωνος. Τὸ ὅλον σύμπλεγμα περιεβάλλετο πιθανώτατα διὰ στοᾶς, τῆς ὁποίας λείψανα εἶχον εὑρεθῆ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδόν.

Ἡ νέα ἀνασκαπτομένη βασιλικὴ τῆς Νικοπόλεως ἔχει μῆκος μέτρων περίπου 69 (68.90) καὶ πλάτος μέτρων 31.60.

Μετὰ τὸν γενικώτερον τοῦτον καθορισμὸν ἀνεσκάφη συστηματικῶς τὸ ἱερὸν βῆμα τῆς βασιλικῆς, ἀπεκαλύφθη δὲ ἡμικυκλικὴ ἀψὶς ἔχουσα ἐξωτερικὴν διάμετρον 12.40 καὶ μέγα μέρος τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ἡ διάταξις τοῦ ἱεροῦ βήματος εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς βασιλικῆς τοῦ Δουμετίου ἤτοι ἔχει σχῆμα ⊓, κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὁποίου εὑρέθη ἡ πλὰξ τῆς Ἁγίας Τραπέζης καὶ αἱ δύο ἀνατολικαὶ βάσεις τοῦ κιβωρίου.

Καὶ ἡ θέσις καὶ τὸ μέγεθος τοῦ χριστιανικοῦ τούτου ναοῦ τῆς Νικοπόλεως χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν πιθανώτατα ὡς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς πόλεως. Ἡ δὲ διάταξις τοῦ ἱεροῦ βήματος εἶναι σπουδαία, διότι παρέχει σαφῆ εἰκόνα τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς λατρείας μετὰ τὸ πρῶτον στάδιον, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς ἐξηκριβώθη διὰ τῶν ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Σωτηρίου.

Παρὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ὁ κ. Ὀρλάνδος καὶ ὁ κ. Σωτηρίου ἐξεκαθάρισαν τὸ ἱερὸν βῆμα τῆς βασιλικῆς τοῦ Δουμετίου καὶ ἐταξινόμησαν τὰ γλυπτὰ αὐτῆς, προσδιορίσαντες δὲ διὰ μικρῶν σκα-

φῶν τὰ ἐξαρτήματα τῆς αὐτῆς βασιλικῆς ἠδυνήθησαν νὰ καταρτίσωσιν ἀκριβεστέραν κάτοψιν τοῦ μνημείου. Ὡσαύτως ἐγένετο πληρέστερον διάγραμμα τοῦ πρὸς Δ τῆς βασιλικῆς Δουμετίου κειμένου ἐπισκοπικοῦ μεγάρου.

8. Ὀγδόην ἀνασκαφὴν ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Ν. Κυπαρίσση συνεχίζοντος τὰς προηγουμένας αὐτοῦ ἐρεύνας ἐν Ἁγίῳ Βασιλείῳ Χαλανδρίτσης καὶ ἐν Μητοπόλει τοῦ δήμου Φαρῶν Ἀχαΐας.

α. Ἐν ἁγίῳ Βασιλείῳ τῆς Χαλανδρίτσης ὁ κ. Κυπαρίσσης ἀνέσκαψε δύο ἀκόμη ἀσυλήτους λαξευτοὺς τάφους τοῦ ἐκεῖ μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἀδιατάρακτος.

Ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ εὑρέθησαν ἐν τῇ ἀρχικῇ των θέσει τέσσαρες σκελετοὶ κατακείμενοι πλαγίως καὶ ἔχοντες τὰ σκέλη συγκεκομμένα κατὰ τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν κοιμωμένων, διάφορα δὲ ἀγγεῖα παρ᾽ αὐτούς.

Καὶ τὸ δεύτερον λαξευτὸν σπήλαιον ἦτο ἀσύλητον, ἀλλ᾽ ὀλιγώτερον διατετηρημένον, ἕνεκα τῆς πτώσεως χωμάτων καὶ λίθων ἐκ τῆς ὀροφῆς τοῦ σπηλαίου.

Αἱ διαστάσεις τῶν σπηλαίων κατὰ μέσον ὅρον 3.50×2.50 μ. ὕψος 1.70. Ὁ δρόμος μήκους 4 περίπου μ. Εἰς ἕκαστον τῶν λαξ. τούτων τάφων εὑρέθησαν εἷς μέγας ἀμφορεὺς καὶ ἱκανὰ τυφλόστομα ἀμφορείδια καὶ λεβήτια, κομβία ἐκ στεατίτου καὶ πήλινα, χάνδρα ἠλέκτρου καὶ ἓν ἱππάριον πήλινον.

Ἐν τῷ πρώτῳ τάφῳ εὑρέθη παρὰ τὰ ὀστᾶ τῶν χειρῶν χαλκοῦς διπλοῦς πέλεκυς καὶ λεπὶς χαλκοῦ μαχαιρίου. Πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὴν τελευταίαν μυκ. περίοδον, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς γεωμετρ. διακοσμήσεως τῶν ἀγγείων. Παρὰ τοὺς τάφους τούτους ὑπάρχει σειρὰ ἄλλων λαξευτῶν τάφων, ἀλλ᾽ ἀτυχῶς βυθισμένων.

β. Ἐν τῇ θέσει Τρουμπές, οὐχὶ μακρὰν τῆς Χαλανδρίτσης καὶ εἰς ἀπόστασιν 5΄ ἀπὸ τοῦ μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου τοῦ Τρουμπέ, ὑπάρχει συστὰς ἐκ τριῶν θολωτῶν τάφων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίχωσις σχηματίζει μακρὸν τρικόρυφον γήλοφον.

Ἐκ τῶν τάφων τούτων τὸν ἕνα εἶχεν ἀνασκάψει πρό τινων ἐτῶν αὐτοσχέδιός τις ἀρχαιολόγος ἀγροφύλαξ, τοῦ ὁποίου τὰ πλεῖστα εὑρήματα περισυνελέχθησαν κατὰ τὸ 1929.

Ὁ κ. Κυπαρίσσης ἠρεύνησε κυρίως τὸν μεσαῖον θολωτὸν τάφον, ὁ ὁποῖος εἶχε καταρρεύσει. Καὶ ὁ τάφος οὗτος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, εἶναι κατεσκευασμένος διὰ πλακοειδῶν λίθων κατὰ τὸν γνωστὸν μυκηναϊκὸν τρόπον, καθ᾽ ὃν οἱ ἐπικείμενοι λίθοι ἐξέχουσι πρὸς τὰ ἔσω, οὕτω δὲ ἡ ἀνωτάτη σειρὰ κλείει τὴν κατὰ μικρὸν σχηματιζομένην θολωτὴν στέγην.

Τὸ ἔδαφος τοῦ τάφου ἦτο κεχωρισμένον διὰ δύο παραλλήλων τοίχων, μεταξὺ δὲ αὐτῶν εὑρέθη πλῆθος συντετριμμένων ἀγγείων. Ἡ τεχνοτροπία τῶν ἀγγείων ἀνάγει τοὺς θολωτοὺς τάφους τούτους εἰς χρόνους παλαιοτέρους ἢ οἱ λαξευτοὶ τάφοι, ἡ δὲ περαιτέρω ἔρευνα καὶ ἄλλων ὁμοίων εἰς τὰ πέριξ τῆς Χαλανδρίτσης θέλει διασαφήσει τὸ ζήτημα.

Ἄλλα μυκηναϊκὰ νεκροταφεῖα ἐσημείωσεν ὁ κ. Κυπαρίσσης εἰς τὸ χωρίον Μάνεση τοῦ δήμου Λαπαθῶν καὶ εἰς τὸ χωρίον Μητόπολιν τοῦ δ. Φαρῶν.

Ἐπὶ ἑνὸς τῶν λοφίσκων τοῦ χωρίου Μητοπόλεως διακρίνονται καὶ τείχη ἀκροπόλεως. Ἀλλὰ τὸ νεκροταφεῖον τῆς Μητοπόλεως εἶναι βυθισμένον, ἡ δὲ ἔρευνα αὐτοῦ καθίσταται δυσχερής.

9. Τὰς ἐν Στυμφάλῳ ἐργασίας ἐξηκολούθησεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου κ. Ὀρλάνδος.

Κατὰ τὸ 1929 περιώρισε πολὺ τὰς ἐρεύνας ὁ κατακλυσμὸς τοῦ ἀρχαίου χώρου ὑπὸ τῶν πλημμυρησάντων ὑδάτων τῆς λίμνης. Διὰ τοῦτο αἱ σκαφικαὶ ἐργασίαι ἐνετοπίσθησαν εἰς τὸ ΒΔ κράσπεδον τῆς ἀρχαίας περιοχῆς τῆς Στυμφάλου καὶ ἀπετυπώθη ἐν σχεδίῳ μετὰ σκαφικὴν διευκρίνησιν μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως τοῦ καταβαίνοντος ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως εἰς μῆκος 300 περίπου μέτρων. Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ παρά τινα πύλην τοῦ τείχους εὑρέθη ἐπιτυμβία στήλη φέρουσα διὰ γραμμάτων τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος τὴν ἐπιγρ. Εὐκλείων. Ἄλλαι τέσσαρες εὑρέθησαν

εἰς τοὺς συνοικισμοὺς Κιόνια, Δρίζαν καὶ Μάτσιζαν ἀναγράφουσαι τὰ ὀνόματα Λαβιάδας (sic), Ἀγανώ, Ἀθανίππη καὶ Δάμων χαῖρε.

Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς μεγάλης φραγκικῆς ἐκκλησίας τῆς Στυμφάλου κατὰ τὸ κυρίως ἱερὸν καὶ τὸ διακονικόν, συνεκομίσθησαν νέα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, διὰ τῶν ὁποίων βεβαιότερον δύναται νὰ ἀναπαρασταθῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ὀρλάνδου ἡ ἐσωτερικὴ διαίρεσις τῶν παραθύρων τῶν μακρῶν πλευρῶν τῆς ἐκκλησίας.

10. Ἐν Μυστρᾶ ἐξηκολούθησεν ὁ καθηγητὴς κ. Ἀδαμαντίου τὰς ἀπό τινων ἐτῶν δαπάναις τῆς Ἑταιρείας ἐκτελουμένας ἐρεύνας καὶ μελέτας τῶν Βυζαντινῶν μνημείων.

Κατὰ τὸ 1929 αἱ μελέται αὗται ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν τῶν ἀστικῶν ἰδίως οἰκοδομημάτων τοῦ Μυστρᾶ καί τινων πρὸς ταῦτα περὶ τὸν Μυστρᾶν ἐκκλησιῶν καὶ δὴ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως τῆς Μαγούλας.

Κύριος σκοπὸς τῆς μελέτης ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐξέτασις τῶν παλατίων τῶν Δεσποτῶν τοῦ Μυστρᾶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τῆς ἀνεγέρσεως τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ὅλου συγκροτήματος. Πρὸς τοῦτο ἐξητάσθη λεπτομερῶς τὸ οἰκοδομικὸν ὑλικόν, ὁ τρόπος τῆς συναρμογῆς αὐτοῦ καὶ ἄλλαι τεχνικαὶ λεπτομέρειαι.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ὁρμώμενος ὁ κ. Ἀδαμαντίου προσπαθεῖ νὰ καθορίσῃ τὴν χρονολογίαν τῶν μερῶν τῶν παλατίων ὡς ἑξῆς: Πρῶτον ἐκτίσθη τὸ πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν τοῦ βουνοῦ δεσποτικὸν οἴκημα, τὸ βλέπον πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Νεώτερον, ἤτοι εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος ἀναγόμενον, εἶναι τὸ κεντρικὸν σῶμα τῶν παλατίων μετὰ τῆς πρὸς τὴν Παντάνασσαν καθέτου πτέρυγος, ἀλλὰ τὸ νεώτατον πάντων τῶν κτισμάτων εἶναι τὸ κεντρικόν, ἔνθα πρὸ πολοῦ ἔχει παρατηρηθῆ ἡ φραγκικὴ ἐπίδρασις.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ κ. Ἀδαμαντίου θέλει ἐκθέσει λεπτομερέστερον τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ταύτας προσεχῶς.

11. Ἑνδεκάτην καὶ τελευταίαν ἐργασίαν ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία ἐν Ἁγίοις Θεοδώροις Κρήτης διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Μαρινάτου, συνεχίσαντος καὶ περατώσαντος προτέραν αὐτοῦ ἐργασίαν πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ Μινωϊκοῦ λιμένος καὶ τὸ πρῶτον ἀνασκάψαντος τὸ λεγόμενον σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας. Καὶ τοῦ μὲν Μινωϊκοῦ λιμένος ἀνεσκάφη ὁλοσχερῶς τὸ συγκρότημα τῶν παρακτίων οἰκοδομημάτων καὶ τοῦ ὀρθογωνίου περιβόλου. Ἀγγεῖά τινα καὶ ὄστρακα εὑρεθέντα χρονολογοῦσι τὰ κτήρια ταῦτα εἰς τοὺς χρόνους μεταξὺ τῆς MM_3 καὶ YM_1 περιόδου. Καθ' ὅλου ὁ λιμὴν οὗτος εἶναι ἀξιόλογος ὡς πρῶτος καὶ μόνος γνωστὸς μέχρι σήμερον Μινωϊκὸς λιμήν.

Ἀλλὰ μεγαλητέρας προσοχῆς ἀξία εἶναι ἡ ἔρευνα ἡ γενομένη οὐχὶ μακρὰν τῶν Ἁγ. Θεοδώρων ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Εἰλειθυίας. Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶχεν ἐπὶ βραχύτατον προχείρως ἐρευνήσει πρὸ 35 ἐτῶν ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς Κρητικῆς ἀρχαιολογίας κ. Ἰωσὴφ Χατζηδάκης, ὁ ὁποῖος ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἐκεῖ πολλῶν ὀστράκων εἶχε συμπεράνει ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ τῆς Εἰλειθυίας. Ὁ κ. Μαρινᾶτος μετὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ ἄλλων σπηλαίων τῆς Κρήτης ὑποδειχθέντων ὑπὸ τοῦ Nilsson κατέληξεν εἰς τὸ σπήλαιον τῶν Ἁγ. Θεοδώρων ὡς εἰς τὸ πιθανώτατον σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας.

Ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἔρευνα ἐγίνετο τῇ βοηθείᾳ τεχνητοῦ φωτός, ἀπέφερε δὲ πλεῖστα εὑρήματα προερχόμενα ἐκ τοῦ μυχοῦ τοῦ σπηλαίου, ἔνθα ἡ ἐπιχείρησις ἦτο βάθους 1 περ. μέτρου. Ἡ ἀνασκαφεῖσα ἔκτασις ἦτο μήκους 3μ. καὶ πλάτους 1-1.50μ. Τὰ συγκομισθέντα τεμάχια ἀγγείων ἐκπροσωποῦσι πάσας τὰς περιόδους τῆς μινωϊκῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τῶν νεολιθικῶν χρόνων μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἑνετικῶν χρόνων τῆς Κρήτης.

Μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων ὀστράκων ὑπάρχουσιν ἄφθονα τῆς πρωτομινωϊκῆς τεχνοτροπίας τοῦ Πύργου καὶ πολλὰ νεολιθικὰ ὄστρακα κηλιδωτῶν ἀγγείων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ γνωστὴ δευτέρα πρωτομινωϊκὴ τεχνοτροπία ὁμοίων ἀγγείων ἐκ Βασιλικῆς εἶναι νεολιθικὴ κληρονομία. Τὸ σπήλαιον εὑρίσκεται ἐπὶ γραφικωτάτης θέσεως καὶ βλέπει πρὸς τὴν θάλασσαν. Πρὸ τοῦ στομίου φύεται ἀγρία συκῆ, ἀναμιμνήσκουσα τὸν ἐρινεὸν τῶν Ὁμηρικῶν περιγραφῶν.

Ὀλίγα μέτρα πρὸ τοῦ στομίου λείψανά τινα ἀρχαίου τοίχου μαρτυροῦσιν ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ἐκεῖ διαρρύθμισις τῆς εἰσόδου. Περὶ τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει ζεῦγος σταλακτιτῶν ἀνίσου πάχους, οἱ ὁποῖοι περιεβάλλοντο διὰ τοίχου μινωϊκῆς ἴσως ἐποχῆς. Ἡ περιτείχισις αὕτη δεικνύει ὅτι τὸ περιβαλλόμενον, ἤτοι οἱ σταλακτῖται ἐθεωροῦντο ὥς τι ἱερὸν πρᾶγμα καὶ ἐτύγχανον λατρείας θρησκευτικῆς. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ ἀνασκάπτοντος κυροῦται καὶ δι' ἄλλων ἀρχαιολογικῶν τεκμηρίων προερχομένων ἐκ τῆς Μινωϊκῆς Κρήτης.

Κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ σπηλαίου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι σταλακτῖται, κάτωθεν δὲ ἑνὸς σταλακτίτου καὶ ἑνὸς σταλαγμίτου ὑπάρχει ὑπόγειον δωμάτιον ἱκανῆς ἐκτάσεως, ἀλλὰ πολὺ χαμηλόν, εἰς τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ διὰ μικρᾶς ὀπῆς. Εἶδός τι ἀδύτου ἢ μεγάρου πλήρους τεμαχίων ἀγγείων καὶ ἐπιβάλλοντος συστηματικὴν περαιτέρω ἔρευναν.

Διὰ πάντα τὰ τεκμήρια ταῦτα ὁ ἀνασκάπτων φρονεῖ ὅτι τὸ σπήλαιον τῶν Ἁγ. Θεοδώρων εἶναι τὸ περίφημον σπέος Εἰλειθυίης, τὸ ὁποῖον μνημονεύει ἡ Ὁμηρικὴ Ὀδύσσεια τ 186-188. Καὶ ὁ Στράβων (10,476) μνημονεύει Εἰλειθυίας ἱερὸν ἐν Ἀμνισῷ. Ἔρευνα ἐν τῷ παρὰ τὸ σπήλαιον ἐπιπέδῳ χώρῳ ἔδειξε λείψανα οἰκοδομημάτων, παρὰ τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν τεμάχια ἀγγείων ὑστερομινωικῶν, πρωτογεωμετρικῶν καὶ ἑνὸς πρωτοκορινθιακοῦ σκύφου. Ἀνάγκη ἄρα καὶ ἐνταῦθα νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἔρευνα, διότι, πιθανῶς, ὁ Στράβων λέγων ἱερὸν δὲν ἐννοεῖ ἁπλῶς τὸ σπήλαιον, ἀλλ' ἴσως εὐρύτερον τέμενος. Καθ' ὅλου ἡ δευτέρα αὕτη ἔρευνα τοῦ κ. Μαρινάτου προσλαμβάνει πολὺ ἐνδιαφέροντα χαρακτῆρα, διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Μινωϊκῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας.

Συμπληροῦσα τὸ ὅλον αὐτῆς ἐπιστημονικὸν ἔργον ἡ Ἑταιρεία ἐδαπάνησε 58.000 περίπου δρ. πρὸς πλουτισμὸν καὶ συντήρησιν τῆς βιβλιοθήκης, 168.299.10 δρ. πρὸς δημοσίευσιν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν. Ἐξετυπώθησαν κατὰ τὸ 1929 τὰ Πρακτικὰ τῶν ἐτῶν 1925

καὶ 26 καὶ ὁ διπλοῦς τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῶν ἐτῶν 1925 - 26, ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἐπίτιμον ἡμῶν ἑταῖρον κ. Ulrich von Wilamowitz - Moellendorff ἐπὶ τῇ ὀγδοηκονταετηρίδι αὐτοῦ καὶ περιέχων πολλὰς ἀρχαιολογικὰς πραγματείας.

Ἡ ἐκτύπωσις τῶν Πρακτικῶν 1922 - 24 καὶ 1928 εὑρίσκεται περὶ τὸ τέλος. Ἐλάχιστον δὲ θὰ βραδύνῃ ἡ ἔκδοσις τοῦ τόμου τῆς Ἀρχ. Ἐφημερίδος διὰ τὰ ἔτη 1927 καὶ 28.

Ὡσαύτως προέβη κατὰ πολὺ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ πολὺ ἐνδιαφέροντος συγγράμματος τοῦ ἐπιτίμου πρεσβευτοῦ καὶ ἰσοβίου ἡμῶν ἑταίρου κ. Ἰω. Γενναδίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίως τὰς Ἀθήνας ἀρχαιολογοῦντες ἐπιδρομεῖς».

Περὶ δὲ τῆς μελλούσης ἀρχαιολογικῆς γενεᾶς σπουδαίως προνοοῦσα ἡ Ἀρχ. Ἑταιρεία ἐδαπάνησε κατὰ τὸ 1929 πρὸς ἐνίσχυσιν Ἐφόρων σπουδαζόντων ἀρχαιολογίαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δρ. 60.423.40.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν πολλαπλῶν αὐτῆς καθηκόντων πρὸς τὴν Ἑλλην. Ἀρχαιολογίαν δαπανᾷ ἡ Ἀρχ. Ἑταιρεία ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς περιουσίας, ἔχει δέ, ὡς γνωστόν, χρηματικὴν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἐνίσχυσιν δρ. 50.000, ἤτοι τὸ αὐτὸ ἀριθμητικῶς ποσόν, τὸ ὁποῖον καὶ προπολεμικῶς ἐλάμβανεν ἤτοι, λαμβάνει κατ᾿ οὐσίαν σήμερον ποσὸν δεκαπεντάκις μικρότερον τοῦ προπολεμικοῦ.

Ἀναμιμνήσκω δὲ ὅτι αἱ πεντήκοντα ἐκεῖναι χιλιάδες χρυσῶν δραχμῶν ἦσαν ἠλαττωμένον μερίδιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, προερχόμενον ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ λαχείου ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων, τοῦ ἰδίου αὐτῆς δηλ. λαχείου, μετὰ τοῦ Λαχείου τοῦ Ἐθν. Στόλου. Μολονότι δὲ καὶ τὸ τίμημα τοῦ λαχείου καὶ αἱ πρόσοδοι αὐτοῦ ἔκτοτε σημαντικώτατα ηὐξήθησαν, τὸ εἰς τὴν Ἀρχ. Ἑταιρείαν χορηγούμενον μερίδιον δὲν ηὐξήθη, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, οὐδὲ ἐπ᾿ ἐλάχιστον [1].

[1] Τὸ ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων λαχεῖον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἱδρύθη τῷ 1875, τὰ δὲ πραγματικὰ ἤτοι καθαρὰ αὐτοῦ ἔσοδα ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1894 ἀνῆλθον εἰς δρ. 1.179.671, δηλ. εἰς ἐτήσιον κατὰ μέσον ὅρον ἔσοδον δρ. 58.983,55.

Ἀπὸ τοῦ 1895 μέχρι τοῦ 1899 τὰ συνολικὰ καθαρὰ ἔσοδα τοῦ λαχείου ἀνῆλθον εἰς δρ. 1.132.452, κατανεμόμενα εἰς ἐτήσια ἔσοδα ἐκ δρ. 226.490.40.

Ἀπὸ τοῦ 1875 ἄρα μέχρι τέλους τοῦ 1899 τὸ λαχεῖον ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ἑται-

Τοσαῦτα ἐπετέλεσεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1929, τὸ καὶ τελευταῖον τῆς παρελθούσης τριετίας 1927-29, καθ' ἣν διῴκησε τὰ τῆς Ἑταιρείας τὸ Συμβούλιον τὸ ἀναδειχθὲν διὰ τῆς ὑμετέρας εὐμενοῦς ψήφου. Προσεπαθήσαμεν, Κύριοι Ἑταῖροι, νὰ ἀνταποκριθῶμεν πάσει δυνάμει εἰς τὴν ζωηρῶς ἐκδηλωθεῖσαν πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐμπιστοσύνην σας, εἴχομεν δὲ ἐν τῇ προσπαθείᾳ ἡμῶν ταύτῃ στήριγμα μὲν αὐτὴν ταύτην τὴν τιμῶσαν ἡμᾶς εὐμένειάν σας, ὁδηγὸν δὲ τὴν συνείδησιν ἡμῶν καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καθῆκον.

ρείαν καθαρὰ ἔσοδα ἐκ δρ. 2.312.123 (πρβλ. Καββαδία Ἱστορίαν τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας σ. 64, 97. 106).

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1905 ἐπελθούσης συγχωνεύσεως τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας μετὰ τοῦ λαχείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου — τὸ λαχεῖον τῆς Ἑταιρείας ἀπέδωκεν ἐτησίως τὰ ἑξῆς ποσά:

1900 = δραχ. 247.747.30.— *1901* = δραχ. 246.753.20.—
1902 = δραχ. 330.355·65·— *1903* = δραχ. 335.245.10.—
1904 = δραχ. 300.381.50.— *1905* = δραχ. 241.470.80.—

Κατὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1875 ἱδρύσεως μέχρι τοῦ 1905 τὸ λαχεῖον παρέσχε συνολικὸν καθαρὸν ἔσοδον ἐκ δρ. 4.009.076.55.

Κατὰ τὴν συγχώνευσιν ἐκράτησε παρὰ τῇ τότε Κυβερνήσει ἡ ὀρθὴ σκέψις, ὅπως ὡς βάσις πρὸς ῥύθμισιν τοῦ ἀποδοτέου εἰς τὴν Ἀρχ. Ἑταιρείαν ἐτησίως ποσοῦ ὡς μεριδίου ἐκ τῶν καθαρῶν κερδῶν τῶν ἡνωμένων λαχείων ληφθῇ ὁ μέσος ὅρος τῶν κατὰ τὴν προηγουμένην τῆς συγχωνεύσεως πενταετίαν ἐτησίων καθαρῶν ἐσόδων τοῦ λαχείου τῆς Ἑταιρείας. Οὕτω δὲ διὰ τοῦ νόμου ͵ΓΝΖ' τῆς 7 Ἰουλίου 1905 καθωρίσθη ἡ ἐτησία ἐκ τῶν προσόδων τῶν λαχείων χορηγία τοῦ Δημοσίου πρὸς τὴν Ἀρχ. Ἑταιρείαν εἰς δρ. τριακοσίας χιλιάδας. Ἡ χορηγία αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἔτους 1910, ὅτε διὰ τοῦ νόμου ͵ΓΨΚΘ' τῆς 31 Μαρτίου 1910 περιωρίσθη τὸ ἐτήσιον δικαίωμα τῆς Ἑταιρείας εἰς δρ. τριάκοντα χιλιάδας, αἱ δὲ ὑπόλοιποι περικοπεῖσαι διακόσιαι ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἐδόθησαν εἰς τὸ τότε ἱδρυθὲν Ἀρχαιολογικὸν ταμεῖον πρὸς πληρωμὴν τῶν μισθῶν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀρχαιολογ. ὑπηρεσίας καὶ πρὸς κάλυψιν ἄλλων αὐτῆς δαπανῶν. Κατὰ ταῦτα τὸ Κράτος ὑπεισῆλθεν εἰς τὰ ἐκ τοῦ λαχείου δικαιώματα τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας, ἐν ᾧ τὸ λαχεῖον δὲν εἶχεν ἱδρυθῇ ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας, εἰς ταύτην δὲ καὶ μόνην ἀνῆκεν ἀκέραιον τὸ ἀρχῆθεν καθορισθὲν ἐτήσιον ἔσοδον τῶν τριακοσίων χιλιάδων δραχμῶν.

Τῷ 1920 διὰ τοῦ νόμου 2448 ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου ηὔξησε τὴν χορηγίαν ἀπὸ 30.000 εἰς 50 χιλιάδας δραχμῶν ἐτησίως. Τὰς πεντήκοντα ταύτας χιλιάδας ἐξακολουθεῖ νὰ λαμβάνῃ μέχρι σήμερον ἐτησίως ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, χαρτίνας βεβαίως σήμερον, ἀντὶ τῶν πρότερον χρυσῶν καὶ δὴ ἀντὶ τῶν τριακοσίων ἐκείνων χιλιάδων χρυσῶν δραχμῶν τῶν καθορισθεισῶν τῷ 1905.

Ἀλλὰ λογοδοτοῦντες, Κυρίαι καὶ Κύριοι, κατὰ τὸ ἔτος 1930 δὲν δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο καθωρίσθη ὡς ἔτος ἑορτασμοῦ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατὸν ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπισήμου διεθνοῦς κυρώσεως τῆς διὰ ποταμῶν αἵματος καὶ σκληρῶν ἀγώνων κτηθείσης ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ἡμῶν. Ἐὰν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ νῖκαι καὶ αἱ ἧτται ἀποτελοῦν σταθμοὺς ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῶν ἐθνῶν καὶ εἶναι μοιραίως συνυφασμένα πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν λαῶν, δυνάμενα ἐν τούτοις καὶ ὀφείλοντα νὰ ἀραιῶνται εἰς τὸ ἐλάχιστον — οὐδεὶς ὅμως ἄνθρωπος σωφρονῶν ἐπιτρέπεται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὰ πολεμικὰ γεγονότα εἶναι ἱκανά, ὅσον ἔνδοξα καὶ ἂν εἶναι, νὰ δικαιολογήσωσι μόνα αὐτὰ τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς ἔθνους. Τὴν ὕπαρξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἐθνῶν χαρακτηρίζουσι πρὸ παντὸς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, αἱ δὲ βίαιαι ἐξεγέρσεις, ὁσάκις δὲν ἀποβλέπουσι πρὸς τὸν ἱερὸν σκοπὸν ἀπελευθερώσεως ὑποδούλων ἀδελφῶν, σκοπὸν ἐπίσης ἱερὸν ἔχουσι τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀκωλύτου ἀσκήσεως τοῦ εἰρηνικοῦ βίου.

Μεταξὺ τῶν ποικίλων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν ἐθνικὴν κίνησιν καὶ ζωὴν λαοῦ τινος, διακρίνονται δύο ὁμάδες, τῶν ὁποίων ἡ δρᾶσις συγκλίνει πρὸς ἕνα κοινὸν σκοπόν, τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἔθνους. Ἡ ἀνύψωσις αὕτη εἶναι τοῦτο μὲν ὑλική, τοῦτο δὲ ἠθική, δὲν δύναται δὲ ἄνευ βλάβης νὰ εἶναι ἑτεροβαρής. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ὡσαύτως νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν κεφαλαιώδη σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἐγκλείει ὁ ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς παράγων, ἀσκῶν μεγίστην ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ λελογισμένην ἐξέλιξιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ παράγοντος.

Τὰ ἔργα ἄρα τοῦ πνεύματος καταλαμβάνουσιν ἐξαίρετον θέσιν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν καὶ εἶναι ὑπὸ τὴν ποικιλωτάτην αὐτῶν ἐκδήλωσιν ἀναμφισβήτητοι συντελεσταὶ τῆς ἀγαθῆς ἐξελίξεως τῶν λαῶν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἱδρυθεῖσα τῷ 1837, ἤτοι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐλευθέρας ὑποστάσεως τοῦ ἔθνους, διέδραμεν ἀπὸ κοινοῦ τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἑκατῶν ἐτῶν, ἀναπολοῦσα δὲ ὅσα ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπιστημονικῶς ἔπραξε νομίζει ὅτι δικαιοῦται νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν

ἐθνικὴν πανήγυριν ἔχουσα ἥσυχον τὴν συνείδησιν καὶ κρατοῦσα ὑψηλὰ τὸ μέτωπον. Διότι, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἀναμφισβητήτως ὑπάρχει, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς συνεχεῖς προσπαθείας τοῦ καθιδρύματος τούτου. Καὶ ἐάν τις μόνον τὸ καταστατικὸν τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας τοῦ 1837 ἀναγνώσῃ παρατηρεῖ μετὰ πόσης ὀρθοφροσύνης, περισκέψεως καὶ εὐρύτητος ἀντιλήψεως προέβησαν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι ἱδρυταί. Ἐὰν δὲ προσθέσω ὅτι οἱονεὶ πρόλογος τῆς μετέπειτα μεγάλης δράσεως ὑπῆρξεν ἀρχαιολογικός τις σύλλογος πρὸς ἵδρυσιν ἀρχαιολογικοῦ μουσείου μετὰ μονολέπτου ἡμερησίας συνδρομῆς, τότε ἡ μορφὴ τῶν ἐμπνευσμένων ἐκείνων προδρόμων καθίσταται αὐτόχρημα ἡρωϊκή [1]. Ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ μετέπειτα πορεία καρποφόρος καὶ

[1] Ἡ λεπτομέρεια αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 1837 χρόνους, ἀλλ' εἰς τὸ πρὸ τῆς ἐν ἔτει 1858 ἀνασυστάσεως τῆς Ἑταιρείας μεσολαβῆσαν μετὰ τὸν μαρασμὸν αὐτῆς βραχὺ χρονικὸν διάστημα. Γινώσκομεν δὲ τὸ πρᾶγμα ἐκ σημειώματος τοῦ ἀειμνήστου Στεφάνου Α. Κουμανούδη, διασωθέντος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κ. Πέτρου Στ. Κουμανούδη, διαβιβασθέντος δὲ πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν διὰ τοῦ κ. Ἰακώβου Χαρ. Δραγάτση. Εἶναι ἄξιον ἀναδημοσιεύσεως ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ σημείωμα τοῦ Κουμανούδη ἔχον ὡς ἑξῆς:

«Ὅσοι θέλουν νὰ γίνουν μέλη ἑταιρίας ἐχούσης σκοπὸν τὴν σύστασιν Μουσείου » ἀρχαιολογικοῦ, πληρόνοντες ἓν λεπτὸν τὴν ἡμέραν, ἂς ὑπογραφοῦν ἐδῶ, ἂν μᾶς » πιστεύωνται. Ἡ ὑποχρέωσις ἐπὶ ἓν τοὐλάχιστον ἔτος.

Ἐν Ἀθήναις	» ΣΤΕΦ. Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
τῇ 17 Φεβρουαρίου	» ΗΛΙΑΣ Σ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
1858.	» ΙΩ. Γ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

17 Φεβρ.		
1. Λ. Δημάκος	ἐπλ(ήρωσε)	42 λ.
2. Διονύσιος Ι. Σιγοῦρος	»	40 λ.
3. Στέφανος Α. Κουμανούδης	»	125 λ.
4. Κ. Π. Μάτσας	»	30 λ.
5. Τ. Λ. Ἀγέλαστος	»	100 λ.
18 Φεβρ.		
6. Θ. Ν. Γούζαρης	»	60 λ.
7. Ἰω. Γ. Παπαδάκης	»	30 λ.
8. Γ. Δοκὸς	»	30 λ.
9. Ε. Δοκὸς	»	30 λ.
10. Θ. Νικολ(αΐδης) Φιλαδελφεὺς	»	90 λ.
11. Ἠλίας Σ. Σταθόπουλος	»	90 λ.
12. Διονύσιος Ν. Τσόκος	»	90 λ.
13. Στ. Γούζαρης	»	30 λ. χρ(εωστεῖ).
19 Φεβρ.		
14. Γαβριὴλ ;;;	»	30 λ.
15. Παῦλος Γαβριηλίδης	»	30 λ.
16. Ἀθαν. Σ. Ῥουσόπουλος	»	60 λ.

ἔνδοξος, διότι καὶ ἡ πίστις τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ μεγάλου θέματος, τὸ ὁποῖον ἔθεσαν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των. Εἰς τὴν πίστιν ταύτην ὀφείλεται ὅτι ἱδρύθη καὶ ἐστε-

23. Φεβρ.
17. Ἀθαν. Γ. Κωστόπουλος . . . . ἐπλ(ήρωσε) λεπτὰ 100
18. Π. Εὐστρατιάδης μέλλει νὰ καταβάλλῃ κατ' ἔτος δραχμὰς πέντε δρ. 5 χρ(εωστεῖ).
30. Μαρτ(ίου) ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐθέσαμεν 5 δραχμον τὴν ἐτησίαν συνδρομήν.
19. Β. Λάκων (1 τριμην). . . . . ἐπλ(ήρωσε) δρχ. 1.25
20. Α. Κ. Καππώτας (2 τριμην.) . . . . » » 2.50

* Σημ. Οἱ ὑπογράψαντες ἐδῶ τὰ ὀνόματά των παρακαλοῦνται νὰ δώσουν καί τι ἀρχαῖον πρᾶγμα, μικρὸν ἢ μέγα. Ἂν δὲ ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν δὲν ἴδουν σημεῖα ὑπάρξεως τοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις, δικαιοῦνται ν' ἀπαιτήσουν ὀπίσω τὰ χρήματά των καὶ εἴ τι δώσουν ἀρχαῖον.

30. Μαρτίου
21. Τιμολέων Δ. Μητσόπουλος (ἐπλήρ(ωσεν) ἕνα μῆνα) λ. 40.
» 12. Ἀπριλίου
» 22. Διὰ τὸν Ἰωάννην Ἀθ. Κουμανούδην ἐπλήρ(ωσα) μίαν τριμην. δρ. 1.25.
» 6. Ἀπριλίου
» 23. Ἔλαβα παρὰ τοῦ Γεωργίου Ἰωαννίδου δι' ἓν ἔτος δρ. 5.
» 28. Ἀπριλίου
» 24. Ἔλαβα παρὰ τοῦ Σίμου Α. Σίμου διὰ μίαν τριμηνίαν δρ. 1.25.
» 28. Μαΐου
» 25. Ἔλαβα παρὰ τοῦ Ἰατροῦ Παύλου Ἰωάννου δι' ἕνα μῆνα) λ. 40.

«Τῇ 22ᾳ Αὐγούστου 1858 ἡμέρᾳ Πέμπτῃ Αφ ἔτει τῆς Νέας Ὀλυμπιάδος ἐν Ἀθήναις, »συνελθόντες οἱ ἄνω τρεῖς καὶ μετρήσαντες τὰ ἐν τῷ ταμείῳ χρήματα εὕρομεν αὐτὰ »ὄντα δρ. 22, 84· ταύτας οὖν τὰς δραχμὰς ἀπεφασίσαμεν νὰ δαπανήσωμεν εἰς ἀγορὰν »ἀρχαιολογικοῦ τινος πράγματος ἀξίου τοῦ ἄνω ποσοῦ προσενεχθησομένου εἰς τὸ συστα»θησόμενον Κεντρικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Οὕτως ἡμῖν ταῦτα ἐμπεδοῦσιν ἵλεως εἴη »ὁ θεός, μᾶλλον τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ μὴ παρασχόντος ἡμῖν τὴν ἄδειαν τῆς συστάσεως »τῆς ἑταιρείας δι' ἣν ἐδαπανήσαμεν οἴκοθεν λεπτὰ 25 διὰ τὸ χαρτόσημον τῆς ἀναφο»ρᾶς τῆς δοθείσης τῇ 2ᾳ Ἀπριλίου 1858 εἰς χεῖρας τοῦ Ὑπουργοῦ.

»Ἐγὼ ὁ γράφων ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
» ΗΛΙΑΣ Σ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
» Ι. Γ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

«Πολὺ ὑστερόγραφον εἰς τὸ ἄνω σημείωμα τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1872. Ὁ ὑπουργὸς »ἦν ὁ Χ. Χριστόπουλος· εἶπέ μοι διδόντι τὴν ἀναφορὰν «γράψατε κ' ἐμὲ διὰ 5 δρ. ἐτη»σίως». Ἀλλὰ πρότερον ἐξεπλάγη εἰπών· «Τοῦτο εἶναι ἀνάστασις τῆς ἀρχαιολ. Ἑται»ρίας». Ὅπως τὸ ἐκλάβητε, εἶπα ἐγώ· ἀλλὰ ἡμεῖς τώρα Σᾶς ζητοῦμεν τὴν ἄδειαν διὰ »τοῦτο τὸ μικρὸν πρᾶγμα.— Μάλιστα, μάλιστα, θὰ τὴν λάβετε».—

«Μετὰ 20 - 25 ἡμέρας πάλιν ὑπῆγα. —Δὲν συνειργάσθημεν ἀκόμη μὲ τὴν βασίλισ»σαν, εἴχαμεν πολλὰ ἄλλα ἔργα. Θὰ λάβητε τὴν ἄδειαν.— Ἀνεχώρησα ἄπρακτος. Ἱερο»κρυφίως ὕστερον ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ λήγοντι ἀνέστησεν ὁ ὑπουργὸς τὴν ἀρχαιολ· Ἑταιρίαν »διὰ Βασιλ. διατάγματος, ἵνα διαφύγῃ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἡμετέραν αἴτησιν. »Ἡμεῖς δὲ ὕστερον ἠγοράσαμεν διὰ τῶν δρ. 22,84 ἀρχαῖά τινα μετά τινα καιρὸν καὶ τὰ »προσηνέγκαμεν εἰς τὴν τῆς Ἑταιρίας συλλογήν.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ»

ρεώθη ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη ἐν μέσῳ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη πρόσφορον πρὸς τοιαύτας ὑψηλὰς φιλοδοξίας καὶ τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις συνεκινήθη καὶ συνειργάσθη ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ. Εἰς τὴν ἀμοιβαίαν δὲ ταύτην κατανόησιν ὀφείλεται ὅτι ἐδημιουργήθη ἐπιστημονικὴ κίνησις, ἡ ὁποία ἐκδηλουμένη εἰς ἀδιάκοπον καὶ ἀθόρυβον, γνησίως ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν καὶ ἀναπτυσσομένη μετὰ μετριόφρονος σοβαρότητος μεταξὺ τῶν μεγάλων προσπαθειῶν τῶν παρ' ἡμῖν ἀλλοδαπῶν ὁμοίων καθιδρυμάτων προσδίδει εἰς τὴν εὐγενῆ ταύτην ἑστίαν αἴγλην, ἡ ὁποία ἀντανακλᾷ ἐφ' ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Ἔπραξε δὲ πάντα ταῦτα ἡ Ἀρχ. Ἑταιρεία μὴ ἔχουσα ἀποθηκευμένας χρυσᾶς ῥάβδους, ἀλλὰ διὰ γλισχροτάτων πόρων. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους καὶ πολλὰς σπουδαιοτάτας ἀνασκαφὰς διεξήγαγε καὶ πλεῖστα μεγάλα καὶ μικρὰ μουσεῖα ἵδρυσε καὶ κατέταξε, καὶ περιόδους ὅλας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ αὕτη πρώτη ἐμελέτησε καὶ δημοσιεύματα ἀξιολογώτατα ἐδημοσίευσε, δεικνύοντα ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία τηρεῖ ἐν τοῖς πλείστοις ὁμόρρυθμον τὸ βῆμα πρὸς τὴν παγκόσμιον κίνησιν. Διὰ τοῦτο δὲ εἶναι ἀξία πάσης ἐνισχύσεως. Ἡ συνέχεια τοῦ ἔργου τούτου δὲν ἔχει στενωτέραν ἐπιστημονικὴν σημασίαν καὶ ἵνα ἱκανοποιηθῇ τρόπον τινὰ ἡ ἰδιοτροπία εὐαρίθμων τινῶν νοσούντων, κατὰ τὴν ἁπλοϊκὴν ἀντίληψιν, τὸ νόσημα τοῦτο ἐκ Θεοῦ, ἀλλὰ διότι ἡ μελέτη αὕτη εἶναι ὠφέλιμος διὰ τὴν γενικωτέραν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὅλου ἔθνους. Ἐάν τινες ἐνίοτε ἰσχυρίζωνται παραδοξολογοῦντες ὅτι ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι δῆθεν ξένος πρὸς ἡμᾶς, τοῦτο πάντως ὀφείλεται εἰς τελείαν σύγχυσιν μεταξὺ ὑλικοῦ καὶ ἠθικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἠθικὸς κόσμος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐνδιαφέρει καὶ ἐκ τούτου προσπαθοῦν νὰ ἀρυσθοῦν διδάγματα πάντες οἱ πρὸς ἠθικὴν ἔξαρσιν ἀποβλέποντες λαοί. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι ἥλιος, τοῦ ὁποίου οὐδεμία κηλὶς προλέγει τὴν ψῦξιν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΛΗΘΟΥΣ ΙΔΡΥΤΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ [1]

ΥΠΟ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Χ. ΧΑΤΖΗ

Ὡς εἶναι γνωστόν, ἱστορίαν τῆς γεραρᾶς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἔχουσι γράψει ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης [2] καὶ ὁ Παναγιώτης Καβαδίας [3], αὐτοὺς δὲ θὰ λάβω ὡς ἀφετηρίαν τῆς παρούσης ἐρεύνης.

Πρὶν εἰσέλθω εἰς τὴν ἔρευναν περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἱδρυτοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, εἶναι ἀνάγκη διὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος νὰ εἴπω περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν καὶ περί τινων ἄλλων σημαντικῶν χρονολογιῶν μέχρι τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι πρώτης Γενικῆς συνελεύσεως (28 Ἀπριλίου 1837).

Ἡμέραν τῆς ἱδρύσεως τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας οὔτε ὁ Καστόρχης οὔτε ὁ Καβαδίας ἀναφέρουσι. Τούτων ὁ πρῶτος (σ. 121) ὁρίζει μόνον ἡμέραν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος, δι᾽ οὗ ἐνεκρίθη ἡ ἵδρυσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, τὴν 18 Ἰανουαρίου 1837, ὁ δὲ δεύτερος (σ. 15) τὴν 15 Ἰανουρίου 1837· κατὰ τὸν νόμον τέλος 2448 «Περὶ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας» [4] ἐν ἄρθρῳ 1 ἡμέρα ἐκδόσεως [5] εἶναι ἡ 15 Ὀκτωβρίου 1837. Ἔχομεν δηλαδὴ μεγάλην διαφωνίαν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία ἱδρύθη, ὡς ηὐτύχησα νὰ εὕρω, *τῇ 6 Ἰανουαρίου 1837*. Ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἑταιρείας, ἔνθα ἀδείᾳ τοῦ συμβουλίου ἠρεύνησα, ἀνεκάλυψα εὐτυχῶς τὸ Πρακτικὸν τῆς ἱδρύσεως (= τὸν πρῶτον Ὀργανισμὸν) [6] αὐτῆς· ἐν σελ. 3 ἀναγράφεται ἐμφανὴς ἡ ἄνω παρατεθεῖσα

---

[1] Ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῇ 3 Δεκεμβρίου 1926· πρβ. καὶ ΠΑΕ 1925 - 1926 σ. 79 - 80.

[2] Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος, Ἀθῆναι 1879 (Βιβλιοθήκη Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, ἀριθ. 7).

[3] Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900, Ἀθῆναι 1900 (Βιβλιοθήκη Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, ἀριθ. 10).

[4] Βλ. Ἐφημερίδα Κυβερνήσεως 1920, τεῦχ. α', φύλλ. 169, σελ. 1656.

[5] Ἀνακριβῶς λέγεται *ἱδρύσεως*.

[6] Ὁ ὀργανισμὸς εἶναι, ὡς θὰ δείξω, ἔργον τοῦ Ἀλ. Ρ. Ῥαγκαβῆ· πρβ. κατωτέρω σελ. 50, σημ. 2.

χρονολογία· παραδόξως καὶ ὁ Καστόρχης καὶ ὁ Καβαδίας παρεῖδον τὸ σημαντικὸν τοῦτο σημεῖον, ἴσως διότι ἠγνόουν τὴν ἐν τῷ Ἀρχείῳ ὕπαρξιν τοῦ πρακτικοῦ [1].

Αὐθημερὸν ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας (τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ὡς λέγομεν νῦν) διαβιβάζει τὸν Ὀργανισμὸν [2] εἰς τὰ Ἀνάκτορα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 10333 ἀναφορᾶς· πρβ. Παρίσην ἔ. ἄ. σ. 52 καὶ Συλλογὴν κλπ. σ. 31 (=Β. Δ.).

* * *

Τὸ πρακτικὸν τῆς ἱδρύσεως πλῆρες ἔχει ὧδε: [3]

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἦτον συμβὰν ὄχι μόνον χαρᾶς πρόξενον εἰς τὰς φιλανθρώπους καὶ γενναίας καρδίας, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα σπουδαῖον διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν [4] ἀρχαιολογίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐχύθη νέον φῶς ἀνελπίστως. Ὑπόδουλος καὶ ἡμιθανὴς εἶχε λησμονηθῇ ἡ Ἑλλὰς καὶ σβεσθῇ ἀπὸ τὰ χρονικὰ τῶν Ἐθνῶν καὶ μόλις κατὰ τὰ 1674 ἀνεκαλύφθη σχεδὸν ἐντελῶς ἐκ νέου ἀπὸ τὸν Νοϊντέλον, Σπῶνον, Οὐέλερον καὶ τοὺς μετ' αὐτούς. Ἡ Εὐρώπη τότε μόλις ἐνθυμήθη, ὅτι ἔχει εἰς τοὺς κόλπους της τόσους τῆς ἀρχαιότητος θησαυρούς, καὶ ἔκτοτε, ἡ [5] κυρίως ἀπὸ τὰ μέσα μόνον τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἤρχισε νὰ ἀντλῇ ἀπὸ τὰ κατακερματισμένα ἐρείπιά μας φιλοκαλίας μαθήματα. Πεπαιδευμένοι φιλολόγοι ἐπεσκέφθησαν ἔκτοτε πολλοὶ τὸ ἔδαφος τῆς Πατρίδος μας, κατεμέτρησαν, ἀντέγραψαν καὶ ἐξήγησαν πολλὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κειμένων καὶ καταφανῶν μνημείων τῆς Ἀρχαιότητος, τινὰ τῶν ὑπὸ γῆν ἀνέσκαψαν καὶ ἄλλα κατὰ δυστυχίαν ἀφήρεσαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ βαρβαρότης τῶν δεσποτῶν ἦτον πρόσκομμα μέγα εἰς τὰς τοιαύτας τῶν ξένων ἐπιστημονικὰς περιοδείας καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἀνασκαφάς. Ἅμα ἡ Ἑλλὰς ἀπηλλάγη τοῦ ξένου ζυγοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν

[1] Τὸ πρακτικὸν κεκολοβωμένον παρέχουσι τὰ ΠΑΕ 1837 - 1838/9 σ. 12 - 20 (= ΠΑΕ 1837 - 1846/7 σ. 10 - 14)· ἐκεῖθεν ἀντέγραψαν αὐτὸ ὁ *Καστόρχης* ἔ. ἄ. σ. 121 - 122, ὁ *Σ. Παρίσης*, Ἀνωτέρα καὶ μέση ἐκπαίδευσις, Ἀθῆναι 1884, ⟨τόμ. Α′⟩, σ. 52, ἡ Συλλογὴ ἀρχαιολογικῶν νόμων, διαταγμάτων καὶ ἐγκυκλίων [ἔκδ. Γενικῆς ἐφορείας τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ μουσείων], Ἀθῆναι 1892, σ. 32 - 33 καὶ ὁ *Καβαδίας* ἔ. ἄ. σ. 108 - 109.

[2] Φαίνεται, ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπῆρχον αἱ αὐτόγραφοι ὑπογραφαὶ τῶν 15 συνιδρυτῶν (ἰδὲ κατωτέρω σ. 45,2)· ἴσως σῴζεται τὸ πρωτότυπον ἐν τοῖς Γενικοῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους· τοὺς πρώτους συνιδρυτὰς κατ' ἐμὲ ὁ Ἀ. Ῥαγκαβῆς, ΠΑΕ 1837 - 1846/7 σ. 190 καὶ 191, χάριν τοῦ στρογγύλου ἀριθμοῦ ἀναβιβάζει εἰς 20 *(εἴκοσι φίλοι τῆς ἐθνικῆς δόξης)*.

[3] Ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι δηλῶ τὰς διαφόρους γραφὰς ἐν ΠΑΕ 1837 - 1838/9.

[4] Ἡ λ. παραλείπεται ἐν ΠΑΕ.

[5] Ἐν ΠΑΕ παρέχεται τὸ ὀρθὸν *ἤ*.

ἠμέλησε τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἀντικείμενον καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Βασιλείας τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος ἔγιναν πολλοῦ λόγου ἄξιαι ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνακαλύψεις. Ἡ Ἑλληνικὴ ὅμως γῆ εἶναι πηγὴ ἀκένωτος ἀρχαιολογικοῦ πλούτου καὶ πολλαὶ ἱστορικαὶ ἀλήθειαι, πολλὰ φιλοκαλίας καὶ εὐφυΐας παραδείγματα κεῖνται ἀκόμη ὑπ' αὐτὴν τεθαμμέναι[1]. Ἐπὶ σκοπῷ ἑπομένως ἐν γένει μὲν νὰ πλουτισθῇ ἡ Ἐπιστήμη ὅ,τι πλεῖστον καὶ[2] ὅ,τι τάχιστον, ἐν μέρει δὲ νὰ ἐπιταχυνθοῦν αἱ ἀνασκαφαί, αἱ ἀνεγέρσεις καὶ συμπληρώσεις τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μνημείων, περισσότερον παρ' ἂν ἡ φροντὶς αὕτη ἐπεβάρυνεν εἰς μόνην τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ***ἀποφασίζουν οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι*** λαβόντες καὶ τῆς ῥηθείσης Κυβερνήσεως τὴν συγκατάθεσιν τὰ ἀκόλουθα:

Ἄρθρον 1.

Συνιστᾶται Ἑταιρεία ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ***Ἑταιρεία Ἀρχαιολογικὴ*** καὶ ἔχουσα τὴν ἕδραν της εἰς Ἀθήνας.

Ἄρθρον 2.

Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας ταύτης εἶναι νὰ συνδράμῃ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, ἀνέγερσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθρον 3.

Μέλος τῆς Ἑταιρείας γίνεται ὁ βουλόμενος, εἴτε ἐν Ἑλλάδι, εἴτε ἐν ἀλλοδαπῇ κατοικῶν.

Ἄρθρον 4.

Ἕκαστον μέλος χρεωστεῖ νὰ πληρώνῃ ἐτησίαν τινὰ συνεισφοράν, τῆς ὁποίας ὁ μὲν κατώτερος[3] ὅρος προσδιορίζεται εἰς 15 δραχμάς, ὁ δὲ ἀνώτατος ἀνατίθεται εἰς τὰς προαιρέσεις· ἐκτὸς τούτου δύναται ἕκαστον μέλος νὰ κάμῃ ὁποιασδήποτε ἄλλας συνδρομὰς προαιρεῖται, εἴτε εἰς χρήματα, εἴτε εἰς ἀρχαιολογικὰ βιβλία[4].

Ἡ Ἑταιρεία ὀνομάζει πρὸς τιμὴν καὶ μέλη ἀντεπιστέλλοντα ὅσους ἐκ τῶν ξένων διὰ τὰς ἀρχαιολογικάς των γνώσεις διακρινομένων ἤθελεν ἐγκρίνει καὶ οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι πάσης ὑποχρεώσεως.

Εἰς τὰ μέλη δίδονται διπλώματα ὑπογεγραμμένα ἀπὸ τὴν Ἐφορείαν καὶ τὰ ὀνόματά των ἀναγράφονται εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἑταιρείας. Κατὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ διπλώματος δύναται ἕκαστος νὰ δώσῃ εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας ὅ,τι προαιρεῖται.

Ἄρθρον 5.

Τὰ ἐν Ἀθήναις παρόντα μέλη τῆς Ἑταιρείας θέλουν συνέρχεσθαι ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Παρθενῶνος εἰς

[1] *τεθαμμένα* ΠΑΕ. [2] *ὅ,τι πλεῖστον καὶ* παραλείπονται ἐν ΠΑΕ. [3] *κατώτατος* ΠΑΕ.
[4] Ἐν ΠΑΕ προστίθεται: *καὶ λοιπὰ ἀντικείμενα.*

τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ ἐκλέγουν ἕνα Πρόεδρον, ἕνα Ἀντιπρόεδρον, ἕνα Γραμματέα, ἕνα Λογιστὴν [1] καὶ τέσσαρα μέλη τῆς Ἐφορείας καὶ διὰ νὰ λαμβάνουν λόγον παρὰ τῶν διαχειρισθέντων τὰ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἄρθρον 6.

Ὁ Πρόεδρος ἢ ἐλλείψει αὐτοῦ ὁ Ἀντιπρόεδρος μετὰ τοῦ Γραμματέως, τοῦ Λογιστοῦ [2] καὶ τῶν 4ων μελῶν θέλουν ἀποτελεῖ τὴν Ἐφορείαν τῆς Ἑταιρείας. Ἔργα δὲ αὐτῆς θέλουν εἶσθαι:

α΄) Νὰ συνυπακούεται μετὰ τοῦ Ἐφόρου τοῦ Κ(εντρικοῦ) Μουσείου περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, ἀνεγέρσεων ἢ συμπληρώσεων τῶν ἀρχαιοτήτων, διότι οὐδεμία αὐτῶν δὲν θέλει ἐνεργεῖσθαι χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως καὶ συμπράξεως τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, τὸν ὁποῖον ἡ Ἐφορεία δύναται, ὁσάκις τὸ κρίνῃ εὔλογον, νὰ παρακαλῇ, ὥστε ν' ἀναλαμβάνῃ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς ἢ ἄλλης ἐργασίας, χορηγοῦσα εἰς αὐτὸν καὶ τὰ χρηματικὰ πρὸς τοῦτο μέσα καὶ λαμβάνουσα ἔπειτα παρ' αὐτοῦ λογαριασμὸν αὐτῶν διὰ νὰ τὸν καθυποβάλλῃ ἐν καιρῷ εἰς τὴν Ἑταιρείαν.

β΄) Ἀποφασίσασα ἀρχαιολογικήν τινα ἐργασίαν νὰ δίδῃ τὴν ἄδειαν τῆς δι' αὐτὴν δαπάνης κατὰ προϋπολογισμὸν ἐγκρινόμενον ἀπὸ τὴν Ἐφορείαν.

γ΄) Νὰ ἐξετάζῃ ἐπιστημονικῶς τὰς ἀνευρισκομένας ἀρχαιότητας καὶ συνυπακούεται περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μετὰ τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως συστάσης Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἐναπόκειται ἡ δημοσίευσις αὐτῶν.

Ἄρθρον 7.

Ὁ Πρόεδρος ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 ὁ Ἀντιπρόεδρος μετὰ τοῦ Γραμματέως καὶ τοῦ Λογιστοῦ [3] ἀποτελοῦν τὴν ἐπὶ τοῦ ταμείου Ἐπιτροπήν. Δοθείσης ἑπομένως τῆς ἀδείας δαπάνης τινὸς ἀπὸ τὴν Ἐφορείαν, ἐκτελοῦν καὶ οἱ τρεῖς τὰς εἰδικὰς πληρωμάς, ἔχοντες ἕκαστος ἀνὰ μίαν κλεῖδα τοῦ ταμείου, εἰς τὸ ὁποῖον [4] ἀνατίθενταί [5] τὰ ἀποδεικτικὰ ἀντὶ μετρητῶν. Ὁ Λογιστὴς [6] κρατεῖ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Ἄρθρον 8.

Εἰς τὸ τέλος ἑκάστου ἔτους θέλει ἐκδίδεσθαι σύνοψις τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐφορείας καὶ διανέμεσθαι εἰς τὰ μέλη χάριν [7].

Ἄρθρον 9.

Τὰ ἀνευρισκόμενα εἶναι κτῆμα τοῦ Δημοσίου Ταμείου [8], ἀλλὰ εἰς τοὺς καταλόγους αὐτοῦ θέλουν καταγράφεσθαι ὡς ἀνατεθέντα [9] «***Ἐξόδοις*** [10] ***τῆς Ἑταιρείας***».

---

[1] *ταμίαν* ΠΑΕ. [2] *ταμία* ΠΑΕ. [3] *ταμία* ΠΑΕ. [4] *τὴν ὁποίαν* ΠΑΕ (οὐχὶ ὀρθῶς!). [5] *κατατίθενται* ΠΑΕ (ὀρθῶς!). [6] *ταμίας* ΠΑΕ. [7] *δωρεὰν* ΠΑΕ. [8] *Μουσείου* ΠΑΕ. [9] *ἀνευρεθέντα* ΠΑΕ. [10] *δαπάνῃ* ΠΑΕ.

Ἄρθρον 10.

Ἡ Ἑταιρεία θέλει λογίζεσθαι ὡς ὑπάρχουσα ἅμα λάβῃ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἑλληνικῆς[1] Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6 Ἰαν. 1837.

Μέλη τῆς Ἑταιρείας[2]

1 *Κωνστα⟨ν⟩τῖνος Μπέλιος** (1)
*Ἀλέξανδρος Μπέλιος**[3] (2)
*Ζηνόβιος Πώπ, ἐν Βιέννῃ** (3)
† *G. C. Gropius** (4)
*Ν. Γ. Θεοχάρης** (5)
† *Ἀ. Κομπατῆς** (6)
*Πέτρος Ἀ. Στεφανίτζης** (7)
*Ἰ. Ῥ. Ῥαγκαβῆς** (8)
† *Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆς** (9)
10 † *Κ. Σ. Πιττάκης** (10)
*Ἀ. Ζ. Μάμουκας** (11)
† *Ἰ. Π. Κοκώνης** (12)
*Θ. Φαρμακίδης** (13)
† *Δ. Ν. Φωτίλας** (14)
Παναγιώτης Σοῦτσος (15)
*Θ. Μανούσης** (16)
Γ. Γεννάδιος (17)
† Ἰ. Ῥίζος (18)
Σ. Ὁμηρίδης (19)
20 Ἰωάννης Γ. Τυπάλδος (20)
Γεώργιος Μ. Καραμάνος (21)
Δ. Ν. Δρόσος (22)
Γ. Ἀ. Ῥάλλης (23)
Κ. Δ. Σχινᾶς (24)
Δ. Ἀ. Θεοδωράκης (25)
Ἰ. Ὀρλάνδος (26)
† Π. Κ. Ἠπίτης (27)
Δ. Γ. Σοῦτζος (28)
Χ. Αἰνιὰν (29)
30 Ἀ. Πετράκης (30)
Ν. Κωστῆς (31)
Κ. Βλαχούτσης (32)
Γ. Ἀργυρόπουλος (33)
Δ. Ἀνσέλμος (34)
Γ. Αἰνιὰν (35)
Σ. Κλεάνθης (36)
Ὁ ἰατρὸς Μαυροκορδᾶτος (37)
Ἀ. Πάϊκος (38)
Δρ. Μανσόλας (39)
40 Jose Soler (40)
Γ. Ἀποστολίδης Κοσμητὴς (41)
Ἰωάννης Πιστόλλας (42)
Ἀρχιμανδρίτης Ἀρσένιος (43)
Ἰωάννης Ἀ. Οἰκονόμου (44)
Χαρ. Καρπούνης (45)
Ν. Λεβαδιεὺς (46)
J. H. Skene (47)
Π. Δεληγιάννης (48)
Ἰ. Ἑ. Χὶλλ (49)
50 Ἀ. Πετζάλης Δικηγόρος (50)
Ἀ. Πολυζωΐδης (51)
Σ. Σκοῦφος (52)
Δ. Ἀνσέλμος (διαγεγραμμένον)[4] (—)
*Κ. Βοτζάρης** (53)
*Φωκίων Ῥὼκ** (115)
*Δημήτριος Βουδούρης** (116)

[1] Παραλείπεται ἡ λ. ἐν ΠΑΕ.

[2] Ἐν παρενθέσει προσέθηκα τὸν ἀριθμὸν τοῦ μητρῴου τῶν ἑταίρων. Οἱ φέροντες σταυρὸν ἐγένοντο μέλη τοῦ πρώτου συμβουλίου. Διὰ κυρτῶν καὶ φέροντες ἀστερίσκον ἐτυπώθησαν οἱ γραφέντες χειρὶ Ἀ. Ῥαγκαβῆ.

[3] Ἀνεψιὸς τοῦ Κωνστ. Μπελίου.

[4] Ὑπέγραψε δίς· πρβ. ἀριθ. 34.

Εὐθύμιος Οἰκονομίδης * (142)
Ἀ. Ἱπποκράτης Κλάδος * (143)
Κ. Δομνάνδος * (144)
60 *Ῥήγας Παλαμίδης* * (145)
Γ. Παγώνης * (146)
Γ. Μαυροκορδᾶτος * (147)
Γ. Ἀργυρόπουλος [1] * (—)
Δημήτριος Δενδρινὸς * (149)
Δ. Θωμαΐδης * (150)
Ἀ. Φόρστερ * (153)
Γεώργιος Σταύρου * (154)
68 *Χρ. Αὔγουστος Βράνδης* * (158)

* * *

Τῇ 15 Ἰανουαρίου 1837, ἤτοι μετὰ ἐννέα ἡμέρας, ἐγκρίνεται ἡ ἵδρυσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας διὰ Β. Δ. ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου [2] *«ἐν ὀνόματι καὶ κατ' ἰδιαιτέραν διαταγὴν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως»*· πρβ. Παρίσην ἔ. ἄ. σ. 52 καὶ Συλλογὴν σ. 31. Περιέργως ἐν τοῖς ΠΑΕ 1837-1838/9 [3] δὲν δημοσιεύεται τὸ διάταγμα [4]· ἰδὲ καὶ κατωτέρω.

Τῇ 18 Ἰανουαρίου 1837 ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας ἀγγέλλει τοῖς ἑταίροις τὴν ἔγκρισιν τῆς ἱδρύσεως διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 15 Ἰανουαρίου 1837· πρβ. ΠΑΕ 1837 σ. 20-21 (= ΠΑΕ 1837-1846/7 σ. 16) [5].

Τῇ 28 Ἀπριλίου 1837 ἐγένετο ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις τῶν ἑταίρων ἐν τῷ Παρθενῶνι· πρβ. ΠΑΕ 1837, σ. 4 (= ΠΑΕ 1837-1846/7 σ. 4) [6]· ἀρχαιρεσιῶν γενομένων ἐξελέγη πρῶτος πρόεδρος τῆς ἑταιρείας ὁ ἐπὶ Ὄθωνος δὶς γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Ἰακωβάκης Ῥίζος Νερουλός [7].

Κατὰ ταῦτα *γενέθλιος ἡμέρα* τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας εἶναι, ὡς ἐδείξαμεν, ἡ *6 Ἰανουαρίου 1837,* ἡ ἑορτὴ τῶν Φώτων.

* * *

[1] Τὸ ὄνομα δὶς (πρβ. ἀριθ. 33)· διὰ τοῦτο ἐν τῷ μητρῴῳ (ἀριθ. 148) διαγραφέντος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐγράφη ἕτερον.

[2] Οἱ ὑπογράψαντες εἶναι: Ἄρμανσπεργ, Ἰ. Ῥίζος, Σμάλτς, Δ. Μανσόλας, Ἀ. Γ. Κριεζῆς, Γ. Λασσάνης· οὗτοι διὰ τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀπουσίαν τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος ἤσκουν τὴν ἀντιβασιλείαν.

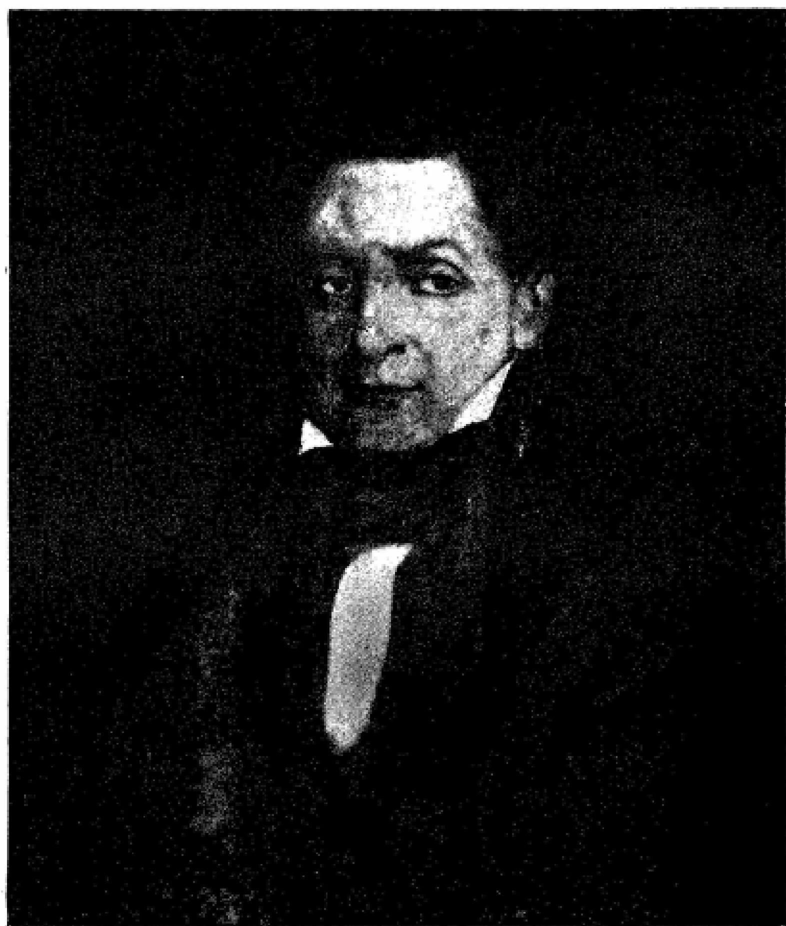
[3] Ταῦτα (α' ἔκδ.) ἐτυπώθησαν τῷ 1840, ὅτε ὁ ἱδρυτής, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶχεν ἀποθάνει.

[4] Δυσεξήγητος φαίνεταί μοι ἡ οὐσιώδης παράλειψις αὕτη· φαίνεται, ὅτι διὰ μικροφιλοτιμίαν (ἰδὲ κατωτέρω) τοῦτο ἐγένετο, ἵνα ἀποσιωπηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἐν αὐτῷ μνημονευομένου ἱδρυτοῦ.

[5] Ὁ Καστόρχης σ. 7 καὶ 121 νομίζει, ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶναι τὸ Β. Διάταγμα τῆς ἐγκρίσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ΠΑΕ 1837-1838/9, ἐν ᾧ ἐν σελ. 4 μνημονεύεται τὸ Β. Διάταγμα, κατωτέρω ἐν σελ. 20 δὲν ἀναγράφουσι τὸ Διάταγμα, ἀλλ' ἀντιγράφουσι σχετικὴν ἐγκύκλιον τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας· τοῦτο διατί ἐγένετο θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (σελ. 49 κ.ἑ.).

[6] Πρβ. καὶ Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆν, Ἀπομνημονεύματα, Ἀθῆναι 1895, τόμ. Β', σελ. 29.

[7] Βίον τοῦ ἀνδρὸς ἰδὲ παρὰ Μπάρτ - Χίρστ, Ἐγκυκλ. λεξ. λ. Νερουλός· ἔτι πρβ. Παρίσην ἔ. ἄ. σ. ζ'.

ΠΙΝ. 1. ΒΑΡΩΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΕΛΙΟΣ

Νῦν ἴδωμεν τίς εἶναι ὁ ἀληθὴς ἱδρυτὴς τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας.

Καὶ ὁ Καστόρχης καὶ ὁ Καβαδίας ὀνομάζουσιν ἱδρυτὴν τῆς Ἑταιρείας τὸν Ἰακωβάκην Ῥίζον Νερουλὸν (1778 - 1850)· πρβ. Καστόρχην σελ. γ' *(«τῇ ἱερᾷ μνήμῃ Ἰ. Ῥίζου Νερουλοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας»)*, σ. 11 *(«ὁ ἀοίδιμος Ῥίζος προκαλέσας εἰς τὴν ζωὴν τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἑταιρείαν»)* καὶ Καβαδίαν σ. 14 («τῇ πρωτοβουλίᾳ.... Ἰακώβου Ῥίζου Νερουλοῦ), σ. 24, σ. 29 σημ. 1 (ἱδρυτὴς Ἰ. Ῥίζος Νερουλὸς) καὶ σ. 52. Παραδόξως ὅμως οὐδὲν ἔγγραφον ἢ *τοὐλάχιστον εἴδησίν τινα οἱανδήποτε* προσάγουσι, δι' ὧν νὰ στηρίζηται ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτῶν [1].

Ἱδρυτὴς τῆς Ἑταιρείας δὲν εἶναι κατ' ἐμὲ ὁ Ἰάκ. Ῥίζος Νερουλός, ἀλλὰ *ὁ πρῶτος* πρόεδρος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1837 μέχρι τοῦ 1844, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ 1848 ἀποθανόντος τοῦ δευτέρου Προέδρου τῆς ἑταιρείας Ἰωάννου Κωλέττη ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα προβάλλει ὑποψηφιότητα, ἀλλ' ἀποτυγχάνει [2]. Ὅτι ὁ Ῥίζος Νερουλὸς δὲν ἵδρυσε τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἑταιρείαν, διδάσκει καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ῥ. Ῥαγκαβῆς [3], Ἀπομνημονεύματα, Ἀθῆναι 1895, τόμ. Β', σελ. 29, ἔνθα λέγει, ὅτι τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ ὑπέγραψε τὸ πρακτικὸν ὁ Ῥίζος *(καὶ ἐλάβομεν καὶ αὐτῶν, πρὸ πάντων δὲ τοῦ ἐμοῦ ὑπουργοῦ, τοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως κ. Ῥίζου, τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὴν συγκατάθεσιν)* [4]· πρβ. καὶ Π. Καρολίδην, Σύγχρονος ἱστορία τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Ἀθῆναι 1922, τόμ. Β' σελ. 222 - 223. Μάλιστα, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὁ Ῥίζος ὑπέγραψεν ἐν τῷ πρακτικῷ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Β. Διατάγματος, ἤτοι μετὰ τὴν 15 Ἰανουαρίου 1837 [5].

* * *

Ἀλλὰ τίς λοιπὸν εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἑταιρείας; Πᾶς τις θὰ ἐπίστευεν, ὅτι Ἕλλην φέρων ἄσημον ὄνομα ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας καὶ διὰ τοῦτο ἠγνοήθη ἐπὶ τόσας δεκαετηρίδας τοῦτο. Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω.

---

[1] Ὁ Ἀ. Ῥ. Μ. ὁ γράψας τὸν βίον Ῥίζου Νερουλοῦ παρὰ Μπάρτ - Χίρστ, Ἐγκυκλ. λεξ. λ. Νερουλός, καλεῖ αὐτὸν ἱδρυτὴν ἀκολουθῶν βεβαίως τὸν Καστόρχην.

[2] Εἶναι λοιπὸν εὐεξήγητος ὁ λόγος, δι' ὃν ἐξελέγη ὁ Ῥίζος· ἦτο τὸ *ὑπουργικὸν ἀξίωμα*, οὐχὶ δὲ πρωτοβουλία τις διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἑταιρείας· ἃς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦτο· τὸν Ῥίζον διεδέχθη ἐν τῇ προεδρίᾳ ὁ πανίσχυρος πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης· πρβ. καὶ κατωτέρω.

[3] Οὗτος ἐγένετο πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας (1837 - 1851) καὶ ἡ ψυχὴ τῆς νεαρᾶς ἑταιρείας.

[4] Παραδόξως ὁ Καβαδίας γράφων τῷ 1900 δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν πολύτιμον ταύτην πηγήν.

[5] Περὶ τοῦ Κ. Πιττάκη ὡς δῆθεν ἱδρυτοῦ ἰδὲ κατωτέρω σελ. 50, σημ. 2.

Ὁ προκαλέσας εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἡμετέραν ἑταιρείαν εἶναι ὁ ὄντως μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης *βαρῶνος Κωνσταντῖνος Δημ. Μπέλιος*[1]. Οὗτος κυρίως ἐγένετο μέγας εὐεργέτης τῆς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν στεναζούσης Μακεδονίας[2]. Παραλείπων τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας αὐτοῦ δωρεὰς μνημονεύω μόνον τὸ γνωστὸν «Βελίειον κληροδότημα»[3], δι' οὗ ἐξεπαιδεύθησαν ὡς ὑπότροφοι ἐν Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἑσπερίᾳ μέχρι τοῦ νῦν πολλαὶ ἑκατοντάδες Μακεδόνων. Πατρὶς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἑταιρείας Κωνσταντίνου Μπελίου εἶναι ἡ Βλάτση (πρῴην Μπλάτσι, ὑποδιοικήσεως Καϊλαρίων, νομοῦ Κοζάνης) τῆς Μακεδονίας· ἐγεννήθη τῇ 7 Μαρτίου (ν. ἡ.)[4] 1772 καὶ ἀπέθανε τῇ 11/23 Δεκεμβρίου 1838 (ἰδὲ καὶ κατωτέρω).

Τὴν πρώτην εἴδησιν περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας εὗρον ὅλως τυχαίως· πρὸ τριῶν δηλαδὴ ἐτῶν ἐρευνῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς, ἵνα λύσω ἄλλο ζήτημα, εὗρον ἐν ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1837 τὴν πρώτην εἴδησιν περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας. Εἶτα ἐρευνήσας εὗρον καὶ ἄλλας εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ. Σπουδαίας εἰδήσεις ὀφείλω καὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἑταιρείας, ὅπερ ἐπιμελῶς ἠρεύνησα[5].

Τέλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ὑπεδείχθησάν μοι δύο πολύτιμα βιβλία: 1) Δ. καὶ Ν. Ἀργυριαδῶν, Πρακτικὰ τοῦ εὐγενεστάτου βαρώνου κυρίου Κωνσταντίνου Μπέλλιου Μακεδόνος, Βιέννη τῆς Ἀουστρίας 1838, σελίδες 88[6] καὶ 2) Τεῦχος κληροδοτημάτων Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν, Ἀθῆναι 1902[7].

---

[1] Μπέλιος (=λευκὸς) καὶ Belio(s) εἶναι οἱ γνήσιοι τύποι τοῦ ὀνόματος (πρβ. ἔγγραφα ὑπ' αὐτοῦ ὑπογεγραμμένα καὶ σφραγῖδα τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ· ἰδὲ κατωτέρω)· κατὰ ταῦτα οἱ τύποι *Μπέλλιος* ἢ *Βέλλιος* ἢ *Bellios* εἶναι ἐσφαλμένοι· ἐκ Μακεδονίας κατήγετο καὶ ὁ νομικὸς *Γεώργιος Βέλλιος*, ἑταῖρος ἀπὸ τοῦ 1840 (πρβ. Μητρῷον ἀριθ. 242), μέλος τῷ 1861 τῆς Δημοσιευτικῆς ἐπιτροπείας τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος· πρβ. ΑΕ 1862 σ. ⟨γ′⟩.

[2] Βιογραφικὰς σημειώσεις ἰδὲ κατωτέρω.

[3] Πρβ. Κ. Ζαβιτσᾶνον, Ἀρχεῖα ἐθνικῶν εὐεργετῶν, Ἀθῆναι 1929, τόμ. Α′ τεῦχ. β′ σελ. 81-85.

[4] =25 Φεβρουαρίου (π. ἡ.). Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία ὀφείλει κατά τινα τρόπον νὰ ἑορτάζῃ τὴν ἡμέραν ταύτην, π. χ. δι' ἀνακοινώσεων, ὡς οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὸ Winckelmannsfest τὰ γενέθλια τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἀρχαιολογίας.

[5] Πιθανῶς καὶ τὰ Γενικὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους περιέχουσι σχετικὰ ἔγγραφα.

[6] Δύο ἀντίτυπα κατέχει ἡ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη (Β.Ε.Ι. 977), ἕτερα δὲ δύο ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς. Τὸ βιβλίον ἐγράφη τῇ συνεργασίᾳ αὐτοῦ τοῦ βαρώνου Μπελίου καὶ ἐξεδόθη ζῶντος αὐτοῦ.

[7] Κατὰ τὴν ἀνακοίνωσίν μου ὁ συνάδελφος κ. Α. Κεραμόπουλλος — παλαιὸς ὑπότροφος τοῦ Βελιείου κληροδοτήματος (ἐκ Βλάτσης) — ὑπέδειξέ μοι καὶ τὴν διατριβὴν τοῦ Ι. Δελλίου, Ὁ βαρῶνος Κωνσταντῖνος Μπέλλιος, Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον 3 (1910) σ. 19-36.

Νῦν ἴδωμεν τὰς εἰδήσεις καὶ τὰ ἔγγραφα, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται, ὅτι ὁ βαρῶνος Κωνσταντῖνος Μπέλιος ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας:

1) Τὴν πρώτην εἴδησιν εὗρον ἐν τῇ ἐφημερίδι ἡ «Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς» 1837 φ. 53, σελ. 211, ἔνθα γράφεται: «Ὁ Κ. Μπέλλιος, Ἕλλην καταγόμενος ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, φιλοτιμούμενος νὰ μιμηθῇ τοὺς Καπλάνας καὶ Ζωσιμάδας καὶ Σακελλαρίους, ἐδωρήσατο εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ὡς λέγουσι, πεντήκοντα χιλιάδας δραχμῶν κτήματα· ὁ αὐτὸς θέλει χαρίσει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ βιβλιοθήκην.

Ὁ αὐτὸς ζητεῖ νὰ συστήσῃ Ἑταιρείαν περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ νὰ τὴν διατηρήσῃ διὰ συνδρομητῶν, τοὺς ὁποίους θέλει εὕρει ἐκτὸς τοῦ κράτους. Ὁ Κ. Μπέλλιος ἥνωσεν οὕτω τὸ ὄνομά του μὲ τὸ ὄνομα τῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἔθνους· εἴθε καὶ ἄλλοι πλούσιοι ὁμογενεῖς νὰ μιμηθῶσι τὸν πατριωτισμὸν τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ νὰ τιμήσωσιν οὕτω καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πατρίδα τὴν γεννήτριάν των».

Οἱ Ἀργυριάδαι ἔ. ἄ. σ. 86 κἑ. ἀντιγράφουσι τὴν εἴδησιν καὶ ἐν ὑποσημειώσει παρατηροῦσι τὰ ἑξῆς: «*Ἡ Ἑταιρεία αὕτη συστηθεῖσα ἤδη ἔκτοτε προβαίνει μὲ γενναῖα βήματα πληθυνομένων τῶν μελῶν της*»[1].

2) Τὸ Β. Δ. τῆς 15 Ἰανουαρίου 1837, ὅπερ ἐνέκρινε τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας (Παρίσης ἔ. ἄ. σ. 52 = Συλλογὴ κλπ. σελ. 31) ῥητῶς μνημονεύει τὸν βαρῶνον Κ. Μπέλιον: «καὶ προσκαλοῦμεν τὴν Γραμματείαν νὰ ἐκφράσῃ εἰς αὐτοὺς [=τοὺς ἀποφασίσαντας νὰ συστήσωσι τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἑταιρείαν] *καὶ μάλιστα εἰς τὸν βαρῶνον Βέλλιον, ὅστις ἔδειξεν καὶ εἰς ταύτην τὴν εὐκαιρίαν τὸν γενναῖόν του ζῆλον καὶ συμμετοχὴν εἰς τὸ ὑψηλότερον συμφέρον τῆς Ἑλλάδος,* ἐπισήμως τὴν ἐπὶ τούτῳ ἰδιάζουσαν ἡμῶν εὐαρέσκειαν».

Τοῦτο εἶναι σημαντικωτάτη ἀπόδειξις, ἣν παρεῖδεν ὁ συντάκτης τῆς συλλογῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων Π. Καβαδίας γράφων τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.

3) Τῇ 18 Ἰανουαρίου 1837[2] τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν[3] πρὸς τοὺς ἑταίρους, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν διὰ Β. Διατάγματος ἔγκρισιν τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: ΠΑΕ 1837, σ. 20 (β´ ἔκδ. σ. 16).

Ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ τῆς 11 Μαΐου 1837, ἣν ἔλαβεν (ἐν Βουκουρεστίῳ, ὡς φαίνεται)[4] ὁ Κ. Μπέλιος, παρέχει διάφορον τύπον· πρβ. Ἀργυριάδας σ. 39:

[1] Κατὰ τὸ Μητρῷον οἱ κατὰ τὴν πρώτην διετίαν (1837 - 1838) ἐγγραφέντες ἑταῖροι ἀνῆλθον εἰς 196.

[2] Τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Καστόρχης (ἰδ. ἀνωτ. σ. 35) ἐθεώρησεν ἡμέραν ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρείας.

[3] Φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἰακ. Ῥίζου.

[4] Τῇ 27 Μαΐου 1837 διέτριβεν ἐν Βουκουρεστίῳ· πρβ. ἔγγραφον τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἕλληνος προξένου, ὅπερ παρέχουσιν οἱ Ἀργυριάδαι σελ. 1 κἑ.

Ἀριθ. Πρ. 10520. / Δ. 778.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Βαρῶνα Κωνσταντῖνον Μπέλλιον!

Ἡ κυβέρνησις μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ἐπληροφορήθη τὸν φιλογενῆ σκοπὸν τῶν συστησάντων τὴν Ἀρχαιολογικὴν ταύτην Ἑταιρείαν καὶ καταγραφέντων ὡς μελῶν αὐτῆς καὶ ἐκφράζει πρὸς Ὑμᾶς ἰδίως, Κ. Βαρῶνε, τὴν εὐαρέστησίν της, διότι καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀξιεπαίνως ἐδώσατε δείγματα τοῦ ὑπὲρ τῶν σπουδαιοτάτων συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος εὐγενοῦς ζήλου σας, ὄχι δὲ μόνον ἐνέκρινεν αὐτὴν κατὰ τὸν καθυποβληθέντα διοργανισμὸν ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐμψυχώσῃ αὐτὴν διέταξε τὰ ἀκόλουθα:

α΄. Ὁ Ἔφορος τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου θέλει συνεννοεῖσθαι μετὰ τῆς ἑταιρείας περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτῆς ἐργασιῶν καὶ ὁσάκις προσκαλεῖται ὑπ᾿ αὐτῆς καὶ αἱ δημόσιαι ἀσχολίαι του τῷ ἀφίνουν καιρὸν ὑπόλοιπον ν᾿ ἀναλαμβάνῃ τὴν διεύθυνσιν τινῶν ἐκ τῶν ἐργασιῶν της, δίδων μετέπειτα λόγον εἰς αὐτὴν τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως, ἥτις τυχὸν ἐπὶ τούτῳ ἤθελε τῷ ἐμπιστευθῆ.

β΄. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ θέλει διευθύνει διὰ τῶν συμβουλῶν της τὴν ἑταιρείαν εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως διὰ τοῦ ἐφόρου τοῦ Κ. Μουσείου, ὁσάκις τὸ ζητήσῃ ἡ ἐφορεία.

γ΄. Ἐπιτρέπεται εἰς τὰ μέλη τῆς ἐφορείας ἡ εἴσοδος τῆς Ἀρχαιολογικῆς βιβλιοθήκης.

δ΄. Ἀριθμὸς (100) ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος θέλει δίδεσθαι χάριν εἰς τὴν ἑταιρείαν διὰ νὰ διανέμηται εἰς τὰ μέλη της.

ε΄. Τὰ ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἀνευρισκόμενα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα θέλουν καταγράφεσθαι εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ Μουσείου ὡς «προσφερθέντα ὑπὸ τῆς ἑταιρείας».

ϛ΄. Ἡ ἐτησία σύνοψις τῶν πρακτικῶν τῆς ἑταιρείας θέλει τυπώνεσθαι ἀνεξόδως εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν.

ζ΄. Τὸ ὄνομα ἑκάστου διαμείναντος μέλους τῆς ἑταιρείας εἰς διάστημα τριετίας θέλει ἐγγράφεσθαι εἰς στήλην λιθίνην εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Μαΐου 1837.

Ὁ Γραμματεὺς
Ἰ. Ῥίζος.

Ἡ φράσις, ἥτις ἀνωτέρω διὰ κυρτῶν ἠραιωμένων γραμμάτων ἐξαίρεται, σαφῶς ὑποδηλοῖ τὸν ἱδρυτήν.

Δηλαδὴ ὁ ὑπουργὸς Ἰάκ. Ῥίζος πρὸς τὸν *ἱδρυτὴν* ἐνόμισεν ὀρθὸν [1] νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὴν κοινὴν ἐπιστολὴν τὴν σταλεῖσαν τοῖς λοιποῖς ἑταίροις.

4) Ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἑταιρείας τῆς 6 Ἰανουαρίου 1837 ἀναγράφεται *πρῶτον* τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου Μπελίου (ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 39) [2].

5) Ἐν τῷ Μητρῴῳ τῶν ἑταίρων τῆς ἑταιρείας *πρῶτος* πάντων (ἐν σελ. 1, ἀριθ. 1) ἀναγράφεται ὁ «*Κωνσταντῖνος Μπέλιος, Θετταλός* (?)» [3].

6) Ἐν σχεδίῳ ἐπιστολῆς — ἀποκειμένῳ ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς ἑταιρείας ἡμῶν — πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Μπέλιον τῆς 24 Δεκεμβρίου 1837 λέγεται ὅτι ἡ σύστασις τῆς ἑταιρείας ὀφείλεται κυρίως εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιστολὴ [4] εἶναι ἀνέκδοτος, παραθέτω αὐτὴν ὅλην· ἔχει δὲ οὕτω:

Ἀ(ριθ.) π(ρωτοκ.) 34.

⟨***Πρὸς τὸν Κ. Βαρῶνον Κωνσταντῖνον Μπέλλιον***⟩ [5]

Κύριε!

Μαθὼν ὅτι μετὰ μακρὰν ὁδοιπορίαν κατηντήσατε εἰς Βιέννην, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διευθύνω ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας, *εἰς*

[1] Ἀλλ' εἶχε καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Β. Δ.: «*καὶ προσκαλοῦμεν τὴν Γραμματείαν* (= τὸν ὑπουργὸν) νὰ ἐκφράσῃ.... εἰς τὸν βαρῶνον Βέλλιον.... ἐπισήμως τὴν ἐπὶ τούτῳ ἰδιάζουσαν ἡμῶν εὐαρέσκειαν.

[2] Τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου Μπελίου καὶ τῶν ἀκολουθούντων 14 (ἀριθ. 1 - 14 καὶ 16) συνιδρυτῶν ἔχει γραφῇ διὰ τῆς αὐτῆς χειρός· *ἀναντιρρήτως*, ὡς ἐπείσθην ἐξ εἰδικῆς ἐρεύνης, ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ῥαγκαβῆ· τὸ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Μπελίου ὁ Ῥαγκαβῆς ἀνέγραψε πρῶτον, εἶναι σοβαρὰ ἔνδειξις ὑπὲρ τῆς γνώμης μου. Ὑποθέτω, ὅτι τὸ ἔγγραφον, ἐν ᾧ ὑπέγραψεν ὁ Κωνσταντῖνος Μπέλιος, ὑπεβλήθη πρὸς ἔγκρισιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ Β. Διατάγματος· εἰς τοῦτο ἀντιγραφὲν ὑπό τινος καλλιγράφου μέν, ἀλλ' οὐχὶ φιλολόγου, ὡς φαίνεται (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 36), προσέθηκεν ὁ Ῥαγκαβῆς ἐν τέλει τὴν χρονολογίαν (Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6 Ἰαν. 1837) καὶ τὰ 15 ὀνόματα (ἀριθ. 1-14 καὶ 16) καὶ περιέφερε πρὸς ἀναζήτησιν ἑταίρων· οὕτω γινώσκομεν ἤδη, ὅτι ὁ πρῶτος Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ἰάκ. Ῥίζος (ἐν τῷ ἐν σελ. 39 πίνακι ὑπ' ἀριθ. 18) ὑπέγραψε τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ῥαγκαβῆ (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 41)· ἄρα δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἱδρυτῶν.

[3] Δὲν φαίνεται ὑπὸ τίνος προσετέθη τὸ ἐρωτηματικόν· ἀλλὰ *Θετταλὸς* = *Μακεδών*· εἶναι γνωστόν, ὅτι παρά τισιν ἡ Μακεδονία ἐλογίζετο ὡς τμῆμα τῆς Θεσσαλίας· πρβ. καὶ Μαν. Ὀλοβώλου Ἐγκώμιον, Ἐπετ. ἑταιρ. βυζαντ. σπουδ. 3 (1926) σ. 181 *τὴν δέ γε* ***Θετταλίας*** *μητρόπολιν, ἣ Θέρμη πρὶν ὠνομάζετο, τῷ Θετταλῷ δὲ νίκη* (κῶδ.: *τῇ Θετταλῶν δὲ νίκῃ* Γ. Π. Οἰκονόμος) *συμπεσοῦσα τὴν κλῆσιν μετήμειψεν*.

Καὶ ἐν ΠΑΕ 1839/40, σ. 66 β καὶ 69 α *πρῶτος* μετὰ τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη (=Μ.Α.) ἀναγράφεται ὁ Μπέλιος (σ. 66 β *ὁ Βαρῶν Κ. Βέλλιος ἐκ Θεσσαλίας ἐν Βιέν. τῆς Αὐστρίας †*, σελ. 69 α: *Le Baron C. Bellios, de Thessalie, à Vienne*).

[4] Ἔχει γραφῇ ὑπὸ τοῦ γραμματέως Ἀ. Ῥαγκαβῆ. [5] Προσθήκη Ἰ. Ῥίζου.

σύστασιν τῆς ὁποίας τὰ μέγιστα συνετελέσατε, τὸ δίπλωμα διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγνωρίζεσθε ὡς μέλος αὐτῆς καὶ τὸ τοῦ Κ(υρίου) Ζ. Πὼπ καὶ Κ(υρίου) Ἀλεξ. Μπέλιου.

Συγχρόνως παρακαλεῖσθε ⟨ὑπὸ τῆς ἑταιρίας⟩[1] διὰ τοῦ ὑποφαινομένου [ὑπὸ τῆς ἑταιρίας][2] νὰ ἐνεργήσητε ὡς πληρεξούσιος αὐτῆς, [πασχίζων][2] ⟨προσπαθῶν⟩[1] διὰ τῶν μέσων καὶ τῆς ἐπιρροῆς σας ν' αὐξήσητε οἷς οἴδατε τρόποις τοὺς συνδρομητὰς καὶ [τὰ μέσα][2] ⟨τοὺς πόρους⟩[1] τῆς Ἑταιρείας, καὶ νὰ τῇ διαβιβάζητε τὰς γινομένας συνδρομὰς ὄντες[3] εἰς ἄμεσον μετὰ τῆς ἐφορείας αὐτῆς ἀλληλογραφίαν. Ἡ ἐφορεία δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι εἰς τὴν Βιέννην, πόλιν ὅπου διατρίβουσιν πολλοὶ πολλάκις τὴν πατρίδα ὠφελήσαντες φιλογενεῖς, ὁποῖοι ⟨πρὸ πάντων⟩[1] οἱ Καπετανάκαι, ὁ Δάρβαρης καὶ ἄλλοι, θέλει τύχει οὐ μικρᾶς συνδρομῆς. [Πρὸ πάντων][2] ⟨Ἰδίως⟩[1] ὅμως πέποιθεν εἰς τὸν ὑμέτερον ζῆλον, τοῦ ὁποίου ἐδώσατε, διατρίβων εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὐγενῆ δείγματα. Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Δεκ. 1837.

Ι. Ῥίζος.

Ἀ. Ῥ. Ῥ.

* * *

Ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἑταιρείας δὲν ἐμφανίζεται, ὡς ἀνέμενέ τις, ὁ βαρῶνος Μπέλιος, διότι ἑβδομάδας τινάς, *ἴσως ἡμέρας τινὰς* πρὸ τῶν πρώτων ἀρχαιρεσιῶν (τῇ 28 Ἀπριλίου 1837 α' γενικὴ συνέλευσις τῶν ἑταίρων ἐν τῷ Παρθενῶνι ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως) ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἥν, ὡς φαίνεται, δὲν ἐπανῆλθε πλέον· πρβ. Ἀργυριάδας σ. 40 (ἔγγραφον τῆς 11 Μαρτίου 1837): «αἱ *ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναχωρήσεώς μου* ὑπενθυμίσεις καὶ διαταγαὶ πρὸς τούς.... Μακεδόνας». Ἡ Ἐφημερὶς τῆς Σμύρνης (ἐν φ. 258 Ἀπριλίου 1837) γράφει περὶ διελεύσεως τοῦ βαρώνου Μπελίου ἐπὶ αὐστριακοῦ πλοίου (τῆς γολέττας Ariana) πλέοντος πρὸς τὴν Κωτσταντινούπολιν· πρβ. Ἀργυριάδας σ. 33 κέ. [4].

Ἐξ ἐγγράφου τοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Βουκουρεστίῳ φαίνεται, ὅτι τῇ 27 Μαΐου ἦτο ἤδη ἐν Βουκουρεστίῳ (πρβ. Ἀργυριάδας σ. 1 κέ.)[5].

Τῇ 31 Δεκεμβρίου 1837 εὑρίσκεται πλέον ἐν Βιένῃ, ἐν ᾗ μονίμως κατῴκει· πρβ. κωδίκελλον διαθήκης αὐτοῦ, Τεῦχος κληροδοτημάτων σ. 18 καὶ Κ. Ζαβιτσᾶνον, Ἀρχεῖα ἐθνικῶν εὐεργετῶν, Ἀθῆναι 1929, τόμ. Α΄ τεῦχ. β΄ σελ. 85. Ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἐπιστολῆς τῆς 24 Δεκεμβρίου 1837, ὅπερ ἀνωτέρω ἐδημοσιεύσαμεν, λέγει περὶ Βιένης.

---

[1] Προσθήκη Ἰ. Ῥίζου. [2] Διεγράφη ὑπὸ Ἰ. Ῥιζου. [3] *ὢν* Ῥαγκαβῆς: ὄντες Ῥίζος.
[4] «Le baron Constantin Bellio.... part aujourd'hui avec la goéllete autrichienne *l'Ariana* pour Smyrne, d'où il compte se rendre à Constantinople». [5] Ἐν Βλαχίᾳ εἶχε κτήματα ὁ Κ. Μπέλιος· ὡς μανθάνω, ζῶσιν ἐκεῖ ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας.

* * *

Εἰκὼν (ἐλαιογραφία) τοῦ ὑπερόχου ἀνδρὸς ὑπάρχει ἐν τῷ Δημοτικῷ νοσοκομείῳ «Ἐλπίς»[1] (πρβ. *πίν. 1*).

Νομίζω, ὅτι καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία ὀφείλει νὰ τιμήσῃ τὸν ἱδρυτὴν δι' ἀναρτήσεως εἰκόνος[2] καὶ ἐντοιχίσεως ἀναμνηστικῆς πλακὸς ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ μεγάρου αὐτῆς.

Εἰκὼν αὐτοῦ ἴσως σῴζεταί που καὶ ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ, εἰς ἣν περιῆλθε τῷ 1837 μετὰ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης αὐτοῦ· πρβ. Ἀργυριάδας σ. 42 καὶ 37 (ἄρ. ε')· δὲν πιστεύω νὰ ἀπεστάλη αὕτη εἰς Νέαν Πέλλαν[3], ὡς ὡρίζετο ἐν τῷ δωρητηρίῳ ἐγγράφῳ.

* * *

Βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τοῦ ἀνδρὸς δυστυχῶς ἔχομεν ἐλαχίστας. Κατὰ τὴν διαθήκην (ἰδὲ κατωτ. σελ. 49 σημ. 2) ἐγεννήθη τῇ 7 Μαρτίου (ν. ἡ.) 1772, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Δημήτριος Μπέλιος (βλέπε καὶ κατωτέρω Λόγιον Ἑρμῆν 1819)[4].

Τέλος κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς παρούσης διατριβῆς ἠδυνήθην νὰ λάβω ἐκ Βιέννης (παρὰ τῆς Gratialregistratur des Bundeskanzleramtes, πρώην Adelsarchiv) πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀνδρός. Ὁ διαπρεπὴς ἀρχαιολόγος καὶ Γενικὸς πρόξενος τῆς Αὐστρίας ἐν Ἀθήναις κ. Otto Walter λίαν φιλοφρόνως ὑπεβοήθησε τὴν ἔρευναν· τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ ἔλαβον τὰς ἑξῆς ἐπισήμους πληροφορίας: Ὁ Κωνσταντῖνος Μπέλιος ἐγεννήθη ἐν Φιλιππουπόλει[5]· ἀπὸ τοῦ 1808 ἦτο ἔμπορος ἐν Βιέννῃ καὶ ἐγένετο πλουσιώτατος· ἦτο αὐστριακὸς ὑπήκοος, ἡ δὲ οἰκία αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει εἶχεν ἀριθ. 618 (Stadt Wien, Haus 618)[6].

---

[1] Ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ αὐτοῦ νοσοκομείου ἀναθηματικὴ στήλη φέρει τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ὀφείλει τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς μεγάλην δωρεὰν τοῦ Μπελίου· πρβ. Ἀργυριάδας σελ. 2 κέ., ἔνθα ἀντιγράφεται ἡ συμβολαιογραφικὴ πρᾶξις τῆς δωρεᾶς.

[2] Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο ἀποδεκτή, καλὸν δὲ ἀντίγραφον ἀνηρτήθη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας.

[3] Αὕτη εἶχεν ἱδρυθῆ ὑπὸ προσφύγων ἐκ Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λοκρίδος.

[4] Πρεσβύτερός τις ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐκαλεῖτο *Στέφανος* (*Stephan von Bellio*· ἰδ. κατωτ. σελ. 49 σημ. 1).

[5] Οὐχὶ ἐν Βλάτσῃ, ὡς γράφει ὁ Ἰ. Δέλλιος (ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 20)· ἡ Βλάτση ἦτο, ὡς φαίνεται, ὁ τόπος τῆς γεννήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἡ ἀρχικὴ ὅμως πατρὶς αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον *Λινοτόπι* (*Λινοτόπολις* παρὰ τοῖς λογίοις τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος) τῆς Μακεδονίας· ἡ κώμη αὕτη δὲν σῴζεται νῦν καταστραφεῖσα τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

[6] Geboren zu Philippopel (Mazedonien) — im Jahre 1816 40 [γρ. 44· πρβ. διαθήκην] Jahre alt — war er seit 1808 protokollierter Kaufmann in Wien, der hauptsächlich mit

Φαίνεται, ὅτι ἔτυχεν ἐπιμελοῦς μορφώσεως [1], διότι μετέφρασε *νεαρὸς ἔτι* ἐκ τοῦ γερμανικοῦ [2] τὰ «*Τοῦ νέου Ῥομπινσὸν συμβάντα*» [3] (1792, τόμοι 2)· τοῦτο ἀνετυπώθη τῷ 1819· πρβ. καὶ Κ. Σάθαν, Νεοελληνικὴ φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων, Ἀθῆναι 1868, σελ. 616 [4].

Ἦτο ἄγνωστον πότε [5] καὶ διὰ τίνα λόγον ἔλαβεν ἐν Αὐστρίᾳ τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου (πρβ. εἰκ. 1, οἰκόσημον) [6]· ἀλλ' αἱ ἐπίσημοι πληροφορίαι, ἃς ἔλα-

der Türkei Handel betrieb. Er verlor indes durch unglückliche Umstände sein beträchtliches Vermögen und trat bei Sina Sohn in Stellung ein. Doch gelang es ihm bald wieder,—anscheinend mit Hilfe seines begüterten Bruders — einen eigenen Handel zu eröffnen und sich dadurch abermals ein grosses Vermögen zu erwerben. Insbesonders liess er auch alte Piaster und Kaisertaler in der Türkei für das k. k. Münzhaus sammeln. Er war österreichischer Untertan; seine Wohnung war in der Stadt, Haus 618.

[1] Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ φίλου καθηγητοῦ Τρύφωνος Εὐαγγελίδου ὁ Κωνστ. Μπέλιος διὰ τοῦ ἐμπορίου ἐκτήσατο μεγάλην περιουσίαν, μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ἔργα τινὰ καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔκδοσιν ἑλληνικῶν βιβλίων.

[2] Πιστεύω, ὅτι ἐν Βιέννῃ δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τὸ γερμανικὸν πρωτότυπον.

[3] Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ἔχει κατὰ τὸν Ἀνδρ. Παπαδόπουλον Βρετόν, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Ἀθῆναι 1857, τόμ. Β' σελ. 89, ἀρ. 233, οὕτω: ***Τοῦ νέου Ῥομπινσὸν συμβάντα***· συντεθέντα μὲν εἰς Γερμανικὸν ἰδίωμα, μεταφρασθέντα δὲ εἰς τὴν ἁπλῆν ἡμῶν διάλεκτον παρὰ ***Κωνσταντίνου Δημητρίου Μπέλιου,*** τοῦ ἐκ Λινοτοπόλεως τῆς Μακεδονίας, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀφιερωθέντα τοῖς ἐντιμοτάτοις, χρησιμωτάτοις καὶ ἐν πραγματείαις ἀρίστοις αὐταδέλφοις, κυρίοις κυρίοις Ἀδὰμ καὶ Δημητρίῳ Κωνσταντίνου Τζετήρη, ὧν καὶ τοῖς ἀναλώμασι τύποις ἐκδοθέντα. Τόμος α'. ἐν Βιέννῃ, 1792. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας Γεωργίου Βεντότη, εἰς 8ον.

[4] Ἀντιγράφω ἐνταῦθα τὴν ἀγγελίαν τοῦ τυπογράφου ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Βιένης «*Λόγιος Ἑρμῆς*» 1/13 Ἰουλίου 1819, σ. 583:

Εἴδησις. | Ἐν τῷ τυπογραφείῳ μου *ἀνατυπώνονται* ἤδη καὶ τὰ τοῦ νέου Ῥομπινσὸν συμβάντα, μεταφρασθέντα ἐκ τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν ἁπλῆν τῶν Γραικῶν διάλεκτον παρὰ τοῦ κυρίου Βαρῶνος Κωνσταντίνου Δημητρίου Μπέλιου, 1792 εἰς δύω τόμους. Ὁ νέος οὗτος Ῥομπινσὸν πόσον ἄξιον περιεργείας βιβλίον εἶναι, πόσην ἡδονὴν προξενεῖ εἰς τοὺς παῖδας, καὶ ὁποιονδήποτε ἁπλῶς ἀναγνώστην, πόσην ὠφέλειαν, ταῦτα πάντα εἶναι γνωστὰ ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ πανταχόθεν ζητεῖται. Ὅθεν μετὰ ἓξ ἑβδομάδας ἐκβαίνει ἀπὸ τὰ πιεστήρια τοῦ τύπου καὶ ἔστω εἰς κοινὴν εἴδησιν.

Ἡ τιμὴ τῶν δύω τόμων εἶναι δύω ἥμισυ φιορ. ἀσημένια, καὶ ὅστις ἀγοράσῃ 100 σώματα, λαμβάνει 15 σώμ. δωρεάν.

Βιέννῃ τῇ 28 Μαΐου 1819. ***Δαβίδης Δαβιδοβίκης***
Τυπογράφος.

[5] Πάντως ὅμως μεταξὺ τοῦ ἔτους 1792 καὶ τοῦ 1819.

[6] Πρβ. Ἀργυριάδας, ἔ. ἄ. σελ. 43. Ἡ περιγραφὴ τοῦ οἰκοσήμου κατὰ τὸν ἀξιότιμον πρόεδρον τοῦ Ἐραλδικοῦ καὶ γενεαλογικοῦ τμήματος τῆς Ἱστορικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος κ. Γεώργιον Τιπάλδον ἔχει ὧδε: «*Τετραγωνισμένον (écartelé).* 1ον *Κυανοῦν μετ' ἀργυρᾶς τριαίνης.* 2ον *Κυανοῦν μετὰ κεφαλῆς καὶ λαιμοῦ μονοκέρωτος ἀργυροῦ.* 3ον *Ἐρυθρὸν*

βον ἐκ Βιένης (ἴδ. ἀνωτ. σ. 47) διδάσκουσιν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκος ὁ Α΄ (1792-1835) ὠνόμασε δι' αὐτογράφου αὐτοκρατορικοῦ γράμματος τῇ 24 Φεβρουαρίου 1817 αὐτὸν βαρῶνον τῆς Αὐστρίας ***(Konstantin Freiherr von Bellio)***· ἐν τῷ διπλώματι ἀνεφέροντο καὶ οἱ λόγοι, δι' οὓς ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ τίτλος οὗτος τῆς εὐγενείας[1].

Εἰκ. 1. Οἰκόσημον βαρώνου Κ. Μπελίου.

'Ο βαρῶνος Μπέλιος ἀπέθανε τῇ 11/23 Δεκεμβρίου 1838[2] πιθανῶς ἐν Βιένῃ[3].

Εἰς τὴν 'Ελλάδα κατῆλθεν ἐν ἔτει 1836, ὁ δὲ Βασιλεὺς Ὄθων ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τῆς φιλίας αὐτοῦ[4].

Ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον ὁ κόμις von Armansperg (ἀντιβασιλεὺς ἐπὶ Ὄθωνος) διετέθη οὐχὶ φιλικῶς πρὸς αὐτὸν (πρβ. 'Αργυριάδας ἔ. ἄ. σελ. 35)[5]. 'Υποθέτω ὅτι διὰ τὴν ἐχθρότητα τοῦ Armansperg ἢ καὶ 'Ελλήνων ἰσχυόν-

---

μετὰ κεφαλῆς καὶ λαιμοῦ ἵππου πρὸς ἀριστερὰ ἀργυροῦ. 4ον 'Αργυροῦν μετ' ἀνιπταμένου μέλανος ἀετοῦ ἔχοντος τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀριστερά, κρατοῦντος δὲ διὰ τοῦ ῥάμφους αὐτοῦ σταυρόν. —Κράνος: Βαρωνικὸν στέμμα.— Λοφίον: Κράνος μετ' ἐπικειμένου ἀετοῦ». Κατὰ τὸν αὐτὸν ἑραλδικὸν περιγραφὴ τοῦ αὐτοῦ οἰκοσήμου (Baron Bellio) μετ' ἐλαφρῶν διαφορῶν, ἃς θεωρῶ περιττὸν νὰ μνημονεύσω, ὑπάρχει ἐν ἑραλδικῷ λεξικῷ, οὗτινος ὅμως ὁ τίτλος δὲν ἀναγράφεται ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ.

[1] 'Ιδοὺ τὸ κείμενον τῶν ἐπισήμων πληροφοριῶν: Laut Inhalt der Akten der Gratialregistratur des Bundeskanzleramtes (ehemals Adelsarchiv) wurde der Bestellte des Fürsten der Wallachei in Wien, Konstantin von Bellio, mit kaiserlichem Handschreiben vom 24. Februar 1817 in den österreichischen Freiherrnstand erhoben; das bezügliche Diplom wurde am 13. Mai 1817 ausgefertigt.

Als Beweggründe sind in dem Diplom das Ansehen, das die Familie in der Wallachei genoss, die Verdienste seines Bruders, des Grosslogotheten oder Obersten Landrichters in der Wallachei, Stephan von Bellio, und die eigenen Verdienste, namentlich durch die Bewirkung einer beträchtlichen Fruchtaushilfe für die notleidenden Grenzer im Banat, angeführt.

[2] Τὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὅπερ ἠγνοεῖτο, ὀφείλω εἰς σημείωμα ἐπὶ κεκυρωμένου ἀντιγράφου τῆς ἰδιοχείρου διαθήκης αὐτοῦ, ὅπερ ἀπόκειται ἐν τῷ 'Υπουργείῳ τῆς Παιδείας· κατὰ τὸ σημείωμα ἡ διαθήκη ἀπεσφραγίσθη τῇ 18 'Ιανουαρίου 1889· τὴν δὲ ἡμερομηνίαν *«11/23 Δεκεμβρίου»* ὀφείλω εἰς πληροφορίαν ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ 'Αγίου Γεωργίου (τῶν ὀρθοδόξων) ἐν Βιένῃ· πρβ. Σωφρόνιον Λεοντοπόλεως, 'Ο ἐν Βιέννῃ ναὸς τοῦ 'Αγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, 'Εκκλησιαστικὸς φάρος 9 (1912) σ. 19, σημ. 1. Πιστεύω, ὅτι καὶ ἄλλας εἰδήσεις δύναται νὰ παράσχῃ τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐν Βιένῃ ἑλληνικῆς κοινότητος.

[3] Τῇ 10 Μαΐου 1838 ἐν Βιένῃ γράφει ἐπιστολήν· πρβ. 'Αργυριάδας ἔ.ἄ. σ. η΄.

[4] Τιμῶν αὐτὸν ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ Β. τάγματος τοῦ Σωτῆρος· πρβ. 'Αργυριάδας ἔ. ἄ. σ. 27.

[5] Κατὰ τὴν 'Εφημερίδα Σμύρνης 4 Νοεμβρίου 1837.

των τότε[1] ἠναγκάσθησαν οἱ ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ νὰ ἀποσιωπήσωσι — μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κ. Μπελίου — τὸ γεγονός, ὅτι αὕτη ἱδρύθη τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ· οὕτω δ' ἐξηγεῖται ἡ πλάνη τοῦ Καστόρχη· εἶναι λυπηρόν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς — ἀνὴρ οὐχὶ τυχαῖος — δὲν ἔσχε τὸ θάρρος νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ δίκαιον καὶ νὰ ἀποδώσῃ suum cuique[2]· ἴσως ὅμως καὶ διὰ τὴν πάροδον πολλῶν δεκαετηρίδων ὑπέπεσεν εἰς μνημονικὸν σφάλμα· ὁ Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς (1809 - 1892) ἔγραψε τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (πρβ. Εἰσαγωγὴν εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τόμ. Α΄. σελ. 6)· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρείας — εἶχε τότε ἡλικίαν 28 ἐτῶν — εἶχε διαρρεύσει ἥμισυς αἰών! Ὁ Ῥαγκαβῆς ὅμως ἠδύνατο, ἂν ἤθελε νὰ ἐρευνήσῃ ὀλίγον, νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὸ Β. Διάταγμα, ὅπερ αὐτὸς βεβαίως μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ Ἰ. Ῥίζου εἶχε συντάξει καὶ ἐν ᾧ ὁ βαρῶνος Μπέλιος σχεδὸν διαρρήδην λέγεται ἱδρυτὴς τῆς Ἑταιρείας[3].

---

[1] Πρβ. Ἐφημερίδα Σμύρνης Ἀπριλίου 1837 φ. 258 (= Ἀργυριάδαι σ. 34): *si quelques Hellènes ont montré de l' ingratitude* envers un homme qui vient de faire tant de bien à la Grèce κ.λ.π.

[2] Ὁ Ῥαγκαβῆς, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἐγένετο πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Ἀπομνημονεύματα, Ἀθῆναι 1895, τόμ. Β΄ σελ. 28, γράφει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρείας: «Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα μοὶ ἐπρότεινεν ὁ κ. Πιττάκης νὰ συνεργασθῶμεν εἰς σύστασιν Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς, ἵνα διὰ συνδρομῶν ἰδιωτικῶν ὑποβοηθῶμεν εἰς τὴν ἐπίτασιν τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν, δι' ἃς λίαν ἀνεπαρκῆ ἦσαν τότε οἱ δημόσιοι πόροι. Τὴν πρότασιν αὐτοῦ ὀρθοτάτην καὶ λίαν εὐπρόσδεκτον θεωρήσας, συνέταξα ἀμέσως ἐγὼ τῆς Ἑταιρίας τὸν ὀργανισμόν, καὶ συμπαραλαβόντες καὶ τὸν Ν. Θεοχάρην, ἐπορεύθημεν οἱ τρεῖς ὁμοῦ εἴς τινων τῶν μᾶλλον φιλομούσων τὰς οἰκίας, καὶ ἐλάβομεν καὶ αὐτῶν, πρὸ πάντων δὲ τοῦ ἐμοῦ ὑπουργοῦ, τοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως κ. Ῥίζου, τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὴν συγκατάθεσιν».

Ταῦτα κατ' ἐμὲ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἑρμηνευθῶσιν. Ὁ Μπέλιος συλλαβὼν τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀνέθηκε τῷ ἀρχαιολόγῳ Πιττάκῃ, ὅστις ἦτο Ἔφορος τοῦ Κεντρικοῦ μουσείου (πρβ. Καβαδίαν ἔ. ἄ. σ. 17 σημ. 2) τὴν σύνταξιν ὀργανισμοῦ τῆς ἱδρυθησομένης ἑταιρείας καὶ τὸν προσηλυτισμὸν ἑταίρων· ὁ Πιττάκης ἀνακοινοῖ τοῦτο τῷ Ἀλεξάνδρῳ Ῥαγκαβῆ, ὅστις ἦτο τμηματάρχης τῆς Ἀνωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως (21 Ὀκτωβρίου 1833 — 26 Μαρτίου 1841) ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ὑπὸ τὸν Ἰάκωβον Ῥίζον Νερουλόν· ὁ Ῥαγκαβῆς ἀποδεχθεὶς τοῦτο συντάσσει τὸ πρακτικὸν τῆς ἱδρύσεως (ὀργανισμὸν) καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν ὑπουργὸν Ῥίζον καὶ καλεῖ αὐτὸν εἰς συνεργασίαν (ἰδὲ καὶ ἀνωτ. σ. 41).

Σπουδαία ἀπόδειξις τῆς πλάνης τοῦ Ῥαγκαβῆ εἶναι καὶ τοῦτο: ὁ Καστόρχης (ἑταῖρος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1851 [πρβ. μητρῷον ἀριθ. 84], μέλος τοῦ συμβουλίου 1858 - 1889), ὅστις ἐν μὲν τῇ ἑταιρείᾳ ἐπὶ δωδεκαετίαν, ἐν δὲ τῷ συμβουλίῳ τῆς ἑταιρείας ἐπὶ πενταετίαν ἦτο συνάδελφος τοῦ Πιττάκη (μέλους τοῦ συμβουλίου 1837 - 1863), οὐδὲν λέγει περὶ τοῦ Πιττάκη ὡς ἱδρυτοῦ· διότι οὐδὲν εἶχεν ἀκούσει.

[3] Κατὰ τὰ ἄλλα τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ῥαγκαβῆ εἶναι πολύτιμος πηγὴ διὰ τὴν

* * *

Ζῶν ὁ βαρῶνος Μπέλιος διέθετε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν· περὶ τῆς δωρεᾶς πρὸς τὸ Δημοτικὸν νοσοκομεῖον εἴπομεν ἀνωτέρω.

Ἀλλὰ συγκινητικὴ εἶναι καὶ ἡ δωρεὰ τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης αὐτοῦ· ταύτην ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ κατέλιπε ζῶν τῇ Μακεδονίᾳ[1]. Κατὰ τὸ ἔγγραφον τῆς δωρεᾶς (βλ. Ἀργυριάδας ἔ. ἄ. σ. 35) αὕτη ὤφειλε νὰ σταλῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅταν ἱδρυθῶσι σχολεῖα ἐν αὐτῇ[2]· μάλιστα κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγγράφου ἡ βιβλιοθήκη ὀφείλει νὰ περιέλθῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης[3].

1926 - 1929.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Χ. ΧΑΤΖΗΣ

ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας (πρβ. π. χ. τόμ. Β′ σ. 158 κέ. 272 κέ.: Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία καὶ Ἀκαδήμεια) καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ ζητήματα.

[1] Κατάλογον τῶν βιβλίων παρέχουσιν οἱ Ἀργυριάδαι ἔ. ἄ. σ. 43 κέ.

[2] Ἡ συμβολαιογραφικὴ πρᾶξις (ἀρ. 101 παρὰ τῷ συμβολαιογράφῳ Ἀθηνῶν Κωνστ. Πιτάρῃ) φέρει ἡμερομηνίαν 15 Ἰανουαρίου 1837· πρβ. Ἀργυριάδας σ. 38 (κάτω).

[3] Τοῦτο ἐγνώρισα τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας διὰ τῆς αἰτήσεως τῆς 7 Δεκεμβρίου 1927 (ἀριθ. 56451)· περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μακεδόνος Μπελίου ἐγράφησάν τινα καὶ ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνακοινώσεώς μου· πρβ. π. χ. ἐφημερίδα «Πολιτεία» φ. 12 Δεκεμβρίου 1927.

[ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ: ***Εἰς σελ. 47, σημ. 4***: Περὶ τοῦ Στεφάνου Μπελίου, τοῦ βαρώνου Κωνστ. Μπελίου (τραπεζίτου!) καὶ τῶν Μπελίων ἐν γένει βλ. N. Bănescu, «Academia grecească din Bucuresti si scoala lui Gheorge Lazăr, Cluj 1925 [ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Anuarul Universitătii 1923 - 4], σελ. 11 κέ. — ***Εἰς σελ. 47, σημ. 6***: Πιθανῶς τὸ *Φιλιππούπολις* (Μακεδονία!!) ὀφείλεται εἰς παρανάγνωσμα ἀντὶ *Λινοτόπολις*, ἥτις πράγματι ἀνήκει εἰς τὴν Μακεδονίαν. — ***Εἰς σελ. 49, σημ. 2***: Τμῆμα τῆς διαθήκης ἐδημοσιεύθη καὶ ἐν τῇ συλλογῇ *Μητρῷον τῶν εἰς τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ὑπαγομένων κληροδοτημάτων*, Ἀθῆναι 1929, τόμ. Α′ σελ. 40 - 45· προσεχῶς θὰ ἐκτυπωθῇ ἐν τῇ αὐτῇ συλλογῇ ἡ διαθήκη πλήρης· ἐν ταύτῃ διαλάμπει μεγάλη ἑλληνικὴ ψυχή· νομίζω, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἔχουσι καθῆκον νὰ γράψωσι πλήρη βιογραφίαν τοῦ μεγάλου ἀνδρός.]

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1929

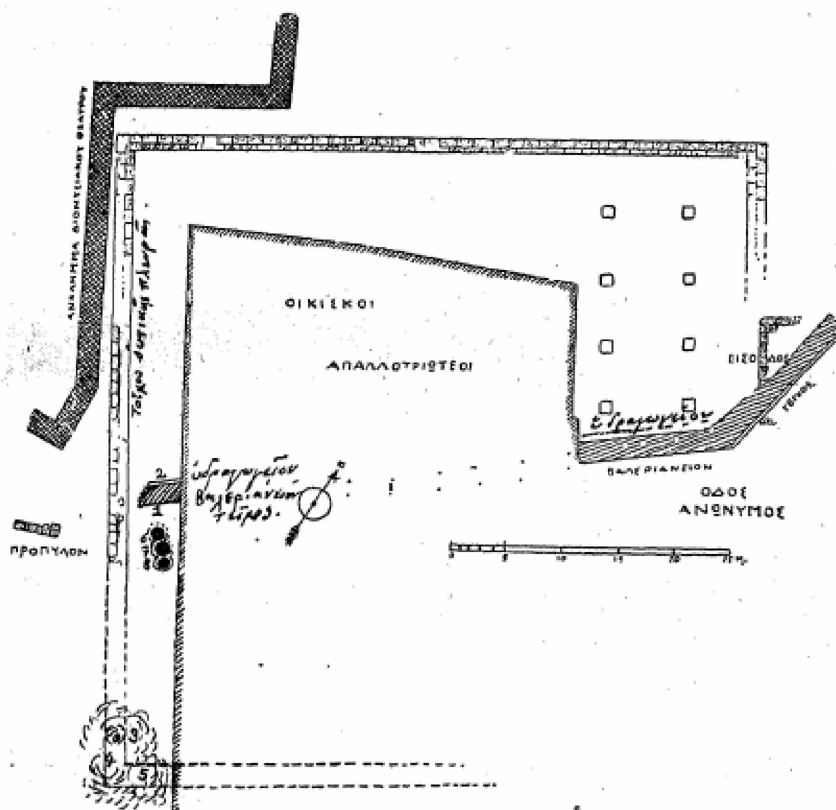
1. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΤΩ ΩΔΕΙΩ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1929

Ἐξηκολουθήσαμεν καὶ ἐφέτος τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν ἐν τῷ Ὠδείῳ τοῦ Περικλέους δαπάναις πάντοτε τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῆς ἐπιχορηγήσεως ταύτης εἴχομεν ἐξαιρετικῶς ἐφέτος καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἐπὶ δίμηνον περίπου (κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον) σκάψαντες ἐν τῷ χώρῳ τοῦ ἐμβαδοῦ καὶ ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ Προπύλου (πρβλ. Σχέδιον 1 καὶ εἰκ. 1) καὶ ἀπέναντι τῆς ΜΑ γωνίας τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος τοῦ Θεάτρου τοῦ Διονύσου, οὐδὲν ἄξιον λόγου εὕρημα ἀνεύρομεν καὶ τοῦτο διότι ἐνταῦθα εἶχον ῥιφθῇ ἀπὸ ἐτῶν τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου χώματα τὰ ἀπὸ τοῦ 1867 καὶ ἐντεῦθεν πρὸς ἀποκάλυψιν αὐτοῦ.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ πρὸ διετίας ἐκεῖ ἀποκαλυφθέντος τμήματος τοῦ βαλεριανείου τείχους, μηκ. 5.10 (ὅρα ***εἰκ. 1*** ἀριθ. 1 καὶ 2) τοῦ ἄνωθεν τοῦ Προπύλου εὑρεθέντος καὶ εἰς ἀπόστασιν 27 μετρ. ἀπὸ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ κτιρίου.

Τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ τείχους, ὅλως προχείρως καὶ ἐν σπουδῇ τότε ἐξετάσαντες, ὡς ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν ἀνασκαφῶν, ἐκ τοῦ ἐνσκήψαντος βαρέος χειμῶνος, ἐξελάβομεν τότε ὡς ἀνῆκον εἰς τὸν τοῖχον τῆς Μ. πλευρᾶς τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐξέπληξεν ἡμᾶς ἡ μεγάλη δυσαναλογία τῶν διαστάσεων αὐτοῦ· διότι ἐν ᾧ ἡ βορεία πλευρὰ τοῦ κτιρίου εὑρέθη ἔχουσα 65 μέτρων μῆκος, τῆς Δ. ἦτο 27 μέτρ., τοῦ Παυσανίου ὑποδηλοῦντος ὅτι ἦτο τετράγωνον· καὶ ἐξελάβομεν τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ τείχους ὡς ἀρχαῖον, ἅτε ὁμοιάζον καταπληκτικῶς, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας (ἰσοδομικῆς) καὶ ἐκ τοῦ εἰργασμένου ἀρχαίου ὑλικοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἀπετελεῖτο, πρὸς τὸν τοῖχον τῶν ἄλλων πλευρῶν τοῦ οἰκοδομήματος. Οὕτω δ᾽ ἔσχομεν τότε, ὡς ἐν προηγουμένῃ ἐκθέσει ἡμῶν εἴπομεν, ἐσφαλμένα συμπεράσματα, ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαστάσεις τοῦ κτιρίου, καὶ ἐπιστεύσαμεν πρὸς στιγμήν, ὅτι ὁ Ἀριοβαρζάνης κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ὠδείου δὲν ἐτήρησε τὰς αὐτὰς διαστάσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὸ

πλάτος αὐτοῦ, ἢ καὶ ὅτι δὲν ἀνῳκοδόμησεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου τοῦ Περικλέους. Κατ᾽ ἀκολουθίαν τῆς πεπλανημένης γνώμης ἡμῶν ταύτης ἐπιστεύσαμεν ὅτι τὸ Ὠδεῖον δὲν εἶχε σχῆμα τετράγωνον, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας, ἀλλὰ ὀρθογώνιον, καίτοι ὁ ῥηθεὶς περιηγητὴς ἀναφέρει τοῦτο, παραβάλλων τὸ ἐν Μεγαλοπόλει Θερσίλιον πρὸς τὸ Ὠδεῖον. Ἐντεῦθεν δὲ παρηρμηνεύ-

Εἰκ. 1. Διάγραμμα Ὠδείου (1929).

σαμεν καὶ τὰ τοῦ Παυσανίου λεγόμενα, ὅτι δηλ. διὰ τῆς ἀναγραφῆς τετράγωνον δὲν ἠννόει μαθηματικῶς τετράγωνον, ἀλλὰ τετράπλευρον οἰκοδόμημα.

Κατόπιν ὅμως νεωτέρας ἀνασκαφῆς ἐξηρευνήσαμεν τὸν τοῖχον τοῦτον καὶ εἴδομεν ὅτι δὲν ἑδράζεται ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους, καὶ δὲν ἦτο ἀρχαῖος, καὶ συνεπῶς οὐδεμίαν σχέσιν δύναται νὰ ἔχῃ μὲ τὸ ᾠδεῖον, ἐν τέλει ἀποδειχθεὶς ὅτι εἶναι συνέχεια τοῦ βαλεριανείου τείχους, ὅπερ κατήρχετο ἀπὸ τῆς Α. πλευρᾶς τοῦ κτιρίου ὡς συνηντήσαμεν αὐτὸ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῶν ἀνασκαφῶν ἡμῶν τῷ 1914.

Ἐπίσης εἴδομεν ὅτι παραπλεύρως τοῦ τείχους τούτου παραθέει τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς Ἐννεακρούνου, ὅπερ εὕρομεν ἐπίσης καὶ ἐν τῇ Α. πλευρᾷ τοῦ κτιρίου (*εἰκ. 2 καὶ 3*) κατευθυνόμενον πρὸς Δ. κάτωθεν ἀκριβῶς τῶν Δ. ἀκρωριῶν τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ἀνεκάλυψεν αὐτὴν ὁ κ. Dörpfeld τῷ 1896.

Ἕνεκα τοῦ πυκνοῦ συνοικισμοῦ ἐνταῦθα μεταγενεστέρων ἐποχῶν καὶ δὴ κατὰ τοὺς ἐπὶ Τουρκοκρατίας χρόνους εἶχον ἐπέλθει πολλαὶ ἀλλοιώσεις καὶ

Εἰκ. 2. Ὠδεῖον Περικλέους. Τοῖχος Δ. πλευρᾶς. Τμῆμα Βαλεριανείου τείχους.

καταστροφαὶ καὶ αὐτὸς ὁ τοῖχος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς (πρβλ. Σχεδ. 1 καὶ εἰκ. 1) εὑρέθη οὐχὶ ἐν συνεχείᾳ ἀλλὰ κατὰ διαστήματα σῳζόμενος καὶ ἐπισκευασμένος κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διὰ παντοίου ὑλικοῦ διαφόρων οἰκοδομημάτων. Ἡ μὴ εὕρεσις ἀκόμη τοῦ τοίχου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου δυσχεραίνει ἡμᾶς εἰς τὸν ἀκριβῆ ὁρισμὸν τῶν διαστάσεων τοῦ κτιρίου καὶ κρατεῖ ἡμᾶς ἐν ἀμηχανίᾳ ἀναμένοντας οὕτω τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τοῦ ἀνατολικοῦ χώρου τοῦ Ὠδείου, ἔνθα οἱ σημερινοὶ οἰκίσκοι, μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῶν ὁποίων θέλει ἐνεργηθῇ τακτικὴ πλέον ἀνασκαφὴ ἐφ' ὅλου τοῦ χώρου τοῦ Ὠδείου καὶ ὑπάρχει ἐλπὶς ὅτι θὰ προέλθωσιν εἰς φῶς, ἂν οὐχί τι ἄλλο, τοὐλάχιστον τὰ θεμέλια αὐτοῦ.

Οὕτω λοιπὸν ζητητέον τὸ τέρμα τοῦ τοίχου τῆς Δ. πλευρᾶς πέραν καὶ τοῦ Προπύλου [1] εἰς μῆκος 65 περίπου μέτρων, ὅσον εἶναι καὶ τῆς βορείου πλευρᾶς· ἡμεῖς δὲ ἀνασκάψαντες μόνον εἰς μῆκος 27 μέτρ. ἔχομεν ἀκόμη νὰ

Εἰκ. 3. Ὠδεῖον Περικλέους: τμῆμα Βαλεριανείου τείχους καὶ ὑδραγωγεῖον Ἐννεακρούνου.

ἐπιτελέσωμεν ἀνασκαφὴν 38 μέτρ. πρὸς συνάντησιν τοῦ τοίχου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Ὠδείου. Ἐν προηγουμένῃ ἐκθέσει ἡμῶν ἀνέφερον

[1] Ἀναφορικῶς μὲ τὴν θέσιν τοῦ Προπύλου καὶ ὁ κ. Welter ἐν τῇ ἐν Mitteilungen Band XXXXVII τοῦ ἔτους 1922 σελ. 76 ἄρτι ἐκδοθείσῃ πραγματείᾳ του, εὐφήμως κρίνει τὴν συνεχιζομένην ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐντεῦθεν ἐργασίαν ἡμῶν ἐν τῷ Ὠδείῳ. Οὕτω τὸ Πρόπυλον τοποθετεῖ ὁ κ. Welter ἐπίσης πρὸς Α. τοῦ Θεάτρου, φέρει δὲ πρὸς πίστωσιν ὅτι ὁ Διοκλείδης (Ἀνδοκίδου περὶ μυστηρίων 1,38) εἶδε κατὰ τὸ Πρόπυλον τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου, ὅτι πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ τοῦ Ὠδείου εἰς τὴν Ὀρχήστραν κατήρχετο. Γνωσθείσης ὅμως ἤδη τῆς θέσεως τοῦ Ὠδείου ἡμῶν χωρὶς ἐννοεῖται εἰσέτι νὰ καθορισθῶσι τὰ ὅρια αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῶν πρὸς Ἀνατολὰς κειμένων οἰκημάτων καὶ μόνον τῆς Δ. αὐτοῦ πρὸς τὸ Θέατρον πλευρᾶς προελθούσης εἰς φῶς καὶ τῆς Β. τοιαύτης, τοὺς πρὸς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως. Καὶ λέγει ἐξεταστέον εἰς τί ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν αὐτὸ καὶ νὰ ὁρίσωμεν τὴν θέσιν του ἀφ' οὗ τὸ Ὠδεῖον ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ἀριοβαρζάνου 63 - 51 π.Χ.) ἐπὶ τοῦ Περικλείου Ὠδείου, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Λυκούργου μεταρρυθμισθὲν Διονυσιακὸν Θέατρον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ Θεάτρου ἔχει ὕψος 88,60 μ. καὶ ἡ ἐξωτερικὴ

(Πρακτ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας 1915) ὅτι ὑπελείπετο εἰσέτι νὰ ἀνασκαφῇ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ ΜΔ. μέρους τοῦ Ὠδείου, ἀλλ' ὁ τεράστιος ὄγκος τοῦ καλύπτοντος αὐτὸ χώματος ἤθελεν ἀπαιτήσει καὶ χρόνον μακρὸν καὶ δαπάνην οὐ σμικράν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεβάλομεν μέχρι τοῦδε τὴν ἐργασίαν ταύτην δι' εὐθετώτερον χρόνον.

Ἤδη, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἐκτὸς τῆς παροχῆς τῶν μέσων ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐχορήγησεν ἡμῖν γενναίαν πίστωσιν, δι' ἧς ἐργασθέντες περαιτέρω ἐπὶ δύο μῆνας ἀπεκαλύψαμεν ἀρκετὸν χῶρον τοῦ ἐμβαδοῦ, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Προπύλου καὶ ἄνωθεν εἰς μῆκος 10 καὶ πλέον μέτρων.

Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐσυνεχίσαμεν καὶ ἐφέτος καὶ οὕτω ἐπροχώρησεν ἡ ἐργασία ἐνταῦθα ἐφ' ἱκανὸν (πρβλ. εἰκ. 1).

Τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1929 ἐγένετο ἡ ἔναρξις ἐπαναλήψεως τῶν ἀνασκαφῶν ἐν τῷ ἐμβαδῷ τοῦ οἰκοδομήματος, ἤτοι ἀπὸ τοῦ σημείου, ἔνθα ἀπεκαλύφθη τὸ τμῆμα τοῦ βαλεριανείου τείχους (πρβλ. εἰκ. 1) ὅπερ εὕρομεν κατὰ τὴν Ν. πλευρὰν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὰ ἄνω, ἤτοι παραλλήλως πρὸς τὸν Δ. τοῖχον τῆς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου, ὅστις ὡς ἐν προηγουμένῃ μου ἐκθέσει ἀνέφερον, δὲν σώζεται ἐν συνεχείᾳ, ἀλλὰ κατὰ διαστήματα καὶ παραλλήλως τοῦ ὄπισθεν κατερχομένου Α. ἀναλήμματος τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου (εἰκ. 1).

Καὶ τοῦ δυτικοῦ τούτου τοίχου τοῦ κτιρίου δύσκολον εἶναι νὰ ὁρισθῇ ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις ἕνεκα τῶν κατὰ καιροὺς ἐπισκευῶν ἃς οὗτος ὑπέστη εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους γενομένων.

Τὰ ἐξαγόμενα χώματα ἐνταῦθα δὲν φαίνονται στερεά, καθότι εἶναι ἀπορρίμματα τῶν παλαιοτέρων ἀνασκαφῶν τοῦ θεάτρου γενομένων ἀπὸ τοῦ 1867 καὶ ἐντεῦθεν. Ταῦτα διακρίνονται ὅμως καὶ ἐκ τῆς συστάσεως αὐτῶν καὶ τῶν ἐπαλλήλων διαφόρων στρωμάτων αὐτῶν. Οὕτω εἰς βάθος ἑνὸς μέτρου ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπιχώσεως τοῦ ἐδάφους βλέπομεν στρῶμα πάχους ἑνὸς μέτρου καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἐκ χώματος ἀργιλλώδους προερχομένου ἐκ τοῦ κάτω στρώματος τοῦ στερεοῦ ἐδάφους τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, ὅπερ βλέπομεν καὶ σήμερον ὅτι εἶναι ἀργιλλῶδες.

Ὅθεν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐπάναγκες ἐκρίναμεν νὰ ζητήσωμεν τὸν τοῖχον τῆς Μ. πλευρᾶς τοῦ κτιρίου πολὺ πέραν καὶ τοῦ Προπύλου.

Ἐκεῖ λοιπὸν εἰς ἀπόστασιν 65 περίπου μέτρων, ὅσον εἶναι δηλαδὴ τὸ

82,50 μ. ἐλαχίστην παρέχει διαφορὰν ὕψους (ἀπὸ τῆς Θαλάσσης) ὅθεν ζητητέον λέγει τὸ Πρόπυλον ἐγγὺς τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, εἰς ὃν ἦγεν ἡ ὁδὸς Τριπόδων, ὁ κατὰ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα ἱδρυθείς.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν συνάγει ὅτι ἡ εἴσοδος εἰς τὸ Θέατρον ἦτο ἐν κεκλιμένον ἐπίπεδον (Rampenweg) καὶ ἔκειτο μεταξὺ Ὠδείου καὶ τῆς βαθέως κειμένης τοῦ Θεάτρου περιοχῆς καὶ ἦγεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν πάροδον αὐτοῦ.

μῆκος τῆς βορείου πλευρᾶς ἀνωρύξαμεν καθέτως τάφρους (ὅρ. εἰκ. 1) ἔνθα σημειοῦται διὰ τῶν ἀριθ. 3, 4 καὶ 5) ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅπως ἐπιτύχωμεν τὸν τοῖχον τῆς πλευρᾶς ταύτης, ἀλλ' οὐδὲν δυστυχῶς εὕρομεν ἐκεῖ, καθότι καὶ ὁ τοῖχος τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου, φαίνεται ὅτι ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν ἕνεκα τοῦ ἐκεῖ ἱδρυθέντος πυκνοῦ συνοικισμοῦ ληφθέντος τοῦ ὑλικοῦ τούτου πρὸς οἰκοδομὴν οἰκιῶν, ὧν πλεῖστα θεμέλια, ὡς εἴπομεν, εὕρομεν καὶ ἐνταῦθα καθὼς καὶ πλῆθος μεταγενεστέρων χρόνων πίθους οἰκιακῆς χρήσεως τῶν κατοίκων.

Ἴσως ἀνατολικώτερον ἐντεῦθεν τῶν ἀνορυχθεισῶν τάφρων καὶ κυρίως ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ μὴ εἰσέτι ἀπαλλοτριωθέντος χώρου θέλει εὑρεθῇ ὁ τοῖχος τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ὡς καὶ ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ Ὠδείου· καθότι ἄλλας εἰσόδους εὕρομεν μίαν μὲν εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ ἑτέραν εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ κτιρίου· (πρβλ. εἰκ. 1).

Ἀλλὰ περὶ τούτου θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ πληροφορήσωμεν κατὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος, ὅταν σὺν Θεῷ συνεχίσωμεν τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν, ἀπαλλοτριωμένου τοῦ χώρου ἐκεῖ κατεδαφιζομένων τῶν μικρῶν οἰκιῶν.

† Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

---

2. ΑΜΦΙΑΡΕΙΟΥ ΣΚΑΦΑΙ (1929)

Τῷ 1929 σκαφικαὶ ἐργασίαι ἐγένοντο ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ χειμάρρου καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς.

Α') ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης. Ἐπανελήφθη ἡ βορρᾶθεν τοῦ μουσείου σκαφὴ ἡ βορρᾶθεν τῆς εἰς Σκάλαν Ὠρωποῦ μελλούσης ἄγειν ἁμαξιτοῦ. Ἐνταῦθα πρὸς τῇ ὁδῷ ἐν ἀγρῷ Λούπη (πρβ. ΠΑΕ 1924_{101} 1925_{35}) ἀποκαλύπτονται λείψανα οἰκοδομήματος, ἤγουν δύο χῶροι ὁριζόμενοι ὑπὸ νοτοβορείου τοίχου, ὅστις φέρεται ἀπὸ τῆς ἁμαξιτοῦ πρὸς βορρᾶν εἰς μῆκος 4 60, μεθ' ὃ ἐπικάμπτεται πρός τε ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμάς.

Ἐκ τοῦ ἀνατολόθεν τῆς στοᾶς καὶ τῶν θερμῶν ἀγροῦ Παπαγγελῆ ἐκομίσθη εἰς τὴν στοὰν μέγα μάρμαρον, ὅπερ τὸ πάλαι ἦν ἐπίθημα (ἀνατολικὸν) τοῦ θρονίου τῆς βορροδυσμικῆς γωνίας τοῦ ἀνατολικοῦ δωματίου τῆς στοᾶς.

Β') ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Ἐν τῷ χειμερινῷ καταγωγίῳ (ΠΑΕ $1917_{239\ \text{εἰκ.}\ 1}$) ἀπεκαλύφθησαν τὰ τῶν ἀνατολικῶν μετακιονίων τῆς δισκελοῦς στοᾶς (ἀρ. 38 - 41), ἔνθα ἡ ἐπίχωσις πάνυ βαθεῖα.

Ἐν δὲ τοῖς δυσμικοῖς νοτόθεν τῆς ἀνατολοδυσμικῆς πομπικῆς ὁδοῦ 144 - 138 (Æ 1922_{102}) ἀνεκαθάρθη τὸ οἰκοδόμημα 146 Α - 146 ΑΑ (Æ $1922_{102\ \text{εἰκ.}\ 2}$ $1928_{43\ \text{εἰκ.}\ 3}$)· ἔχει δὲ τοῦτο ἐσωτερικὸν μῆκος 5 22 (βορρονότιον) × 8 95 (δυσμανατολικόν)· ὁ βόρειος τοῖχος συνέκειτο ἐκ δύο δόμων,

Εἰκὼν 1-3: δεξιᾶς ὄχθης οἰκοδομήματα.

ὧν ὁ μὲν κάτω ἦν πώρου (πλ. 0 65), ὁ δὲ ἄνω (πλ. 0 45) ἀσβεστολίθου· ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου εἶχε θύρωμα πλ. ± 0 90· παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον ηὑρέθη μεγάλη πλὰξ ἀσβεστολίθου 1 60 × 0 81, πάχ. 0 57 δίχα τεθραυμένη (ἄδηλον εἰ ἦν ὀδοῦ)· πρὸς τῷ νοτίῳ τοίχῳ κατὰ τὸ μέσον τοῦ χώρου ηὑρέθησαν λείψανα τοίχου, ἴσως μεσοτοίχου. Πρὸς τῷ βορείῳ τοίχῳ τοῦ 146 Α ἵδρυται βάσις πώρου (Κ), 1 05 (ΒΝ) × 0 52 (ΔΑ), ὕψ. 0 65, ἐφ᾽ ἧς τετράγωνος πῶρος 0 62 (ΒΝ) × 0 49 (ΔΑ), ὕψ. 0 79· νοτόθεν ταύτης ἀπεκαλύφθη συνέχεια (Ω) τοῦ τοίχου, ὅστις ἐρχόμενος ἐκ βορρᾶ νοτόθεν τῆς ὁδοῦ 85 κάμπτεται ἐν 142 Ακ πρὸς ἀνατολάς· ἐν Ω λήγει εἰς μέγαν πῶρον (μῆκος δυσμανατολικὸν 1 20, πλ. 0 44, ὕψ. 0 60). Νοτόθεν τοῦ 146 Α ἀπεκαλύφθη τὸ τετράγωνον οἰκοδόμημα 146 Ν. Ἔχει δὲ τοῦτο ἐσωτερικὸν μῆκος βορρονότιον μὲν 6 67, δυσμανατολικὸν δὲ 5 80′ τὸ 146 Ν ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου εἶχεν ἴσως δύο θύρας μονοθύρους (πλ. 0 94), σῴζεται δὲ κατὰ χώραν μὲν πλὰξ ἑστηκυῖα ὡς παραστὰς τοῦ βορείου θυρώματος, ἀνατολόθεν δὲ τῆς εἰκαζομένης θέσεως τῆς νοτίου θύρας ὀδὸς μονοφύλλου θυρώματος. Δυσμόθεν τοῦ 146 Ν χῶρος μακρὸς (δυσμανατολικὸν μῆκος 11 18), διῃρημένος διὰ πλίνθων, ὡς εἰκάσαι, ὠμῶν εἰς δύο χώρους, δυσμικὸν (143 Νδ) καὶ ἀνατολικὸν (143 Να), μετ᾽ ἰδίων θυρωμάτων ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου. Ἐνταῦθα ηὑρέθησαν κονιάματος ἀποτμήματα, ἐρυθρῶς καὶ φαιῶς καὶ θαψίνως ἐπικεχρωσμένα. Ὁ νότιος τοῖχος τῶν δύο χώρων τούτων ἦν ἀντηρὶς τῶν ἐκ νότου διὰ φάραγγος καταρρεόντων ὑδάτων, πάνυ βαθέως τεθεμελιωμένος· ἐν τῷ δυσμικῷ τοίχῳ τοῦ 143 Νδ σῴζονται τὸ μέρος ἓξ δόμοι, συνδεόμενοι φορμηδὸν καὶ παρὰ μῆκος πρὸς τοὺς τοῦ νοτίου τοίχου, ἤγουν ὁ μὲν 1ος (κατώτατος) καὶ ὁ 3ος καὶ ὁ 5ος δόμος τοῦ νοτίου τοίχου ἐξικνοῦντο μέχρι τῆς ἀνατολικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀντιστοίχου δόμου τοῦ δυσμικοῦ τοίχου, ὁ δὲ 2ος καὶ 4ος καὶ ὁ 6ος δόμος τοῦ νοτίου τοίχου εἰσεχώρουν μέχρι τῆς δυσμικῆς ἐπιφανείας τοῦ δυσμικοῦ τοίχου (πρβ. ἐν τῷ χώρῳ 163 τὴν σύνδεσιν τοῦ νοτίου τοίχου [= τῆς ἀντηρίδος] πρὸς τὸν δυσμικὸν τοῖχον, ΠΑΕ 1928 $_{44}$).

Δυσμόθεν τοῦ συγκροτήματος 163 - 167 ηὕρηται στενὸς νοτοβόρειος τοῖχος (πλ. 0 40, μῆκ. 2 80)· δυσμόθεν δὲ τούτου διῆκεν ἡ ἐκ τοῦ νοτίου ὄρους ὁδός, ἥτις ἐπικαμπτομένη ἦγε διὰ τῶν χώρων 147 Ν καὶ 147 εἰς τὴν ὁδὸν 138 καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῆς ὁδοῦ 108 καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ χειμάρρου γεφύρας εἰς τὰ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης.

Ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου, ἤγουν τῆς μακρᾶς ἀντηρίδος, τοῦ εἰρημένου συντάγματος 163 - 167 ἀνεῴγετο δίοδος (πλ. 0 89 - 0 99) πρὸς ἀποχέτευσιν τῶν ἐκ τοῦ ὄρους ὀμβρίων ὑδάτων· ἐνταῦθα δὲ ἐν τῷ χώρῳ 165 ηὕρηται ὀχετὸς ἐκ τμημάτων πώρων ὑποκοίλων, κρυπτός, ὅστις καθ᾽ ἃ ἐν ΑΕ 1922 $_{105}$ εἴρηται, φέρεται πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν ὁδὸν 138 (πρβ. ΠΑΕ 1928 $_{45}$).

Νοτόθεν τοῦ συντάγματος 163 - 167 πέντε που μέτρ. ὕπερθεν ἐπὶ ὄχθου

τῆς κλειτύος τοῦ νοτίου ὄρους ἀπεκαλύφθη οἰκοδόμημα ΑΒΓΔΕ, οὗ ὁ βόρειος τοῖχος φέρει θύρωμα ἀνοιγόμενον πρὸς βορρᾶν. Ἐν τῷ κτίσματι τούτῳ ηὑρέθησαν λίγδου ἀποκόμματα δύο λύχνου καὶ σκύφων καὶ πλησίον, ἐν προτέρας ἐτείας σκαφείᾳ, πολλῶν πωμάτων ἀγγείων ἀποτμήματα, ἐξ ὧν εἰκαστὸν ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχε κεραμεῖον.

Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πομπικῇ ὁδῷ 138 (ΑΕ $1922_{102\ \text{εἰκ.}\ 2}$) ἀνεκαθάρθησαν τὰ παρὰ τὸ οἰκοδόμημα 137^{β} καὶ ἀνατολόθεν τούτου, ἀνεφάνησαν δ' εὐκρινέστερον τὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκ τῶν βορρανατολικῶν καμπύλως φερομένης ὁδοῦ 138· ἐνταῦθα ἡ ὁδὸς φαίνεται ηὐρυσμένη ἀποκοπέντων τοίχων τινῶν τῶν βορρᾶθεν κειμένων οἰκοδομημάτων. Ἐκ τῆς ὁδοῦ 138 δύο μὲν ὁδοὶ ἔφερον πρὸς νότον, ἄλλη δὲ καθῆκεν ἐπὶ τὸν χείμαρρον.

Νοτόθεν τῶν πρὸς νότον φερουσῶν δύο ὁδῶν ἐκτείνεται σῦριγξ ἐν τῷ βράχῳ ὀρωρυγμένη, ἔχουσα μῆκος ἀνατολοδυσμικὸν 18 μέτρων, πλάτος $\pm$100, ὕψος 1 50, καὶ φέρουσα δεξαμενήν, ἧς μῆκος δυσμανατολικὸν μὲν 1 60, νοτοβόρειον δὲ 2.35, βάθος δὲ 2 00, κατὰ δὲ τὰ ἀνατολικὰ τῆς σύριγγος ὑπάρχει τοῖχος βορρονότιος· ἔξωθεν δέ, ἤγουν βορρᾶθεν τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τῆς σύριγγος, 1 90 ἀπαντικρὺ αὐτοῦ, ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἄκρῳ δυσμανατολικοῦ τοίχου τριῶν χώρων, 0 80 δυσμόθεν τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ ἀνατολικοῦ χώρου ἵδρυται θύριον ὕψους 0 98, (δίοδος 0 45 [ἄνω] — 0 50 [κάτω]), οὗ ἡ μὲν ἀνατολικὴ παραστὰς σύγκειται ἐκ δύο ἐπαλλήλων λίθων, ἡ δὲ δυσμικὴ ἐξ ἑνὸς (πλ. 0 26, πάχ. 0 40), τὸ δὲ ὑπέρθυρον (δίχα τεθραυσμένον) ἔχει μῆκος 0 63, ὕψος 0 21.

Νομίσματα ηὑρέθησαν 20 χαλκᾶ (Βοιωτῶν κλπ.), ἃ καὶ Ἀθήναζε κομισθέντα κατετέθησαν ἐν τῷ νομισματικῷ μουσείῳ.

† Β. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

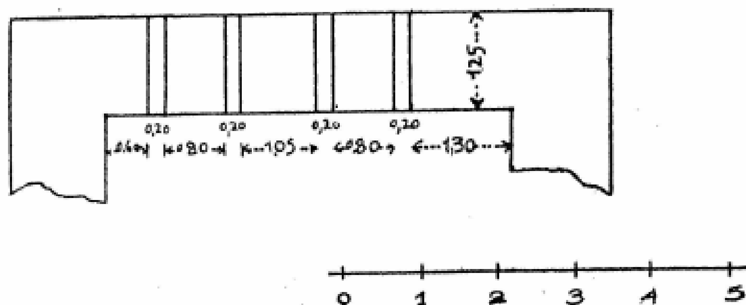
3. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΘΗΒΩΝ

Ἡ ἐφετινὴ ἀνασκαφὴ ἐν τῷ Καδμείῳ, ἂν ἐξαιρέσωμεν γενικήν τινα διευθέτησιν καὶ μετατόπισιν καὶ ἀποκομιδὴν χωμάτων, ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ συμπήκτου ἐκ τοιχογραφημάτων καὶ ἀσβέστου δαπέδου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον εἴχομεν ἐν μέρει εἰσδύσει πρὸ τοῦ 1910 καὶ ἐξηγάγομεν καλλίτεχνα τοιχογραφήματα, ἅτινα ἐπέτρεψαν ἡμῖν τὴν ἔγχρωμον ἀνασύστασιν τῆς γυναικός, ἧς ἡ εἰκὼν εἶνε ἀνηρτημένη ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ τμήματι τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ἧς ἐγὼ μόνον φωτογραφικὸν μεταλλογράφημα ἠδυνήθην νὰ δημοσιεύσω (πρβλ. τὰ ἐμὰ Θηβαϊκὰ = Ἀρχ. Δελτ. 1917 σ. 339). Ἤδη συνελέχθησαν πάντα τὰ ὑπόλοιπα τοιχογραφήματα, ἐξ ὧν πολλὰ δεικνύουσι μέρη ἀνθρωπίνων σωμάτων μετὰ περιδεραίων ἢ ψελίων, πάντα δ' εἶνε ἀξιοσπού-

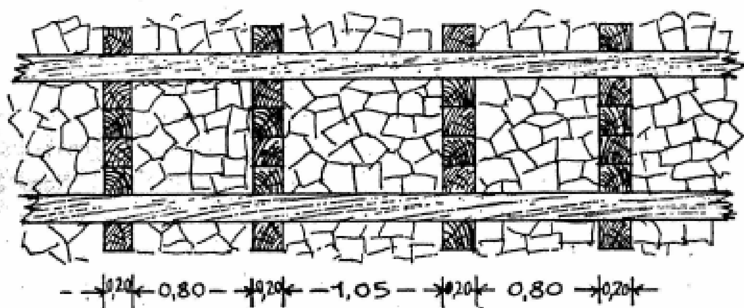
δαστα διὰ τὸν γενικὸν διάκοσμον τοῦ ἀνακτόρου ἢ καὶ ἑνὸς δωματίου, ἂν εἰς ἓν μόνον ἀνῆκον. Μετὰ τῶν τοιχογραφημάτων συνελέχθη καὶ μέγα πλῆθος ἀγγείων τεθραυσμένων (δύο ἀκέραια) ἀτριβῶν ἀγράφων προερχομένων ἐκ τοῦ ἀγγειοπλαστικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἀνακτόρου· ὥστε ἡ ἐπισκευὴ τοῦ δωματίου τούτου ἐγένετο λειτουργοῦντος τοῦ ἐργαστηρίου καὶ βεβαίως οὐχὶ πολὺν χρόνον πρὸ τῆς διὰ τοῦ πυρὸς καταστροφῆς τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος. Μόνον μικρὸν στρῶμα γῆς βαθύτατα ἦτο παλαιότερον, προϋπῆρχε δηλ. τῆς ἐπισκευῆς, ἐπ' αὐτοῦ δὲ εἶνε θεμελιωμένον τὸ μικρὸν τοιχάριον, τὸ ὁποῖον σημειῶ διὰ γράμματος Ξ εἰς τὸ σχέδιον Ἀρχ. Ἐφημ. 1909 σ. 68 (πρέπει νὰ δηλωθῇ ἐκεῖ τοῦτο διὰ μιᾶς γραμμῆς, οὐχὶ διὰ δύο, ὡς δηλοῦται). Τὸ τοιχάριον τοῦτο σῴζεται εἰς ὕψ. καὶ πλ 0.45 καὶ φαίνεται, ὅτι ἦτο ὁ νότιος τοῖχος τοῦ δωματίου πρὸ τῆς ἐπισκευῆς, τμηθεὶς κατὰ μῆκος ὅτε ἐπεσκευάσθη τὸ δωμάτιον εὐρυνθὲν κατὰ 0.45 πρὸς νότον. Ὑπὸ τὸ τοιχάριον τὰ χώματα ἐνεῖχον ὄστρακα μινύεια καί τινα μυκηναϊκὰ γραπτὰ καλὰ παλαιοτέρας περιόδου (ΥΜΙΙ). Μέχρι ἀποστάσεως 1.75 ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ δωματίου ὁ βράχος εἶνε ὑψηλότερος κατὰ 0.45 τοῦ λοιποῦ δαπέδου τοῦ δωματίου· ὁ ὄχθος δὲ οὗτος εὑρέθη καὶ πρὸς βορρᾶν εἰς τοὺς δύο δυσμανατολικοὺς διαδρόμους ἀποκλίνων βαθμιαίως ἀπὸ τοῦ δυτ. τοίχου τοῦ ἀνακτόρου καὶ εἰς τὸν προθάλαμον τοῦ μεγάρου ἐν προσεκβολῇ εὐθείᾳ καὶ πρὸς νότον εἰς τὸ γειτονικὸν δωμάτιον, ἔνθα ἐπλάνησεν ἡμᾶς παραλληλιζόμενος πρὸς τὸν ἐκεῖ νοτίως γείτονα τοῖχον καὶ ἐξελάβομεν τὴν βάθυνσιν ὡς ὑδραγωγεῖον (Πρακτικὰ 1928, 33 εἰκ. 1), ὅπερ διωρθώθη ἤδη ἐν ΑΕ 1930 σ. 31. Ὁ ὄχθος οὗτος πρὸς βορρᾶν μὲν ἔχει τὸ αὐτὸ ὕψος ἢ καί τι πλέον, πρὸς νότον δὲ ταπεινοῦται, ἐπειδὴ ὁ ὅλος λοφίσκος, ἐφ' οὗ τὸ Κάδμειον, ταπεινοῦται πρὸς νότον. Ὁ ὄχθος ἐν τῷ δωματίῳ τῶν τοιχογραφημάτων τέμνεται ὑπὸ τοῦ ἰσοϋψοῦς τοιχαρίου Ξ.

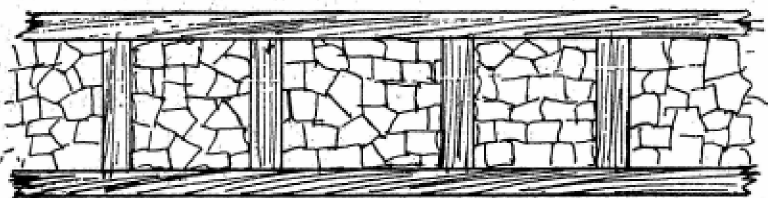
Ἠρευνήσαμεν προσέτι περισσότερον τὸ πρόβλημα τῆς ξυλοδεσίας τῶν τοίχων: Ὁ βόρειος τοῖχος τοῦ δωματίου τῶν τοιχογραφημάτων ἔδειξε τέσσαρας σειρὰς ἐνδέσμων δοκῶν καθημένων εἰς τὸ ὕψος 0.45 ἀπὸ τοῦ βαθυτέρου δαπέδου τοῦ δωματίου, ἤτοι εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄχθου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σύμπηκτον δάπεδον τῆς ἐπισκευῆς τοῦ δωματίου ἦτο εἰς ὕψος ἀπὸ μὲν τοῦ ταπεινοῦ μέρους τοῦ βράχου 1 μ. ἀπὸ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ὄχθου περίπου 0.50, συνάγεται, ὅτι οἱ ἔνδεσμοι ἐκεῖνοι, ἂν εἶχον πάχος ὅσον καὶ πλάτος, ἤτοι 0.20, θὰ ηὑρίσκοντο 0.35 ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς ἐπισκευῆς ἐντὸς τοῦ δωματίου, θὰ ἐφαίνοντο δὲ καθήμενοι εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου τοῦ πρὸς βορρᾶν διαδρόμου, ἥτις ἐπιφάνεια ἦτο ἐν τῇ προσεκβολῇ τοῦ ὄχθου τοῦ βράχου, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ δωματίου, ὑψώθη τὸ δάπεδον ἐνταῦθα διὰ τῆς σωρεύσεως τῶν τε τοιχογραφημάτων καὶ τῶν ἀγγείων καὶ χωμάτων ὑπὸ τὸ σύμπηκτον ἐπίστρωμα (ὅρα εἰκ. 1 καὶ 2).

Οἱ ἔνδεσμοι τοῦ βορείου τοίχου ἦσαν ἐπάλληλοι καὶ διαμπερεῖς, ὅτε

Εἰκ. 1. Σχηματικὴ κάτοψις τοῦ βορείου τοίχου τοῦ δωματίου Ν. τοῦ Καδμείου (*Ἀρχ. Ἐφημ.* 1930 σ. 31, ἔνθα σημειοῦται ἡ θέσις μιᾶς ἐμβατικῆς δοκοῦ παρανοηθείσης ἄλλοτε).

Εἰκ. 2. Πῶς φανταζόμεθα τὴν κτίσιν τοῦ βορείου τοίχου τοῦ αὐτοῦ δωματίου Ν (πρβλ. εἰκ. 1).

δ' ἐκάησαν, ἐν τοῖς κενωθεῖσι διὰ τοῦ πυρὸς χώροις αὐτῶν συνεχύθησαν συμπεσόντες λίθοι καὶ χώματα κεκαυμένα καὶ ἀγγεῖα καὶ μολύβδου χύματα ἢ ἐλάσματα. Οἱ ἔνδεσμοι θὰ συνεδέοντο, νομίζω, πρὸς ἀλλήλους οἱ ἐπάλληλοι κατά τινα τρόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ ὁριζοντίων θράνων εἰς διάφορα ὕψη διηκόντων. Πῶς ὅμως οἱ θράνοι συνεδέοντο μετὰ τῶν ἐνδέσμων καὶ πῶς οὗτοι πρὸς ἀλλήλους (ἧλοι δὲν εὑρέθησαν), ἀγνοῶ ἀκόμη. Εἴς τινας γωνίας τοῦ οἰκοδομήματος ὑπῆρχον ἔνδεσμοι διαγωνίως, ἀλλαχοῦ δὲ τῆς γωνίας οἱ ἔνδεσμοι ἦσαν παράλληλοι πρὸς τὸν ἕτερον τῶν συναντωμένων τοίχων.

Εἰς τὸν νότιον τοῖχον τοῦ δωματίου τῶν τοιχογραφημάτων ἀπέναντι τῶν δυτικωτάτων ἐνδέσμων τοῦ βορείου τοίχου ἦσαν ἀντίστοιχοι ἔνδεσμοι, ὧν ἡ θέσις ἠρευνήθη εἰς ὕψος 0.75. Περαιτέρω δὲν ἠρευνήσαμεν, κατελίπομεν δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα ἢ ζητήματα ἀνερεύνητα, ἵνα ὡριμάσωσιν ἐν τῷ μεταξὺ σκέψεις τινὲς περὶ τῶν δυνατῶν προσδοκιῶν.

Τὰ εὑρεθέντα ὄστρακα ἀγράφων ἀγγείων ὑπὸ τὸ σύμπηκτον ἐπίστρωμα, περιμένουσι καθαρισμὸν καὶ συγκόλλησιν. Τὰ τοιχογραφήματα καθαρίζονται καὶ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ παλαιότερον εὑρεθέντα, μεθ' ὧν ἀποτελοῦν ἓν σύνολον, συγκολλῶνται ὑπὸ τῆς καλλιτέχνιδος ζῳγράφου δεσποινίδος Bertel Schwitzer, ἥτις θὰ ἀντιγράψῃ τὰ ἀξιολογώτερα.

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

---

4. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΕΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Κατὰ τὸ 1929 ἀνέσκαψα πρῶτον τὴν βασιλικὴν Β, τὴν κειμένην παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Βόλου - Ἁλμυροῦ καὶ κάτωθεν τῆς Ν πλευρᾶς τοῦ λόφου τῆς Πυράσου, καὶ δεύτερον ἐνήργησα δοκιμαστικὴν ἔρευναν καὶ ἀνασκαφὴν μικροῦ τμήματος ἑτέρου μεγάλου κτίσματος εἰς τὸ ἀπαλλοτριωθὲν γήπεδον Ζορμπᾶ.

Διὰ τῶν πρώτων ἀνασκαφῶν ἦλθεν εἰς φῶς ὁλόκληρος ἡ δευτέρα χριστιανικὴ Βασιλικὴ τῶν θεσσαλικῶν Θηβῶν ἐκκαθαρισθεῖσα σχεδὸν τελείως ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως. Τῆς βασιλικῆς Β, ἧς μικρὸν τμῆμα τοῦ ἱεροῦ βήματος εἶχον πέρυσιν ἀποκαλύψει, ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια εἰς ὕψος 1.50 μ. κατὰ τὴν Β πλευράν, ἐνῷ κατὰ τὴν Ν. διασῴζονται ἐλάχιστα τμήματα ὕψους μόλις 0.50 μ.

Ἡ συστηματικὴ ἔρευνα τῆς βασιλικῆς ταύτης ἔφερεν εἰς φῶς παλαιοχριστιανικὸν κτίσμα ὑψίστης σημασίας οὐ μόνον ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἐπόψεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λειτουργικῆς, ἤτοι κτίσμα ἑρμηνεῦον κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον τὴν μορφὴν τῆς χριστιανικῆς λατρείας ἀπὸ τοῦ θριάμβου τοῦ χριστιανισμοῦ.

Περιγραφὴ τῆς ἀνευρεθείσης βασιλικῆς.

Ἡ ἀνασκαφεῖσα βασιλικὴ (ὁλικοῦ μήκους 40 μ. καὶ πλάτους 17.55 μ.) εἶναι ὁμοίου ρυθμοῦ πρὸς τὴν κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη ἀποκαλυφθεῖσαν πρὸ τῆς Ἀγορᾶς Ν. Ἀγχιάλου βασιλικὴν Α, ἤτοι ἔχει ἑλληνιστικὸν τύπον, διαιρεῖται δὲ ἐσωτερικῶς διὰ δύο κιονοστοιχιῶν (ἐξ 8 κιόνων εἰς ἑκάστην) εἰς τρία κλίτη· δυτικῶς τοῦ κυρίως ναοῦ ὑπάρχουσιν ὁμοίως: νάρθηξ, αἴθριον καὶ πρόπυλον, κατὰ δὲ τὴν Ν καὶ Α πλευρὰν προσκτίσματα.

Ἂν καὶ ἔχει ἐν τούτοις τὸν αὐτὸν ρυθμὸν πρὸς τὴν πρώτην βασιλικήν, εἰς τὰς λεπτομερείας οὐσιωδῶς διαφέρει καὶ εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἀρχαιολογική της ἀξία.

α΄. Πρόπυλον. Δυτικῶς καὶ πρὸ τοῦ ναοῦ ἐκτείνεται εἰς σχῆμα προπύλου στενὸν καὶ ἐπίμηκες κτίσμα (17.50×4.10 μ.), διαιρούμενον εἰς τρία μέρη, ἐξ ὧν τὸ ἀριστερὸν σχηματίζει μεγάλην αἴθουσαν (10.10×4.10 μ.), εἰς ἣν ὁδηγεῖ ἐκ τῶν ἔξω πυλών· δεξιὰ τῆς αἰθούσης ταύτης θύρα, ἧς ἀνευρέθη τὸ κατώφλιον, ὁδηγεῖ εἰς ἑτέραν αἴθουσαν, διαιρουμένην δι᾽ ἐνισχυτικοῦ τόξου εἰς εἶδός τι διαδρόμου καὶ μικρὸν διαμέρισμα, εἰς τὸ Ν ἄκρον τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη 0.50 μ. κάτωθεν τοῦ μαρμαροστρώτου δαπέδου ἡ ἀρχὴ ὀχετοῦ καὶ τμήματα μαρμαρίνης λεκάνης ἐχούσης πιθανώτατα τὸ σχῆμα σταυροῦ. Ὁλόκληρος ὁ χῶρος ἔχει ἐπενδεδυμένους τοὺς τοίχους δι᾽ ὀρθομαρμαρώσεως πρόκειται δὲ ἴσως περὶ κατηχουμενείου καὶ βαπτιστηρίου.

β΄. Αἴθριον. Ἀπὸ τοῦ προπύλου τούτου δύο εἴσοδοι, ἑκατέρωθεν τῆς μεσαίας θύρας αὐτοῦ ἀνοιγόμεναι, ὁδηγοῦσιν εἰς τὸ αἴθριον τοῦ ναοῦ. Τοῦτο συνίσταται ἐκ τριῶν στοῶν καὶ εἶναι μικροτέρων διαστάσεων (8 μ. μήκους) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς αἴθριον τῆς ἀνασκαφείσης κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη βασιλικῆς Α (22.50 μ.), ἔχει δὲ προέκτασιν κατὰ τὴν Ν πλευρὰν — εἶδός τι προπύλου τοῦ αἰθρίου — ὅπερ σχηματίζεται διὰ τριῶν κιόνων, ὧν ἀνευρέθησαν αἱ ἰωνίζουσαι βάσεις. Τὸ αἴθριον ἔχει πρὸς Α τῆς μέσης στοᾶς φρέαρ, οὗτινος διεσώθη τὸ μαρμάρινον στόμιον, ἔναντι δὲ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Δ πλευρᾶς ἀνεφάνη ἡ θέσις μεγάλης λάρνακος σχηματιζομένης μεταξὺ δύο κτιστῶν προεξοχῶν — παρὰ τὰς παραστάδας τῆς κεντρικῆς στοᾶς εὑρισκομένων — καὶ περικλειομένης διὰ θωρακίων μεταξὺ κιονίσκων, ὡς δεικνύουσιν αἱ βαθεῖαι ἐγκοπαὶ καὶ αἱ διακόπτουσαι αὐτὰς τετραγωνικαὶ βάσεις τῶν κιονίσκων τούτων ἐπὶ μεγάλων μαρμαρίνων πλακῶν ἱκανοῦ πάχους. Πρόκειται πιθανώτατα περὶ φιάλης τοῦ ναοῦ, ἀνευρέθη δὲ καὶ ὁ ὀχετός, δι᾽ οὗ εἰσήγετο τὸ ὕδωρ. Εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς ἀριστερᾶς στοᾶς τοῦ αἰθρίου καὶ παρὰ τὴν λάρνακα ταύτην ἀνευρέθη ἀνεστραμμένη ἰωνίζουσα βάσις μετὰ τεσσάρων γομφώσεων, δηλωτικῶν ὑπάρξεως κατὰ τὸ μέρος τοῦτο εἴδους τινὸς τετρασκελοῦς λυχνίας.

Ἡ ἀριστερὰ αὕτη στοὰ τοῦ αἰθρίου ἔχει ἰδίαν εἴσοδον, ἤτοι δίλοβον ἄνοιγμα, χωριζόμενον διὰ κίονος, οὗτινος ἡ βάσις εὑρίσκεται κατὰ χώραν. Εἰς τὸ ἀριστερὸν τμῆμα τοῦ ἀνοίγματος τούτου ἀνευρέθη κατώφλιον ἐπεστρωμένον διὰ μεγάλων πλίνθων, αἵτινες μάλιστα μαρτυροῦσι μεταγενεστέραν ἐπισκευήν, καθόσον καλύπτουσι τὰς βάσεις τῆς ἀριστερᾶς κιονοστοιχίας. Τῆς ἐπισκευῆς ταύτης μαρτύριον ἴσως εἶναι ἡ προγενεστέρως κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀνευρεθεῖσα ἐπιγραφή: «*Ἐπὶ Ἐλπιδίου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Στέφανος ὁ ἐλάχιστος διάκονος ὑπὲρ εὐχῆς*». Τὸν ἐπίσκοπον Ἐλπίδιον γνωρίζομεν ἐκ τῶν πηγῶν ὡς ἀκμάσαντα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος, εἰς τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην πρέπει ν' ἀποδοθῶσι καὶ αἱ παρατηρούμεναι ἐν τῷ ναῷ ἐπισκευαί.

γ'. Νάρθηξ. Ἀπὸ τοῦ Αἰθρίου δύο πύλαι ὁδηγοῦσιν εἰς τὸν νάρθηκα δεξιὰ τοῦ ὁποίου ἀνοίγεται θύρα, ἄγουσα εἰς τετράγωνον διαμέρισμα, ἔχον τὸ πλάτος τῆς προεκτάσεως ἢ τοῦ προπύλου τοῦ αἰθρίου, ἐπεστρωμένον δὲ διὰ μεγάλων πλίνθων ὁμοίων πρὸς τὴν στρῶσιν τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ στοᾶς.

δ'. Κυρίως ναός. Ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εἰσέρχεταί τις διὰ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ Τριβήλου καὶ δύο ἑκατέρωθεν διλόβων εἰσόδων εἰς τὸν κυρίως ναόν. Οὗτος ἔχει τὸ σχῆμα τρικλίτου, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἑλληνιστικῆς βασιλικῆς, ἐχούσης τὸ μέσον κλίτος διπλάσιον τῶν πλαγίων, ἅτινα ἀνευρέθησαν ἐπεστρωμένα διὰ πλίνθων, ἐνῷ εἰς τὸ μεσαῖον κλίτος διατηροῦνται εἰς ὀλίγα μέρη αἱ μεγάλαι μαρμάρινοι πλάκες τοῦ δαπέδου. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ κλίτους τούτου ἀνεφάνη βάσις, ἥτις θὰ ἠδύνατο ὡς ἡ βάσις ξυλίνου ἄμβωνος νὰ ἑρμηνευθῇ.

Αἱ κιονοστοιχίαι τῆς βασιλικῆς βαίνουσιν ἐπὶ ὑψηλοῦ στυλοβάτου, ὅστις ὑψοῦται 0.50 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Ἐκ τῶν βάσεων τῶν κιόνων διεσώθησαν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς στυλοβάτας τέσσαρες, αἱ δὲ ἄλλαι ἀνευρέθησαν εἰς τεμάχια κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, τοποθετηθεῖσαι μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν εἰς τὰς θέσεις των. Ὁμοίως ἀνευρέθησαν τμήματα κορμῶν καὶ εἷς ἀκέραιος, μήκους 3.70 μ., δύο κιονόκρανα ἰωνίζοντα καὶ τρία ἐπιθήματα, ὧν τὰ δύο ἔχουσιν ἰσοσκελεῖς σταυροὺς ἐντὸς κύκλου καὶ ἑκατέρωθεν φοινικοειδεῖς κλαδίσκους εἰς χαμηλὸν ἀνάγλυφον, εἶναι δὲ ἐκ τῶν ἐπιθημάτων τῶν κιονοστοιχιῶν, ὁ δ' ἕτερος μονόγραμμα ἐντὸς στεφάνου εἰς ὑψηλὸν ἀνάγλυφον καὶ εἶναι ἐκ τῶν ἐπιθημάτων τοῦ τριβήλου. Τμήματα κιόνων καὶ ἐπιθημάτων ὑπερῴων δὲν ἀνευρέθησαν, φαίνεται δ' ὅτι ἡ βασιλικὴ αὕτη ἐστερεῖτο γυναικωνίτου.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ παρατηρουμένη καταστροφή· αἱ κατὰ χώραν ἀνευρεθεῖσαι βάσεις εἶναι ἀσβεστοποιημέναι, τὰ δὲ τεμάχια ἀνευρέθησαν μελανὰ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς. Ἐκ τῆς ὅλης τέχνης τῆς βασιλικῆς φαίνεται, ὅτι καὶ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν 5ον μ. Χ. αἰῶνα (ὡς καὶ ἡ βασιλικὴ Α.).

ε'. Ἱερὸν Βῆμα. Ὅ,τι ἀναδεικνύει τὸν ναὸν τοῦτον καὶ προσδίδει ἰδιάζουσαν ἀξίαν οὐ μόνον ἀρχαιολογικὴν ἀλλὰ καὶ λειτουργικήν, εἶναι τὸ ἱερὸν

βῆμα τοῦ ναοῦ, αἱ βάσεις καὶ ἡ διάταξις τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν σχεδὸν ἀνέπαφα. Τὸ ἱερὸν βῆμα καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ μέσου κλίτους καὶ διακρίνεται εἰς σολέαν, θρόνους τῶν ἱερέων καὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἁγίαν τράπεζαν μετὰ τοῦ κιβωρίου. Ἡ διάταξις τούτων ἔχει οὕτως: Ἐγκάρσιος τοῖχος συνδέει τὰ ἄκρα τῆς ἁψῖδος, ἔχων ἐν τῷ μέσῳ μεμονωμένον τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, οὗτινος ἀνευρέθη ἡ κάτω βαθμὶς μετὰ μαρμαροθετημάτων. Ἑκατέρωθεν τῆς ἁψῖδος ἐκτείνονται κάθετοι πρὸς τὸν ἀνωτέρω συμπαγεῖς τοῖχοι, ἔχοντες τέσσαρας βαθμῖδας, αἵτινες ὁδηγοῦσιν εἰς ὑψηλὸν βάθρον, ὅπου προφανῶς ἦσαν οἱ θρόνοι τῶν ἱερέων. Ὁ οὕτως εἰς σχῆμα ⊓ διαμεμορφωμένος χῶρος ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τὴν ἁγίαν τράπεζαν μετὰ τοῦ κιβωρίου, ὧν ἀνευρέθησαν αἱ βάσεις, ἤτοι μεγάλην μαρμαρίνην πλάκα μετὰ γλυφῶν ἔχουσαν τέσσαρας κιονίσκους ὑποβαστάζοντας τὴν πλάκα τῆς ἁγίας τραπέζης (τμήματα τούτων ἀνευρέθησαν), παρὰ τὰ τέσσαρα δὲ ἄκρα τῆς πλακὸς ταύτης ἀνεφάνησαν αἱ ἰωνίζουσαι μικραὶ βάσεις τοῦ κιβωρίου. Κατὰ τὸ μέσον τῆς πλακὸς ἀνευρέθη ὑπὸ τὴν γῆν τὸ ἐγκαίνιον ἤτοι κτιστὸν σταυροειδὲς κτίσμα βάθους 0.80 μ. Τέλος ἀπὸ τῶν βάθρων τῶν θρόνων τῶν ἱερέων ἐκτείνεται ἡ σολέα, ἤτοι κιγκλίδωμα ἔχον βάθρον, ἐφ᾽ οὗ εἶναι τοποθετημένα θωράκια μεταξὺ τετραγώνων μαρμαρίνων κιονίσκων, ἀπολῆγον δὲ εἰς τὸ μέσον εἰς δύο γλωσσίδας μετὰ γλυφῶν καὶ σχηματίζον ἐν τῷ μέσῳ εἶδός τι πυλῶνος διὰ τεσσάρων κιόνων, ὧν οἱ δύο ἐξ ἀτρακίου λίθου καὶ οἱ ἕτεροι δύο ἐκ πορφυροῦ λακωνικοῦ. Σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ ὑλικὸν τῆς σολέας, ἤτοι κιονίσκοι καὶ θωράκια ἀνευρέθησαν εἰς συντρίμματα. Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐνέχει ὑψίστην σημασίαν καὶ ἑρμηνεύει πλεῖστα προβλήματα τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς λατρείας, περὶ ὧν θέλω διαλάβει εἰς τὴν προσεχῶς ἐκδιδομένην μελέτην μου ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι.

Ἄξιον ἐπίσης ἀναγραφῆς εἶναι, ὅτι κατὰ μῆκος τῶν πλαγίων κλιτῶν τοῦ ναοῦ ἀνευρέθη βάθρον πλάτους 0.60 μ. δηλωτικὸν ὑπάρξεως ἐν τῷ ναῷ καθισμάτων τῶν πιστῶν κατὰ τὰς ἱεροτελεστείας.

ς'. *Προσκτίσματα.* Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς βασιλικῆς ταύτης καὶ παρὰ τὴν Ν αὐτῆς πλευρὰν ἦλθεν εἰς φῶς καὶ σύμπλεγμα κτισμάτων, συνεχομένων πρὸς τὴν τετράγωνον αἴθουσαν τὴν ἐκτεινομένην δεξιὰ τοῦ νάρθηκος. Ἀπὸ τῆς αἰθούσης ταύτης θύρα, ἧς διασῴζεται τὸ μαρμάρινον κατώφλιον, ὁδηγεῖ εἰς ἐπίμηκες διαμέρισμα ἀπολῆγον νοτίως εἰς ἡμικυκλικὴν ἁψῖδα· εἰς τὸ μέσον τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀνευρέθησαν θεμέλια δύο συνεχομένων χαμηλῶν πλινθοκτίστων κτισμάτων, εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῶν ὁποίων ἀνεφάνη βάσις μικροῦ κίονος, ὁ κορμὸς τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη. Ὑπάρχουσι προσέτι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου δύο πλινθόκτιστοι ἑστίαι καὶ παρ᾽ αὐτὰς ὀχετός. Τὸ διαμέρισμα τοῦτο συνέχεται πρὸς ἕτερον τετράγωνον διαμέρισμα, ἔχον ὁμοίως ὀχετὸν ἐν τῷ μέσῳ καὶ πυλίδα κατὰ τὴν Ν πλευράν, συγκοινωνεῖ δὲ τοῦτο

καὶ μετὰ τοῦ δεξιοῦ κλίτους τοῦ ναοῦ διὰ πύλης. Τέλος ἀνατολικῶς αὐτοῦ ἀνεφάνη ἕτερον χαμηλὸν συμπαγὲς κτίσμα εἰς σχῆμα τραπέζης, ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ δεξιοῦ κλίτους. Τὸ ὅλον σύμπλεγμα δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ εἰμὴ ὡς ἑστία καὶ προθάλαμος, ἔνθα ἐγίνετο ἡ διανομὴ τῶν τροφῶν προφανῶς εἰς τοὺς ἐνδεεῖς τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Τὸ τελευταῖον κτίσμα εἶναι ὁ τόπος τῆς ἑστιάσεως.

Ἕτερον πρόσκτισμα ἀνεφάνη κατὰ τὴν Α πλευράν· τοῦτο δὲν ἠρευνήθη τελείως, φαίνεται ὅμως ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ οἰκήματος τῶν κληρικῶν, καθόσον συγκοινωνεῖ τοῦτο διὰ πυλίδων, ἑκατέρωθεν τῆς ἀψῖδος καὶ κατὰ τὰ πλάγια κλίτη ἀνοιγομένων.

Δευτέρα ἀνασκαφή.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα ἀνέσκαψα τμῆμα ἑτέρου μεγάλου κτίσματος κειμένου ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως καὶ ἐκτεινομένου οὐ μόνον εἰς τὸ ἀπαλλοτριωθὲν ἤδη γήπεδον ἔνθα ἡ οἰκία καὶ αἱ ἀποθῆκαι Ι. Ζορμπᾶ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἕτερα γήπεδα, ἔνθα αἱ οἰκίαι τῶν Ε. Βοϊνογλου, Π. Ζώτη καὶ Γ. Καροκανίδη, ὡς ἀπέδειξε δοκιμαστικὴ ἔρευνα ἐνεργηθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ εἰς τοὺς περὶ τὰς οἰκίας τῶν ἀνωτέρω ἰδιοκτητῶν κήπους. Εἰς τὸν χῶρον τοῦτον ἐπετράπη δυστυχῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908 ὑπὸ τοῦ τότε Ἐφόρου κ. Ἀρβανιτοπούλου ἡ οἰκοδομή, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ νῦν ἐπιμελητοῦ Ν. Γιαννοπούλου καὶ τοῦ ἀποθανόντος Γ. Λαμπάκη, οἵτινες κατὰ τὴν θεμελίωσιν οἰκιῶν εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἶδον τμῆμα μωσαϊκοῦ δαπέδου καί τινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη· εἴμεθα δὲ οὕτω σήμερον ἠναγκασμένοι νὰ προβαίνωμεν εἰς δαπανηροτάτας ἀπαλλοτριώσεις, ἔτι δὲ νὰ ἀνευρίσκωμεν κατεστραμμένα ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν τὰ θεμέλια τοῦ μνημείου καὶ πολύτιμα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Ἐφέτος ἀνέσκαψα μέρη τῶν κατεδαφισθεισῶν δύο μεγάλων ἀποθηκῶν Ζορμπᾶ, ἀνεῦρον δὲ εἰς τὸ συνδέον τὰς δύο ἀποθήκας τμῆμα ἀριστερὰ μωσαϊκὸν δάπεδον μετὰ γεωμετρικῶν διακοσμήσεων καλῶς διατηρούμενον καὶ μετὰ περιστυλίου, οὗτινος ἀνευρέθησαν τρεῖς βάσεις. Τοῦτο συνέχεται πρὸς κτίσμα πλινθόκτιστον, βαῖνον πρὸς Α καὶ συγκείμενον ἐκ τριῶν διαμερισμάτων συγκοινωνούντων διὰ θυρῶν. Ἐκ τῶν διαμερισμάτων τούτων τὸ δεξιὰ εὑρισκόμενον ἔχει μωσαϊκὸν δάπεδον μετὰ γεωμετρικῶν σχημάτων πληρουμένων διὰ παραστάσεων ἀγγείων καὶ καρπῶν, κεῖται δὲ ὑψηλότερον τοῦ πρώτου κατὰ 0.60 μ.. Τὰ λοιπὰ διαμερίσματα εἶναι ἐπεστρωμένα διὰ μαρμαρίνων πλακῶν. Προφανῶς εὑρισκόμεθα πρὸ τοῦ αἰθρίου χριστιανικοῦ κτίσματος μεγάλων διαστάσεων, ὡς μαρτυροῦσι τοῦτο καὶ οἱ ἀνερευθέντες κίονες ἐκ γρανίτου καὶ θεσσαλικοῦ πρασίνου λίθου (ὕψ. 3.60 μ.) καὶ τὰ ἀναδιπλούμενα κορινθιάζοντα κιονόκρανα μεγάλης διαμέτρου. Ὁμοίως ἀνευρέθησαν πολλὰ τμήματα θωρα-

κίων μετὰ μονογραμμάτων ἐντὸς κύκλων καὶ ἕτερα μετὰ ποικίλων διακοσμήσεων, στύλοι διλόβων παραθύρων, ζεύξεις καὶ τμήματα ὀρθομαρμαρώσεως κλπ. Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι πρόκειται περὶ κτίσματος τῶν περὶ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνων, ὅπερ θὰ ἑρμηνεύσῃ ἡ συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν.

Παρὰ τὸ αἴθριον εἰς τὸ ἄκρον τῆς κιονοστοιχίας καὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ κτίσματος ἀνευρέθη μαρμαρίνη στήλη ὕψους 2 μ. καὶ πλάτους 0.80 μ. πάχους δὲ 0.30 μ. ἔχουσα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κυρίας ὄψεως τετράγωνον ἐμβάθυνσιν, ἣν περιβάλλει ταινία. Ἡ στήλη αὕτη ἀνευρέθη εἰς τέσσαρα τεμάχια, ἡ βάσις δὲ αὐτῆς εὑρίσκεται κατὰ χώραν. Ἴσως πρόκειται περὶ τῆς θέσεως, ἔνθα ἀνεγράφοντο ἑκάστοτε ὡρισμέναι ἀγγελίαι.

Ἀριστερὰ τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου τοῦ αἰθρίου ὑπάρχει ἡμικυλινδρικὸς παλαιὸς κλίβανος, ἀνευρεθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς ἀποθήκης καὶ ἐρευνηθεὶς πρὸ ἐτῶν ὑπ' ἐμοῦ, περὶ τὸν ὁποῖον συνελέγη μέγα πλῆθος πλακῶν πολυχρώμων συμπαγῶν καὶ εὐθρίπτων ἐξ ἀκαθαρίστου ὑάλου, ὡς καὶ πλῆθος ψηφίδων ἐκ τῶν συνήθων πρὸς κατασκευὴν μωσαϊκῶν δαπέδων. Ὁ κλίβανος οὗτος ἔχει εἰς ὕψος 0.65 μ. μαρμαρίνην πλάκα, τὸ κάτω δὲ μέρος αὐτοῦ ἔχει σαφῆ ἴχνη καύσεως. Ὁ κλίβανος ἀνευρέθη εἰς τὸ μέσον τετραγώνου διαμερίσματος ἐπεστρωμένου διὰ πλακῶν, οὗτινος διεσώθη τμῆμα τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου πλάτους 0.70 μ. Ἐντὸς τούτου ἀνευρέθη ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφὴ ρωμαϊκῶν χρόνων ἀναγεγραμμένη ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας χριστιανικοῦ ἐπιθήματος, ἤτοι ἐπὶ πλακὸς χρησιμοποιηθείσης ὑπὸ χριστιανῶν. Τὸ διαμέρισμα τοῦτο μετὰ τοῦ κλιβάνου ἔχει πάντα τὰ γνωρίσματα ἐργαστηρίου μωσαϊκῶν, εἶναι δὲ ἄξιον σπουδῆς· δὲν γνωρίζω τοὐλάχιστον παρόμοιον εὕρημα.

Γενικῶς τ' ἀνευρισκόμενα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην εἶναι σπουδαιότατα, ἡ ἐντελὴς δὲ ἀποκάλυψις τοῦ μνημείου τούτου θὰ ἑρμηνεύσει ἴσως εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ἀστικὴν μορφὴν τῆς παλαιοχριστιανικῆς ταύτης πόλεως τῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

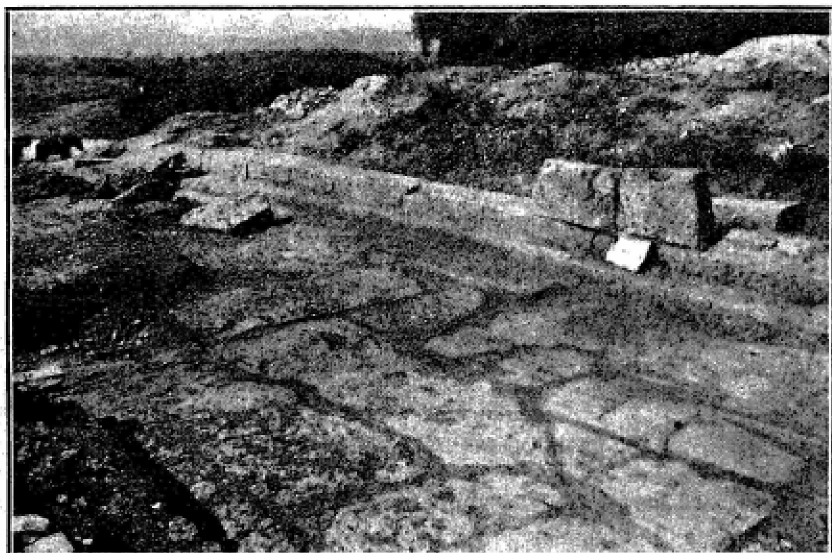
Εἰκ. 1. «Πόρτες»· ἡ βορεία Πύλη τοῦ Δίου. Παραστάδες καταπεσοῦσαι καὶ ἀρχὴ τῆς πλακοστρώτου Κεντρικῆς ὁδοῦ (ἐκ ΒΔ πρὸς ΝΑ).

5. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1928 ἐπιχειρηθεῖσα τὸ πρῶτον ἀνασκαφὴ εἰς τὸ Δῖον τῆς Μακεδονίας, δαπάνῃ κοινῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τοῦ συνεισενεγκόντος καὶ φέτος ὡς πέρυσι τὸ πλεῖστον αὐτῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐξηκολούθησε κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου μέχρι τέλους Ἰουλίου. Εὐθὺς δ' ἐν ἀρχῇ ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ Ταγματάρχου τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ κ. Στέλιου Γιαννακοπούλου τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐργασίαν χωρομετρικὸν σχεδιογράφημα τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τειχῶν της — ταῦτα καθ' ὅλην των σχεδὸν τὴν γραμμὴν καλῶς διακρίνονται — περικλειομένης πόλεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θέσις αὐτῆς σήμερον καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων «τὸ Κάστρο». Κατὰ δὲ τὰ τέλη τῆς ἀνασκαφῆς ἐλήφθησαν ἀρκεταὶ φωτογραφίαι τῶν ἐρευνηθεισῶν θέσεων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν εὑρημάτων ὑπὸ τῶν φωτογράφων Θεσσαλονίκης κ. κ. Λιόντα - Μαυρίδου.

Ἡ ἐργασία ἠκολούθησε φέτος τὰ ἴχνη τῶν πέρυσιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἀνακαλυφθεισῶν ὁδῶν, πασῶν εὐθυγράμμων, στρωμένων μὲ πλάκας

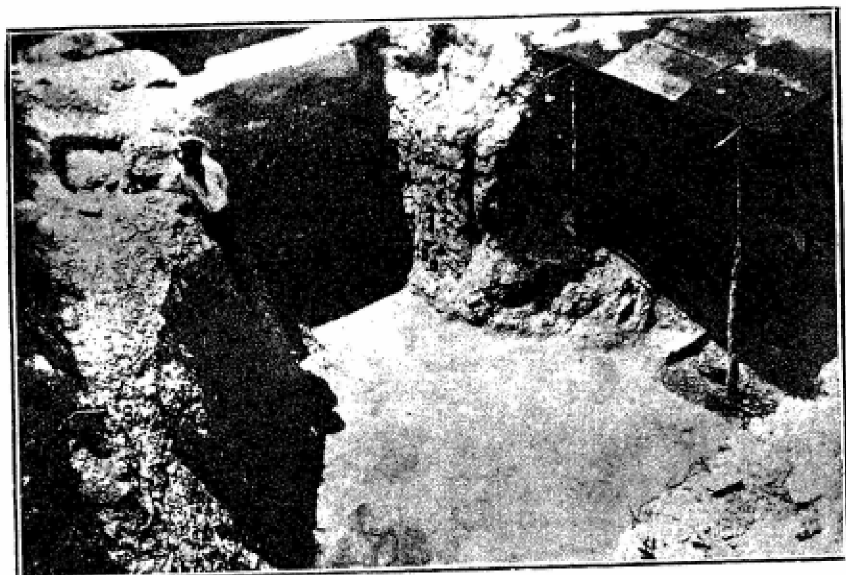
μεγάλας παχείας καὶ τεμνομένων κατ' ὀρθὴν γωνίαν πλάτους τῆς μιᾶς μέν, ἥτις καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τὴν μικρὰν πόλιν διασχίζει, μέτρων τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν μέχρι πέντε καὶ ἑξήκοντα ἐν τέλει, τῆς δευτέρας δὲ (τῆς πρὸς ταύτην καθέτου) μέτρων τριῶν καὶ ἑβδομήκοντα πέντε ἑκατοστῶν, δύο δὲ ἄλλων καθέτων πάλιν πρὸς ταύτην τὴν δευτέραν, μέτρων τριῶν καὶ τριάκοντα ἑκατοστῶν τῆς μιᾶς, δύο τῆς ἄλλης. Ἐνετοπίσθη ὅμως ἡ σκαφὴ εἰς εὐρύτερον χῶρον πρὸ πάντων ἐκεῖ ὅπου παρατηροῦνται μακραὶ ζῶναι ἐξογκώσεως τοῦ ἐδάφους, παρακείμεναι εἰς τὰς μνησθείσας ὁδοὺς καὶ

Εἰκ. 2. Τὸ τελευταῖον τμῆμα (ΝΑ) τῆς Κεντρικῆς ὁδοῦ πλάτους μ. 5,60.

προδήλως κρύπτουσαι ἐρείπια παλαιῶν οἰκοδομημάτων τῆς πόλεως. Τὸ ἔδαφος ἐν αὐταῖς σκεπάζεται ὑπὸ πυκνοτάτων φυτῶν καὶ δένδρων, ἀλλ' εἶναι ἀνάμικτον μὲ ἄπειρον πλῆθος οἰκοδομικῶν λειψάνων ἤτοι λίθων, κεράμων, πλίνθων ὀπτῶν (τούβλων) καὶ ἀσβεστοκονιαμάτων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, παρέχει δ' ἐξ ἄλλου καὶ ἐνδείξεις περὶ προϋπαρξάντων εἴς τινας θέσεις ἐκεῖ πλησίον ἢ ὀλίγον μακρύτερα παλαιοτέρων κτισμάτων Ἑλληνιστικῶν, τουτέστι τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων ἢ καὶ παλαιοτέρων ἴσως αἰώνων τῆς Μακεδονικῆς Ἱστορίας. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἔδαφος ἅπαν τῆς πόλεως, ὁμαλὸν ἐν γένει καὶ ἀπὸ αἰώνων πάντως καλλιεργούμενον, ἀποτελεῖ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸ Ῥωμαϊκὸν στρῶμα. Διότι μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τὸ 168 π. Χ. ἡ πόλις ἐδέχθη καὶ Ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν, ἡ ὁποία ἱδρυθεῖσα, ὡς τὸ

ἐπὶ νομισμάτων ὄνομά της μαρτυρεῖ (COLONIA JULIA DIENSIS) πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ὑπὸ τοῦ Τιβερίου πιθανῶς (14-37 μ. Χρ.), ἔζησε, ἀκμαία μάλιστα ὡς φαίνεται, καθ' ὅλην τὴν Αὐτοκρατορικὴν ἐποχὴν τῶν τεσσάρων πρώτων μ. Χ. αἰώνων. Σπουδαία ὅμως πόλις ὑπῆρξε τὸ Δῖον, καθὼς ἐξέθηκα πέρυσι εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1928, καὶ κατὰ τοὺς πρὸ τῆς κατακτήσεως αἰῶνας, ἤδη μάλιστα ἀπὸ τοῦ πέμπτου πρὸ Χρ. αἰῶνος, ὅτε ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ μεγαλοπράγμων Ἀρχέλαος κατὰ τὰ ἔτη 414 ἕως 399 π. Χρ. Τότε τοὐλάχιστον εἶχεν ἐξαιρέτως λαμπρυνθῇ

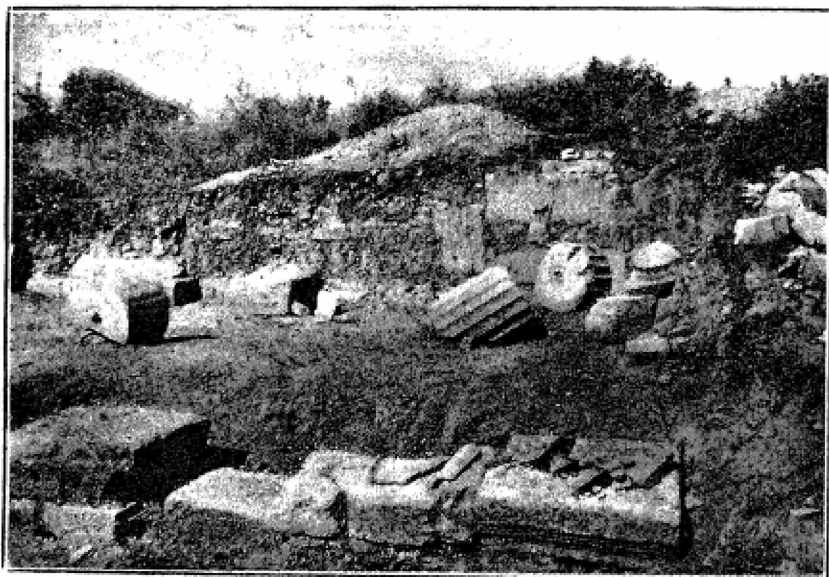

Εἰκ. 3. Τὸ ψηφιδωτὸν τῆς παλαιοτέρας Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ στέγασμα ζίγκου τοῖχος αὐτῆς (δυτικὸς) ζωγραφιστός. Ἀριστερόθεν τοῦ τοίχου ὑψηλὰ ἡ βάσις κίονος τοῦ νοτίου κλίτους τῆς Ἐκκλησίας (βασιλικῆς), τῆς διαδεχθείσης ἐκείνην.

διὰ σημαντικοῦ ἱεροῦ τοῦ Διός, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτελοῦντο μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας πανηγύρεις, θυσίαι πάνδημοι καὶ ἀγῶνες γυμνικοί, μουσικοὶ καὶ σκηνικοί, ἐφάμιλλοι τῶν Ὀλυμπιακῶν. Ὡς δὲ ἡ Ὀλυμπία, οἱ Δελφοί, ἡ Δωδώνη καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τόποι τῆς Νοτίας Ἑλλάδος, ἐκοσμεῖτο καὶ τὸ ἐν Δίῳ ἱερὸν διὰ γυμνασίου ὡσαύτως, στοῶν, σταδίου καὶ θεάτρου— τὸ Στάδιον καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ Θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξάπαντος πρέπει νὰ ἐδίδαξε καὶ ὁ Εὐριπίδης, σώζονται ἔτι — ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ἀναθημάτων πολυτελῶν, οἷον ἀγαλμάτων τῶν θεῶν καὶ ἀνδριάντων τῶν Βασιλέων, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ χρυσοῖ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν ἐπὶ Γρανικῷ μάχην

ἀνατεθέντες, ὑπὸ τοῦ Λυσίππου ποιηθέντες. Καὶ ἂν δὲ οὗτοι μετεφέρθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν κοσμοκράτειραν πόλιν ὡς λάφυρον τοῦ Κατακτητοῦ, καθὼς παραδίδεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅμως κατὰ τὰ ἄλλα ἐπεριποιήθησαν οἱ Κατακτηταὶ τὴν ἱερὰν πόλιν τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸ πρέπον, καθὼς μαρτυροῦν καὶ τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἔτι.

Εἰς ἕνα σημεῖον λοιπὸν τοῦ μνημονευθέντος χώρου παρακειμένως εἰς μίαν ἐκ τῶν παλαιῶν ὁδῶν τῆς πόλεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἤδη ἐν ἀρχῇ τῆς ἐρευ-

Εἰκ. 4. Σπόνδυλοι καὶ κιονόκρανον ἑλληνιστικῶν χρόνων.

νης κατὰ τὸ 1928 παρετηρήθησαν τὰ λείψανα παλαιοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας σχήματος Βασιλικῆς τοῦ πέμπτου, ὡς ὑποθέτω, αἰῶνος, ἡ σκαφὴ ἔφερεν εἰς φῶς πέρυσι ὅ,τι ἀρκετὰ ὁπωσδήποτε σώζεται ἔτι ἐξ αὐτῆς, ὥστε νὰ φαίνεται καλῶς τὸ διάγραμμά της. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ δάπεδον αὐτῆς, εἰς βάθος μέτρων 2,20 ἀπεκαλύφθη τμῆμα ἑνὸς ἄλλου ὡραίου ψηφιδωτοῦ δαπέδου καὶ τοῖχος ὡσαύτως, φέρων ἐπὶ τοῦ κονιάματος διάκοσμον ἐκ ζωγραφιστῶν γεωμετρικῶν σχημάτων. Πρόκειται ἄρα περὶ οἰκοδομήματος παλαιοτέρου τῆς Βασιλικῆς, ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου εἰς ἄλλην ἀνασκαφὴν μόνον θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ διασαφηθοῦν. Τῆς Βασιλικῆς τὸ μῆκος εἶναι περὶ τὰ 30 μέτρα, τὸ δὲ πλάτος περὶ τὰ 20. Σώζονται μονόλιθοι μαρμάρινοι κίονες, ἀκέραιοι ἢ συντετριμμένοι, ἐκ τῶν διαχωριζόντων τὰ κλίτη αὐτῆς. Εἶχε καὶ ἐξαρτήματα ἡ Ἐκκλησία, τὰ

ὁποῖα δὲν ἀπεκαλύφθησαν ἐντελῶς ἀκόμη· ὡς φαίνεται δὲ κατεστράφη ποτὲ ἤδη κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἔχει ἐνῳκοδομημένους λίθους λαξευτοὺς ὀγκωδεστάτους καὶ τεμάχιον ὡραίου δωρικοῦ κιονοκράνου, ὡς λείψανα ἀναμφιβόλως παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ Ναοῦ εἴς τινα πλησίον θέσιν ὑπάρξαντος. Τὰ εὑρεθέντα εἰς τὰ χώματα νομίσματα φθάνουν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ἀλλὰ ἓν τοὐλάχιστον εἶναι τοῦ πέμπτου. Ἡ σκαφὴ ὅμως ἐδῶ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον της· τώρα εὑρίσκεται μόλις εἰς τὴν πρώτην ἀρχήν της. Εἶναι δὲ καὶ δύσκολος ἕνεκα τῶν σωρῶν ἀπείρων

Εἰκ. 5. Μαρμαρίνη κεφαλὴ ἀδριάντος τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτιμίου Σευήρου ὑπερφυσικοῦ μεγέθους.

λίθων καὶ τούβλων τῶν ἀναμίκτων μὲ τὰ χώματα, τὰ ὁποῖα οὔτε ἐξορύσσονται εὐκόλως ἐκ τοσούτου βάθους διὰ τὴν μεγάλην ἐπίχωσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων δὲν δύνανται νὰ μεταφερθοῦν μακρὰν ἕνεκεν ἐλλείψεως τῶν καταλλήλων μέσων. Τὰ μόνα μας μέσα εἶναι ὡς γνωστὸν τὸ πτύον καὶ τὸ «ξεμπίλι» σήμερον.

Ὄχι μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος, καὶ τὸ χαμηλὸν ὁμαλὸν καλλιεργούμενον ἔδαφος ἔδειξεν ὑπὸ ἐπίχωσιν ἀρκετὴν ἐρείπια κτισμάτων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἕνα καλῶς κτισμένον ὀχετὸν ὁδοῦ καὶ ἀτάκτως ἐκεῖ ἐρριμένα τεμάχια σαρκοφάγου μὲ γλυπτὰς παραστάσεις, θηρευτικῆς σκη-

νῆς, πιθανῶς τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Ἀλλ' ἐδῶ μόνον μικρὰ δοκιμὴ ἔγινε πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ἐδάφους εἰς ἕνα ὡρισμένον σημεῖον καὶ βεβαίωσιν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτόθι ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον ῥωμαϊκῶν λειψάνων.

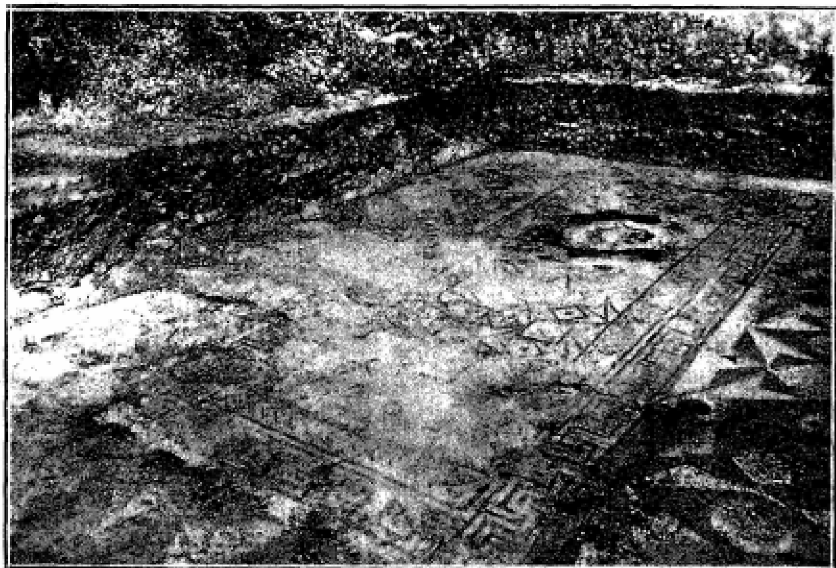
Ὁλόκληρον δὲ κτίσμα καλῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ὡς εὐμέγεθες δωμάτιον μὲ λείψανα τῆς ἰσχυροτάτης του καμάρας, ἀπεκαλύφθη παρὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεῖχος τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως. Οἱ λίθοι τῶν τοίχων τοῦ κτίσματος τούτου εἶναι ὀγκωδέστατοι λαξευτοί. Ὡς φαίνεται τὸ οἰκοδόμημα ἀνῆκεν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη ἠδυνήθην νὰ παρακολουθήσω εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔξωθεν τοῦ τείχους μέχρι τινός. Ἔβαινε πιθανῶς πρὸς τὸ δύο χιλιόμετρα ἀπέχον ἄφθονον ποτάμιον, σήμερον Οὐρλιᾶς καλούμενον, ὅπερ ἐκ μεγάλης χαράδρας τοῦ Ὀλύμπου καταρρέον αὖθις κατόπιν καταδύεται εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ἐμφανισθῇ ἐκ νέου παρὰ τὸ ΒΑ τεῖχος τῆς πόλεως, καὶ ἔτι μᾶλλον βορείως αὐτῆς παρὰ τὸ χωρίον Καρίτσα σχηματίζον τὸν πολλαχῶς μαρτυρούμενον ποταμὸν τοῦ Δίου Βαφύραν, ναυσίπορον ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

Εἰς τὸ δεύτερον σημεῖον τῆς ἐργασίας, ὅπου ἀπεκαλύφθη ἡ πλάτους δύο μέτρων στενή, ὡραία ὅμως πλακοστρωμένη ὁδός, εὑρέθησαν ὀγκώδεις σπόνδυλοι μαρμάρινοι καὶ κιονόκρανον δωρικόν, ἀπὸ οἰκοδόμημα μέγα Ἑλληνιστικῶν μᾶλλον Μακεδονικῶν χρόνων. Διὰ λίθων ἄλλων προερχομένων ἐκ τοιούτου οἰκοδομήματος ἐκτίσθη τοῖχος ὁλόκληρος εἰς χρόνους ὑστέρους, ἀποκαλυφθεὶς ἐδῶ διὰ τῆς σκαφῆς εἰς βάθος αὖθις ἱκανὸν ἐντὸς πυκνῆς συστάδος δένδρων. Ἐξ αὐτοῦ κατέπεσαν, ὡς εἰκάζω, καὶ οἱ ἐντειχισθέντες τότε παλαιοὶ σπόνδυλοι, καθὼς παρετήρησα καὶ εἰς ἄλλους τοίχους. Ἀλλ' ἡ σκαφὴ ἐδῶ μόλις ἔθιξε τὸ ἔδαφος, διότι τελεία ἀποκάθαρσις ὡρισμένων θέσεων τῆς ἐν Δίῳ ἐργασίας δι' ἀπομακρύνσεως λίθων, τούβλων καὶ χωμάτων ἀπὸ ἱκανοῦ βάθους εἶναι, ὡς προεῖπα, ἐν τῷ παρόντι ἀδύνατος.

Ἀξιοσημείωτος εἰκονιστικὴ μαρμαρίνη κεφαλὴ ἀνδριάντος ὑπερφυσικοῦ μεγέθους τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτιμίου Σευήρου καὶ βάθρον ἄλλου ἀνδριάντος μετ' ἐπιγραφῆς Ῥωμαϊκῆς ἀφιερωτικῆς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Τιβέριον εὑρέθη ἐπίσης ἐδῶ. Καὶ ταῦτα εἶχαν ἐντειχισθῇ μετ' ἐπιτυμβίας Ῥωμαϊκῆς στήλης εἰς τοῖχον ὑστέρων χρόνων ἐγκαρσίως τέμνοντα τὴν στενὴν ὁδόν. Τεμάχια ἐπιγραφῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ ὑστέρων ἑλληνικῶν χρόνων εὑρέθησαν καὶ ἄλλα. Παρακειμένως ἀπεκαλύφθη ὡσαύτως ἀξιόλογον ψηφιδωτὸν μεγάλης αἰθούσης ἢ αὐλῆς μὲ ἀκέραιον σχεδὸν ἀναβρυτήριον ἐν μέσῳ καὶ μὲ ψηφιδωτὸν περὶ αὐτὸ μικρόν, δεικνῦον παράστασιν καρχαριῶν. Οἱ μολύβδινοι σωλῆνες τοῦ ἀναβρυτηρίου εὑρέθησαν κατὰ τὴν σκαφὴν σωζόμενοι ἀνέπα-

φοι μετὰ τοῦ μαρμαρίνου περιγύρου τοῦ ἀναβρυτηρίου. Μετὰ τὴν σκαφὴν διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίως λατομησάντων καὶ τὰ τείχη πρότερον καὶ τὴν πρὸς τὴν Καρίτσαν νεκρόπολιν τοῦ Δίου παροίκων χωρικῶν ἢ ἄλλων. Τὸ χωρίον ἡ Καρίτσα κεῖται περὶ τὰ πεντακόσια μέτρα βορειότερον τοῦ Δίου. Ὁ μεταξὺ τόπος εἶναι ἡ ἀρχαία νεκρόπολις· ὑπάρχει καὶ ἄλλη πρὸς νότον τῆς πόλεως πέραν τοῦ θεάτρου.

Ἡ παρακολούθησις τῆς πλατυτέρας τῶν ὁδῶν, τῆς διασχιζούσης τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς Βορείας πλευρᾶς τοῦ Περιβόλου, ὅπου διακρίνεται καλῶς καὶ

Εἰκ. 6. Ψηφιδωτὸν οἰκίας ῥωμαϊκῶν χρόνων μὲ ἀναβρυτήριον.

ἡ ἀρχαία πύλη (τὴν ὁδὸν ταύτην ὠνόμασα τὴν Ἱερὰν ὁδόν, διότι ὑπώπτευσα ὅτι θὰ κατέληγεν εἰς τὸ ὀνομαστὸν ἐν Δίῳ Ἱερὸν τοῦ Διός), ἡ παρακολούθησις λέγω πρὸς τὴν διεύθυνσιν, ὅπου ἡ ὁδὸς αὕτη πλατύνεται μέχρι μέτρων πέντε καὶ ἑξήκοντα ἑκατοστῶν, μὲ ἔφερεν εἰς ἀποκάλυψιν ὁλοκλήρου τμήματος, τοῦ σπουδαιοτέρου πιθανῶς, τῆς Ῥωμαϊκῆς πόλεως. Λουτρὸν μὲ σωλῆνας μολυβδίνους διὰ τὸ θερμὸν ὕδωρ, φέροντας καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐργοστασιάρχου Νεικοπολιανοῦ, ὡσαύτως μεγάλη καὶ εἰς μῆκος ἀρκετὸν ἐκτεινομένη ὑπόνομος ἀποχετευτικὴ καὶ τὰ ἐδάφη οἰκιῶν ἰδιωτικῶν ἢ ἴσως διαμερισμάτων ἑνὸς μεγάλου οἰκοδομήματος μὲ δάπεδα ψηφιδωτὰ πολὺ ἀξιόλογα γεωμετρικῶν χρωματιστῶν σχημάτων, ἦλθον ἐνταῦθα εἰς φῶς. Εἰς τὰ ψηφιδωτὰ

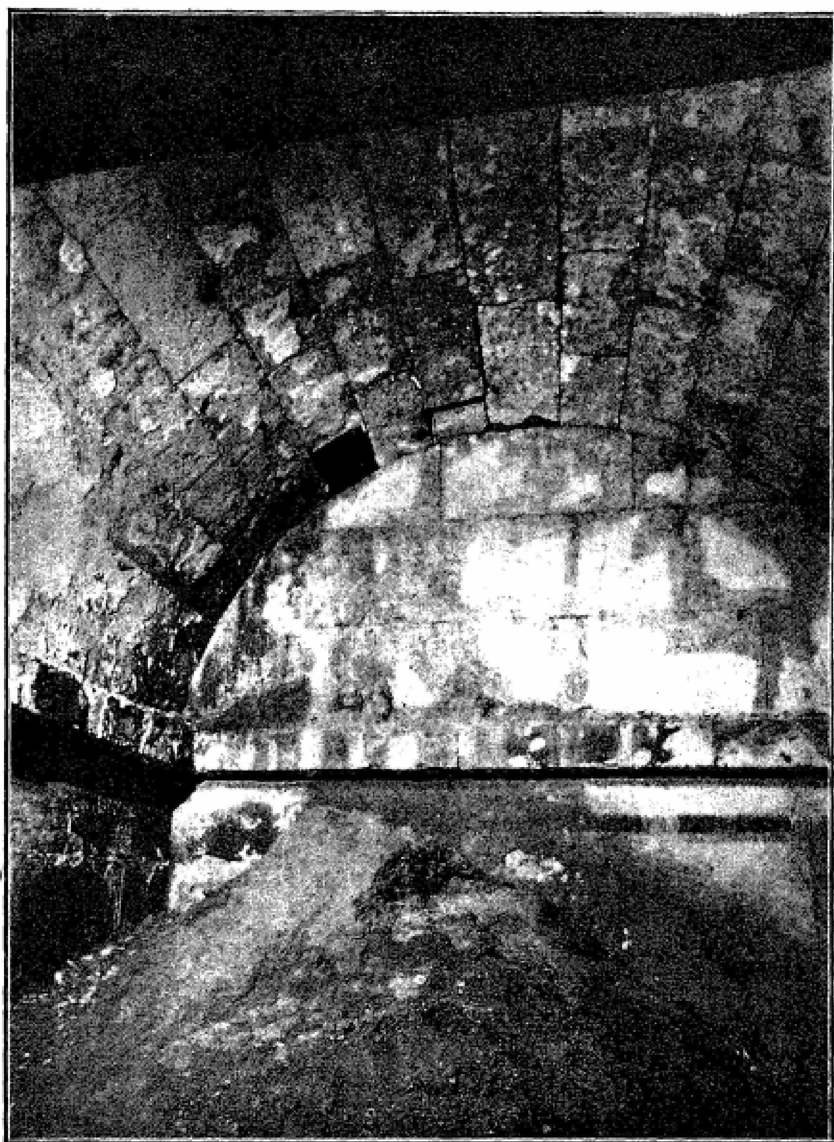
ταῦτα παρουσιάζονται ἐγκατεσπαρμένοι πολλοὶ σταυροὶ ὡς κόσμημα ὅπερ ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας περὶ τὸν ἕκτον αἰῶνα μόνον, καθ' ὅσον γνωρίζω.

Ἀλλὰ τάφροι ἁπλῶς ἠδύναντο νὰ ἀνοιχθοῦν ἐδῶ, εἰς βάθος μέχρι τριῶν καὶ τεσσάρων μέτρων. Λίθοι καὶ χώματα νὰ μεταφερθοῦν μακρὰν ὥστε ν' ἀποκαλυφθῇ ἐκτεταμένος τις χῶρος, ἔμεινε καὶ ἐδῶ ἀνεκτέλεστον ἔργον. Σημειώνω μόνον ὅτι ἡ ὑπόνομος, καμαρωτὴ πλινθόκτιστος κατὰ στερεώτατον Ῥωμαϊκὸν τρόπον ἢ ἐν μέρει καλυπτομένη μὲ ὀγκωδεστάτους λίθους, προερχομένους ἀπὸ παλαιότερα κτίσματα Ἑλληνιστικὰ ἢ ἀρχαιότερα, εἶναι τόσον ὑψηλή, ὥστε νὰ διέρχεταί τις αὐτὴν ὀλίγον μόνον κύπτων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν τοιχωμάτων της φέρει ὡραῖον ἐπίχρισμα ἐρυθρωπόν. Τόση φιλοκαλία ὡδήγησε τοὺς κτίστας καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν των ταύτην. Ἡ ὑπόνομος, δεχομένη τοὺς μικροὺς ὀχετοὺς τῶν παρακειμένων οἰκιῶν, κατευθύνεται παρὰ τὸ λουτρὸν ἔξω τῆς πόλεως, πρὸς ἀνατολάς.

Ἐνῷ περὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἀνασκαφῆς ἠσχολούμην, ἔκρινα καλὸν νὰ ἐπανέλθω καὶ εἰς ἕνα ζήτημα, τὸ ὁποῖον εἶχα θέση πέρυσι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐργασίας.

Ἤρχισα αὐτὴν ἀπὸ τῆς βορείας πύλης τοῦ περιβόλου (Πόρτες νῦν) καὶ τὴν κατηύθυνα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπου μὲ ὡδήγει ἡ πλατεῖα πλακόστρωτος ὁδός, ἡ κεντρικὴ ἢ μία κεντρικὴ ὁδὸς τῆς πόλεως, ἡ Ἱερὰ ὁδὸς ὡς προχείρως τὴν ὠνόμασα. Καὶ ταχέως ἀπεδείχθη ὅτι αὕτη διασχίζει κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ὅλην τὴν πόλιν πλατυνομένη μέχρι μέτρων 5,60 εἰς τὸ τελευταῖόν της (ΝΑ) τμῆμα, καθὼς τοῦτο φέτος μόνον ἐξηκριβώθη, ὅταν ἔφθασα ἕως ἐκεῖ σκάπτων. Συγχρόνως ἐδοκίμασα νὰ ἐξετάσω τὰ Ῥωμαϊκῶν προφανῶς χρόνων λείψανα κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ πυκνότατα δένδρα διεκρίνοντο ἐπάνω εἰς τὸ ἐξωγκωμένον ἕνεκα τούτων ἀκριβῶς ἔδαφος, ἀποτελοῦν μακρὰν ζώνην ἀπὸ ΝΔ πρὸς ΒΑ. Ἐγγύς που ἐδῶ, ἀλλὰ περισσότερον πρὸς τὸ μέσον τῆς πόλεως εὑρέθη ἡ Βασιλική, παρὰ τὴν ἀνατολικὴν δὲ πλευρὰν ταύτης ἡ πλακόστρωτος ὁδὸς ἡ κατευθυνομένη πρὸς ΝΑ μέχρι τῆς ἐξόδου πρὸς τὸ Ἁγιονέρι καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν κάθετος ἡ κατευθυνομένη πρὸς ΒΑ διὰ νὰ συναντήσῃ αὐτὴ τὴν πρώτην ἀναφερθεῖσαν πλατεῖαν κεντρικὴν πλακόστρωτον (τὴν Ἱεράν).

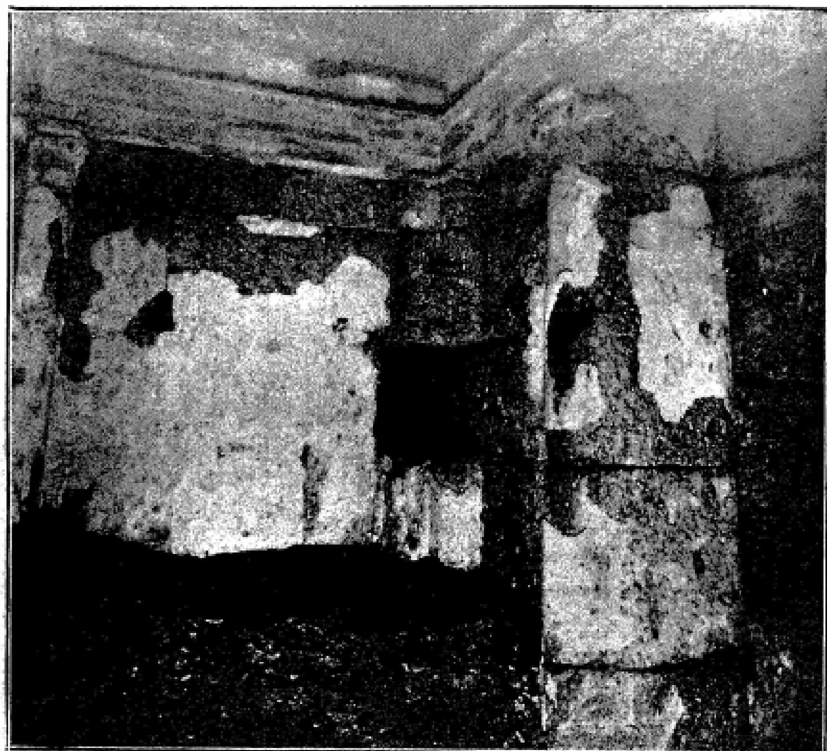
Ἀλλ' ἐνῷ συνήντων Ῥωμαϊκῶν χρόνων μόνον λείψανα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὰς ὁδοὺς ἐθεώρησα ἄνευ δισταγμοῦ ἀναγομένας εἰς τὴν αὐτὴν καὶ τὰ τείχη τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐποχήν, δηλαδὴ εἰς τοὺς περὶ Ἀρχέλαον (414-399 π.Χ.) Μακεδονικοὺς χρόνους. Ὁ οἰκοδομικὸς τρόπος καὶ ἡ ὡραιότης τῶν τειχῶν τούτων, ὅταν ταῦτα ἀκόμη ἐσῴζοντο περισσότερον ἀκέραια παρὰ σήμερον, ἔκαμε τόσην ἐντύπωσιν εἰς τὸν Γάλλον ἀρχαιολόγον τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὸ 1855, Léon Heuzey, ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ ἀναγάγῃ τὴν κτίσιν των εἰς τὸν πέμπτον πρὸ Χρ. αἰῶνα. Ἀλλὰ κρίνων περὶ τῶν ὑπὸ

Εἰκ. 7. Ἀψιδωτὸς νεκρικὸς θάλαμος.

τοῦ Ἀρχελάου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου (ΙΙ 100) συντελεσθέντων ἔργων ὁδοποιΐας ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνήγαγον ἐγὼ καὶ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως εὐθειῶν στερεωτάτων ὁδῶν τὴν κατασκευὴν εἰς τὸν Ἀρχέλαον.

Πάντα ὅμως τὰ ἐνώπιόν μου λείψανα εἰς τὸ ἔδαφος εἶναι ῥωμαϊκά, δὲν ἀμφιβάλλω δὲ σήμερον ὅτι καὶ τὸ πλακόστρωμα τοῦ τέρματος τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ ὑπέστη ἀνακαινίσεις ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις. Διότι πῶς ἄλλως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐν πόλει, ἥτις τόσους αἰῶνας ἔζησε καὶ ἤκμασεν ἐπὶ Ῥωμαίων (τέσσαρας ἕως πέντε) ὅσους καὶ ἐπὶ τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἀπὸ Ἀρχελάου μέχρι Περσέως; Ἐπιδιορθώσεις ῥωμαϊκὰς παρετήρησα καὶ εἰς οἰκοδο-

Εἰκ. 8. Ἡ δεξιὰ τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου γωνία τοῦ προθαλάμου.

μήματα Μακεδονικῶν χρόνων ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὸ θέατρον εἰς τὰ χείλη αὐτὰ τοῦ ἕλους καὶ ἐν μέρει ἐντὸς αὐτοῦ. Τὰ ἔργα τὰ παρὰ τὸ ΝΑ τεῖχος εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεγάλης ὑπ' αὐτὸ τάφρου καὶ ῥύακος παρὰ τὸ Ἁγιονέρι λεγόμενον, σκιαζόμενον ὑπὸ μεγάλων δένδρων (θὰ εἰπῶ ἄλλοτε περὶ τῶν ἔργων τούτων) εἶναι ἐντελῶς ῥωμαϊκά. Τοιουτοτρόπως ἐκ τούτων ὡρμήθην νὰ ὑποβάλω εἰς ἔλεγχον αὖθις φέτος καὶ τὴν περὶ τῆς ἡλικίας τῶν πλακοστρώτων ὁδῶν περυσινὴν γνώμην μου.

Ἀνεσήκωσα λοιπὸν ἐκ τῆς ἀσφαλοῦς των θέσεως ἀρκετὰς πλάκας αὐτῶν, ἀλλ' οὐδαμοῦ εὗρῆκα τὸ ἐλάχιστον λείψανον κεράμων ἢ πλίνθων, πλῆθος ἐκ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ἐπὶ παντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς πόλεως, ἐντὸς καὶ ἐνιαχοῦ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ βορεία πύλη τοῦ φρουρίου (Πόρτες σήμερον ὡς εἶπα) εἶναι μετὰ τῶν λοιπῶν τειχῶν παλαιὸν Μακεδονικὸν κτίσμα, ἀπ' αὐτῆς δὲ ἀμέσως, συνημμένον πρὸς αὐτήν, ἀρχίζει καὶ τὸ πλακόστρωμα τῆς ὁδοῦ καὶ τὸ εἰς ταύτην καὶ τὰς ἄλλας τρεῖς ὅμοιον εἰς ὅλας περιθώριον ἐξ ὀγκωδῶν ὀρθοστατῶν, ἄρα καὶ ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι ἔργον τῶν Μακεδόνων βασιλέων καί, ὡς δυνάμεθα μάλιστα ἀκριβέστερα νὰ εἴπωμεν, αὐτοῦ τοῦ κτί-

Εἰκ. 9. Ὁ παρὰ τὸ θέατρον τύμβος.

στου καὶ ἐξωραΐστοῦ τοῦ Δίου Ἀρχελάου. Πιστεύω δηλαδὴ ὅτι ἡ περιτείχισις τῆς πόλεως καὶ ἡ ὁδοποιΐα ἐν αὐτῇ εἶναι σύγχρονος ἐργασία, τοῦ 5ου πρὸ Χρ. αἰῶνος.

Συνδέων δὲ τὰς παρατηρήσεις μου αὖθις πρὸς τὴν συντελεσθεῖσαν φέτος ἐργασίαν, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ προσθέσω τὰ ἀκόλουθα. Ἡ ἐργασία θὰ ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος καὶ θὰ διαρκέσῃ πάντως χρόνον τινά, ἴσως καὶ πολύν. Ἤδη ἀμέσως ἔξω τῆς πόλεως, μόλις ἤρχισα τὴν ἔρευναν ἐκεῖ ὅπου ὑπώπτευσα τὴν ὕπαρξιν τάφων, καὶ εὐθὺς εἰς τὸ πρῶτον τυμβοειδὲς κύρτωμα τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς πόλεως διά τινος νοτιοδυτικῆς πύλης τοῦ περιβόλου, εἰς βάθος δύο μέχρις ἑπτὰ μέτρων (εἰς πέντε μέτρων βάθος εἶναι τὸ κατώφλιον τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου), ἀπεκαλύφθη, δὲν τολμῶ νὰ εἰπῶ ἀκόμη πόσον ἀρχαίων Μακεδονικῶν χρόνων τάφος κατασκαφής, ὡς οἴκημα κάλλιστα σωζόμενον μέγα λιθόκτιστον μὲ δύο δωμάτια ἤτοι προθάλαμον καὶ νεκρικόν, τοῦτον μὲν

καμαρωτὸν διὰ λαξευτῶν λίθων ὀγκωδῶν, ἄριστα συνηρμοσμένων, ἐκεῖνον δὲ μὲ ὁριζοντίαν ὀροφὴν ἐκ λιθίνων δοκῶν καὶ πλακῶν. Εἰς τὸν τάφον τοῦτον κατέβηκα διὰ τῆς ὀπῆς, τὴν ὁποίαν ἤνοιξαν εἰς τὴν καμάραν ἄνωθεν οἱ ἀρχαῖοι ἤδη ὡς εἰκάζω τυμβωρύχοι, ἐκτοπίσαντες ἕναν μόνον λίθον τῆς καμάρας. Ὁ σκελετὸς τοῦ νεκροῦ σώζεται, καὶ μαρμάριναι πλάκες τῆς κλίνης αὐτοῦ ἀποκεκυλισμέναι ἐκ τοῦ μνήματος. Τὸ ἔδαφος ὅλον σκεπάζεται μὲ εἰσρεύσαντα ἐκ τῆς ὀπῆς χώματα. Οἱ τοῖχοι σώζουν πολλὰ ἴχνη τοῦ ἐπιχρίσματος, μὲ χρωματιστὸν διάκοσμον. Ἡ ἔξωθεν εἴσοδος μὲ παραστάδας, καὶ ἀέτωμα ἴσως, μένει ἔτι κλεισμένη δι' ἀλλεπαλλήλων πλακῶν ὀγκωδεστάτων. Τὸ ἄνοιγμα ὅμως αὐτῆς πρὸς ἔρευναν τοῦ θαλάμου τοῦ νεκροῦ εἶναι δύσκολον ἔργον καὶ δαπανηρόν, διότι χρειάζεται ἔξωθεν νὰ σκαφῇ τάφρος φέρουσα πρὸς αὐτήν, πλάτους ἱκανοῦ, βάθους δὲ μέχρι πέντε παρὰ τὸ κατώφλιον καὶ μήκους 10 ἢ 12. Τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τὸ ὁποῖον ἄλλως δὲν εἶχα καὶ τ' ἀπαιτούμενα χρηματικὰ μέσα, διέκοψα τὸν Ἰούλιον μῆνα ὅτε καὶ τὸ καῦμα εἶχεν ἀποβῆ ἀφόρητον καὶ οἱ δεινοὶ τοῦ τόπου πυρετοὶ συνεκράτουν εἰς ὅρια πάντα ζῆλον πρὸς τὴν ἐργασίαν. Ἕνεκα τῶν πυρετῶν θὰ εἶναι καὶ ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσῃ τοῦ λοιποῦ αὕτη κατ' ἄλλην ὥραν τοῦ ἔτους παρὰ κατὰ τὸ ἔαρ μέχρι τέλους Μαΐου — ἂν κατορθωθῇ πρῶτον νὰ ὑπερνικηθῇ καὶ ἄλλη σοβαρὰ δυσκολία, ἡ τῆς ἐλλείψεως ὑποφερτοῦ οἰκήματος διὰ τὸν ἐργαζόμενον εἰς τὸ πενιχρὸν χωρίον, ὅπου αἱ κατοικίαι εἶναι ἢ χορτόπλεκτοι καλύβαι σκηνιτῶν βοσκῶν ἢ καλαμόπλεκτοι καὶ πηλόχριστοι ἰσόγειαι γεωργῶν. Ἡ μέχρι τοῦδε χρησιμοποιηθεῖσα, ἕνα κελλίον δηλαδὴ μικρᾶς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς παραπλεύρως τοῦ Νεκροταφείου καὶ ἐπὶ στάβλου ζῴων κτισμένον, δὲν εἶναι πλέον προσιτή.

Προσεχῶς πρέπει νὰ ζητηθοῦν διὰ τῆς περαιτέρω σκαφῆς Ναός τις ἢ Γυμνάσιον, ἔστω καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Πόλεως. Τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν προσεδόκων μετὰ βεβαιότητος ἄλλοτε ἐκεῖ ὅπου δὲν εὑρῆκα εἰμὴ μόνον ἕνα σπουδαῖον τμῆμα τῆς Ῥωμαϊκῆς Πόλεως, καθὼς προεῖπα. Διότι τοῦτο εἶναι καὶ τὸ κάλλιστον τμῆμα τοῦ περιβόλου παρὰ τὸν Ποταμὸν τοῦ Δίου, ὃν καὶ ναυσίπορον ὀνομάζει ὁ Παυσανίας ἄχρι θαλάσσης, καὶ παρὰ τὸ τέρμα τῆς πλατυτάτης τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως, ὁπόθεν ἐξήρχοντο οἱ εἰς τὰς πανηγύρεις συρρέοντες πρὸς τὸ Θέατρον καὶ πρὸς τὸ Στάδιον. Ἡ ἐλπίς μου ὅμως αὐτὴ δὲν ἐπηλήθευσε. Ἀλλ' εἰς ποῖον ἆρά γε ἄλλο ὁμοίως κατάλληλον μέρος τῆς πόλεως θὰ ἦτο ἐπίσης πιθανὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔκειτο ὁ Ναός τοῦ Διός, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ καὶ ὁ Πολύβιος (ἐν 4, 61, 8) καὶ ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικὸς Λίβιος (ἐν 44, 6) καὶ τοῦ ὁποίου τὴν θέσιν θὰ διετήρησαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἀμετάβλητον; Καὶ τὰ περὶ τούτου ὅμως ἀνάγκη ν' ἀναβάλω εἰς τὸ προσεχὲς ἢ τὰ προσεχῆ ἔτη τῆς ἐργασίας. Τότε θὰ ἐκθέσω καὶ τὴν γνώμην,

ἣν ἐσχημάτισα περὶ τῶν δύο ἀλλήλαις ἀντικειμένων πληροφοριῶν τῶν ἱστορικῶν τούτων. Καὶ ὅτι μὲν ὁ ναὸς ἔκειτο, ὄχι ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὡς φαίνεται πιστεύων ὁ Λίβιος, ἀλλ' ἐντὸς αὐτῆς, ὡς βεβαιώνει ὁ Πολύβιος, δὲν ἀμφέβαλα ποτέ. Ἄλλο ζήτημα ὅμως εἶναι εἰς ποῖον μέρος ἐντὸς τῆς πόλεως πραγματικῶς ἠγείρετο οὗτος.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν Ναὸν καὶ τὸ Γυμνάσιον πρέπει ν' ἀναζητηθοῦν καὶ τὰ λείψανα ἢ ἴχνη τῶν προγενεστέρων κτισμάτων Μακεδόνων Βασιλέων, καὶ ὡς εἶπα, τῶν μέχρις Ἀρχελάου, ἀλλὰ διατί ὄχι καὶ τῶν προγενεστέρων τοῦ Ἀρχελάου χρόνων, ἀφοῦ τὸ Δῖον ἦτο παναρχαία πόλις καὶ τὸ ἱερόν του ἀνέρχεται βεβαίως εἰς τοὺς ἀρχαίους Μακεδονικοὺς καὶ παναρχαίους Ἑλληνικοὺς χρόνους. Πρῶτοι κάτοικοι τῆς Πιερίας, ἐν ᾗ ἔκειτο τὸ Δῖον, ἦσαν οἱ Πίερες μετατοπισθέντες ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὸ Πάγγαιον ὑπὸ τοῦ ἱστορικῶς βεβαιωμένου ἱδρυτοῦ τῆς Μακεδονικῆς Βασιλικῆς Δυναστείας Περδίκκα Α΄ περὶ τὰ 700 π. Χ. ἢ ὀλίγον ὕστερον, ἀφ' οὗ οὗτος εἶχεν ἑνώσει ὑπὸ τὴν ἀρχήν του ὅλας τὰς Μακεδονικὰς Φυλὰς τὰς πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀλύμπου οἰκούσας μέχρι τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Ἀξιοῦ, ὁπόθεν πάλιν ὁρμώμενος κατέλαβε τὰς Πεδιάδας τῶν τριῶν μεγάλων ποταμῶν μέχρι τοῦ Θερμαϊκοῦ Κόλπου. Οἱ Πίερες δὲ ἀνατολικῶς τοῦ Ὀλύμπου μεταξὺ Τεμπῶν καὶ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἀλιάκμονος ἀνῆκον εἰς τὰς ἀρχαίας περὶ τὸν Ὄλυμπον οἰκησάσας Ἑλληνικὰς φυλάς, καὶ εἰς τὴν χώραν των ἐλατρεύθη ὁ πανάρχαιος, ὁ Πελασγικὸς Ζεὺς καὶ αἱ Μοῦσαι αἱ θυγατέρες αὐτοῦ καὶ τῆς Μνημοσύνης, παρὰ τὸ Δῖον δὲ διέτριψεν ὁ Ὀρφεὺς καὶ ἐκεῖ ἐδεικνύετο μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος ὁ τάφος του, περὶ τὰς ἐγγύτατα τοῦ Δίου ἀρχαίας κώμας Πίμπλειαν καὶ Λείβηθρον, εἰς τὴν θέσιν ἴσως περίπου τοῦ σημερινοῦ Λιτοχώρου, ἢ μᾶλλον ἴσως ἱκανῶς νοτιώτερα αὐτοῦ παρὰ τὴν ἐκβολὴν ἄλλου ποταμοῦ, παρὰ τὴν νῦν Ζηλιάναν ἢ Σλιάναν, τὸν Σῦν ἴσως ἢ ὅπως ἄλλως τῶν ἀρχαίων.

Πρέπει ν' ἀναμείνωμεν λοιπὸν ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ ἐπιμόνως νὰ ζητήσωμεν. Τὸ βορειανατολικὸν τμῆμα τῆς πόλεως μετεβλήθη εἰς ἕλος διὰ τοῦ παραρρέοντος καὶ ἐξαπλωθέντος εἰς αὐτὴν ποταμοῦ. Ἕνα ἄλλο τμῆμα αὐτῆς πρὸς τὰ δυτικοβόρεια κατέχεται σήμερον ὑπὸ πυκνοτάτου δρυμοῦ. Ἄλλο πάλιν, πρὸς τὸ Δυτικὸν μᾶλλον ἐπεχώσθη μέχρι τριῶν μέτρων ὑπὸ τῶν κατ' ἔτος πλημμυρούντων τὸν τόπον ξηροποτάμων, χειμαρρωδῶν δηλονότι ποταμῶν τοῦ Ὀλύμπου. Ὑπάρχει λοιπὸν πολὺς τόπος ἀκόμη πρὸς ἐξέτασιν, ἐντὸς τῆς πόλεως ἀλλ' ἀρκετὸς ἄλλος καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, μάλιστα παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ Ὀλύμπου, ἀλλὰ καὶ εὐθὺς ἔξωθεν τοῦ ΝΑ τείχους, ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ σημερινοῦ Ἁγιονέρι, ὅπου παρετήρησα παλαιοχριστιανικὴν πιθανῶς ἐκκλησίαν καὶ κρύπτην ἀψιδωτὴν περιέχουσαν σκελετούς τινας.

Ἐν τέλει πρέπει νὰ παρατηρήσω ὅτι καὶ παρὰ τὸ ἔξω τῆς πόλεως θέατρον

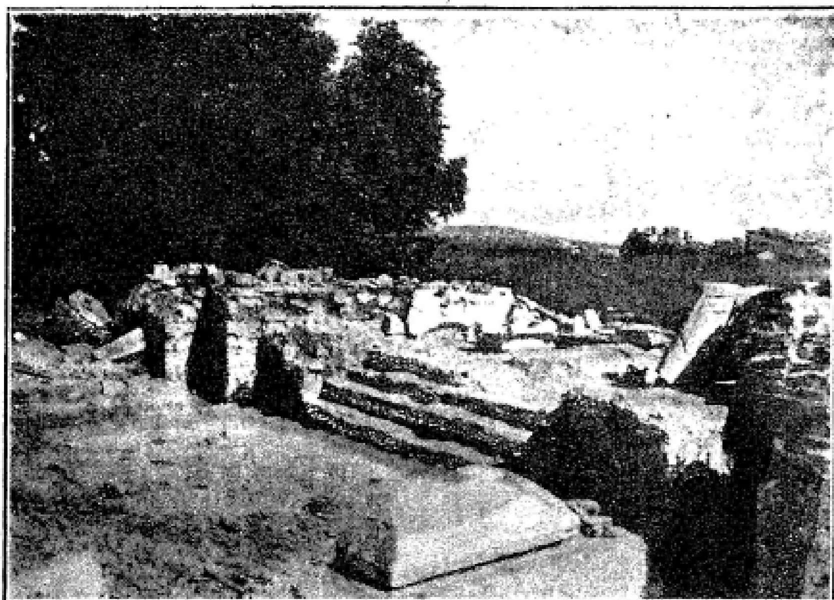
ἔσκαψα καὶ εὗρῆκα τὸν Α. στυλοβάτην μετὰ λειψάνων σπονδύλων δωρικῶν κιόνων Ἑλληνικοῦ Ναοῦ. Παρ' αὐτὴν δὲ κολοσιαίους λαξευτοὺς οἰκοδομικοὺς λίθους ἐν μέσῳ πυκνοτάτου δρυμοῦ τόσον παρὰ τὰ χείλη τοῦ σημερινοῦ ἕλους, ὥστε εἰς μικρότατον μόνον χῶρον ἠδυνήθην ἐντὸς βορβόρου νὰ μετακινήσω λίθους καὶ ἐρευνήσω μεταξὺ κορμῶν καὶ ῥιζῶν δένδρων. Ἐφανερώθη ὅμως καὶ ἐδῶ οἰκοδόμημα, δεικνῦον μὲν Ῥωμαϊκὴν ἐργασίαν πολλαχοῦ, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνικὴν κατὰ τὰ ἄλλα, τουτέστι παλαιὸν Μακεδονικὸν κατὰ τὴν πρώτην του ὑπόστασιν, ὡς δεικνύει καὶ ἡ θέσις του παρὰ τὸ μέγα Θέατρον τοῦ Ἀρχελάου. Ἐδῶ ἡ ἐργασία θὰ ἦτο δυνατὴ μόνον κατὰ Σεπτέμβριον μῆνα, ἂν τύχῃ καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ξηρός. Ἀλλ' εἶναι τότε ἡ χειρίστη ἐποχὴ διὰ τοὺς ἑλώδεις πυρετούς, καὶ τὴν δυσκολίαν αὐτὴν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραβλέψῃ τις, οἰκῶν ἐν Δίῳ ἄνευ κατοικίας καὶ μάλιστα κατοικίας καλῶς ὠχυρωμένης κατὰ τῶν κωνώπων διὰ συρματοπλέκτων.

Ἕνεκα τοῦ μεγέθους του, ἀλλὰ καὶ διότι πλησίον τοῦ θεάτρου κεῖται, εἵλκυσε τὴν προσοχήν μου καὶ ἄλλος τύμβος, ἤδη μάλιστα κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1928. Ὕψος ἔχει ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ μέτρων καὶ διάμετρον περὶ τὰ δεκαπέντε. Εἰς τοῦτον ὅμως ἐπροτίμησα νὰ ἐξακολουθήσω τὴν ἔρευναν μόνον κατὰ διαλείμματα, ὥστε οὕτω ἡ πολλὴ ἀναγκαίως δαπάνη νὰ κατανεμηθῇ εἰς μακρότερον χρόνου διάστημα. Ῥωμαϊκῶν χρόνων ὁ τύμβος βεβαίως δὲν εἶναι. Ἡ σταυρωτὴ ὅμως τάφρος τὴν ὁποίαν ἤνοιξα εἰς αὐτόν, δὲν παρέσχε μέχρι τοῦδε διὰ τῶν μικρῶν εὑρεθέντων τεμαχίων ἀγγείων καὶ βεβαίαν τινὰ μαρτυρίαν περὶ τῆς παλαιοτέρας πάντως ἡλικίας του. Δὲν πρόκειται ἐν τούτοις ἐδῶ οὔτε καὶ περὶ προϊστορικοῦ τινος συνοικισμοῦ ὁμοίου πρὸς τοὺς συνήθεις ἐν Μακεδονίᾳ, οἵτινες διακρίνονται διὰ τοῦ ὀνόματος «Τοῦμπες». Ἀλλ' ἦτο ἆρά γε τάφος οὗτος ἢ ἄλλον τινὰ εἶχε προορισμόν; Σπεύδω νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ἐπίσης ὅτι καὶ ὁ ὀλίγον ἔξω τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Καρίτσα μέγας τύμβος δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι προϊστορικὴ «Τούμπα», καθὼς οὔτε καὶ ὁ παρὰ τὸν Κορινόν, ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς Κατερίνης, παρακείμενος εἰς ὅμοιόν του, ὅστις καλύπτει τάφον, ὃν πρὸ πολλοῦ ἀνοιγμένον εἶδε ὁ Léon Heuzey καὶ περιέγραψε (ἐν Le Mont Olympe et l'Acarnanie σ. 172 πίναξ χρωματιστός).

Τῶν καλλιτέρων πολυχρώμων ψηφιδωτῶν τῶν οἰκιῶν τοῦ Δίου ῥωμαϊκῶν χρόνων τοῦ 4ου μετὰ Χρ. αἰῶνος ἐξεπόνησεν ὁ τεχνίτης τοῦ Μουσείου κ. Γεώρ. Κοντογεώργης πιστὰ ἀντίγραφα χρωματιστά.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1929.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

Εἰκ. 1. Ἄποψις τοῦ ἀνευρεθέντος ἱεροῦ Βήματος τῆς Βασιλικῆς τῆς Νικοπόλεως.

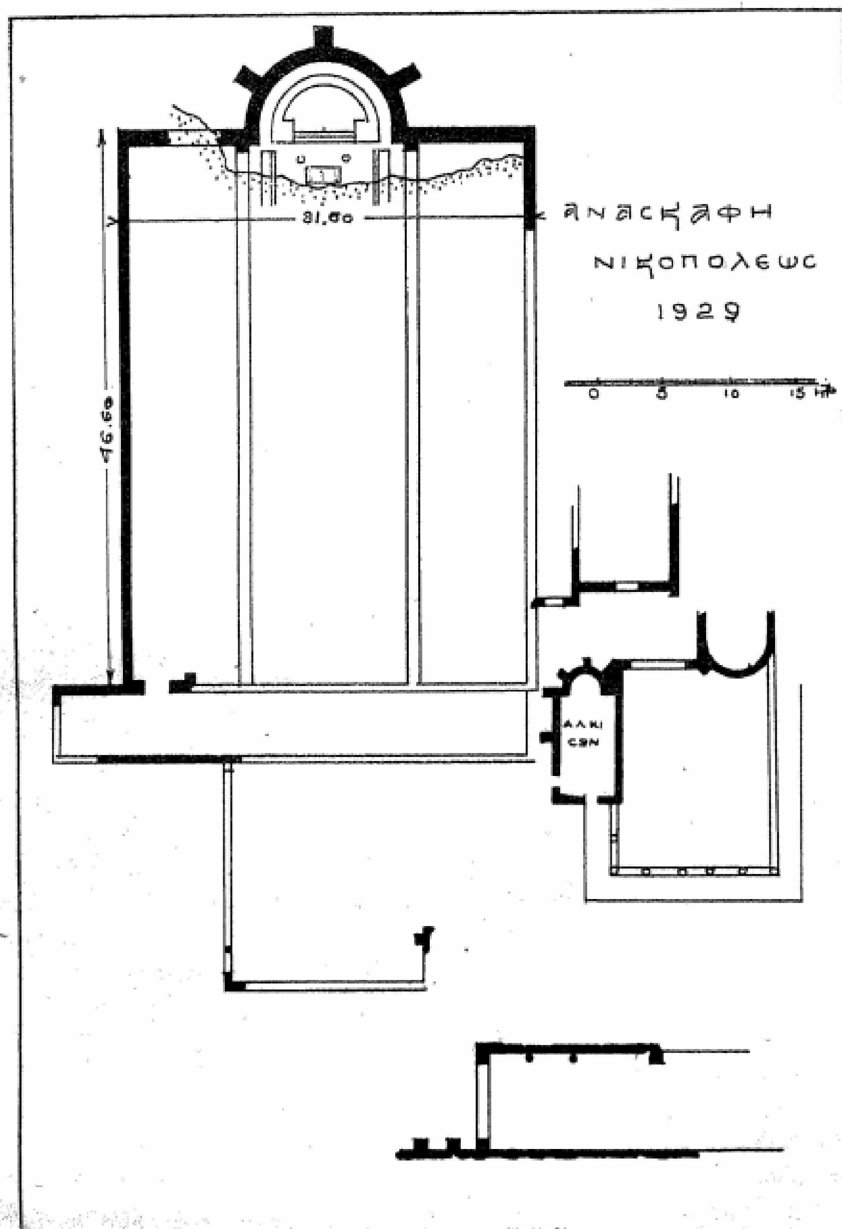
6. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

Μετ' ἐπισταμένην μελέτην τῶν ἐρειπίων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ βυζαντινοῦ τείχους περιοχὴν προεκρίναμεν ἐφέτος τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀνασκαφὴν ἠρειπωμένου κτίσματος εἰς τὸ κέντρον περίπου τῆς χριστιανικῆς Νικοπόλεως ὑπάρχοντος, οὗτινος διέκρινε πρῶτος ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν μόνον τὸ ἀριστερὸν τμῆμα ἀψῖδος κάτωθεν φυομένης κατὰ τὸ μέρος τοῦτο συκῆς.

Ἡ συνεργασία πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ κτίσματος τούτου ἦτο ἐπιβεβλημένη, καθόσον καὶ τὰ παρασχεθέντα μέσα ἦσαν ἐλάχιστα διὰ δύο ἀνασκαφὰς καὶ διότι ἦτο ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐντατικὴ παρακολούθησις καὶ ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας.

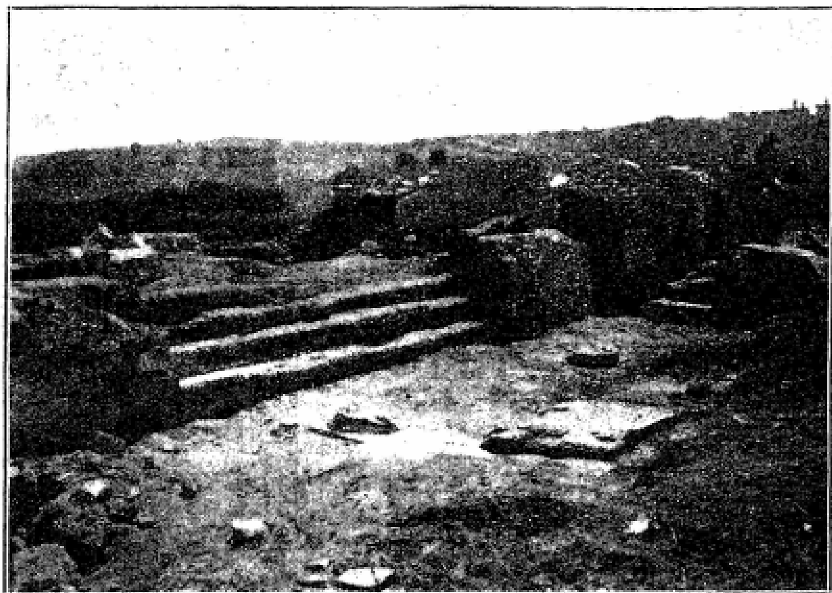
Ἡ ἀνασκαφὴ διήρκεσε περὶ τὰς 10 ἡμέρας διὰ προσωπικοῦ ἐξ 20 μέχρι 30 ἐργατῶν, ἀπαραιτήτου καὶ διὰ τὴν διάλυσιν μεγάλων ἀμόρφων ὄγκων ἐκ τῶν καταπεσόντων τοίχων τοῦ μνημείου καὶ τὴν μετατόπισιν βαρέων λίθων καὶ ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ἅτινα ἐκάλυπτον τὸν ἀνασκαπτόμενον χῶρον.

Τῆς συστηματικῆς ἀνασκαφῆς προηγήθη δοκιμαστικὴ ἔρευνα πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ μνημείου. Δι' αὐτῆς καθωρίσθη ἡ ἔκτασις καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ, διευκρινισθέντων συγχρόνως καὶ τῶν ἀνευρεθέντων εἰς προηγουμένας σκαφικὰς ἐρεύνας τοῦ κ. Φιλαδελφέως κτισμάτων (ἔνθα ἀνεγνώσθη ἐπὶ δαπέ-

Εἰκ. 2. Τὸ προσδιορισθὲν διὰ τῶν δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν γενικὸν διάγραμμα τῆς ἀνευρεθείσης Βασιλικῆς τῆς Νικοπόλεως.

δου ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλκίσονος), ἅτινα εἶναι προσκτίσματα τοῦ ἀνασκαπτομένου παλαιοχριστιανικοῦ μνημείου. Καθωρίσθη οὕτω μεγαλοπρεπὲς σύμπλεγμα περὶ μέγαν χριστιανικὸν ναὸν ῥυθμοῦ Βασιλικῆς μετὰ Νάρθηκος καὶ Αἰθρίου, περιβαλλόμενον πιθανώτατα διὰ στοᾶς, μέρη τῆς ὁποίας ἀνεσκάφησαν εἰς προηγούμενα ἔτη παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδόν. Ἡ οὕτω προσδιορισθεῖσα Βασιλικὴ ἔχει ὁλικὸν μῆκος 68.90 μ. καὶ πλάτος 31.60 μ. (εἰκ. 2).

Εἰκ. 3. Αἱ ἄγουσαι εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον βαθμῖδες καὶ ἡ κάτω πλὰξ τῆς ἁγίας Τραπέζης μετὰ τῶν βάσεων τοῦ Κιβωρίου αὐτῆς.

Μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μνημείου ἠρχίσαμεν τὴν συστηματικὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἱεροῦ Βήματος ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς διακριθείσης ἁψῖδος τῆς Βασιλικῆς.

Ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη ἀπεκάλυψεν ἁψῖδα ἡμικυκλικὴν ἔχουσαν ἐξωτερικὴν διάμετρον 12.40 μ. καὶ πάχος τοίχου 1.35 μ. Ἡ ἀποχωμάτωσις αὐτῆς καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων μεγάλων ὄγκων ἔφερεν εἰς φῶς μέγα μέρος τοῦ ἱεροῦ Βήματος τοῦ ναοῦ, ἔχοντος ὁμοίαν περίπου διάταξιν πρὸς τὴν ἀνευρεθεῖσαν Βασιλικὴν τοῦ Δουμετίου, ἤτοι διάδρομον, ὀγκῶδες κτίσμα μετὰ τεσσάρων βαθμίδων εἰς τὴν πρόσοψιν καὶ ἑκατέρωθεν τούτου ἐγκάρσια χαμηλὰ κτίσματα μετὰ μιᾶς βαθμίδος, χωριζόμενα τοῦ πρώτου διὰ διόδων. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐν σχήματι ⊓ διαμεμορφωμένου τούτου

χώρου ἀνεύρομεν τὴν μαρμαρίνην πλάκα τῆς ἁγίας Τραπέζης μετὰ γλυφῶν καὶ ἐννέα ἐγκοπῶν καὶ τὰς δύο πρὸς ἀνατολὰς βάσεις τοῦ Κιβωρίου (εἰκ. 3).

Πλὴν τῆς σημασίας, ἣν ἐνέχει ἡ ἀνεύρεσις τοῦ μεγάλου τούτου χριστιανικοῦ ναοῦ τῆς Νικοπόλεως, ὅστις καὶ ἕνεκα τοῦ μεγέθους του καὶ ἕνεκα τῆς θέσεως ἔνθα εὑρίσκεται εἶναι προφανῶς ἡ μητροπολιτικὴ αὐτῆς ἐκκλησία, καὶ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ἱεροῦ Βήματος, τοῦ διατηροῦντος πάντα τὰ χρήσιμα διὰ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ σημεῖα, εἶναι σπουδαιοτάτη, καθόσον καθορίζει σαφῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς λατρείας, ἧς τὸ πρῶτον στάδιον ἀνεφάνη εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ ἑτέρου ἐξ ἡμῶν ἐνεργηθείσας ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ ἀνασκαφάς.

Ἡ συνέχισις τῶν ἀξιολόγων τούτων ἀνασκαφῶν θὰ φέρῃ εἰς φῶς ὁλόκληρον τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν συγκρότημα, θὰ προσδοθῇ δὲ οὕτως εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Νικοπόλεως ἡ προσήκουσα ἀξία.

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἀνασκαφῆς ἐνεργήσαμεν καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ἱεροῦ Βήματος καὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν γλυπτῶν τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου προσέτι δὲ ἐπεχειρήσαμεν μικρὰν σκαφικὴν ἔρευναν περὶ τὸν χῶρον τῆς Βασιλικῆς ταύτης πρὸς προσδιορισμὸν τῶν προσκτισμάτων αὐτῆς, κατηρτίσαμεν δὲ καὶ ἀκριβεστέραν κάτοψιν τοῦ μνημείου τούτου.

Ὁμοίως ἐγένετο καὶ ἡ ἐκκαθάρισις ἀπὸ τῶν φυομένων χόρτων τοῦ δυτικῶς τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου ἐπισκοπικοῦ μεγάρου, προσδιωρίσθησαν δὲ καὶ τούτου τὰ διάφορα διαμερίσματα καταρτισθέντος καὶ τοῦ οἰκείου διαγράμματος.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ, Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

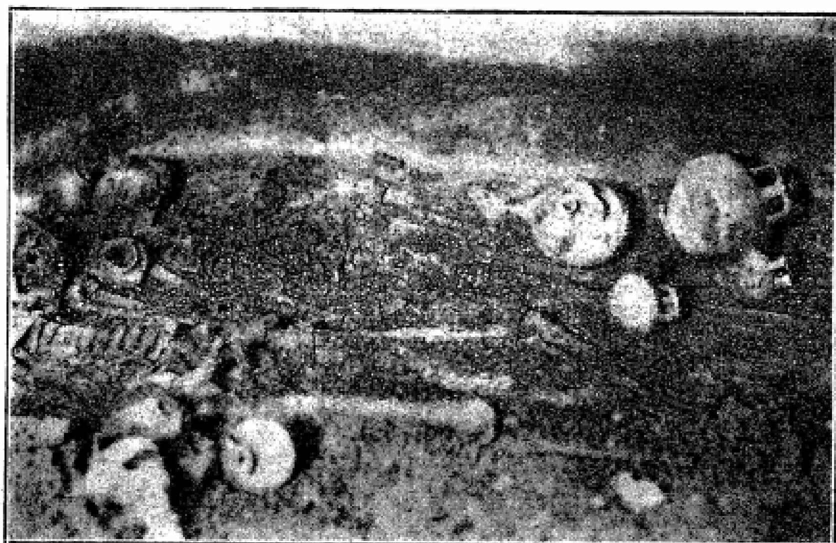
---

7. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΥΚΗΝΑΪΚΩΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΩΝ

ΔΗΜΟΥ ΦΑΡΩΝ, ΑΧΑΪΑΣ, ΕΝ ΑΓ. ΒΑΣΙΛΕΙΩι ΧΑΛΑΝΔΡΙΤΣΗΣ ΚΑΙ ΜΗΤΟΠΟΛΕΙ

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1929 ὑπήρξαμεν εὐτυχεῖς εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Μυκηναϊκοῦ Νεκροταφείου τοῦ ἁγίου Βασιλείου Χαλανδρίτσης εὑρόντες δύο προσέτι λαξευτοὺς ***ἀσυλήτους τάφους,*** ὧν τὸν ἕνα ὅλως ἀδιατάρακτον ἐφωτογραφήσαμεν διὰ μαγνησίου διὰ τοῦ ἐκ Πατρῶν μετακληθέντος καλλιτέχνου φωτογράφου κ. Ἀτζαρίτη (εἰκ. 1).

Ἐν τῷ τάφῳ ἦσαν τέσσαρες σκελετοὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ των θέσει πλαγίως καὶ μὲ ὀκλάζοντα σκέλη, ὧν οἱ τρεῖς φαίνονται ἐν τῇ εἰκόνι καὶ ὧν ὁ μεσαῖος ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα, ὡς ἐκ τῆς λεκάνης φαίνεται. Τὰ ἀγγεῖα φαίνονται εἰς τὴν θέσιν των. Ὁμοίως ἀνέπαφος καὶ ὁ δεύτερος λαξευτὸς τάφος, ἀλλ' ὀλιγώτερον διατηρημένος, διότι περιεῖχε ποσόν τι χώματος καὶ λίθους ὀλίγους πεσόντας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ τάφου.

Εἰκ. 1. Ἐσωτερικὸν ἀδιαταράκτου λαξευτοῦ τάφου.

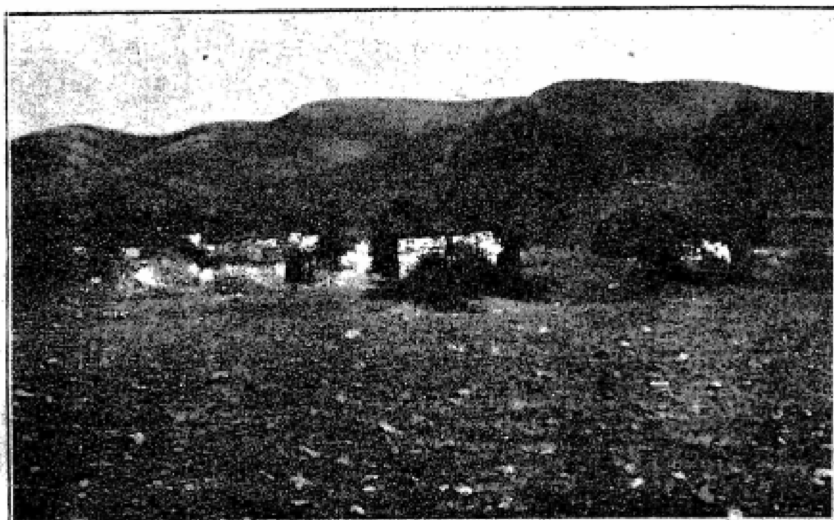

Εἰκ. 2. Χαλκοῦς πέλεκυς καὶ λεπὶς μαχαιρίου.

Τὸ πλάτος τῶν τάφων κατὰ μέσον ὅρον 3.50×2.50 μ. καὶ τὸ ὕψ. 1.70. Τὸ μῆκος τοῦ δρόμου περίπου 4 μέτρων. Ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ ὑπῆρχε λάκκος, ἐν ᾧ ἦσαν συσσωρευμένα ὀστᾶ παλαιοτέρων νεκρῶν.

Εὑρήματα ἔσχομεν:

Εἰς ἕκαστον τῶν τάφων τούτων ἕνα μέγαν δίωτον ἀμφορέα καὶ ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀμφορειδίων τυφλοστόμων, λεβητίων, κομβία ἐκ στεατίτου μέλανος

Εἰκ. 3. Σειρὰ τάφων βεβυθισμένων, ὧν τὰ στόμια φαίνονται μέλανα.

καὶ ἐξ ὀπτῆς γῆς, μίαν χάνδραν ἐξ ἠλέκτρου καὶ ἓν ἱππάριον πήλινον. Ἔτι δὲ εἰς τὸν τάφον, εἰς ὃν ἀνήκει ἡ εἰκὼν 1, εὕρομεν παρὰ τὰ ὀστᾶ τῆς χειρὸς χαλκοῦν διπλοῦν πέλεκυν ἀρίστης διατηρήσεως καὶ ἱκανοῦ πάχους καὶ λεπίδα μακρὰν χαλκοῦ μαχαιρίου, τὰ ὁποῖα ἔχω κομίσει εἰς κεντρικὸν Μουσεῖον πρὸς καθαρισμόν (εἰκὼν 2).

Τὸ στόμιον τοῦ τάφου ἦτο διὰ μικρῶν λίθων πεφραγμένον ὡς συνήθως.

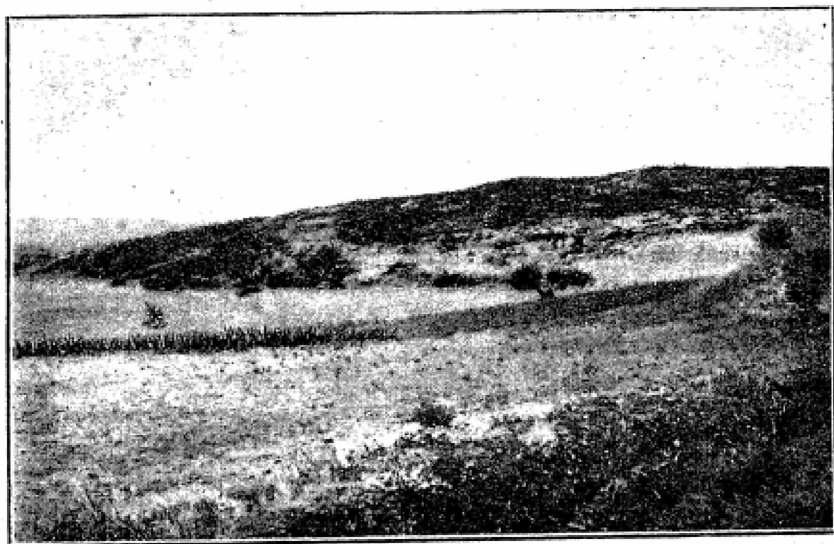
Εὕρομεν σειρὰν ὅλην τάφων λαξευτῶν ἀλλὰ βεβυθισμένων (εἰκὼν 3).

Μετὰ τὴν φωτογράφησιν τοῦ τάφου ἐγένετο ἡ ἐξαγωγὴ τῶν εὑρημάτων.

Τὰ ἀγγεῖα παρέμειναν ἐν τῇ συλλογῇ Πατρῶν, τὰ ὁποῖα θέλομεν καθαρίσει προσεχῶς. Ἅπαντα φέρουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων των γεωμετρικὰ κοσμήματα, ὅπως καὶ τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εὑρεθέντα, ἀνήκοντα εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων.

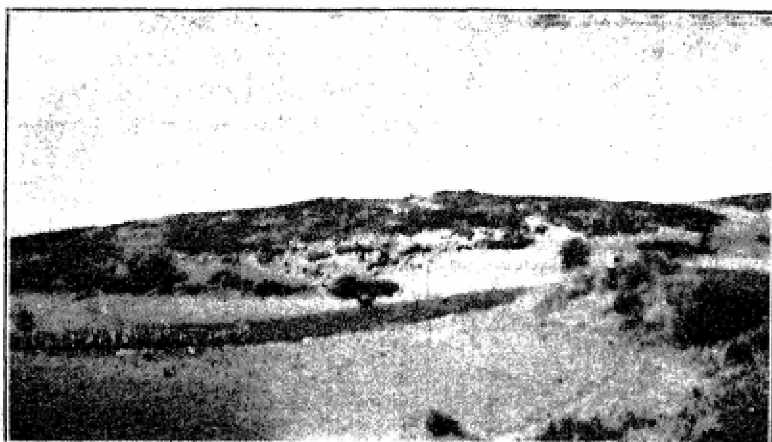
Ἀνασκαφὴ τοῦ Τρουμπέ.

Μεταξὺ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἐξαπλοῦται τὸ Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τοῦ Τρουμπέ, καὶ τῆς Χαλανδρίτσης καὶ εἰς ἀπόστασιν μόνον πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπ' αὐτοῦ ὑψοῦται χαμηλὸς ἀλλὰ μακρὸς λόφος, φέρων τρεῖς κατὰ διαστήματα μικρὰς κορυφὰς (εἰκὼν 4 καὶ 5).

Εἰκ. 4. Ὁ λόφος Τρουπὲς τῆς Χαλαδρίτσης.

Αἱ κορυφαὶ αὗται ἀνήκουν εἰς θολωτοὺς τάφους, ἐκτισμένους διὰ πλακοειδῶν λίθων, οἵτινες ἔχουσι καταπέσει ἀπὸ παλαιῶν χρόνων. Τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῆς κορυφῆς σκάπτων εἶχεν ἀνασκάψει ἀγροφύλαξ τις, Μητσοσταῦρος καλούμενος, ἐξ Ἠπείρου ἐλθὼν πρὸ ἐτῶν καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Χαλανδρίτσῃ. Οὗτος, τύπος πανούργου καὶ εὐφυεστάτου γέροντος, προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του ὡς ἀγροφύλαξ μὲν εἰς τὸ χωρίον ἀντὶ ἐλαχίστης ἀμοιβῆς, πράγματι δ' ὅμως μὲ τὸν σκοπόν, ὅπως συλήσῃ τοὺς τάφους, τοὺς ὁποίους καλῶς εἶχεν ἐννοήσει, ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι τῆς Χαλανδρίτσης οὐδὲν ἐγνώριζον. Ἐρευνήσας μετὰ τοῦ ἀστυνόμου καὶ εἰρηνοδίκου ἔρευναν εἰς τὴν πτωχικήν του τρώγλην, εὗρον τεθραυσμένα ἀγγεῖα Μυκηναϊκὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν του προερχόμενα, ὡς καὶ ἄλλα δωρηθέντα ὑπ' αὐτοῦ εἰς κατοίκους καὶ ὑπαλλήλους τοῦ χωρίου, οἵτινες ἔσπευσαν ὅπως παραδώσωσι ταῦτα εἰς τὸ Μουσεῖον δι' ἐμοῦ.

Εἰκ. 5. Αἱ τρεῖς χθαμαλαὶ κορυφαὶ τοῦ Τρουμπέ, ὅπου οἱ τρεῖς κατεστραμμένοι θολωτοὶ τάφοι.

Εἰς τὸν Τρουμπὲν ἀνεσκάψαμεν κυρίως τὸν μεσαῖον θολωτὸν τάφον, οὗ μέρος τῆς εἰσόδου βλέπει τις εἰς τὴν εἰκόνα 6.

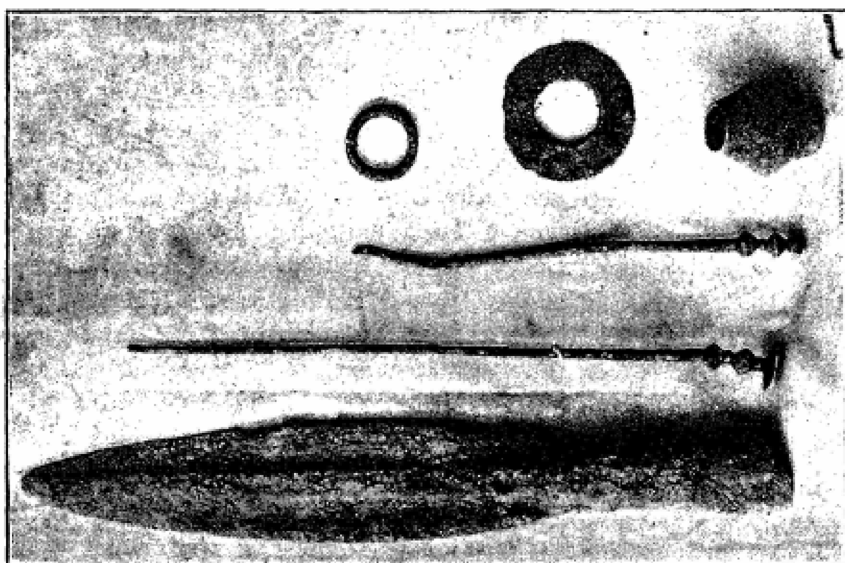
Ἅπας ὁ τάφος εἶχε καταπέσει. Ἡμεῖς ἐξάγοντες τοὺς λίθους ἐφθάσαμεν μέχρι τοῦ ἐδάφους τοῦ τάφου, τοῦ ὁποίου τὸ ἐμβαδὸν ἦτο κεχωρισμένον διὰ

Εἰκ. 6. Τμῆμα εἰσόδου τοῦ μεσαίου θολωτοῦ τάφου τοῦ Τρουμπέ.

δύο τοίχων παραλλήλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὕρομεν πλῆθος ἀγγείων συντετριμμένων ἐκ τῆς καταπτώσεως, τὰ ὁποῖα εἰσέτι δὲν ἐκαθαρίσθησαν.

Τὰ ἀγγεῖα φαίνονται νεώτερα τῶν ἀγγείων τῶν λαξευτῶν τάφων. Πρὸς τούτοις εὕρομεν αἰχμὴν δόρατος χαλκῆν, δύο μακρὰς χαλκᾶς καρφίδας, δύο χαλκοῦς κρίκους καὶ σφονδυλοειδῆ χαλκῆν χάνδραν ἢ κομβίον ἀντικειμένου τινὸς (εἰκὼν 7). Τοιούτους λόφους, ὡς ὁ Τρουμπές, (παραφθορὰ=τουμπὲς=

Εἰκ. 7. Χαλκοῖ κρίκοι, χαλκαῖ καρφίδες, αἰχμὴ δόρατος καὶ χαλκῆ χάνδρα.

τύμβος) ἔχομεν σημειώσει πολλούς, ὧν τινὰς πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν προσεχῶς εἰς τὰ πέριξ τῆς Χαλανδρίτσης.

Ἐπίσης ἔχομεν σημειώσει καὶ ἄλλα Μυκηναϊκὰ Νεκροταφεῖα, ὧν ἓν μέγα εἰς τὸ χωρίον Μάνεση τοῦ δήμου Λαπαθῶν, εἰς οὗ τὴν ἔρευναν θέλομεν προβῆ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος.

Ἐξητάσαμεν ὡσαύτως καὶ ἕτερον νεκροταφεῖον εὑρισκόμενον εἰς τὸ χωρίον ***Μητόπολιν*** τοῦ δήμου Φερῶν. Τὸ χωρίον τοῦτο, μικρόν, ἔχει κτισθῆ ἐπὶ τριῶν αὐτοτελῶν λοφίσκων, ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἴχνη τειχῶν καὶ φρουρίου.

Ἅπαντες δὲ οἱ λόφοι οὗτοι ἀποτελοῦσι τοὺς πρόποδας αὐτοτελοῦς μικροῦ ὄρους Κομβοβουνίου καλουμένου καὶ κειμένου κατὰ μῆκος πρὸ τοῦ Ἐρυμάνθου. Ἀτυχῶς ἅπαν τὸ νεκροταφεῖον φαίνεται βεβυθισμένον καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν ἡ ἔρευνά του εἶναι δυσχερής.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

8. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΣΤΥΜΦΑΛΩι

Λόγῳ τῆς κατακλύσεως τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς τῆς Στυμφάλου ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης αἱ κατὰ τὸ 1929 σκαφικαὶ ἐργασίαι περιωρίσθησαν εἰς τὸ παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Κυλλήνης Β.Δ. κράσπεδον τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως. Διὰ σκαφῆς ἐξιχθείσης εἰς μικρὸν βάθος κατώρθωσα ἐφέτος νὰ διευκρινήσω καὶ ἀποτυπώσω ἐν σχεδίῳ εἰς μῆκος τριακοσίων καὶ πλέον μέτρων τὴν συνέχειαν τοῦ ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως κατατείνοντος τείχους τῆς πόλεως, ἣν κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη δὲν ἠδυνάμην νὰ διακρίνω ἅτε κρυπτομένην ὑπὸ τῶν ἀραβοσίτων, δι' ὧν σπείρεται διηνεκῶς ὅλον τὸ Στυμφάλιον πεδίον.

Κατὰ τὴν σκαφὴν ἀπεκαλύφθη παρά τινα πύλην τοῦ τείχους ἐπιτυμβία μετ' ἀετώματος στήλη φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν ***Εὐκλείων*** διὰ γραμμάτων τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος. Τέσσαρας δ' ἑτέρας ἐπιτυμβίας στήλας εὗρον ἐντετειχισμένας εἰς τοὺς πλησίον συνοικισμοὺς Κιονίων, Δρίζης καὶ Μάτσιζας ἀναγραφούσας τὰ ὀνόματα: ***Δαβιάδας, Ἀγανώ, Ἀθανίππη,*** καὶ ***Δάμων χαῖρε.***

Ἐσυνέχισα ἐπίσης τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς μεγάλης φραγκικῆς ἐκκλησίας κατά τε τὸ κυρίως ἱερὸν καὶ τὸ διακονικὸν ἔνθα ἀνεῦρον νέα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη δι' ὧν κατώρθωσα ν' ἀναπαραστήσω μετὰ βεβαιότητος τὴν ἐσωτερικὴν διαίρεσιν τῶν μεγάλων ὀξυκορύφων παραθύρων τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

9. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΜΥΣΤΡΑι

Κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον εἰς τὸν ***Μυστρᾶν*** ἐξετελέσθη μικρὰ ἐρευνητικὴ ἐργασία ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἐξέλεγξιν διαφόρων λεπτομερειακῶν ζητημάτων σχετικῶς μὲ ἀστικὰ ἰδίως οἰκοδομήματα. Ἐπίσης ἐξήτασα καὶ τινας ἐκκλησίας περὶ τὸν Μυστρᾶν τῆς ἰδίας ἐποχῆς καὶ τέχνης, καὶ δὴ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως εἰς τὴν Μαγοῦλαν.

Ἡ προσοχή μου ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν παλατίων τῶν Δεσποτῶν σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τῆς κτίσεως αὐτῶν. Τὸ εὐρύτατον τοῦτο οἰκοδομικὸν συγκρότημα δὲν φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ ἑνὸς ἀρχικοῦ σχεδίου, ἀλλὰ συνίσταται ἀπὸ οἰκήματα, τὰ ὁποῖα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἔκτισαν οἱ δεσπόται καὶ κατόπιν συνηρμολόγησαν πρὸς ἄλληλα. Πρὸς τοῦτο ἐξητάσθη προσεκτικῶς τὸ πρὸς οἰκοδομίαν χρησιμεῦσαν ὑλικόν, λίθοι καὶ κέραμοι, ὁ τρόπος τῆς συναρμογῆς αὐτῶν, πρὸ παντὸς ὁ τρόπος τοῦ μεταξὺ τῶν λίθων καὶ τῶν κεράμων ἀσβεστοχρίσματος, ἤτοι

ὁ κοινῶς λεγόμενος τρόπος τοῦ μυστρίσματος, ἔγιναν δὲ καὶ μικραί τινες ἐκσκαφαὶ περὶ τὰ θεμέλια.

Τὰ Παλάτια τῶν Δεσποτῶν τοῦ Μυστρᾶ παρουσιάζουν, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν θέαν τριγώνου, τοῦ ὁποίου ὁ χῶρος, ὁ περιλαμβανόμενος εἰς τὴν ὑποτείνουσαν, ἀποτελεῖ τὴν ἐξωτερικὴν αὐλήν (Cour d' honneur). Ἡ μακρὰ πλευρὰ σύγκειται ἐξ ἑνὸς μακροῦ καὶ ὑψηλοῦ οἰκοδομήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι προστεθειμένη σχεδὸν κάθετος πτέρυξ βλέπουσα πρὸς τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα.

Ἐκ τῆς τοιαύτης μελέτης πείθομαι, ὅτι τὸ πρῶτον ἐγερθὲν δεσποτικὸν οἴκημα εἶναι τὸ πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν τοῦ βουνοῦ, τὸ ἔχον κατεύθυνσιν πρὸς τὴν κομψὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ οἰκοδομία τοῦ κτίσματος τούτου εἶναι προφανέστατα διάφορος ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων κτισμάτων, τῶν μεγαλυτέρων, καὶ ἀπὸ τὸ κύριον σῶμα τοῦ συγκροτήματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν μακρὰν πλευράν, καὶ ἀπὸ τὴν κάθετον ἐπ' αὐτὴν πτέρυγα. Οἱ λίθοι εἶναι ἐντελῶς διάφοροι, εἶναι σχιστόλιθοι ἔχοντες μελαψὴν τὴν ὄψιν, ἐπιχρίσματα ὀλίγα ὑπάρχουν, οἱ τοῖχοι εἶναι λεπτότεροι καὶ ἡ καθόλου ὄψις στενόχωρος καὶ ἀρχαΐζουσα. Εὑρισκόμεθα δηλαδὴ πρὸ κτιρίου, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη ἐσπευσμένως, ὀλίγον ἀμελῶς. Τοῦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ἐγερθὲν ἐν Μυστρᾷ ἀρχοντικὸν οἴκημα, καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν Δεσπότου ἢ μᾶλλον ἄρχοντος, εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Καντακουζηνῶν, τῶν υἱῶν τοῦ Αὐτοκράτορος. Τὸ κτίσμα λοιπὸν εἶναι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος.

Εἰς μακρὰν κάθετον γραμμὴν πρὸς τὸ παλαιότερον τοῦτο κτίσμα συνέχεται τὸ κύριον σῶμα τοῦ συγκροτήματος, τὸ ὁποῖον, μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι τὸ νεώτερον. Τοῦτο εἶναι τὸ νεώτατον κτίσμα, μεταξὺ δὲ τῶν δύο ἠγέρθη ἡ πρὸς τὴν Παντάνασσαν κάθετος πτέρυξ. Ἡ ἐξέχουσα αὕτη πτέρυξ δὲν ἐκτίσθη ἐξ ὁλοκλήρου ἀμέσως ἀλλὰ συνίσταται ἀπὸ διάφορα συνενούμενα οἰκήματα κατὰ προεξοχήν. Γενικῶς δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς τοιχοδομίας καὶ τῆς ὅλης διαθέσεως, δύνανται τὰ κτίσματα ταῦτα ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος. Ἐνταῦθα ἔχομεν καὶ μικρὰν Φραγκικὴν ἐπίδρασιν, ἐμφαινομένην εἰς τόξα παραθύρων Γοτθικά.

Ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις εἶναι καταφανεστέρα εἰς τὸ κύριον σῶμα, εἰς τὴν μακροτάτην πλευράν, τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων κτισμάτων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κύριον σῶμα. Εἶναι δὲ αὕτη τὸ νεώτατον κτίσμα. Τὰ πλαίσια τῶν παραθύρων εἶναι τοῦ λεγομένου φλογοειδοῦς ῥυθμοῦ (style flamboyant), ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Γοτθικῆς τέχνης. Εἰς τὴν μεγάλην ταύτην οἰκοδομήν, ἡ ὁποία ἔχει ὕψος τριῶν ὀρόφων ἀνοικτῶν, καὶ περιβάλλει τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ θρόνου ἔχουσαν τὸ ἀνοικτὸν ὕψος τῶν τριῶν ὀρόφων, ἡ τοιχοδομία καὶ τὰ ἐπιχρίσματα εἶναι ἀκριβῶς

ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἄλλων κτισμάτων τῆς μεταγενεστέρας τέχνης ἐν Μυστρᾷ, τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος (Παντανάσσης, μικρῶν ἐκκλησιῶν, οἰκημάτων). Ἐκσκαφαί τινες, συμπληροῦσαι παλαιοτέρας, γενόμεναι εἰς τὰ ὑπόγεια ὡς καὶ ἄλλαι εἰς τὰς αὐλάς, ἔδειξαν τὸ βάθος τῶν θεμελίων, καὶ τὴν ὕπαρξιν ἀλλεπαλλήλων σειρῶν ὑπογείων, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ ὅλη αἴθουσα καθ' ὅλον τὸ μῆκος. Ἡ ἐπιμελὴς ἐν γένει οἰκοδομία καὶ τοιχοδομία, ἡ εὐρυχωρία τῶν παραθύρων, ἡ εὐρύτης τῆς ἐκτελέσεως δεικνύουν προχωρημένην ἐποχήν. Διὰ τοῦ μεσαίου τούτου κτίματος συνεπληρώθη τὸ εὐρὺ οἰκοδομικὸν συγκρότημα τῶν Δεσποτικῶν παλατίων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἓν ἀπὸ τὰ ὀλίγα καὶ τὰ σημαντικώτατα σῳζόμενα μνημεῖα τῆς ἀστικῆς Βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

---

10. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΡΗΤΗι

Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων μινωικῆς ἐποχῆς ἐν Ἁγίοις Θεοδώροις, 12 ½ χιλιόμετρα πρὸς Ἀνατ. τοῦ Ἡρακλείου, ἐσυνεχίσθη καὶ ἐπερατώθη ἐφέτος. Ὡς ἤδη ἐκ τῆς πρώτης ἀνασκαφῆς τοῦ 1926 ἐγένετο φανερόν, (Ἴδ. Πρακτικὰ 1925-26, 141 ἑξ.) αἱ ἐγκαταστάσεις ἐκεῖναι ἀπετελοῦντο ἐκ συστάδος οἰκοδομημάτων καὶ ἐξ ἑνὸς μεγάλου ὀρθογωνίου περιβόλου, ὅστις ἐφέτος ἀνασκαφεὶς ὁλόκληρος ἀπεδείχθη, ὅτι εἶχε κατὰ μὲν τὴν μακρὰν πλευρὰν μῆκος 50 μέτρα, κατὰ δὲ τὴν στενὴν τὸ ἤδη γνωστὸν ἐκ τῆς παλαιᾶς ἀνασκαφῆς, 36 μέτρα.

Ὁ περίβολος οὗτος ἐχρησίμευε προφανῶς ὡς ἀγορὰ καὶ τόπος συναθροίσεως τῶν ἀφικνουμένων πρὸς ἐμπορικοὺς ἢ ἄλλους σκοπούς.

Ἦτο ὑπαίθριος καὶ μόνον κατὰ τὴν δυτικήν του πλευρὰν ἔφερεν ὀλίγα οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα ἀπετελοῦντο ἐκ μικρῶν ἀποθηκῶν. Καὶ τὰ διαμερίσματα ταῦτα ἀνεσκάφησαν ἐξ ὁλοκλήρου ἐφέτος. Ὅτι ἦσαν ἀποθῆκαι δεικνύουσι τὰ λείψανα τῶν πίθων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν κατὰ χώραν, ἂν καὶ διὰ τὴν ἐλαχίστην ὑπὲρ τὸ ἔδαφος διατήρησιν τῶν οἰκοδομημάτων τούτων μόνον τὰ κατώτερα μέρη τῶν πίθων ἀνευρίσκοντο πάντοτε.

Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν περίβολον τοῦτον φαίνεται, ὅτι ἦτο ἐκ τῆς νοτίας, ἤτοι τῆς μεσογείου πλευρᾶς. Ἂν καὶ ἡ πλευρὰ αὕτη διετηρήθη κακῶς, φαίνεται, ὅτι ἓν εἶδος θύρας ὑπῆρχε, διότι εἰς ἓν μέρος διακόπτεται ὁ τοῖχος κανονικῶς, ἀφήνει ἓν ἄνοιγμα καὶ κατόπιν ἐπαναλαμβάνει τὴν πορείαν του, ἂν καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας, ἀλλ' ἐλαφρῶς ἐξώτερον. Ἔπειτα ἐξαφανίζεται ὅλως, παρακείμενα δὲ χριστιανικὰ κτίρια δίδουσι τὴν ἐξήγησιν τῆς καταστροφῆς του. Ἐπίσης καὶ ἡ δυτικὴ πλευρὰ δὲν διατηρεῖται καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος.

Κινητὰ εὑρήματα, ὡς καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην ἀνασκαφὴν δὲν ἐσημειώθησαν. Παρὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ περιγραφέντος περιβόλου ἦλθεν εἰς φῶς εἰς προφανῶς παλαιότερος τάφος, ὅστις εἶχεν ἁπλῶς ἀνοιχθῆ ἐντὸς τοῦ ἀμμώδους χώματος καὶ περιεῖχεν ἕνα ὀκλάζοντα σκελετόν, ἀλλ' οὐδὲν κτέρισμα, πλὴν τοῦ ἡμίσεος περίπου χονδροειδοῦς φιάλης. Ἐπ' ἴσης εὑρέθησαν μερικὰ ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦσι τὰ κτίσματα ἐκεῖνα ὡς ΜΜ 3-ΥΜ Ι. Ὑπολείπεται πλέον νὰ γίνῃ τὸ γενικὸν τοπογραφικὸν σχέδιον τῆς τοποθεσίας ἐκείνης μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου, σπουδαῖον ἵνα κατανοηθῇ ἐπαρκῶς ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐξελέγη ἡ τοποθεσία πρὸς κατασκευὴν λιμένος.

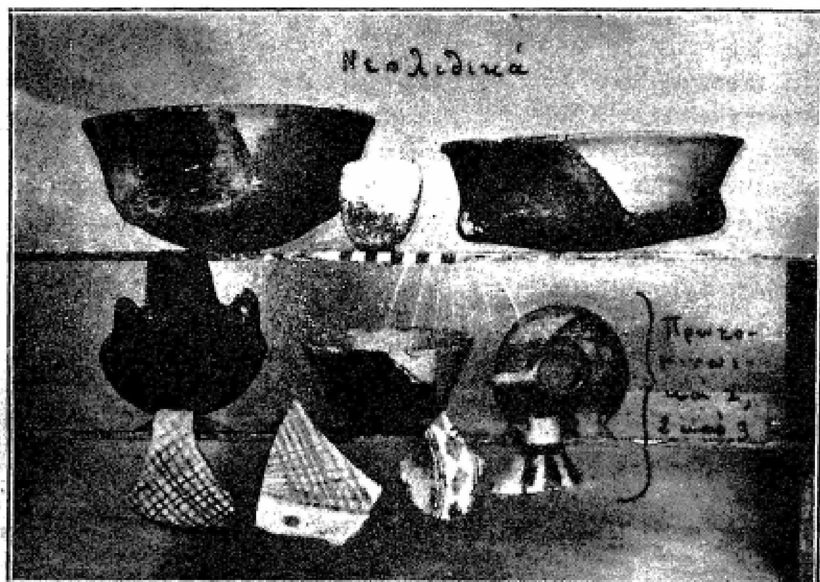
Ἡ ἀνασκαφὴ παρ' ὅλην τὴν σπάνιν εἰς κινητὰ εὑρήματα εἶναι σπουδαία εἰς ἀποτελέσματα, διότι μᾶς ἀπεκάλυψε τὸν πρῶτον καὶ μόνον μέχρι σήμερον γνωστὸν λιμένα τῶν μινωϊκῶν Κρητῶν. Ὁ λιμὴν οὗτος εἶναι ὁ παλαιότατος τῆς Μεσογείου καὶ τὸ ζήτημα τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην λαμβάνει νέαν ὅλως τροπήν, μετατοπιζόμενον ἀπὸ τῶν βάσεων τὰς ὁποίας ἔθηκεν ὁ Λέμαν-Χαρτλέμπεν καὶ πάντες οἱ περὶ τοῦ ζητήματος ἀσχοληθέντες.

Τὸ Σπέος Εἰλειθυίης.

Ὑπολειφθέντος μικροῦ χρηματικοῦ ποσοῦ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐπεχείρησα διὰ τούτου δοκιμαστικὴν σκαφὴν εἰς σπήλαιον οὐ μακρὰν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κείμενον. Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶχεν ἐρευνηθῆ πρὸ 35 περίπου ἐτῶν ἐπὶ ἡμίσειαν μόνον ἡμέραν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ παλαιμάχου τῆς κρητικῆς ἀρχαιολογίας κ. Ἰωσὴφ Χατζιδάκη. Ἕνεκα τοῦ κακοῦ φωτισμοῦ κατελήφθη μετὰ τῶν ἐργατῶν του ὑπὸ συμπτωμάτων δηλητηριάσεως καὶ ἐγκατέλειψε τὴν σκαφήν, ἄλλα εὗρε πολλὰ ὄστρακα, ἐξ ὧν συνεπέρανεν ὅτι τὸ σπήλαιον πιθανῶς ἦτο τὸ τῆς Εἰλειθυίας. Ἐδημοσίευσε σχετικὴν βραχεῖαν ἔκθεσιν εἰς τὸν 10ον τόμον τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσός» καὶ τὸ πρᾶγμα ἔμεινεν οὕτως ἀβέβαιον. Ὁ καθηγητὴς Νίλσσον εἰς τὸ βιβλίον του περὶ Μινωικῆς-μυκηναϊκῆς θρησκείας (σελ. 54) ἐκφράζει τὴν λύπην του διότι ἡ ἔρευνα ἐγένετο εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ταξινόμησις τῶν ὀστράκων ἦτο ἀδύνατος, ἐπειδὴ δὲ ταῦτα εἶχον ἀπολεσθῆ καὶ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ μουσεῖον Ἡρακλείου δὲν ἠδυνήθη νὰ τὰ ἴδῃ, καταλήγει ἐκφράζων ἀμφιβολίαν ἂν τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο ἦτο τὸ τῆς Εἰλειθυίας, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Καρτεροῦ (τὸν ἀρχαῖον Ἀμνισόν) ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ ἄλλα σπήλαια.

Ἔχων ὑπ' ὄψει μου τὴν σπουδαιότητα τοῦ σπηλαίου προεχώρησα μεθοδικῶς εἰς τὴν ἔρευνάν μου, ἀρχίσας ἀπὸ τῶν ἄλλων σπηλαίων τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Νίλσσον καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι πράγματι πολλὰ εἰς τὴν

περιοχὴν τοῦ Καρτεροῦ. Τὰ σπήλαια ταῦτα ἀπεδείχθησαν ὅτι οὐδὲν κρύπτουσιν. Ἓν ἐξ αὐτῶν, μέγιστον, κείμενον παρὰ τὴν ὁδὸν αὐτὴν εἰς τὸ 5ον χιλιόμετρον καὶ χρησιμεῦσαν ἄλλοτε ὡς ἐκκλησία, (φέρει διὰ τοῦτο καὶ τεχνητὰ παράθυρα) συνεκέντρωνε τὰς περισσοτέρας πιθανότητας ὅτι πιθανὸν νὰ παρουσιάσῃ τι. Ἀλλ' οἱ ποιμένες οἵτινες τὴν λατρείαν τῶν Ἁγίων εἶχον ἀντικαταστήσει διὰ τῆς φιλοξενίας τῶν προβάτων των ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ (γνωστῷ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἅγιος Ἰωάννης), καθαρίσαντες τὸ δάπεδον πρὸς

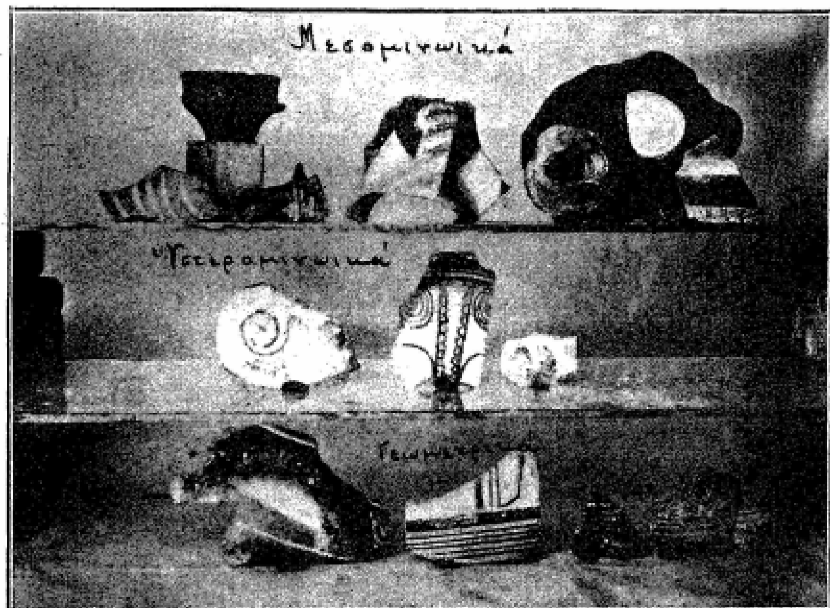
Εἰκ. 1.

ἐκποίησιν τῆς κόπρου ἀπέδειξαν ὅτι τὸ σπήλαιον οὔτε ἐπίχωσιν περιέχει οὔτε ἄλλα ἀρχαῖα ἴχνη παρουσίασεν. Οὕτω κατέληξα εἰς τὸ σπήλαιον τὸ ὁποῖον ἠρεύνησεν ἄλλοτε ὁ Χατζιδάκης, καὶ τὸ ὁποῖον δι' ἐμὲ συνεκέντρωνεν ἐκ τῶν προτέρων πάσας τὰς πιθανότητας, διότι εἶναι τὸ μέγιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον τῆς περιοχῆς.

Ἂν καὶ ἡ ἀνασκαφὴ περιωρίσθη εἰς μίαν μόνην δοκιμὴν ἐντὸς τοῦ ἐνδοτέρου μέρους τοῦ σπηλαίου, ἐν τούτοις ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξεν αὐτὸ τοῦτο ἀπροσδόκητος, μέλλουσα ἀσφαλῶς νὰ ἀναδείξῃ ἐντὸς ὀλίγου τὸ σπήλαιον τοῦτο ὡς ἕνα τῶν σπουδαιοτάτων καὶ διδακτικωτάτων ἀρχαιολογικῶν χώρων τῆς Κρήτης.

Ἡ ἀνασκαφεῖσα γωνία τοῦ σπηλαίου (κατὰ τὸ ἐνδότερον μέρος τῆς

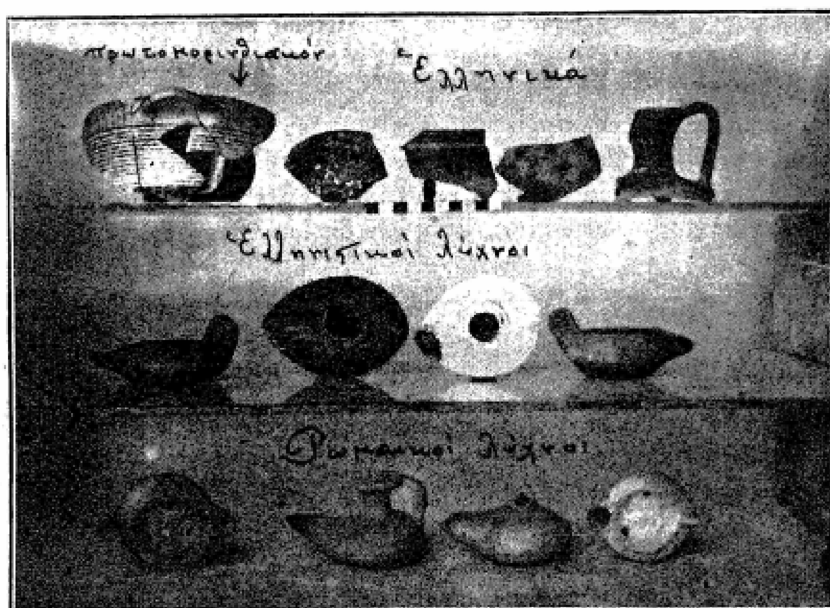
βορ. πλευρᾶς) ἔφερεν ἐπίχωσιν ἑνὸς περίπου μέτρου, ἐντὸς τῆς ὁποίας περιείχετο πλουσιωτάτη συλλογὴ ὀστράκων, ἀλλὰ ταῦτα μέχρις αὐτοῦ τοῦ πυθμένος ἦσαν ἀνάμεικτα καὶ παραπλεύρως τῶν νεολιθικῶν ἀγγείων ἀνεσύροντο λύχνοι ῥωμαϊκοὶ καὶ μάλιστα εὑρέθησαν καὶ δύο ἑνετικὰ ὄστρακα βαθέως ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως. Ἐκ τοῦ μικροῦ ἀνασκαφέντος μέρους, μὴ ὑπερβαίνοντος εἰς μῆκος τὰ 3 μέτρα καὶ πλάτος 1 ἕως 1.50, συνελέγησαν ἓξ μεγάλοι σάκκοι ὀστράκων, ἀμητὸς πλουσιώτατος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀντιπροσωπεύονται μετὰ

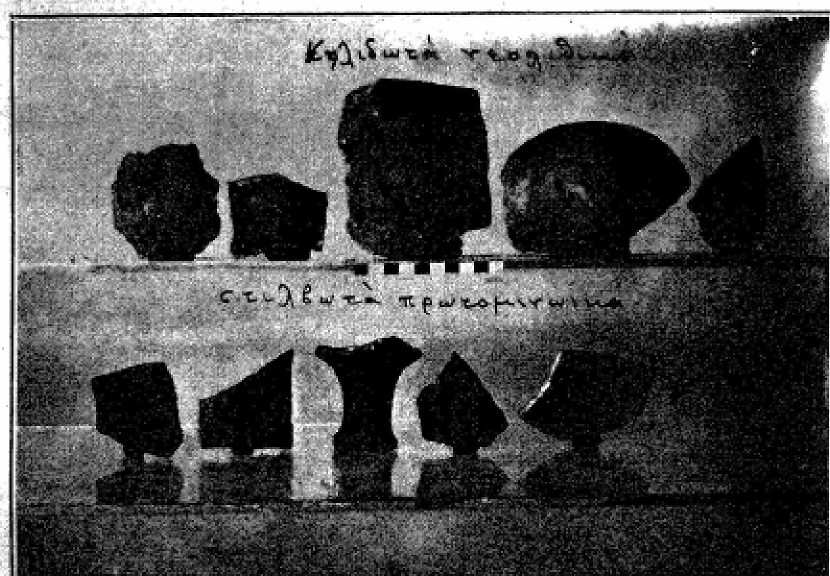
Εἰκ. 2.

πρωτοφανοῦς ὄντως συνεχείας σχεδὸν πάντες οἱ ἀγγειοπλαστικοὶ ῥυθμοὶ τῆς μινωικῆς καὶ ἑλληνικῆς ἐποχῆς.

Τὰ νεολιθικὰ ἀγγεῖα εἶναι ἀφθονώτατα, καὶ δὴ διατηροῦνται πολλάκις κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου, γεγονὸς ἐξ οὗ κερδίζομεν σχήματα, πρᾶγμα σπάνιον διὰ τὴν Κρήτην. Ἡ ***(Εἰκ. 1)*** παρέχει τοιαῦτα ἀγγεῖα. Ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν (τοῦ δεξιοῦ) εὑρέθη εἰς ἓν κοίλωμα τοῦ κατωτάτου βράχου τοῦ σπηλαίου καὶ εἷς νεολιθικὸς πέλεκυς. Μετὰ τὰ νεολιθικὰ ἀκολουθοῦσι τὰ πρωτομινωικὰ ἀγγεῖα, μόνον διὰ τῶν λεπτοτέρων πως τοιχωμάτων καὶ τῶν ἐξειλιγμένων σχημάτων ἀναγνωριζόμενα ὡς τοιαῦτα, διότι ὁ πηλὸς εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ τῶν νεολιθικῶν, μέλας ἢ ἐλαφρῶς ἐρυθρίζων ἐστιλβωμένος. Εἶτα ἔρχονται

πρωτοκορινθιακόν
Ἑλληνικά
Ἑλληνιστικοὶ λύχνοι
Ρωμαϊκοὶ λύχνοι

Εἰκ. 3.

Κηλιδωτὰ νεολιθικά
στιλβωτὰ πρωτομινωικά

Εἰκ. 4.

τὰ πρωτομινωικὰ ἐξειλιγμένα ἀγγεῖα μετὰ τῶν γραπτῶν γραμμικῶν διακοσμήσεων *(Εἰκ. 1)*. Εἰς μικροτέραν σχετικῶς ἀναλογίαν εὑρέθησαν τὰ μεσομινωικὰ ὄστρακα, μετὰ μέλανος ἐπιχρίσματος καὶ λευκοῦ χρώματος. Πολύχρωμον ὄστρακον οὐδὲν εὑρέθη, τοὐλάχιστον μεταξὺ τῶν καθαρισθέντων τεμαχίων.

Ὑστερομινωικὰ ὄστρακα εὑρέθησαν ἐπίσης ὀλίγα, ἀλλὰ λίαν χαρακτηριστικά, ἰδίως τῆς τελευταίας ἐποχῆς *(Εἰκ. 2)*. Ἀκολουθοῦσιν εἶτα τὰ

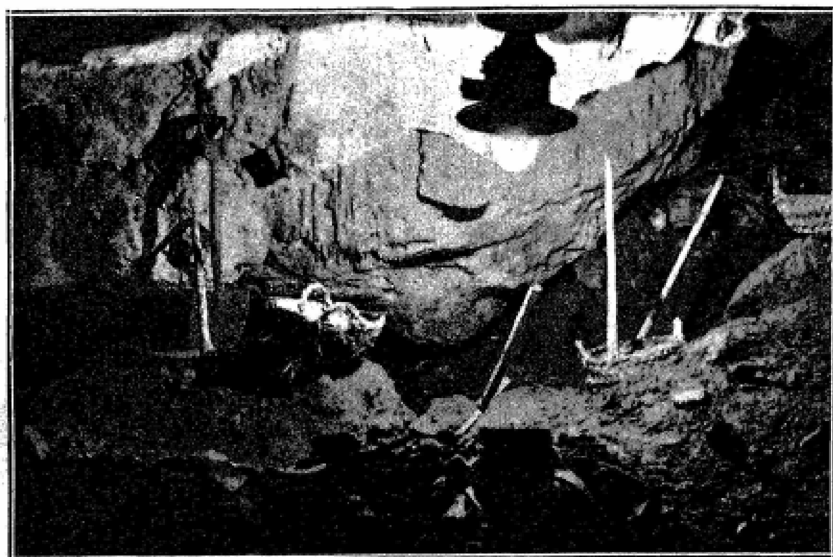

Εἰκ. 5. Ἄποψις πρὸς Β ἐκ τοῦ σπηλαίου Εἰλειθυίας.
Ἀριστερὰ οἱ χαλεποὶ λιμένες τοῦ Ὁμήρου.

γεωμετρικὰ ἐν ἀφθονίᾳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τινα φέροντα ζώνας καὶ συγκεντρικοὺς κύκλους διὰ λευκοῦ χρώματος (τεχνοτροπία γνωστὴ ἤδη ἐκ Κνωσοῦ), τέλος δὲ χονδροειδῆ ἀκαθορίστου ἐποχῆς ἀφθονώτατα ὄστρακα, ἀναμφιβόλως τὰ πλεῖστα ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Εὑρέθησαν ἔτι πολλοὶ ῥωμαϊκοὶ καὶ ἑλληνιστικοὶ λύχνοι, πάντες φέροντες ἰσχυρὰ τὰ ἴχνη παρατεταμένης καύσεως *(Εἰκ. 3)*.

Σπουδαιότατον εἶναι, ὅτι μεταξὺ τῶν καταλεχθέντων ὀστράκων ὑπάρχουσι καὶ σπάνιαι συλλογαί, ὡς λ.χ. ἄφθονα ὄστρακα τῆς πρωτομινωικῆς τεχνοτροπίας τοῦ Πύργου, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ μέλανος πηλοῦ

χάραξιν διαφόρων γραμμῶν οὐχὶ διὰ χρώματος, ἀλλὰ διὰ λείου ἐργαλείου δι' οὗ ὁ πηλὸς ἀπέκτα μεγαλυτέραν στιλπνότητα. Ἀλλὰ τὸ μάλιστα ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ περίφημος τεχνοτροπία τῶν «κηλιδωτῶν» ἀγγείων, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ῥυθμὸς Βασιλικῆς», διότι ἐκεῖ ἔχουσιν εὑρεθῆ καὶ εἶναι Πρωτομινωικῆς 2 ἐποχῆς, ἀποδεικνύεται κληρονομία νεολιθική. Ἐν τῷ σπηλαίῳ εὑρέθησαν πολλὰ νεολιθικὰ ὄστρακα κεκοσμημένα κατὰ τὴν ἀνωτέρῳ τεχνοτροπίαν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ τόσον τεχνικά, ὥστε

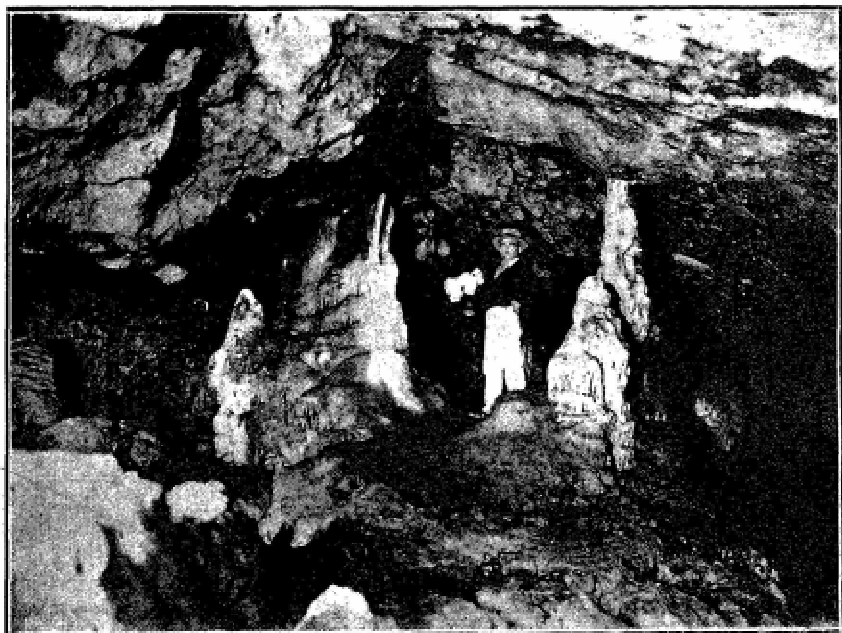

Εἰκ. 6. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ σπηλαίου ὑπὸ τὸ φῶς λυχνίας 1200 κηρίων.

ἀποκλείεται ἡ τυχαία λόγῳ ἀνομοιομεροῦς ὀπτήσεως μετατροπὴ τοῦ χώματος τῆς ἐπιφανείας των ἐπὶ τὸ ἐρυθρότερον εἰς ὡρισμένα μέρη *(Εἰκ. 4).*

Τὸ σπήλαιον αὐτό, καίπερ μὴ ὑπερβαῖνον τὸ 60 μέτρα εἰς μῆκος καὶ τὰ 5-6 εἰς πλάτος, εἶναι ἐσωτερικῶς μεγαλοπρεπὲς καὶ εἰς φυσικὰς καλλονάς. Κείμενον εἰς ἀρκετὸν ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ χείλη ἠπίας χαράδρας, ἔχει μαγευτικὴν τὴν θέαν πρὸς τὴν θάλασσαν *(Εἰκ. 5)*. καὶ πρὸ τοῦ στομίου του φύεται ἐρινεὸς συντείνων παραδόξως εἰς ἀνάμνησιν ὁμηρικῶν περιγραφῶν. Ὀλίγα μέτρα μετὰ τὸ στόμιον λείψανα τοίχου προδίδουσι διαρρύθμισίν τινα τῆς εἰσόδου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Περὶ τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει ζεῦγος σταλακτιτῶν, ἑνὸς παχέος καὶ τοῦ ἑτέρου λεπτοτέρου, οἵτινες περιεβάλλοντο διὰ τοίχου, μινωικῆς ἴσως ἐποχῆς, οὗ ἡ μία πλευρὰ φαίνεται ἐπὶ τῆς φωτογραφίας *(Εἰκ. 6.)* ληφθείσης διὰ τεχνη-

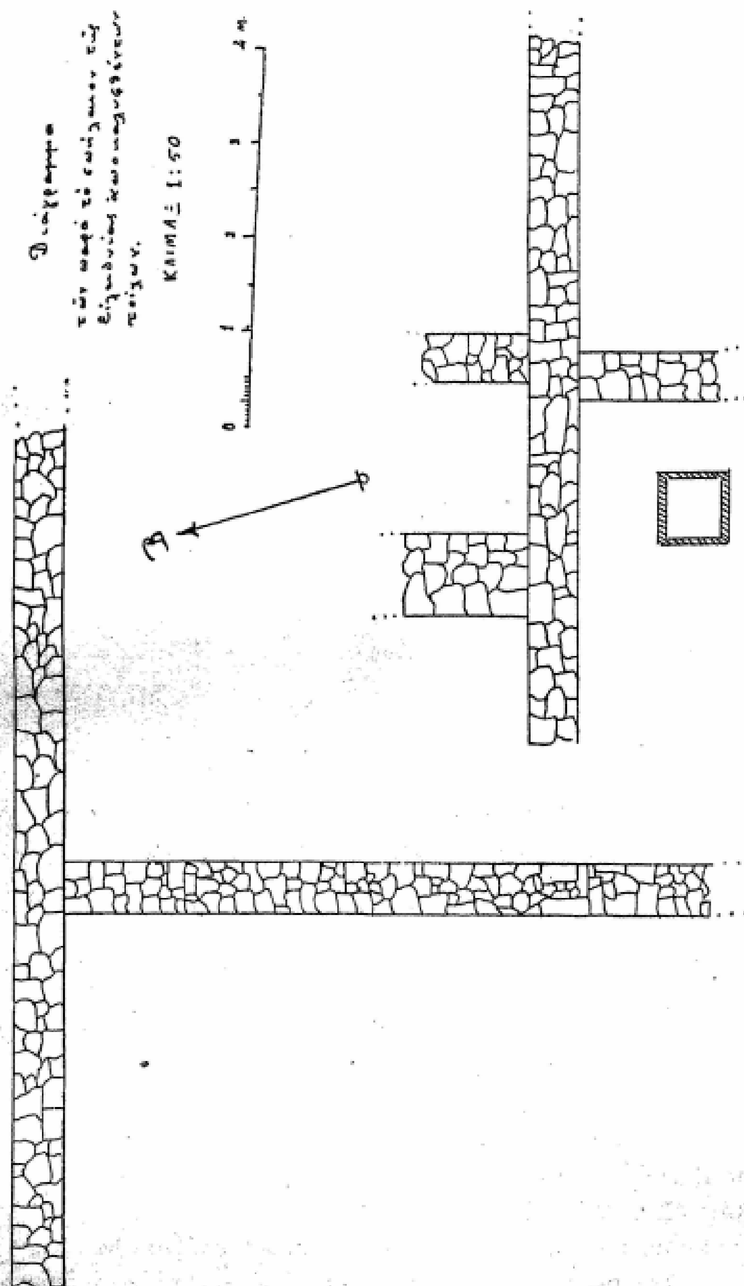
τοῦ φωτός. Ἔχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα εἶδος βωμοῦ ἢ σηκοῦ, ὅπου ἀντὶ εἰδωλίων ἢ ἀγαλμάτων ἐλατρεύοντο οἱ σταλακτῖται. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπικυροῖ τελειωτικῶς τὴν ὑπ' ἐμοῦ πρὸ πολλοῦ ἐκφρασθεῖσαν εἰκασίαν, ὅτι οἱ σταλακτῖται κατὰ τὴν μινωικὴν ἐποχὴν ἦσαν ἀντικείμενα λατρείας. (Τὴν ἰδέαν ταύτην κατὰ πρῶτον ἐξέφρασα ἐν τῷ λαϊκῷ βιβλιαρίῳ μου. «Ὁ Ἀρχ. Κρητικὸς Πολιτισμός, 109 ἑξ.» εἶτα σαφέστερον ἐν τῇ μελέτῃ μου Höhlenforschungen in Kreta, ἐν Mitt. üb. Höhlen u. Karstforschung, 1928, Heft 4.

Εἰκ. 7. Οἱ ἐνδότεροι σταλακτῖται τοῦ σπηλαίου.

Ἔκτοτε συνέλεξα καὶ ἄλλο ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι, ὅσαι ἐπιμελέστερον ἠρευνήθησαν, ἔδειξαν ὅτι τεμάχια ἱερῶν σταλακτιτῶν, κομισθέντα ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ἱερῶν σπηλαίων, ἐλατρεύοντο ἐπὶ μικρῶν προφανῶς οἰκιακῶν βωμῶν).

Βαθύτερον κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ σπηλαίου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ὡραῖοι σταλακτῖται ***(Εἰκ. 7)***. Κάτωθεν ἑνὸς σταλακτίτου καὶ ἑνὸς σταλαγμίτου, τῶν μεγίστων ἀκριβῶς τῆς συστάδος ταύτης, ὑπάρχει ὑπόγειον δωμάτιον, λίαν χαμηλόν, ἀλλ' ἀρκούντως ἐκτεταμένον, εἴσοδον ἔχον μόνον μικρὰν ὀπὴν κάτωθεν τοῦ σταλαγμίτου, δι' ἧς μετὰ βίας δύναται νὰ εἰσερπύσῃ ἄνθρωπος. Τὸ

Εἰκ. 8. Διάγραμμα τῶν παρὰ τὸ σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας ἀποκαλυφθέντων τοίχων

δωμάτιον τοῦτο ἴσως ἦτο εἶδος ἀδύτου ἢ μεγάρου. Ἡ ἐπιφάνειά του εἶναι πλήρης ὀστράκων, ἑπομένως πρέπει καὶ τοῦτο συστηματικῶς νὰ ἐρευνηθῇ.

Οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὑπολείπεται, ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶναι τὸ σπέος Εἰλειθυίης, τὸ ὁποῖον εἶχε τόσην φήμην, ὥστε τὴν ὕπαρξίν του ἐγνώριζεν ὁ ποιητὴς τοῦ τ τῆς Ὀδυσσείας. Ψευδολογῶν ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς πρὸς τὴν Πηνελόπην διηγεῖται περὶ ἑαυτοῦ ὡς περὶ τρίτου προσώπου:

Καὶ γάρ τὸν Κρήτηνδε κατήγαγεν ἲς ἀνέμοιο
ἱέμενον Τροίηνδε, παραπλάγξασα Μαλειῶν,
στῆσε δ᾽ ἐν Ἀμνισῷ, ὅθι τε σπέος Εἰλειθυίης,
ἐν λιμέσιν χαλεποῖσι, μόγις δ᾽ ὑπάλυξεν ἀέλλας.

Οἱ λιμένες χαλεποὶ εἶναι βεβαίως τὸ ἐπὶ τῆς εἰκόνος 5 φαινόμενον ἐν μέρει ἀκρωτήριον, τὸ ὁποῖον ἀτελῆ μόνον προστασίαν παρέχει κατὰ τοῦ Βορρᾶ, τὸ δὲ σπέος Εἰλειθυίης εἶναι τὸ προκείμενον σπήλαιον. Εἶναι λοιπὸν μεμαρτυρημένον διὰ παλαιοτάτης καὶ ἀξιολογωτάτης μαρτυρίας.

Αἰῶνας πολλοὺς βραδύτερον ὁ Στράβων ἀναφέρει καὶ οὗτος τὸ τῆς Εἰλειθυίας ἱερὸν ἐν Ἀμνισῷ, τῷ ἐπινείῳ τῆς Κνωσοῦ τοῦ Μίνωος (10,476). Ἡ λέξις «ἱερὸν» πιθανὸν νὰ ἐννοῇ μόνον τὸ σπήλαιον, ἔχων ὅμως ὑπ᾽ ὄψει ὅτι δυνατὸν καὶ νὰ κυριολεκτῇ ὁ Στράβων, ἐπεχείρησα κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἀνασκαφῆς νὰ ἐξακριβώσω κατὰ πόσον εἷς ἐπίπεδος χῶρος κείμενος δεξιὰ τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου ὑπέκρυπτεν οἰκοδομήματα. Πράγματι προῆλθον εἰς φῶς διάφοροι τοῖχοι, οἱ ὁποῖοι ἐφ᾽ ὅσον ἀνεσκάφησαν παρουσιάζουσι τὸ συναπτόμενον σχέδιον ***(Εἰκ. 8)***. Ἡ χρονολογία των δὲν ἐξηκριβώθη ἐντελῶς, διότι τὰ συλλεγέντα ὄστρακα ἦσαν ὀλίγα μὲν ὑστερομινωικά, τὰ περισσότερα πρωτογεωμετρικά, εὑρέθησαν δὲ καὶ τὰ τεμάχια πρωτοκορινθιακοῦ σκύφου. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀρκούντως ἐνθαρρυντικόν, ἵνα ἀναληφθῇ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐπιπέδου ἐκείνου χώρου.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καταφαίνεται ἡ μεγάλη σπουδαιότης τοῦ ἀποκαλυφθέντος σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας. Ἡ συνέχεια τῆς λατρείας ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς μινωικῆς μέχρι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ παρουσιάζεται ἴσως τόσον διδακτικὴ καὶ ἀναμφισβήτητος. Ἐπίσης τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπικυροῖ τὴν εἰκασίαν τοῦ Βακερνάγκελ καὶ τοῦ Βιλαμόβιτς περὶ προελληνικῆς τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς θεᾶς καταγωγῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς περὶ τὸν Σοῦλτσε, οἵτινες συνῆπτον τὸ ὄνομα πρὸς τὴν ῥίζαν ελευθ-. (Πρβλ. τὸν τύπον Ἐλεύθυια).

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἀνωτέρω σπηλαίου πρέπει νὰ ἀναληφθῇ ῥιζικὴ καὶ συστηματικὴ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος, διότι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἀρχαιολογικὸν χῶρον πρωτίστης σπουδαιότητος ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἱστορίας τοῦ

πολιτισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας. Εὑρισκόμενον προσέτι τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐν ὡραιοτάτῃ θέσει καὶ πλησιέστατα πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (9 περίπου χιλιόμετρα μόνον) καὶ ἐσωτερικῶς παρουσιάζον ὡραίαν διαμόρφωσιν σταλακτικῶν, μέλλει ταχύτατα νὰ καταντήσῃ ἀληθὲς προσκύνημα τῶν ἀρχαιολογούντων καὶ εἷς τῶν πλέον πολυσυχνάστων ἀρχαιολογικῶν χώρων τῆς Κρήτης.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Ν. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

11. Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ

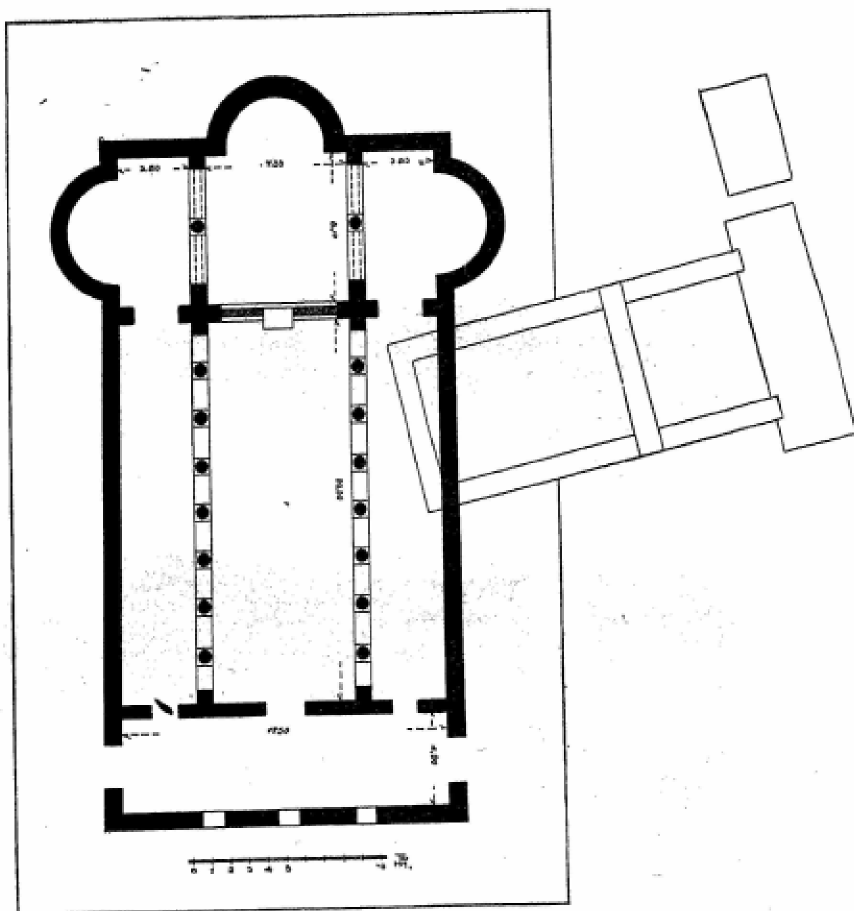
Ἡ ἐφετινὴ ἐργασία ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὴν βολιδοσκόπησιν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τὴν μερικὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Καραπάνου εὑρεθέντων οἰκοδομημάτων. Ἡ προσοχὴ ἐστράφη εἰς τὸν ναόν, τὸν ὑποτιθέμενον τοῦ Διός, ὅπου ἄλλως ἔγιναν καὶ τὰ σπουδαιότερα εὑρήματα τῆς παλαιᾶς ἐκείνης εὐτυχοῦς ἀνασκαφῆς. Σημειωτέον ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο δὲν ἀνέσκαψεν αὐτοπροσώπως ὁ Καραπάνος, ἀλλ' ἄλλοι, ἠγόρασεν ὅμως ἐκεῖνος παρ' αὐτῶν τὰ εὑρεθέντα ἐκεῖ σημαντικώτατα χαλκᾶ ἀντικείμενα καὶ ἐπιγραφάς. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο, τὸ σπουδαιότερον θεωρούμενον τοῦ ἱεροῦ, εἰργάσθη καὶ ὁ Σωτηριάδης τῷ 1920 κατὰ τὴν πρώτην ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐπανάληψιν τῶν ἀνασκαφῶν.

1. Ἑλληνιστικὸν οἰκοδόμημα καὶ βάθρα ἢ ἐξέδραι.

Κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθην εἰς τὸν καθαρισμὸν τῆς ἐκεῖ ὑπαρχούσης χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶχε μὲν εὑρεθῆ ἤδη ἐπὶ Καραπάνου, ἀλλ' ὅπως ἔβλεπον καὶ ὡς ἐκ τοῦ κατωτέρω δημοσιευομένου σχεδίου φαίνεται, δὲν εἶχε μελετηθῆ οὐδὲ σχεδιασθῆ ἀκριβῶς. Ἕνεκα τῶν πολλῶν σωρῶν χωμάτων, οἱ ὁποῖοι ὑψοῦντο ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ τοῦ 1920, ὁπότε ἀποτόμως διεκόπησαν αἱ ἀνασκαφαί, θὰ ἀπῃτεῖτο πολλὴ ἐργασία πρὸς μετακόμισιν ὅλων αὐτῶν ἔξω τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ, διὰ τοῦτο δὲν κατωρθώθη ἡ πλήρης ἐκκαθάρισις τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς νοτίαν, ἀνατολικὴν καὶ δυτικήν. Διεπιστώθη ὅμως ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης ἀσφαλῶς, ὅπως ἤδη εἶχε παρατηρήσει ἐν μέρει καὶ ὁ Σωτηριάδης (πρβ. R. É. G. 1921 σ. 384), ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Καραπάνου ὑποστηριζόμενον ὅτι ἡ Χριστιανικὴ ἐκκλησία ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ θεμελίων ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ, ἀλλ' ὅτι ᾠκοδομήθη αὐτοτελὴς ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου, ὅστις κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο μάλιστα εἶναι κατωφερὴς πρὸς νότον. Μόνον ὁ ν. αὐτῆς τοῖχος τέμνει σχεδὸν καθέτως τὸ βόρειον τμῆμα ἀρχαίου οἰκοδομήματος εἰσχωροῦντος ὑπ' αὐτὸν καὶ μὲ διεύθυνσιν ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον. Θὰ εἴπωμεν

ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ κτιρίου τούτου καὶ τῶν περὶ αὐτὸ κτισμάτων πρὶν ἔλθωμεν εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν.

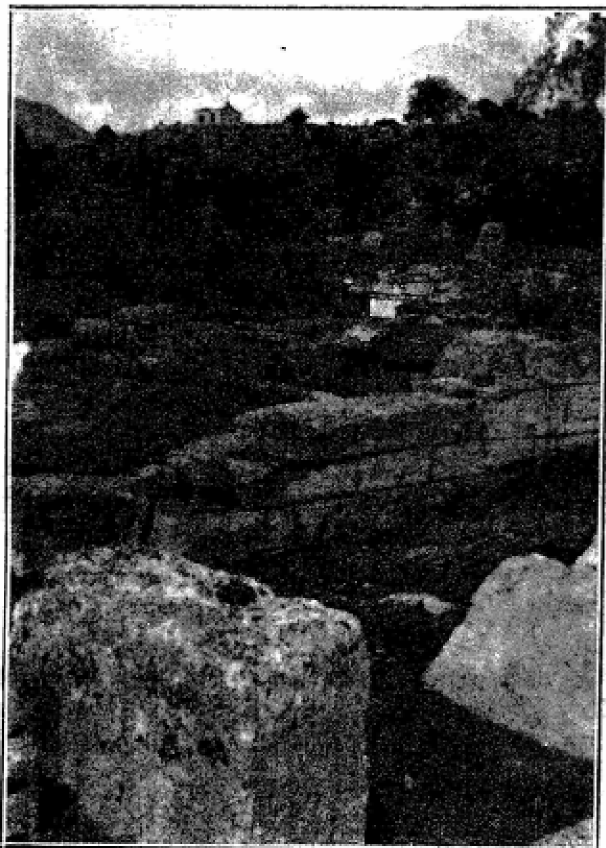
Ἤδη ὁ Σωτηριάδης εἶχεν ἀποκαλύψει μικρὸν τμῆμα τοῦ οἰκοδομήματος χωρὶς νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς φῶς ὁλόκληρον. Εἶναι δὲ τοῦτο ὀρθογώνιον κτίσμα

Εἰκ. 1. Τρίκογχος βασιλικὴ καὶ ἀρχαῖος ναΐσκος

διαιρούμενον εἰς δύο δι' ἐγκαρσίου τοίχου (βλ. εἰκ. 1). Πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχει ὀρθογώνιον πλακόστρωτον ἐκτεινόμενον πλαγίως ἑκατέρωθεν τῶν μακρῶν τοῦ κτιρίου πλευρῶν. Ἐπ' αὐτοῦ ἔβαινεν ἡ νοτία στενὴ πλευρά, ὁπόθεν ἦτο καὶ ἡ εἴσοδος, ἀλλ' οὐδὲν ἐσώθη ἴχνος αὐτῆς, δὲν γνωρίζομεν δὲ οὐδὲ μέχρι τίνος σημείου ἔφθανον αἱ μακραὶ πλευραί. Τὸ πλακόστρωτον ἦτο διὰ μεγά-

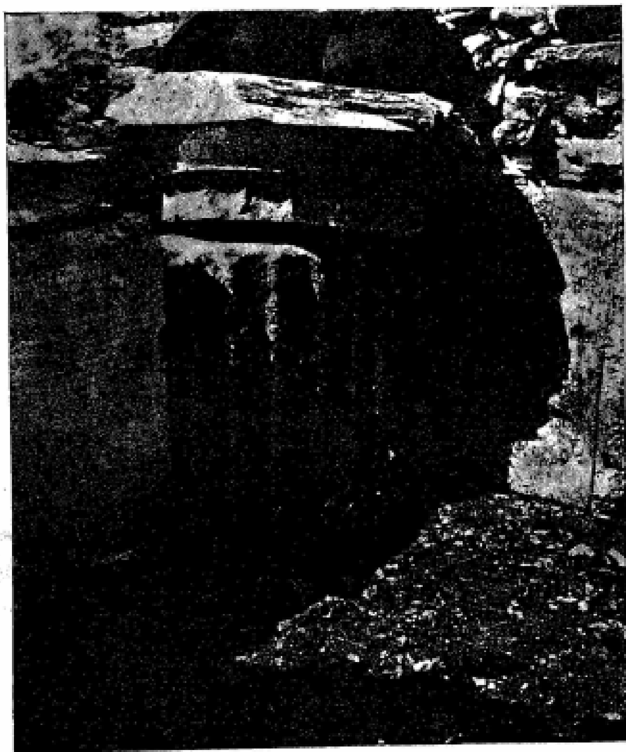
λων τετραγώνων πλακῶν ἐκτισμένον πλάτους περίπου 3.90μ. καὶ μήκους 12.70, ἦτο δέ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ κρηπίδωμα τῆς προστάσεως ἐφ' οὗ ἔβαινον βαθμίδες εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπου τὸ ἔδαφος ἦτο χαμηλότερον καὶ ἔπρεπε νὰ ὑψωθῇ. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι τοῦ κτιρίου εἶναι ἰσοδομικῶς ἐκτισμένοι μὲ μεγάλους ὀρθογωνίους δόμους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τεκτονικοὺς ἀγκῶνας εἰς τὰς

Εἰκ. 2. Ἑλληνιστικὸς ναΐσκος.

ἐξωτερικὰς πλευρὰς *(εἰκ. 2)*, ὡς μάλιστα φαίνεται εἰς τὸν ἀνατολ. τοῖχον, ὅστις σῴζεται καλύτερον τῶν ἄλλων. Ὁ μεσαῖος ἐγκάρσιος τοῖχος εἶναι ἀμελῶς κατεσκευασμένος διὰ διαφόρων λίθων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν καὶ πῶροι ἀνήκοντες εἰς δωρικὰς τριγλύφους. Ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκεῖ ἐντετειχισμένων, οἱ ὁποῖοι εἶναι λίαν ἀποτετριμμένοι, εἷς σῴζεται καλύτερον καὶ ἐξ αὐτοῦ συνάγομεν, ὅτι ἡ τρίγλυφος εἶχε πλάτος 0,48, ὕψος δὲ 0,85. Ἐντὸς

τῶν χωμάτων ἀνατολικῶς τοῦ κτιρίου τούτου εὑρέθη καὶ ἕτερον τεμάχιον πωρίνης τριγλύφου (πλάτος μηροῦ 0,062, πλάτος γλυφῆς 0,06, ὥστε τὸ ὅλον πλάτος θὰ ἦτο περίπου 0,366) ὀλίγον μικροτέρας τῆς προηγουμένης. Ἐντὸς αὐτοῦ παρετηρήθησαν ὑπὸ τοῦ Σωτηριάδου τεμάχια μετάλλου πυρίκαυστα δεικνύοντα, ὅτι μεγάλη πυρκαϊὰ θὰ κατέστρεψε τὸ κτίριον τοῦτο. Τὴν καταστροφὴν ταύτην ὁ Σωτηριάδης συνδέει πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Δορυμάχου πυρπό-

Εἰκ. 3. Δωρικὸν κιονόκρανον.

λησιν τοῦ ἱεροῦ, ὅπερ εἶναι πολὺ πιθανόν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀνῳκοδομήθη βραδύτερον τὸ κτίριον καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας ταύτης ἐπισκευῆς θὰ προέρχεται ὁ μεσαῖος ἐγκάρσιος τοῖχος ὁ διὰ διαφόρων λίθων κατεσκευασμένος. Ποῦ ἀνήκουν αἱ τρίγλυφοι, αἱ πάντως ἑλληνιστικῶν χρόνων δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Εἶναι πιθανόν, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ἦτο πρόστυλον, εἰς κίονα δὲ αὐτοῦ ἴσως νὰ ἀνῆκε τὸ δωρικὸν κιονόκρανον, τοῦ ὁποίου τμῆμα εὑρέθη ἐντετοιχισμένον εἰς τὸν ν. τοῖχον τῆς ἐκκλησίας *(εἰκ. 3)*. Εἶναι ἐξ ἀσβεστολί-

θου ὕψ. ἄβ. 0,125 ὕψ. ἐχίνου 0,095. Ὁ ἐχῖνος εἶναι σχεδὸν εὐθεῖα γραμμὴ ὀγκουμένη ἐλάχιστα κατὰ τὸ μέσον, ὑπ' αὐτὸν δὲ ὑπάρχουσι τέσσαρες δακτύλιοι. Ὁ ἐν τῇ εἰκόνι ὑπὸ τὸ κιονόκρανον σφόνδυλος εἶναι ἐκ μαλακοῦ πώρου καὶ δὲν ἀνήκει εἰς αὐτό.

Αἱ μικραὶ διαστάσεις τοῦ κτίσματος τούτου καὶ ὁ πρὸς νότον ἢ βορρᾶν προσανατολισμὸς αὐτοῦ μὲ κάμνουν νὰ ὑποθέσω, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μεγάλου ναοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ θησαυροῦ τινος ἢ ναΐσκου.

Εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν πρὸς ἀ. αὐτοῦ καὶ ὡς συνέχεια τῆς προσόψεώς του ἐκτείνονται τὰ θεμέλια ὀρθογωνίου μικροῦ κτιρίου, ὅπου θὰ ὑψοῦτο μνημεῖόν τι ἀναθηματικόν.

Καὶ πρὸς δ. αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν (13 περίπου μ.) εὑρέθη καὶ ἄλλο μικρὸν βάθρον ἢ μᾶλλον ὀρθογώνιος ἐξέδρα. Ἐπὶ σειρᾶς λίθων, ἥτις ἀπετέλει εὐθυντηρίαν, ὑπάρχει ἄλλη σειρὰ λίθων, τῶν ὁποίων ἡ μὲν ὀπισθία ἐπιφάνεια κοσμεῖται ὑπὸ τεκτονικῶν ἀγκώνων, ἡ δὲ προσθία ἦτο καμπύλη εἰσέχουσα ὀλίγον κυματοειδῶς καὶ εἶχε κατὰ τὰ ἄκρα καὶ τὸ μέσον προεξέχον πλαίσιον ὡσεὶ πόδα. Τούτων σῴζεται μόνον τὸ δυτικὸν καὶ τὸ μέσον, τοῦ ἀνατολικοῦ μὴ ὑπάρχοντος ἀφαιρεθέντος τοῦ λίθου. Ἐκ τῶν σῳζομένων ὅμως ὑπολογίζομεν τὸ ὁλικὸν μῆκος τῆς ἐξέδρας εἰς 3,815 μ. καὶ πλάτος 1,18, διότι ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου ποδὸς μέχρι τοῦ μεσαίου ἡ ἀπόστασις εἶναι 1, 865 μ., ἐκ τοῦ μεσαίου δὲ μέχρι τοῦ σῳζομένου ἀνατολικοῦ ἄκρου εἶναι 0,74 μ., ἐλλείπει δὲ καὶ ὁ πούς, ὅστις θὰ ἐκόσμει τὸν τελευταῖον λίθον. Πρέπει λοιπὸν νὰ συμπληρώσωμεν δύο λίθους, ἕνα 0,70 ὡς εἶναι καὶ οἱ λοιποὶ μεσαῖοι λίθοι καὶ ἕνα, τὸν τελευταῖον 0,45 περίπου, ὅσον περίπου δηλ. 0,50 μετρεῖ καὶ ὁ πρῶτος δυτικὸς λίθος ὁ ἀντίστοιχος δηλ. 1,125 μ., εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ τὸ μῆκος τοῦ μεσαίου ποὺ εἶναι 0,065, ὁπότε τὸ σύνολον εἶναι 3,815 μ.

2. Ὁ ναὸς ἢ τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης.

Οὕτω εἰς ἕνα τῶν κυριωτέρων χώρων τοῦ ἱεροῦ οὐδὲν ἴχνος ναοῦ ἀνευρέθη, ὅπως ἰσχυρίζετο ὁ Καραπᾶνος βεβαίως διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐκεῖ καὶ δὴ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἀνεύρεσιν τόσον πολλῶν ἀναθημάτων χαλκῶν καὶ χρηστηρίων ἐπιγραφῶν. Πρὶν νὰ ἐρευνηθῇ ὁλόκληρος ὁ χῶρος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφράσῃ τις ἀσφαλῆ γνώμην περὶ τοῦ πράγματος, ποῦ δηλ. ἦτο ὁ ναός. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ὅμως ἀπὸ τοῦδε νὰ πιστεύω, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε μέγας ναὸς ἐν Δωδώνῃ, μόνον δὲ χῶρός τις περιωρισμένος, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου θὰ ὑψοῦντο αἱ ὑψίκομοι, προσήγοροι δρύες καὶ πλησίον αὐτῶν βωμός τις. Οὕτω τοὐλάχιστον ὑποθέτω τὸ ἱερὸν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, τοὺς ὁμηρικοὺς ἀλλὰ καὶ ἀργότερα, τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς

ἀρχαϊκούς. Ἂν μάλιστα εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐκ τοῦ θροῦ τῶν φύλλων τῶν δρυῶν ἐμαντεύοντο οἱ ἱερεῖς, εἶναι φανερόν, ὅτι τοῦτο μόνον εἰς τὸ ὕπαιθρον ἦτο δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ καὶ ἑπομένως δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη ναοῦ, ὅπου ἐδίδοντο οἱ χρησμοί, διότι δὲν ἁρμόζει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐντὸς τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ὑπῆρχον αἱ προσήγοροι δρύες καὶ δὴ ὑψίκομοι. Βραδύτερον τὰ ἱδρυμένα ἐκεῖ ἀναθήματα ὥρισαν σαφέστερον τὸν πέριξ χῶρον καὶ εἶναι πιθανόν, ὅτι τρίποδες κατὰ σειρὰν τοποθετημένοι ἀπετέλεσαν ἕνα εἶδος μικροῦ περιβόλου τοῦ μαντικοῦ, οὕτως εἰπεῖν χώρου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο στηρίζω εἰς τὰ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ ἐν λ. Δωδώνη λεγόμενα: ***ὡς ὁ μὲν Δήμων φασὶν «ἀπὸ τοῦ τὸν ναὸν τοῦ Δωδωναίου Διὸς τοίχους μὴ ἔχοντα, ἀλλὰ τρίποδας πολλούς, ἀλλήλων πλησίον, ὥστε τοῦ ἑνὸς ἀπτόμενον παραπέμπειν διὰ τῆς ψαύσεως τὴν ἐπήχησιν ἑκάστῳ καὶ διαμένειν τὸν ἦχον, ἄχρις ἄν τις τοῦ ἑνὸς ἐφάψηται»· ἡ παροιμία δὲ οὔ φησιν εἰμὴ χαλκεῖον ἕν, ἀλλ' οὐ λέβητας ἢ τρίποδας πολλούς.*** Τὴν τελευταίαν ἔνστασιν τοῦ Στεφάνου δὲν εὑρίσκω τόσο σπουδαίαν ὥστε νὰ ἀναιρῇ τὴν πληροφορίαν τοῦ Δάμωνος, ἴσως δὲ ἡ λέξις χαλκεῖον νὰ εἶναι περιληπτική.

Ὡς πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι δὲν μοὶ φαίνεται πιθανὴ ἡ γνώμη κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Νάϊος ἦτο πηγαία τις θεότης πιστεύω δὲ μᾶλλον ὅτι ὁ Νάϊος ἦτο χθόνιος θεὸς συνδεόμενος κυρίως πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Δρυός, τῆς ὁποίας μόνον οὕτω δύναμαι νὰ ἐξηγήσω τὴν μαντικὴν ἰδιότητα, ἂν ὑποθέσω δηλ. ὅτι ἦτο ἕδρα θεοῦ τινος, ἐδῶ τοῦ Ναΐου, ὁπότε ἡ λέξις πρέπει νὰ συνδυασθῇ πρὸς τὸ ***ναὸς*** καὶ τὸ ***ναίω.*** Οὕτω ἔχομεν ἐν ἀρχῇ καθαρὰν δενδρολατρείαν εἰς τὴν Δωδώνην, τῆς ὁποίας τὴν ἀνάμνησιν διασώζει καὶ ὁ Ἡσίοδος λέγων περὶ τοῦ Διὸς ἐν Ἠοίαις (Ἔκδ. Sittl.) σ. 569,20 ***ναίει δ' ἐν πυθμένι φηγοῦ.*** Ὅταν δὲ βραδύτερον ἐπεκράτησεν ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς καὶ ἀπερρόφησε τοὺς διαφόρους ἐπιχωρίους θεούς, ἔλαβεν ἐν Δωδώνῃ ὡς ἐπίθετον τὸ ὄνομα τοῦ παλαιοῦ χθονίου θεοῦ καὶ ἐκράτησεν ὡς σύμβολον τὴν δρῦν.

Ταῦτα συντομώτατα ἐνταῦθα περὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς λατρείας τοῦ Δωδωναίου Διός, διότι τὸ πρᾶγμα ἀξίζει λεπτομερεστέραν ἐξέτασιν.

3. Ἡ χριστιανικὴ τρίκογχος βασιλική.

Ἂν καί, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, δὲν ἀνεσκάφη τελείως ἡ χριστιανικὴ αὕτη ἐκκλησία, θὰ δώσωμεν ἐνταῦθα συντομωτάτην περιγραφὴν τοῦ παρατιθεμένου σχεδίου αὐτῆς τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ἐκτελέσῃ ὁ φίλος κ. Ὀρλάνδος κατὰ τὴν ὀλιγόωρον ἐπίσκεψίν του εἰς τὴν Δωδώνην, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐπανέλθω τὸ ἑπόμενον ἔτος μετὰ τὴν πλήρη ἀποκάλυψίν της.

Εἶναι φανερὸν εὐθὺς ἀμέσως, ὅτι ἔχομεν τρίκογχον βασιλικήν. Ἡ εἰσο-

δος τῆς ἐκκλησίας ἐγίνετο ἐκ νότου διὰ μικρᾶς θύρας, διὰ τῆς ὁποίας εὑρίσκετό τις εἰς τὸν νάρθηκα, στενὸν διάδρομον, ἐπεκτεινόμενον κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα διὰ μικροῦ δωματίου, τὸ ὁποῖον δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἀνωτέρω σχέδιον. Κατὰ τὴν δ. πλευρὰν τοῦ νάρθηκος φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε τριπλοῦν παράθυρον. Διὰ τριῶν θυρῶν εἰσήρχετό τις εἰς τὴν κυρίως ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία διαιρεῖται εἰς τρία κλίτη διὰ διπλῆς σειρᾶς ἑπτὰ κιόνων. Τὸ μεσαῖον κλῖτος εἶναι περίπου διπλάσιον εἰς πλάτος τῶν πλαγίων καὶ ἔχει μῆκος 21 μ. Πρὸς ἀ. ἐκτείνεται τὸ πρεσβυτέριον χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ διὰ θωρακίων μεγάλων ἀκοσμήτων πλακῶν. Μόνον ἐν τῷ μέσῳ ἦτο ἀνοικτὴ ἡ δίοδος. Τὸ πρεσβυτέριον εἰς τὸ βάθος ἔχει τὴν κυρίαν ἀψῖδα, ὅπου εὑρίσκετο ἡ ἁγία Τράπεζα, δεξιὰ δὲ καὶ ἀριστερὰ ἀποκλείεται πάλιν διὰ θωρακίων φρασσόντων τὰ ἑκατέρωθεν κίονος κενά. Ἑκατέρωθεν τοῦ ἱεροῦ δύο δωμάτια λήγουν εἰς ἡμικυκλικὰς ἀψῖδας, αἱ ὁποῖαι, ὅπως καὶ ἡ ἀνατολική, προβάλλουν ἔξω τοῦ ὀρθογωνίου περιγράμματος τῆς ἐκκλησίας.

4. Δοκιμαστικαὶ σκαφαί.

Ἐν τῷ μεταξὺ προέβην καὶ εἰς ἄλλας δοκιμαστικὰς σκαφὰς εἰς τὰ πέριξ. Πρὸς ν. τοῦ κυρίως ἱεροῦ κάτωθι τοῦ μικροῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου καὶ περὶ τὰ 21 μ. δυτικῶς τοῦ ἀνατολικοῦ περιβόλου τοῦ συνεχίζοντος τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἐν τῷ ἀγρῷ Χρ. Μπλαντάνη, οὐδὲν σχεδὸν εὑρέθη ἐντὸς μεγάλης τάφρου μήκους 20 μ. καὶ πλάτ. 1,50. Μετὰ ταῦτα ἐπεχείρησα νὰ καθαρίσω τὸ τρίτον τραπεζοειδὲς κτίριον τοῦ Καραπάνου (Dodone Πίν. III, 5 bis) τοῦ ὁποίου ἡ ἀ. πλευρὰ ἔχει πυργοειδεῖς μικρὰς τετραγώνους προεξοχάς. Τὸ ἔδαφος ἦτο πλῆρες λίθων καὶ χωμάτων ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τὴν ὁποίαν ἤδη ὁ Καραπάνος εἶχεν ἐκτελέσει καὶ τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα οὐχὶ ὀρθῶς ἔχει ἀποδώσει. Τὴν τελείαν ἐκκαθάρισιν θὰ ἐπιχειρήσω βραδύτερον, ἐνταῦθα ἀρκοῦμαι μόνον νὰ παρατηρήσω, ὅτι κατὰ τὸ β. τμῆμα τοῦ κτιρίου τούτου, τοῦ ὁποίου τὸ ἔδαφος εἶναι κατωφερές, εὑρέθησαν δύο σειραὶ ἐκ τριῶν βάθρων εἰς ἀπόστασιν 9.80 μ. ἀπὸ τοῦ β. τοίχου. Τὰ βάθρα ταῦτα βαίνουν παραλλήλως τοῦ β. τοίχου ἡ μία σειρὰ εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου μ. ἀπὸ τῆς ἑτέρας καὶ ἕκαστον βάθρον 6.50 μ. μακρὰν τοῦ ἄλλου. Συνίσταται ἐκ δύο μεγάλων τετραγώνων δόμων ἀσβεστολίθου, ἐπὶ ἑνὸς δὲ ἐξ αὐτῶν σώζεται καὶ τμῆμα τοῦ κίονος μετὰ τῆς βάσεως, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ διπλῆς ἰωνικῆς βάσεως. Ἐπὶ τῶν ἄλλων δύο βάθρων εὑρέθησαν ἐπὶ τόπου τεμάχια κιόνων ἐστημένα ἄνευ βάσεων. Οἱ κίονες εἶναι ἐκ κροκολοπαγοῦς λίθου μὲ εἴκοσι δωρικὰς ῥαβδώσεις καὶ ἀποτελοῦν τὴν πρώτην β. σειράν. Παραλλήλως αὐτῶν νοτιώτερον βαίνουν ἄλλαι τρεῖς βάσεις, αἵτινες καὶ μόνον σῴζονται μετὰ τμήματος σφονδύλου κιόνων ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων καὶ εὑρίσκονται 2.70 μ. χαμηλό-

τερον ἀπὸ τοῦ στυλοβάτου τῆς πρώτης σειρᾶς. Διὰ τὴν διαφορὰν ταύτην τοῦ ὕψους ὑπῆρχε κλῖμαξ, ἣν εὗρεν ὁ Καραπάνος, Dodone σ. 20, ὅστις ὅμως δὲν εἶδε τοὺς κίονας, ἐνῷ ὑπῆρχον καὶ ἐπὶ Leake ἀκόμη Πρβ. Leake, Travels in Northern Greece I σ. 267. Τὰ τῆς ὑποστύλου ὅμως ταύτης αἰθούσης, ὅπως δυνάμεθα νὰ τὴν ὀνομάσωμεν, θὰ ἐξακριβώσῃ ἡ περαιτέρω ἀνασκαφή.

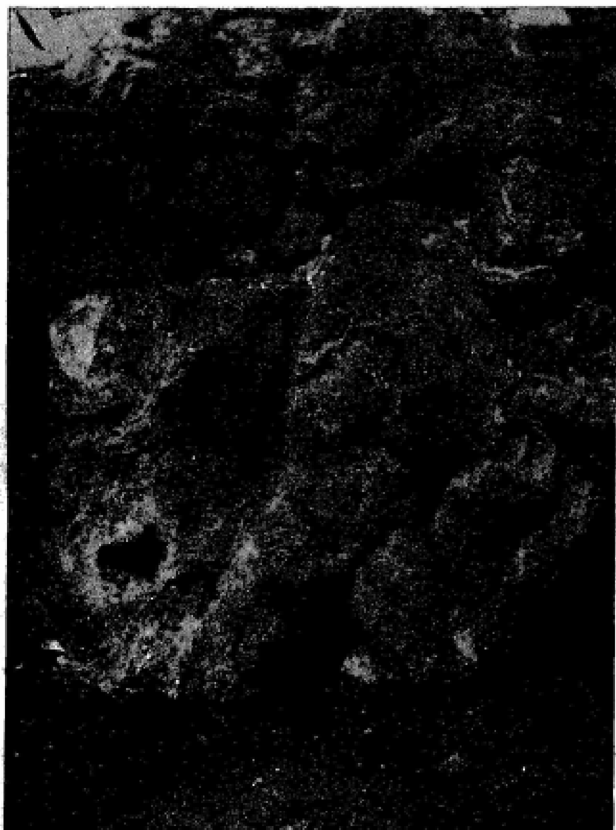
Τρίτην δοκιμαστικὴν σκαφὴν ἐξετέλεσα μεταξὺ τοῦ κτιρίου τούτου καὶ τοῦ δευτέρου τοῦ Καραπάνου διὰ τάφρου, τὴν ὁποίαν ἤγαγον εἰς ἀπόστασιν 20μ. ἀνατολικῶς τῆς πυργωτῆς πλευρᾶς τῆς ὑποστύλου αἰθούσης καὶ εἰς 14μ. ἀπόστασιν κάθετον ἀπὸ τῆς ν. αὐτῆς πλευρᾶς ἐπεκτεινομένης. Καὶ ἐκεῖ οὐδὲν κτίσμα ἢ ἀρχιτεκτονικὸν λείψανον συνήντησα, ἐπέτυχον ὅμως εἰς βάθος 1.50μ. περίπου ἀνέπαφον στρῶμα ἀρχαῖον, ὅπου τὰ πλεῖστα κατωτέρω ἀναφερόμενα χαλκᾶ καὶ μολύβδινα ἀντικείμενα εὑρέθησαν. Βροχαὶ διέκοψαν τὴν τελείαν τοῦ χώρου τούτου ἔρευναν, τὴν ὁποίαν ἐλπίζω βραδύτερον νὰ ἐξακολουθήσω. Κατωτέρω θὰ ὀνομάζω αὐτὸν ***ἀποθέτην***.

5. Τὰ εὑρήματα.

Α. Λίθινα. Ἀνάγλυφος πλὰξ ἐκ πώρου ἄνω καὶ δεξιὰ ἀποκεκρουμένη, κάτω κανονικῶς ἀποκεκομμένη. Ὕψ. 0,60 πλατ. 0,80 πήχ. 0,25 ***(εἰκ. 4)***. Εὑρέθη ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ ἑλληνιστικοῦ οἰκοδομήματος. Εἰκονίζεται ἀνὴρ κατ᾽ ἐνώπιον μὲ διεστηκότα σκέλη καὶ κλίνων ὀλίγον δεξιά. Παρ᾽ αὐτὸν δεξιὰ ἑλίσσεται ὄφις καὶ περαιτέρω διακρίνεται τὸ δεξιὸν γόνυ ἀνδρὸς μετὰ μέρους τοῦ μηροῦ. Ἀριστερὰ ὑπάρχουν ὀπαὶ ἐντὸς τοῦ ἀκατεργάστου λίθου, ὅστις ἔμεινε, φαίνεται, ἡμιτελής. Ἐργασία καλή, μύες ἰσχυρότατα δεδηλωμένοι καὶ ἐξωγκωμένοι. Χρόνων πάντως ἑλληνιστικῶν.

Β. Χαλκᾶ. Προτομὴ πτερωτῆς Γοργοῦς ἐπὶ λεοντόποδος Ὕψ. 0,79, ὕψ. μόνον τῆς Γοργοῦς 0,04, ὕψ. τοῦ λεοντόποδος 0,02, ὕψ. τῆς κωδονοειδοῦς βάσεως, 0,019, πλάτ. ἄνω 0,064. Εὑρέθη ἐντὸς τοῦ ἀποθέτου, ***(εἰκ. 5 - 6)***. Ἡ Γοργὼ εἰκονίζεται ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω κατ᾽ ἐνώπιον μὲ ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας καὶ τὰς χεῖρας κεκαμμένας καὶ προσκεκολλημένας ἐπὶ τοῦ στήθους μὲ κλειστὴν τὴν πυγμήν. Φορεῖ χιτῶνα ἔχοντα φολιδωτὸν κόσμημα δηλοῦν τὰ πτίλα. Τὸ πρόσωπον ἔχει τὸν γνωστὸν ἀποτροπιαστικὸν μορφασμὸν μὲ τοὺς βλοσυρῶς προσβλέποντας ὀφθαλμούς, τὸ ἀνοικτὸν στόμα, ἐκ τοῦ ὁποίου προβάλλει ἐξέχουσα πρὸς τὰ κάτω ἡ γλῶσσα μεταξὺ τῶν ὀδόντων. Ἐκ τοῦ μορφασμοῦ τούτου σχηματίζεται ἐπὶ τοῦ μετώπου μεγάλη πτυχὴ προέχουσα ἐν μέσῳ δύο αὐλακώσεων μεταξὺ τῶν ὀσφρύων, αἱ ὁποῖαι συσπῶνται. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἐντὸς ᾠοειδοῦς κοιλότητος μεγάλοι καὶ ἁδροὶ μὲ ὀξέως διαγραφόμενα τὰ βλέφαρα καὶ ἐξέχοντα καὶ τὴν κόρην δι᾽ ἑνὸς κύκλου πλαστικῶς ἢ μᾶλλον γραμμικῶς δεδηλωμένην. Ἐπίσης καὶ τὸ στόμα

εἶναι ἐντεθειμένον ἐντὸς κοιλότητος, ἡ ὁποία μέ τινα σχηματικότητα φαίνεται ἐντυπωμένη μεταξὺ τῶν δύο παρειῶν. Τὸ ὅλον πρόσωπον παχύ, μεστόν, στρογγύλον, ἔχει τι τὸ πεπλατυσμένον, ὅπερ ἐνισχύεται ὑπὸ τῆς ῥινός, βραχείας καὶ οἱονεὶ σιμῆς (ἐν μέρει ἀποκεκρουμένης) καὶ ὑπὸ τῶν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐστραμμένων ὤτων ἔνθα ἡ πλαστικὴ ἀπόδοσις ἐλαττώνει πως τὴν

Εἰκ. 4. Τεμάχιον πωρίνου ἀναγλύφου.

σχηματικὴν διαμόρφωσιν. Ἡ κόμη διῃρημένη εἰς δύο ἐμπρὸς διὰ χωρίστρας εἶναι διατεθειμένη ἑκατέρωθεν τοῦ μετώπου εἰς κανονικὰς παραλλήλους γραμμὰς μὲ μικρὰς κλιμακωτὰς αὐλακώσεις καὶ καταπίπτει ἐν μέρει ἐμπρὸς ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ πρὸ τοῦ στήθους εἰς δύο ἐπίσης διῃρημένους πλοχμοὺς μὲ μικρὰς ὁριζοντίας αὐλακώσεις, σχηματικῶς ἀποδιδούσας τὴν κυμάτωσιν τῶν τριχῶν. Οἱ βραχίονες εἶναι γυμνοί, μὲ πλαστικὴν στρογγυλότητα,

ἀλλὰ χωρὶς ἄλλας λεπτομερείας, ὡς καὶ αἱ χεῖρες, μόνον τοῦ ἀντίχειρος σαφῶς δηλουμένου. Ὑπὸ τὰς χεῖρας φαίνονται γραμμικῶς ἀποδεδομέναι καμπύλαι πτυχῶν, ἄνευ φολιδωτοῦ κοσμήματος. Αἱ πτέρυγες συνίστανται ἐκ δύο μερῶν, ἐκ μικροῦ μηνισκοειδοῦς τμήματος ἐκφυομένου ὄπισθεν τῶν βραχιόνων καὶ κοσμουμένου ὑπὸ φολίδων καὶ ἐκ τῶν μεγάλων πτερῶν, τὰ ὁποῖα περιβάλλουσιν ἐκεῖνο καὶ βαίνουσι πρὸς τὰ ἄνω καμπυλούμενα. Τούτων ἡ ἐξωτερικὴ

Εἰκ. 5. Ποὺς λέβητος.

ἀκμὴ περιβάλλεται ὑπὸ ἐγχαράκτου γραμμῆς, τὸ δὲ σχῆμα τῶν μὲν κατωτάτων εἶναι περίπου γωνιῶδες, τῶν δὲ λοιπῶν πτερῶν βαίνει ἀποστρογγυλούμενον ἐφ᾽ ὅσον ἀνέρχονται. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν πτερύγων καὶ τῆς κεφαλῆς στηρίζεται καμπύλον τριγωνικὸν σχεδὸν ἔλασμα, ὅπως διακρίνεται εἰς τὴν πλαγίαν ὄψιν (εἰκ. 6), ὅπερ ἐμπρὸς ἄνω ἔληγεν εἰς σπείρας, τῶν ὁποίων σῴζεται εἰσέτι κάτω ἡ ἀρχή. Ἐπὶ τοῦ καμπύλου τούτου ἐλάσματος ἐστηρίζετο ὁ λέβης ἔχων καὶ ἄλλας δύο ὁμοίας βάσεις.

Ὑπὸ τὰς χεῖρας ὁ χιτὼν διακόπτεται ὁριζοντίως καὶ ἐκεῖθεν ἄρχεται

ἀμέσως ὁ ποὺς τοῦ λέοντος κατ' ἐπιπέδους γωνιώδεις ἐπιφανείας καὶ λήγει εἰς τοὺς τέσσαρας μεγάλους νευρώδεις ἰσχυροὺς δακτύλους ὁριζομένους πλαγίως ὑπὸ ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν, ὅπου δηλοῦται γραμμικῶς ἀνὰ εἷς εἰσέτι δάκτυλος ἀποπερατώνων χωριστὰ ἕκαστος τὴν πλαγίαν ὄψιν. Ὁ ποὺς στηρίζεται ἐπὶ κωδονοειδοῦς βάσεως, ἡ ὁποία κοσμεῖται ὑπὸ ἐπιμήκων κοίλων γλωσ-

Εἰκ. 6. Πλαγία ὄψις εἰκ. 5.

σοειδῶν φύλλων περιγεγραμμένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διήκει ἓν λογχοειδές. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι ἐντελῶς λεία.

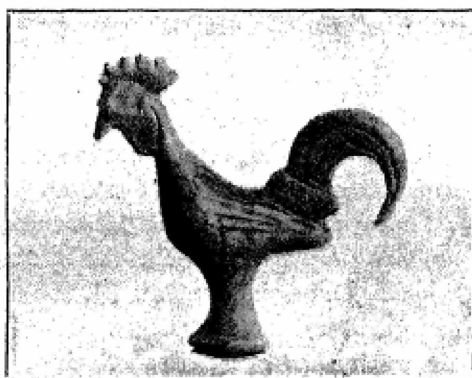
Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ ὁμοειδοῦς φαιοπρασίνου ἐπιπάγου, τῆς λεγομένης patina, ἥτις σώζεται θαυμασίως καὶ ἀποτελεῖ ὡραίαν, στίλπνὴν καὶ θερμὴν ἐμφάνισιν. Ἡ τοιαύτη πάτινα εἶναι κοινὸν γνώρισμα ὅλων τῶν ἐν Δωδώνῃ εὑρεθέντων χαλκῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ

πλεῖστον δὲν κατεσκευάσθησαν ἐν Δωδώνῃ. Τοῦτο ἴσως στηρίζει τὴν γνώμην, ὅτι αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐδάφους, τοῦ ὁποίου ἡ ἰδιάζουσα ἑκάστοτε σύστασις παράγει τὰ διάφορα ἤδη πατίνας, τὰ ὁποῖα παρατηροῦμεν (βλ. τελευταῖον Ζέγγελη ΑΕ. 1924 σ. 86).

Ὡς πρὸς τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν τύπον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῆς Γοργοῦς δὲν δύναμαι ἐνταῦθα νὰ ἐπεκταθῶ, θὰ ἀρκεσθῶ δὲ μόνον εἰς συντόμους παρατηρήσεις. Ἡ τεκτονικὴ χρῆσις ὡς στηρίγματος ἑνὸς ζῶντος πλάσματος εἶναι κοινοτάτη ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ, ἡ ὁποία θέλει πάντοτε νὰ ἐμψυχώσῃ ἢ ὀργανικῶς νὰ διαπλάσῃ τὰς δρώσας εἰς σημεῖόν τι μηχανικὰς δυνάμεις, ὅτε ὁλόκληροι ζῶντες ὀργανισμοὶ ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην (Ἄτλαντες, Καρυάτιδες). Ἀλλὰ καὶ μέρη αὐτῶν ὑποδηλοῦσι πολλάκις τὴν μηχανικὴν ἐκείνην λειτουργίαν, ὡς πόδες μάλιστα λεόντων καὶ προτομαὶ ζῴων λήγουσαι εἰς πόδας. Οὕτω συνήθως εἶναι ἡ χρῆσις Σειρήνων εἰς βάσιν ἐξ Ὀλυμπίας (De Ridder, Catalogue des bronzes de l'Acropole ἀρ. 445 εἰκ. 112) καὶ εἰς ὁμοίαν τῆς Bibliotèque Nationale τῶν Παρισίων (Babelon et Blanchet Catologue des bronzes σ. 318 ἀρ. 718). Ἀλλὰ καὶ Γοργοῦς προτομὰς ἔχομεν πολλὰς εἰς βάσεις τοιαύτας, ὡς εἰς πόδα λέβητος τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου (Führer durch das Antiquarium von Berlin, Bronzen Nº 1516 Taf. 20), ὅπου προτομὴ Γοργοῦς μὲ ἀνοικτοὺς βραχίονας ἄνευ πτερύγων λήγει κάτω εἰς πόδα ὀρνέου. Καὶ ἐπὶ βάσεως κατόπτρου Κοπεγχάγης (Γοργὼ ἢ Σφίγγα) Langlotz, Frühgriechische Bildhauerschulen Taf. 17 b. Ἐπίσης ἐξ Ὀλυμπίας Olympia IV Taf. LI, 858 καὶ ἐν Λούβρῳ De Ridder, Les bronzes antiques du Louvre σ. 102-103. Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς τοῦ ἄνω μέρους τοῦ σώματος τῆς Γοργοῦς πρὸς τὸν σχετικῶς πρὸς αὐτὴν ὑπερμεγέθη πόδα δὲν εἶναι βέβαια τελείως φυσικός, ἀλλ' εἰς τὰ διακοσμητικὰ ταῦτα ἔργα καὶ μάλιστα τὸ τῆς Δωδώνης ἡ εἰς τὴν σκοπιμότητα προσαρμογὴ τῶν μερῶν ἔγινε πολὺ ἐπιτυχῶς. Ἐνταῦθα παρ' ὅλον τὸ βαρὺ καὶ πεπιεσμένον τῶν καθ' ἕκαστα μορφῶν τὸ σύνολον ἔχει τινὰ ἐλαφρότητα καὶ ἐλαστικότητα χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν σταθερότητα, τὴν ὁποίαν ἐνισχύει ἡ εὐρυνομένη ὑπὸ τὸν λεοντόποδα ἰδιαιτέρα βάσις, ἥτις μόνον εἰς τὸ ἐκ Δωδώνης ἔργον παρατηρεῖται. Διότι ἐνῷ ὅλα τὰ τοιαῦτα γνωστὰ στηρίγματα λήγουσιν εἰς τὸν λεοντόποδα, ὅστις πατεῖ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εἰς τὸ ἡμέτερον ὑπὸ τὸν πόδα προσετέθη καὶ ἡ στερεὰ κωδωνοειδὴς βάσις μὲ τὴν ἐλαστικήν της καμπύλην. Ἐντελῶς ὁμοίως διαμορφωμένην βάσιν ἔχει ὁ ἐν Μονάχῳ χαλκοῦς κρατὴρ Münchener Jahrb. für die bildende Kunst II (1908) εἰκ. 1. Ἡ Γοργὼ αὕτη μετὰ δύο ἄλλων ἀπετέλει τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίζετο ὁ λέβης, σῴζεται δὲ εἷς τοιοῦτος λέβης ἀκέραιος ἐν Λούβρῳ (ἀρ. 6770), ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Furtwängler, Olympia IV σ. 137, μὲ τρεῖς πόδας ἔχοντας ἄνω σῶμα Σφιγγὸς τοῦ αὐτοῦ τύπου.

Ἡ πλαστικὴ διαμόρφωσις τῆς Γοργοῦς δεικνύει ἁδρὰς ἐν μέρει βαρείας μορφάς, καθαρῶς ὅμως διαγραφομένας. Τὸ στρογγύλον πρόσωπον μὲ τὰς μεστὰς καὶ πλήρεις παρειάς, ὅπου οὐδόλως διακρίνεται ὁ ὀστεϊνος σκελετός, οἱ ἀπεστρογγυλωμένοι βραχίονες, τὸ ἁδρὸν καὶ σαφὲς κόψιμον τῶν πτερύγων φανερώνουν τοῦτο. Ἡ κατασκευὴ τῶν πτερύγων ἔχει μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὰς τοῦ πτερωτοῦ ἵππου τοῦ ἐκ Δωδώνης ἐν Λούβρῳ De Ridder ἔνθ' ἀν. ἀρ. 149. Πίν. 16,189. Καὶ ἄλλα κοινὰ χαρακτηριστικὰ δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὰ χαλκᾶ τῆς Δωδώνης (Πρβ. W. Lamb, Greek and Roman bronzes σ. 97 ἑξ.) τὰ ὁποῖα μετὰ πολλῆς πιθανότητος δύναταί τις νὰ ἀποδώσῃ εἰς κορινθιακὸν ἐργαστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁδηγοῦν καὶ τεχνικοὶ καὶ τεχνότροποι λόγοι.

2. Πετεινάριον ὕψ. 0,037 μήκ. 0,044. Εὑρέθη ὅπου καὶ τὸ προηγούμενον

Εἰκ. 7. Χαλκοῦν πετεινάριον.

μενον *(εἰκ. 7)*. Στηρίζεται ἐπὶ στρογγύλης βάσεως, δι' ἧς προσεκολλᾶτο εἴς σκεῦός τι πρὸς διακόσμησιν αὐτοῦ. Οἱ πόδες δὲν εἶναι δεδηλωμένοι. Μὲ τὸ σῶμα σχηματικῶς διαμορφωμένον ἔχει τὸν λαιμὸν προτεταμένον ἐνῷ τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς ἐκφύονται ἐκ δακτυλίου ἐπιτεθειμένου εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σώματος. Ἐγχάρακτοι γραμμαὶ ἐπὶ τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς δηλοῦν τὴν κατεύθυνσιν τῶν πτερῶν. Ἐγχάρακτος ὡσαύτως εἶναι καὶ ὁ ὀφθαλμός, ὅστις ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς εἶναι πολὺ χαμηλότερον τοῦ φυσικοῦ ἕνεκα βλάβης τῆς παρειᾶς ταύτης. Παρ' ὅλην τὴν τυπικότητα τὸ πετεινάριον ἔχει ἀρκετὴν ζωηρότητα καὶ κίνησιν καὶ νομίζει τις, ὅτι πρόκειται νὰ κράξῃ. Τύπος ἀρχαϊκὸς μὲ ἱκανὰ γεωμετρικὰ χαρακτηριστικά.

3. Τεμάχιον ἐλάσματος ἐπηργυρωμένον ὕψ. σωζ. 0,06 πλάτ. σωζ. 0,045 *(εἰκ. 8 ἀρ. 13)*. Εὑρέθη ἐντὸς τοῦ σωροῦ τῶν χωμάτων ἔξω τῆς ν. κόγχης

Εἰκ. 8. Διάφορα εὑρήματα.

Εἰκ. 9. Διάφορα χαλκᾶ ἐκ Δωδώνης.

τῆς ἐκκλησίας. Εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ δι' ἐκκρούσεως λέων, οὗτινος ἐλλείπουσιν οἱ ὀπίσθιοι πόδες πλὴν τοῦ γόνατος καὶ μέρος τῆς κεφαλῆς. Ὑψώνει τὸν δεξιὸν πόδα, ὡς τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ ἕτερος λέων ἀντιμέτωπος αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου σῴζεται μόνον ὁ πατῶν πρόσθιος ποὺς καὶ μέρος τοῦ ὀρθίου. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει ῥόδαξ ἀρχαϊκῆς τέχνης. Τοιαῦτα ἐλάσματα εὑρέθησαν ἱκανὰ καὶ ὑπὸ Καραπάνου, Dodone Πίν. XVIII ἀρ. 2. Εἰς Δελφοὺς εὑρέθη ἐπίσης ὅμοιον τραπεζοειδὲς ἔλασμα (Fouilles de Delphes V εἰκ. 466), ὅπου εἰκονίζονται δύο λέοντες ἀντωποὶ μὲ ὑψωμένον τὸν ἕνα πόδα ὑπεράνω γυμνοῦ ἀνδρὸς τρέχοντος. Πρβ. καὶ ἐξ Αἰγίνης ὅμοιον Aegina Πίν. 114 ἀρ. 3 (=Πίν. 113, 11). Καὶ ἐξ Ἀκροπόλεως Annali dell' Instituto, 1880 Πίν. Η' καὶ σ. 135 (Furtwängler). Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἐλάσματα ἐχρησίμευον πρὸς διακοσμητικὴν ἐπικάλυψιν ξυλίνων κιβωτίων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται καὶ ἐν εὑρετηρίοις ναῶν Πρβ. Aegina σ. 397.

4. Πόρπη a navicella ὕψ. 0,045 πλάτ. 0,048 (εἰκ. 8 ἀρ. 8). Εὑρέθη ἐν τῷ ἀποθέτῃ. Τὸ τόξον εἶναι κεκοσμημένον μὲ ἐγχαράκτους εὐθείας καὶ τεθλασμένας γραμμάς. Πρβ. Carapanos, Dodone Πίν. LI, 1.

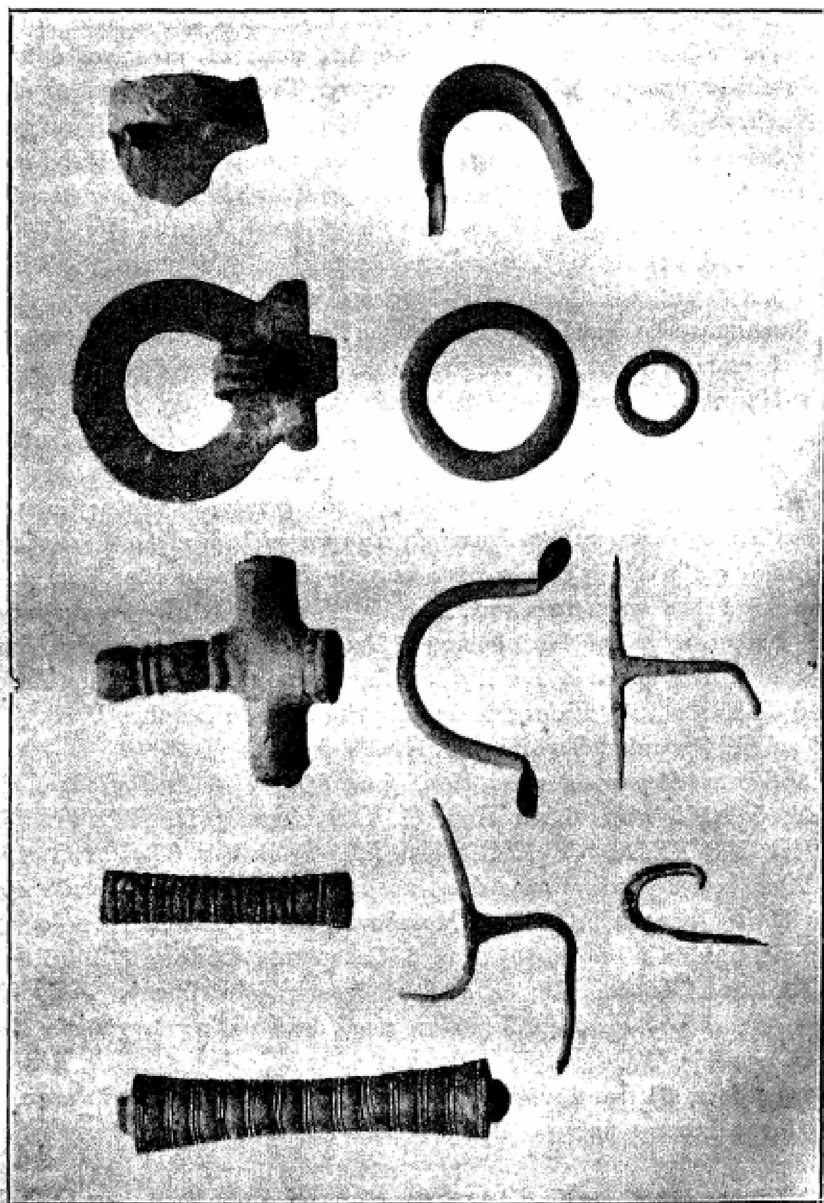
Εἰκ. 9. Διάφορα χαλκᾶ ἐλάσματα πρὸς ἐπένδυσιν κυρίως ξυλίνων σκευῶν. Ἀρ. 12 (κάτω πρῶτον ἀριστερὰ) τεμάχιον μὲ λαβήν. Ἀρ. 4 (τὸ τελευταῖον δεξιὰ τῆς δευτέρας ἐκ τῶν κάτω σειρᾶς) βλέφαρον μὲ δύο ἐξαρτήματα ὀδοντοειδῆ ὀπίσω πρὸς στερέωσιν, πλάτ. 0,035 ὕψ. 0,03. Προέρχεται πιθανῶς ἐξ ἀγάλματος χαλκοῦ Πρβ. ὅμοιον ἐξ Ἀκροπόλεως ἀλλὰ πολὺ μέγα, ὅπερ θὰ ἦτο ἴσως ἀναθηματικὸν De Ridder, Catalogue des bronzes de l'Acropole ἀρ. 633 εἰκ. 197. Ἐπίσης ἐκ Δελφῶν Fouilles de Delphes V εἰκ. 131 σ. 43 καὶ ἐξ Ὀλυμπίας Olympia IV Πίν. V ἀρ. 19.

Λαβῶν εὑρέθησαν διάφορα εἴδη. ***(εἰκ. 10)*** ἀρ. 4 (ἄνω σειρὰ) Λαβὴ λέβητος ὕψ. 0,05 πλάτ. 0,045 Πρβ. ἐξ Ὀλυμπίας IV, Πίν. XXVII 539, XXVIII, 573 XXIX, 638 XXX. Καὶ ἐκ Δελφῶν V σ. 63 εἰκ. 195 - 197.

Ἀρ. 1 καὶ 2 (πρώτη σειρὰ ἄνω) κοσμήματα ἐπὶ τῶν χειλέων τῶν κρατήρων Πρβ. Olympia IV, 847, ἐκ Μακεδονίας Filow, Die Nekropole von Trebenischte εἰκ. 50 ἀρ. 6 καὶ 11 πρβ. Carapanos, Dodone LII, 16.

Εἰκ. 11. Διάφοροι ἧλοι ἐκ σιδήρου ἔχοντες ὅμως ὅμως τὴν κεφαλὴν χαλκῆν. Ἀξιοσημείωτος ὁ ἀρ. 3 (πρώτη σειρὰ ἄνω) μὲ λεπτὸν χαλκοῦν ἔλασμα ὡς κεφαλήν. Ἀρ. 4 μικρὸς ἐξ ἀργύρου ἧλος ἐκ πολυτίμου τινὸς ἐπίπλου ἢ θρόνου, ὅστις θὰ ἦτο **ἀργυρόηλος.** Ἀρ. 1, 5, 7, ἧλοι μὲ κωνικὴν κεφαλὴν τὸ πλεῖστον ἀποκεκρουμένην. Ὁμοία κεφαλὴ ἐλλιπὴς εἰκ. 8 ἀρ. 3 καὶ στρογγύλη ἀρ. 1.

Διάφοροι λαβαὶ σκευῶν. Ἀρ. 3 (ἐν τῷ μέσῳ) λαβὴ ἀρυταίνης μὲ ὀπὴν εἰς τὸ ἄκρον πρὸς ἀνάρτησιν μήκ. 0,425. Ἀρ. 1. Λαβὴ ἀγγείου μήκ. 0,11 - 0,12, τὸ ἓν ἄκρον ἔχει μεγαλυτέραν ὀπήν. Ἀρ. 4 καὶ 5 ῥαβδία ὧν τὸ πρῶτον

Εἰκ. 10. Χαλκᾶ, λαβαὶ κτλ.

Εἰκ. 11. Διάφοροι ἧλοι.

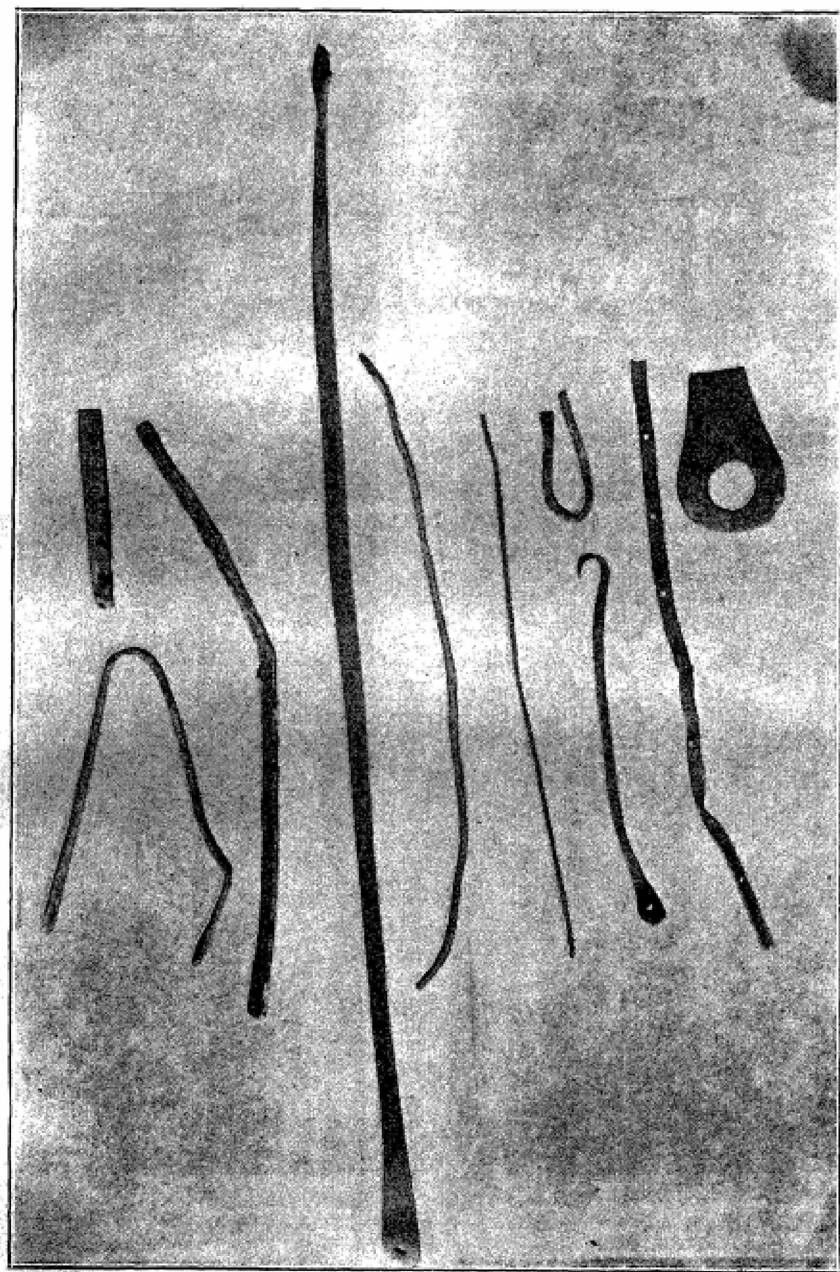
μήκ. 0,22 ἔχει τὴν μίαν ἐπιφάνειαν κυρτὴν εἰς τὴν κάτω λείαν, τὸ δεύτερον σῴζει ἧλον εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον. Ἀρ. 7 ἔλασμα μὲ ὀπάς. Ἀρ. 6 λαβὴ ἀρυταίνης. Ἀρ. 9 (τελευταῖον δεξιὰ) ἄκρον λαβῆς μήκ. 0,055 πλάτ. 0,035.

Γ. Διάφορα. ***Σιδηρᾶ*** ἀντικείμενα ἱκανὰ εὑρέθησαν. Ἀξιοσημείωτα. Εἰκ. 8 ἀρ. 5 κοσμηματικὸν πιθανῶς ἐξάρτημα. Ἀρ. 10 ἐξάρτημα. Ἀρ. 15 λεπὶς μικροῦ ἐγχειριδίου. Τὰ πλεῖστα ὅμως εἶναι αἰχμαὶ δοράτων ***(εἰκ. 13)*** διαφόρων μεγεθῶν. Ἓν ἔχει μήκ. 0,45 καὶ ἄλλο μήκ. 0,16 μ. Πρβ. Carapanos Dodone LVII. ***Μολύβδινον*** εἶναι τὸ εἰκ. 8 ἀρ. 12 πλακίδιον μὲ τὰς δύο ὀπάς. ***Πήλινα*** αὐτ. ἀρ. 6 καὶ 17. Εὑρέθησαν κατὰ τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας. Τὸ πρῶτον τεμάχιον χειρός, τὸ δεύτερον (ἀνεστραμμένον ἐν τῇ εἰκόνι) κεφαλὴ σατυρίσκου λίαν ἐκφραστικὴ καὶ καλῆς τέχνης καὶ ἐργασίας.

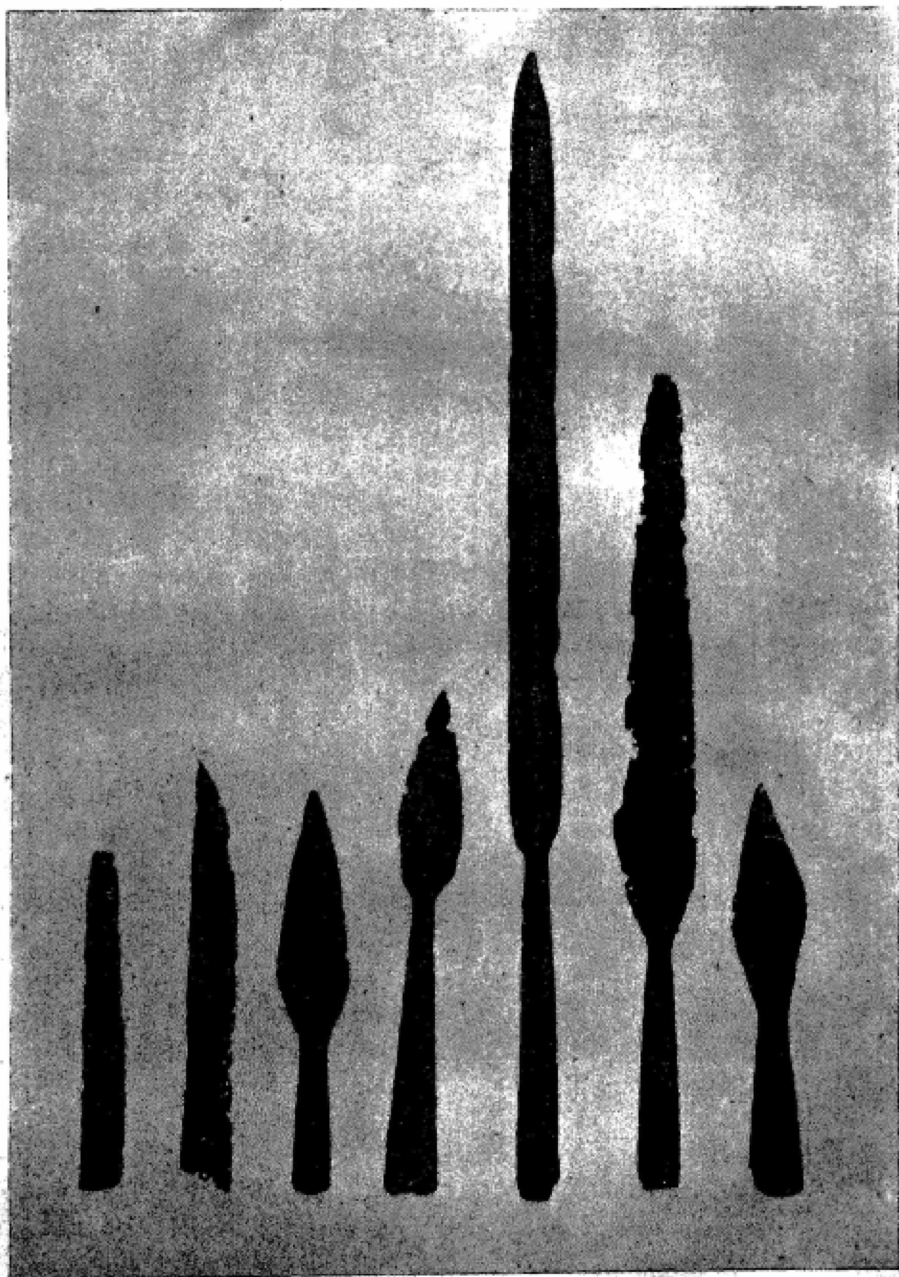
6. Ἐπιγραφαί.

Εἰκ. 14. Ἀργυροῦς κρίκος ἐκ πεπλατυσμένου ἐλάσματος διαμ. 0,032. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐγχάρακτα τὰ γράμματα ΑΝΤΙΟΧΟΣ δηλ. Ἀντίοχος. Οὕτω ἐλέγετο ὁ κάτοχος, ὅστις ἀφιέρωσεν αὐτὸν εἰς τὸν θεόν Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται πιθανώτατα εἰς τὸν ϛ´ π. Χρ. αἰῶνα, ἀνήκει δὲ εἰς τὰ δυτικὰ ἀλφάβητα, ὡς μάλιστα δεικνύει τὸ σχῆμα τοῦ Χ. Περὶ τούτου πρβ. τελευταῖον Révue des études anciennes XXXV (1929) σ. 204 (Cuny).

Αἱ ἑπόμεναι ἐπιγραφαὶ εἶναι ἐπὶ ***μολυβδίνων*** ἐλασμάτων. Ἐλάχιστα συντρίμματα εὑρέθησαν χαλκῶν ἐλασμάτων, ἐφ' ὧν σῴζονται ἐγχάρακτα γράμματά τινα εἰκ. 8 ἀρ. 14 καί τινα διὰ μικρῶν στιγμῶν ἐξ ἐπικρούσεως. Τὰ μολύβδινα ἐλάσματα, τῶν ὁποίων δείγματα βλέπει τις ἐν εἰκ. 15 καὶ 16 εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρθογώνια, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ προσκυνηταὶ τοῦ μαντείου ἔγραφον τὰς ἐρωτήσεις πρὸς τὸν θεόν, ἐπὶ τῆς ὀπίσω δὲ ἐπιφανείας ἐσημείωνον διά τινος γράμματος τὸ ἀρχικὸν ἴσως τοῦ ὀνόματός των ἢ τὸ διακριτικὸν ἑκάστου πρβ. εἰκ. 16. Μετὰ ταῦτα συνέπτυσσον αὐτὰ καὶ παρέδιδον εἰς τὴν ἱέρειαν ἢ τὸν ἱερέα. Ἡ σύμπτυξις αὕτη ἢ δίπλωμα ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν εἰς τὰ πλεῖστα, διότι ὁ μόλυβδος, μαλακός, ὀξιδούμενος κόπτεται εὐκόλως καὶ οὕτω σπανίως εὑρέθησαν ὁλόκληρα ἐλάσματα. Σπανιώταται ὅμως εἶναι καὶ αἱ ἀπαντήσεις τοῦ θεοῦ, πιθανῶς, διότι οἱ ἐρωτῶντες συναπεκόμιζον ἀναχωροῦντες τὴν πολύτιμον ἀπάντησιν. Πρβ. Kékulé-Winnefeld, Bronzen aus Dodona in Berlin σ. 40-41. Πολλῶν ἐλασμάτων φαίνεται ὅτι ἐγένετο πολλαπλῆ χρῆσις, διότι ἔχομεν ἐπ' αὐτῶν διαφόρους ἀλλεπαλλήλους ἐπιγραφὰς καὶ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις.

Εἰκ. 12. Χαλκαὶ λαβαὶ σκευῶν.

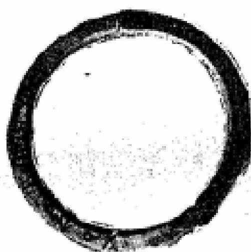

Εἰκ. 13. Σιδηραῖ αἰχμαὶ δοράτων.

Παρέχομεν κατωτέρω τὸ κείμενον, ὅσων ἠδυνήθημεν νὰ ἀναγνώσωμεν ἐπιγραφῶν, ὅπερ εἶναι λίαν δύσκολον ἕνεκα τῆς φθορᾶς αὐτῶν.

1. Ἔλασμα ὀρθογώνιον δεξιὰ ἀποκεκρουμένον καὶ ἐν μέσῳ κάτω ἐφθαρμένον (**Εἰκ. 15.** ἐν τῷ μέσῳ ἀνεστραμμένον ἐν τῇ εἰκόνι) μῆκ. 0,075 ὕψ. 0,025.

Λήτωνι λώϊον καὶ ἄ[μεινον...
μὴ διαπιστεύοντι α ......
τωιθο . ριωιποκαε ....

Εἰκ. 14.
Ἀργυροῦς κρίκος.

Εἰκ. 15. Μολύβδινα ἐλάσματα ἐνεπίγραφα.

Ὀπίσω τὸ γράμμα Β. Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸν γ'. αἰῶνα.

2. Ἔλασμα ὀρθογώνιον μήκ. 0,055 ὕψ. 0,02

... Τιμον πότερα ...
α τύχαν ηεα μο ...

Μεταξὺ αὐτῶν φαίνονται ἀντιστρόφως γράμματά τινα .. *ναγορ* ... καὶ ὀπίσω διακρίνονται γράμματα τινα.

3. Ἔλασμα μήκ. 0,035×0,032

... ενν . καν ...
... κρον ...
....
....

ὀπίσω Γ

4. Ἔλασμα ἀκέραιον μήκ. 0,045 ὕψ. 0,02

ΚλεοϜάνακτος

τῶν ἀρχῶν τοῦ ε'., ἂν μὴ ς'. αἰῶνος.

5. Ἔλασμα ἀκέραιον μήκ. 0,038 ὕψ. 0,018

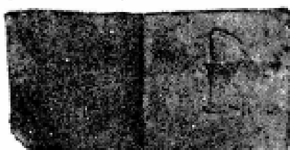
Κατεφάρμαξε
Τιμωι Ἀριστο-
βούλαν (;)

ἴσως Τίμων; Δ'. αἰῶνος.

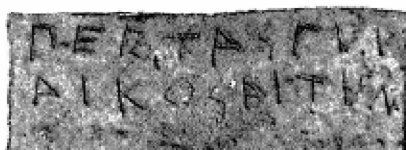
6. Ὀρθογώνιον ἔλασμα μήκ. 0,045 ὕψ. 0,015

Θεὸς τύχαν. Πα . . .
τον θε . . . ι κα . . .
δέξαι . . . ται

ὀπίσω: *τινι . . .*

Εἰκ. 16. Ὀπισθία πλευρὰ μολυβδίνου ἐλάσματος.

Εἰκ. 17. Μολύβδινον ἔλασμα.

7. Ἔλασμα ἀκέραιον μήκ. 0,054 ὕψ. 0,02 ***(Εἰκ. 17)***

Πὲρ τᾶς γυν-
αικὸς αἶτυν

ἀρχῶν ε'. αἰῶνος τοὐλάχιστον

8. Ἔλασμα μήκ. 0,04 ὕψ. 0,025 λίαν ἐφθαρμένον,

. . . . ν . . . .
. . . . τον τ . . . .
τυχαιτιν
Ἀ]τιντᾶνες . . .
. . αιτ . ι σ . . .

Δ'. αἰῶνος. Τὸ ἐθνικὸν Ἀτιντᾶνες εἶναι βεβαία συμπλήρωσις εἰς τὸν τέταρτον στίχον, ἀνῆκον εἰς φῦλον γνωστὸν τῆς Χαονίας.

9. Τμῆμα ἐλάσματος μήκ. 0,025 ὕψ. 0,01. Σώζει μόνον τρία γράμματα ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστά.

. . . ενε . . .

ϛ'. αἰῶνος

10. Ἐπίμηκες στενὸν ἔλασμα μήκ. 0,07 πλάτ. 0,008 (Εἰκ. 15 ἄνω).

περὶ Δαματρίο

ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ὄψεως:

καὶ Διονυσίω καρ.

Ὑπὸ τὰ γράμματα ταῦτα ὑπῆρχεν ἄλλη ἐπιγραφή, τῆς ὁποίας ἐλάχιστα γράμματα διακρίνονται τῆς πρώτης ὄψεως.

. . πεσιτοσ. κ. ιπλ . . .

καὶ τῆς ἑτέρας:

περὶ τᾶ[ς] τέχνα[ς.

11. Ἔλασμα ἀκέραιον μήκ. 0,065 ὕψ. 0,016

Περινείκειος

Θειοτιμίδας

Ὑπὸ τὸν δεύτερον στίχον φαίνονται ἴχνη καὶ ἄλλων γραμμάτων μεγαλυτέρων δυσδιάγνωστα.

Ὀπίσω ὡσαύτως σώζονται δύο στίχοι μόλις διακρινόμενοι μὲ ἀρχαϊκὰ γράμματα

12. Ἔλασμα μήκ. 0.06 ὕψ. 0,015.

ειναι περὶ τᾶς πο . . .

α οιν .ος επικρατει . . .

Ὀπίσω διάφορα ἀλλεπάλληλα γράμματα.

ε΄. αἰῶνος.

13. Ἔλασμα μήκ. 0,07 ὕψ. 0,015

ἤ οὐκ ἔσστι . . .

14. Ἔλασμα μήκ. 0,035 ὕψ. 0,015

. . . τον . . .

14. Ἔλασμα μήκ. 0,035 ὕψ. 0,015

τοῦ γενεο.

. ο . ρυθμος

16. Ἔλασμα μήκ. 0,05 ὕψ. 0,03

. . . ναπιωνοι . . .

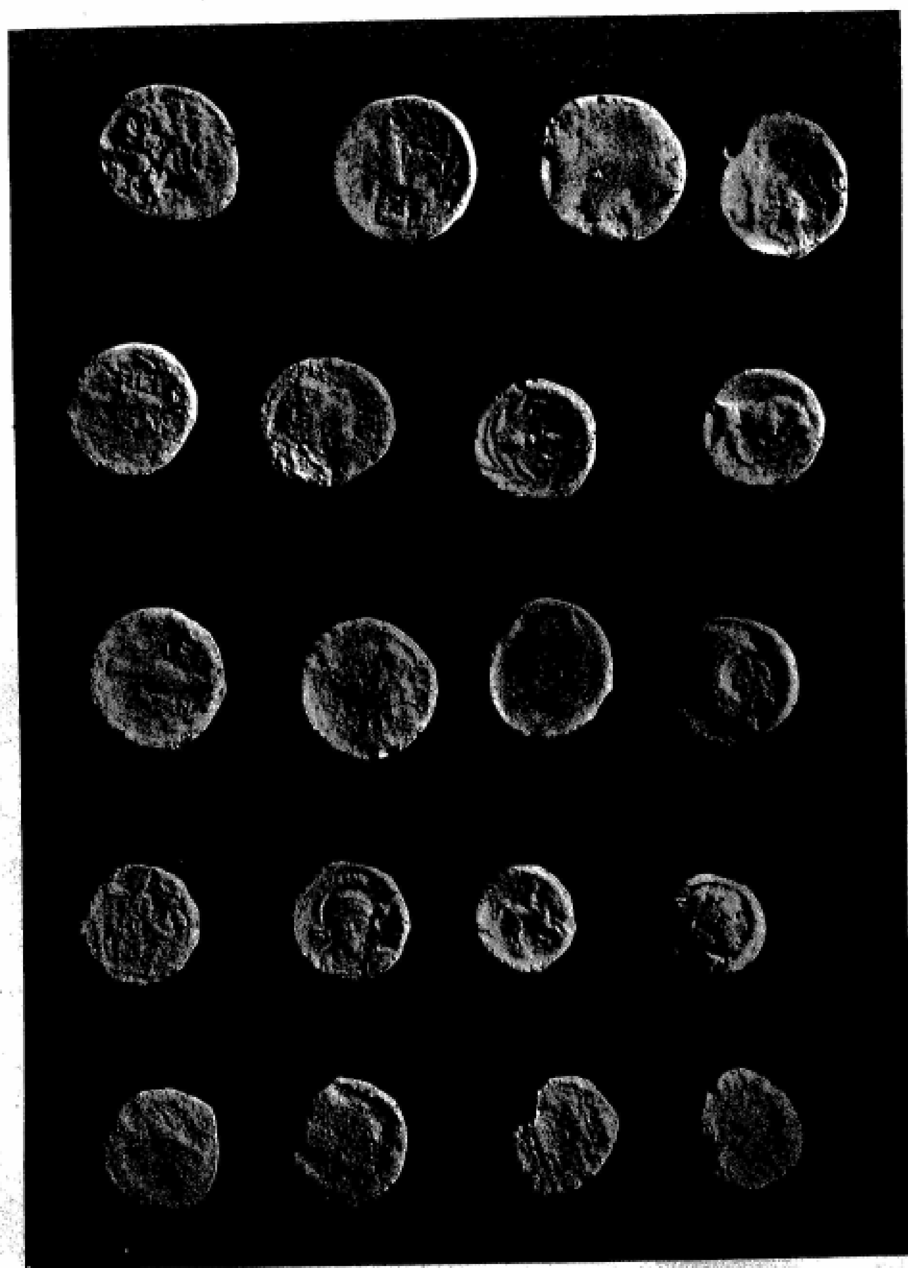
Δ΄ αἰῶνος

17. Ἔλασμα μήκ. 0,057 ὕψ. 0,012

. . . αικισδιαι ταν . . .

18. Ἔλασμα μήκ. 0,06 ὕψ. 0,02

Φίλωνος

Εἰκ. 17. Χαλκᾶ νομίσματα ἐκ Δωδώνης.

19. Ἔλασμα μήκ. 0,03 ὕψ. 0,015
Διάφορα ἀλλεπάλληλα γράμματα

20. Ἔλασμα μήκ. 0,07 ὕψ. 0,03
εννικαλ . . . ιο
εβον . . . πυνασστ . ον
. . . . . . κε
. . . . . . ν
καὶ ὀπίσω :
. . . ππεριο . . .
. . . καιστο . . .
. . . κλιν . . .

21. Ἔλασμα μήκ. 0,035 ὕψ. 0,015
αιτυν
καὶ ὀπίσω γράμματά τινα

22. Ἔλασμα εἰς τεμάχια :
ηγειοργεν . . .

23. Ἔλασμα μικρόν :
. . . ουφε . . .

Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἀνευρέθη καὶ ἡ ἐπιγραφὴ Carapanos, Dodone σ. 114 ἀρ. 2, ὑποστᾶσα βλάβας τινάς. Σημειωτέον ὅτι μεταξὺ τοῦ πρώτου (ἀγαθᾷ τύχᾳ) καὶ τοῦ δευτέρου στίχου (στρ]αταγοῦντος κτλ.) ὑπῆρχε καὶ ἄλλος στίχος γραμμάτων ἀποξεσθεὶς ἐπιμελῶς, ὥστε μόνον ἴχνη τινὰ γραμμάτων ἐνιαχοῦ διακρίνονται.

7. Νομίσματα.

Ἐλάχιστα νομίσματα *(εἰκ. 17)*, πάντα χαλκᾶ, εὑρέθησαν κατὰ τὴν ἀνασκαφήν. Τούτων τὰ ἑλληνικῶν χρόνων ἦσαν εἰς τὰ ἄνω στρώματα τοῦ **ἀποθέτου**, τὰ δὲ λοιπά, ῥωμαϊκά, τὰ μὲν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, τὰ δὲ εἰς τὴν ὑπόστυλον αἴθουσαν πρὸς β. τῶν βάσεων. Ἀνήκουν δὲ κατὰ τὴν φιλικὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Νομισματ. Μουσείου κ. Κωνσταντοπούλου τρία εἰς τὴν Ἤπειρον, ἓν εἰς τὴν Ἀμβρακίαν, ἔχον καὶ σφράγισμα, ἓν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἓν εἰς τὴν Λευκάδα (;), ἓν εἰς τὸν Φίλιππον β′ (ρωμ.), ἓν ἢ δύο εἰς τὸν Θεοδόσιον Β′ καὶ ἓν εἰς τὸν Κωνστάντιον Β′ (;).

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Εὐχαρίστως ἀναγράφοντες κατωτέρω τὰ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἴτε ὑπ' ἄλλων φίλων τῆς Ἑταιρείας ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1929 βιβλία, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

1. **Ἀδαμαντίου Ἀδ.:** Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὴν 25ην Μαρτίου. Ἐν Ἀθήναις 1929 (2 ἀντίτ.).
2. **Ahrens, H. L. || Grotefend, C. L.:** Philologos paedogogosque Germanos . . . salvere jubent. Hannoverae 1864. (Ὑπ. Παιδ.).
3. **Αἰλιανοῦ, Κλαυδίου:** Περὶ ζῴων ἰδιότητος βιβλία 17. Coloniae Allobrogum 1616. (Ὑπ. Ἐξ.).
4. **Aimé-Martin, M. L.:** Lettres édifiantes et curieuses concernant l'Asie, l'Afrique et l'Amérique. T. 3.=Chine. Paris 1843. (Ὑπ. Παιδείας).
5. **Αἰσχύλος:** Eumenides . . . v. K. O. Müller. Göttingen 1833. (Ὑπ. Παιδείας).
6. **Aldenhoven, F.:** Itinéraire descriptif de l'Attique et du Peloponése. Athènes 1854 (Ὑπ. Παιδείας).
7. **Alexandri Aetoli.** Fragmenta coll. et illustr. ab A. Capellmanno. Bonnæ 1830. (Ὑπ. Παιδείας).
8. **Ἀλκίφρονος** Ἐπιστολαί. Trajecti ad Rhenum 1791. (Ὑπ. Παιδείας).
9. **Ἀμάντου, Κ. Ι.:** Ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἐν Ἀθήναις 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
10. **Andréadès, A.:** La Grèce devant le congrès de la paix. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
11. » » Les progrès économiques de la Grèce. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
12. **Ἀπογραφὴ** τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν 19ην Δεκεμβρίου 1920. Στατιστικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν Στερ. Ἑλλάδα καὶ Εὔβοιαν. Ἐν Ἀθήναις 1927. (Ὑπουργ. Ἐθν. Οἰκον.).
13. **Ἀπογραφὴ** τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν 19ην Δεκεμβρίου 1920. Γεν. στατιστικὰ ἀποτελέσματα. Ἐν Ἀθήναις 1928. (Ὑπ. Ἐθν. Οἰκ.).
14. **Ἀργυροπούλου Π. Ἀ.:** Ἱστορικαὶ καὶ διπλωματικαὶ μελέται. Ἀθῆναι 1929.
15. **Aristophanis** Nubes. Lipsiæ 1788. (Ὑπ. Παιδ.).
16. » Pax. Ex recens. Dindorfii. Lipsiæ 1820. (Ὑπ. Παιδ.).
17. **Ἀριστοτέλης:** Ethicorum—ad Nicomachum libri 10. Coloniæ 1606. (Ὑπ. Ἐξ.).
18. » Περὶ φιλίας. Gissae 1847. (Ὑπ. Παιδ.).
19. » Φυσικῆς ἀκροάσεως βιβλία 8. Patavii 1691. (Ὑπ. Παιδ.).
20. » De republica libri 8. Iterum ed. Im. Bekker. Berolini 1855. (Ὑπ. Παιδ.).
21. **Armée,** L'—grecque et la victoire d'orient. Nancy 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).

22. **Ἀθηναγόρα:** Ὁ Μέγας Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ'. Ἐν Κερκύρᾳ 1929.
23. » Νέος Κουβαρᾶς. Ἀπ.: «Ἠπειρ. Χρονικά» 1929.
24. » Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ βυζαντινοῦ οἴκου τῶν Φιλανθρωπηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1929. (2 ἀντίτ.),
25. » Ὁ θεσμὸς τῶν συγκέλλων ἐν τῷ Οἰκουμ. Πατριαρχείῳ Μ. 3. Ἐν Ἀθήναις 1929.
26. **Ἄθως,** Ὁ —: Ἔτ. 1, τχ. 1 (-2). Ἐν Ἀθ. 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
27. **Baumgarten-Crusius, C. W.:** Σχόλια εἰς τὴν τοῦ Ὁμήρου Ὀδύσσειαν. Τ. 2. Ἐν Ἀθήναις 1841. (Ὑπ. Παιδ.).
28. **Bibliotheca** Philologica classica. Bd 54, 1927. Leipzig 1928. (Fr. Vogel).
29. **Βλαστοῦ, Α. Μ.:** Χιακά. Τ. 1 (—2). Ἐν Ἑρμουπόλει 1840. (Ὑπ. Παιδ.).
30. **Boeckh, Aug.:** Commentatio academica de platonica corporis mundani fabrica. Heidelbergæ 1810. (Ὑπ. Παιδ.).
31. » » Commentationes . . . in Pindari carmina. Lipsiæ 1821. (Ὑπ. Παιδ.).
32. » » decem lustra . . . congratulantur Præceptores Portenses (Περιεχ.: Keil, C.: Inscriptiones thessalicæ tres.). Numburgi 1857. (Ὑπ. Παιδ.).
33. **Braun, E.:** Vorschule der Kunstmythologie. Gotha 1854. (Ὑπ. Παιδείας).
34. **Breccia, Ev.:** Avec le roi Fouad à l'Oasis d'Ammon. Milano (1929).
35. **Breitkopf, Joh. G. Imm.:** Über Bibliographie und Bibliophilie. Leipzig 1793 (Ὑπ. Παιδείας).
36. **Βρετός, Α. Παπαδόπουλος:** Mémoires biographiques-historiques sur Jean Capodistrias. Paris 1837 (Ὑπ. Παιδείας).
37. » » » Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἐλλογιμώτατον Ἱππότην Ἀνδρέαν Μουστοξύδην . . . Περὶ τοῦ βιβλίου ἐπιγραφομένου Ἄνθος τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης ὑπὸ Ἰωαννικίου Καρτάνου. Ἀθήνησιν 1847 (Ὑπ. Παιδείας).
38. **Broneer, Oscar.:** Excavations in the Odeum at Corinth. 1928. Ἀπ.: «Am. Journal Arch.» V. 32.
39. **Bujack, G.:** De Sileno scriptore Hannibalis. Regimonti (1859) (Ὑπ. Παιδ.).
40. **Burrows, R. M.:** The unity of the greek race London. (1919) (Ὑπ. Ἐξ.).
41. **Buschor, E.:** Die Tondächer der Akropolis. 1: Simen. Text [καὶ] Taf. Berlin 1929.
42. **Can** the Turks enter the league of nations? 1919 (Ὑπ. Ἐξ.).
43. **Caractére,** Le—grec de l'Asie Mineure. Nancy, Paris: 1919 (Ὑπ. Ἐξ.).
44. **Catalogue** [of] (the Navarino Centenary and Greeck War of Independence Commemorative Exhibition) London 1927 [2 ἀντίτ.] (Ἡ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπή).
45. **Χαρίτωνος Ἀφροδισιέως** Τῶν περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρρόην ἐρωτικῶν διηγημάτων λόγοι 8. Ἐνετίησιν 1810. (Ὑπ. Παιδ.).
46. **Χατζῆ, Ἀντ. Χ.:** Ἀττικὴ ἐπιγραφὴ ἀεισίτων. 1929. Ἀπ.: ΑΕ 1925-6.
47. » » » Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Σκιπετὰρ (Schkipetar) Ἀθῆναι 1929.
48. **Christ, W.:** Die metrische Überlieferung der pindarischen Oden. München 1868. (Ὑπ. Παιδ.).
49. **Χρονικά, Κυπριακά-:** Ἔτος Ϛ', 1929, τχ. 2 κ. ἑ. Ἐν Λάρνακι Κύπρου. (Ἡ Διεύθυνσις).

50. **Χρυσοβέργη Γ.:** Ἀνάμικτα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1860. (Ὑπ. Παιδ.).
51. **Ciceronis, M. T.** Epistolæ... Recens. Schütz. T. 1-6 Halae 1809-12. (Ὑπ. Παιδ.).
52. » » De officiis libri 3 ed... a c. Beiero. T. 1 (-2) Lipsiæ 1820-21. (Ὑπ. Παιδ.).
53. » » Oratio pro T. Ann. Milone. Paris 1862. (Ὑπ. Παιδ.)
54. » » Lettres choisies ... par J. Hellen. Paris 1854. (Ὑπ. Παιδ.).
55. » » Analyse et extraits des discours ... par F. Ragon. P. 1 (-2): Paris 1831. (Ὑπ. Παιδ.).
56. **Cousens, H.:** The Chālukyan architecture of the Canarese Districts. Calcutta 1926. (Arch. Survey of India).
57. **Creuzer, Fr.:** Oratio de civitate Athenarum omnis humanitatis parente. Ed. 2. Frankfurt 1826. (Ὑπ. Παιδ.).
58. » » Zur Gemmenkunde. Leipzig 1834. (Ὑπ. Παιδ.).
59. **Cyprus trusts** in British Justice. London 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
60. **David, I.:** L'Alexandride. T. 2. Paris 1829. (Ὑπ. Παιδ.).
61. **Delden, I. van:** Annotationes ad Sophoclis Oedipum Coloneum. Lugduni Batav. 1865. (Ὑπ. Παιδ.).
62. **Demetriades, Kalliopios:** Die christliche Regierung und Orthodoxie Kaiser Constantin des Grossen. München 1878. (Ὑπ. Παιδ.).
63. **Demosthenis** oratio pro corona. Rec. Wunderlich. Ed. 2. Gottingæ 1820. (Ὑπ. Παιδ.).
64. » Ausgewählte Reden des Demosthenes erkl. v. A. Westermann. Bchen 2. Berlin 1868. (Ὑπ. Παιδ.).
65. **Δένδια, Μιχ. Α.:** Αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι ἀνὰ τὸν κόσμον. Ἐν Ἀθήναις 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
66. **Deschamps, G.:** L'effort grec. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
67. **Dieterich, K.:** L'Hellénisme en Asie Mineure. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
68. **Dicaearchi Messenii** Quae supersunt... a Max Fuhr. Darmstadii 1841. (Ὑπ. Παιδ.).
69. **(Διονύσιος Φουρνιώτης):** Ἑρμηνεία τῆς ζωγραφικῆς ... von G. Schäfer. Trier 1855. (Ὑπ. Παιδ.).
70. **Doederlein, L.:** Handbuch der latein. Etymologie. Leipzig: 1841. (Ὑπ. Παιδ.).
71. » » De aliquot deorum homericorum nominibus... Erlangae 1859. (Ὑπ. Παιδ.).
72. **Dörpfeld, W.:** Strabon und die Küste von Pergamon. Ἀπ.: «Athen. Mitteil». 53, 1928.
73. **Driault, Ed.:** Devant Constantinople, Ἀπ.: «Revue Bleue» 1918-1919 (Ὑπ. Ἐξ.).
74. » » Before Constantinople, (1918-19). Ἀπ.: «Revue Bleue» (Ὑπουργ. Ἐξωτερ.).
75. **Dufayard, Ch.:** L'Asie Mineure et l'hellénisme. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
76. **Eckenbrecher,** C. G. de: De Jove Homeri. Berolini 1833. (Ὑπ. Παιδ.).
77. **Ἠλιοπούλου, Χρ. Α.:** Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ἐν Καλαβρύτοις Ἱ. Μονῆς Λαύρας. Ἐν Ἀθήναις 1929.
78. **Epiphanii Monachi** et Presbyteri edita et inedita. Cura Dressel. Parisiis 1843. (Ὑπ. Παιδ.).
79. **Épire** du Nord, Thrace, Asie Mineure. Paris 1918. [=Χάρτης]. (Ὑπ. Ἐξ.).

80. **Estré, J. G. Fr.:** Horatianæ prosopographeiæ capita duo. Amstelodami 1844. (Ὑπ. Παιδ.).
81. **Étude** sur l'avenir économique de l'Asie Mineure. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
82. **Εὐριπίδου** Τραγῳδίαι...recogn. A. Witschel. T. 3. Lipsiæ 1841. (Ὑπ. Παιδ.).
83. **Εὐσταθίου** Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὁμήρου Ὀδύσσειαν. Romæ 1549. (Ὑπ. Παιδ.).
84. **Εὐτροπίου** Ἐπιτομὴ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας εἰς 10 βιβλία. Μετάφρ.... Παιανίου. T. 1 (-2). Ἐν Βιέννῃ 1807. (Ὑπ. Παιδ.).
85. **Festschrift** z. Feier des 75 jähr. Bestehens d. Schule (zu Düsseldorf) am 28. Mai 1913. (Leo Weber).
86. **Flori, Juli:** Epitomæ de Tito Livio bellorum omnium annorum DCC libri 2. Lipsiæ 1854. (Ὑπ. Παιδ.).
87. **Forchhammer, P. W.:** Hellenika. Bd 1. Berlin 1837. (Ὑπ. Παιδ.).
88. » » : Achill. Kiel 1853. (Ὑπ. Παιδ.)
89. **France, Anatole:** La Grèce et la paix. Paris 1919 (Ὑπ. Ἐξ.).
90. **France et Grèce:** (Paris) 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
91. **Γαληνοῦ Κλαυδίου.:** Περὶ ἀρίστης διδασκαλίας. Lipsiæ 1818. (Ὑπ. Παιδ.).
92. **Gelder, J. J.:** Specimen acad. inaugurale exhibens Theonis Smyrnaei Arithmeticam. Lugduni Batav. 1827. (Ὑπ. Παιδ.).
93. **Γενναδίου, Ι.:** Ὁ οἶκος τῶν Μπενιζέλων καὶ ἡ Ὁσία Φιλοθέη 1420 - 1920. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἀπ.: «Ἑλληνισμὸς» 1929.
94. **Georgiades, Nic.:** Aristotelis de Agathone poeta tragico judicium. Turici 1865. (Ὑπ. Παιδ.).
95. **Georgiadès, P. A.:** Rapport - Mémoire ... Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
96. **Gerhard, Ed.:** Grundriss der Archäologie. Berlin 1853. (Ὑπ. Παιδ.).
97. **Γιαννοπούλου, Π.:** Οἱ Φαναριῶται. Ἀθῆναι 1929.
98. **Grèce,** La — devant le Congrés ... Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
99. » La — devant le Congrés de la paix. (Paris 1919) (Ὑπ. Ἐξ.).
100. **Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ** Ὁμιλίαι ΚΒ' Ἀθήνησι 1861. (Ὑπ. Παιδ.).
101. **Guarini, R.:** In selecta quædam veterum monumenta suppetiæ. Neapoli 1825. (Ὑπ. Παιδ.)
102. **Guémard, G.:** Aventuriers Mameluks d'Égypte. (Toulouse: 1928). (Soc. Roy. d'Archéol. d'Alexandrie).
103. **Hasluck, Margaret:** An Unknown turkish shrine in West. Macedonia 1929.
104. **Hayneccius, Martinus:** Ἐγχειρίδιον ἠθικόν. Lipsiæ 1594. (Ὑπ. Ἐξ.).
105. **Hellas-Jahrbuch** 1929. Hamburg 1929. (E. Ziebarth).
106. **Ἑλληνικά.** T. 2, τχ. 1: Ἐν Ἀθήναις 1928. (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλ.).
107. **Hellenism** in Turkey. Manchester 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
108. **Hellénisme,** L'—de l'Asie Mineure et la Jeune Turquie. (Paris 1918). (Ὑπ. Ἐξ.).
109. **Hellénisme,** L'—de l'Asie Mineure. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
110. **Ἑλληνισμός.** T. 1: Γραμματική. Ἐν Λειψίᾳ 1835 (Ὑπ. Παιδ.).
111. **Ἡρωδιανοῦ** Τῆς μετὰ Μᾶρκον βασιλείας ἱστοριῶν βιβλία 8. Ἐν Βιέννῃ 1813. (Ὑπ. Παιδ.).
112. **Herwerden, H. von:** Dissertatio literaria continens Observationes criticas in fragmenta comicorum graecorum. Lugduni Batav. (1855). (Ὑπ. Παιδ.).

113. **Heure,** La dernière—des Turcs . . . trad. du Baron de B*** par L. de Seve-linge. Paris 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
114. **Εὑρετήριον** τῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος. Α, 1, τχ. Β. Ἐν Ἀθήναις 1929. (2 ἀντίτ.) (Ὑπ. Παιδ.).
115. **Heyne, Chr. G.:** Sammlung antiquar. Aufsätze. Stück 2. Leipzig 1779. (Ὑπ. Παιδ.).
116. **Highbarger, E. L.:** The history and civilization of ancient Megara. Baltimore 1927. (J. Hopkins Univer. Stud. in Archæology, 2).
117. **Hiller v. Gärtringen:** Wilamowitz-Bibliographie 1868 bis 1929 Berlin 1929.
118. **Hirt, A.:** Die Hierodulen. Berlin 1818. (Ὑπ. Παιδ.).
119. » » Kunstbemerkungen. Berlin 1830. (Ὑπ. Παιδ.).
120. **Ὅμηρος.** Odyssea. T. 3. Lipsiae 1810. (Ὑπ. Παιδ.).
121. » Βατραχομυομαχία ὁμηρική . . . v. Crusius. Hannover 1839. (Ὑπ. Παιδ.).
122. » The Odyssey of Homer translated by Alex. Pope. London 1867. (Ὑπ. Παιδ.).
123. » The Iliad of Homer translated by Alex. Pope. London 1871. (Ὑπ. Παιδ.).
124. **Horatii Flacci, Q.:** Opera omnia Ed. Stallbaum. Lipsiae 1854. (Ὑπ. Παιδ.).
125. » » Opera omnia Recogn. G. Dillenburger Ed. 5. Bonnae 1867. (Ὑπ. Παιδ.).
126. **Ὕμνος** εἰς Ἶσιν . . . Annot. H. Sauppius. Turici 1842. (Ὑπ. Παιδ.).
127. **Ἰωάννου Ἀλεξανδρέως τοῦ Φιλοπόνου** Εἰς τὸ περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως τοῦ Ἀριστοτέλους ἀποσημειώσεις. (Venetiis 1535). (Ὑπ. Παιδ.).
128. **Ἰωάννου, Φιλίππου** Φιλολογικὰ πάρεργα (Ἀθῆναι 1874) (Ὑπ. Παιδ.).
129. **Ἰώσηπος, Φλ.:** Histoire de Fl. Josephe. (Γαλλ. μετφ. τοῦ) Gilb. Genebrard. V. 1. Paris 1663. (Ὑπ. Ἐξ.).
130. **Ἰσοκράτους.** Λόγοι καὶ ἐπιστολαί. (Venetiis 1549). (Ὑπ. Ἐξ.).
131. » Ausgewählte Reden . . . v. Schneider. Behn 2. Leipzig 1860. (Ὑπ. Παιδ.).
132. **Jacobs, Fr.:** Dilectus epigrammatum græcorum. Gotthæ 1826. (Ὑπ. Παιδ.).
133. » » Abhandlungen über Gegenstände des Altertums. Leipzig 1830. (Ὑπ. Παιδ.).
134. **Jahn, Otto:** Promethée. Paris 1848. (Ὑπ. Παιδ.).
135. » » Gottfried Hermann. Leipzig 1849. (Ὑπ. Παιδ.).
136. » » Bibliothek. Abt. 1. Bonn 1870. (Ὑπ. Παιδ.).
137. **Neue Heidelberger Jahrbücher.** Jg 6,1. 7-15. 16,2. Heidelberg 1896-1910. (Ὑπ. Ἐξ.).
138. **Justini** Historiæ philippicæ. Lipsiæ 1831. (Ὑπ. Παιδ.).
139. **Καποδίστρια, I. A.:** Ἐπιστολαί. T. 2. Ἀθήνησιν 1841. (Ὑπ. Παιδ.).
140. **Kappotas, A. D.:** De Hesiodi carmine quod Opera et Dies inscribitur Lipsiæ 1856. (Ὑπ. Παιδ.).
141. **Κασσαβέτης, N. I.:** Epirus and Albania. London 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
142. **Καστόρχη, Εὐθ.:** Πρῶτον εἰσαγωγικὸν μάθημα τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιολογιῶν. Ἀθήνησιν 1849. (Ὑπ. Παιδ.).
143. **Keil, C.:** Specimen onomatologi græci. Lipsiæ 1840. (Ὑπ. Παιδ.).
144. **Κεραμοπούλλου, Ἀ. Δ.:** Μακεδονία καὶ Μακεδόνες. Ἐν Ἀθήναις 1930.

145. **Klüber, R.**: Über die Quellen des Diodor von Sicilien ins IX Buch. Würzburg 1868. (Ὑπ. Παιδ.).
146. **Koch, H.**: Das Schwert des Maussolos (1918).
147. **Κοντογιάννη, Π. Μ.**: Ἡ Ἑλληνικότης τῶν νομῶν Προύσσης καὶ Σμύρνης. Ἐν Ἀθήναις 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
148. » » » Γεωγραφία τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀθῆναι 1921. (Ὑπ. Ἐξ.).
149. **Κυριακίδου, Στίλπ. Π.**: Ἡ Δυτικὴ Θρᾴκη. Ἐν Ἀθήναις 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
150. **Lachmann, K.**: Betrachtungen über Homers Ilias. Aufl. 2. Berlin 1865. (Ὑπ. Παιδ.).
151. **Lasaulx, Ernst. v.**: Über den Fluch bei Griechen und Römern. Würzburg 1843. (Ὑπ. Παιδ.).
152. » » » Über die Gebete der Griechen und Römer. Würzburg 1868. (Ὑπ. Παιδ.).
153. **Lauth, F. Jos.**: Homer und Aegypten. München 1867. (Ὑπ. Παιδ..)
154. **Leake, W. M.**: Numismata hellenica. London 1856. (Ἰ. Γεννάδιος).
155. **Λεβίδη, Ν. Δ.**: Περὶ τῆς οἰκογενείας Λεβίδη. Ἐν Ἀθήναις 1929.
156. » » » «Ἡ Ἐλπίς» τοῦ Κ. Ν. Λεβίδη. Ἀθῆναι. Ἀπ.: «Ἑλλην. Ἔτος» τ. 2, 1930.
157. **Λευκίου, Α.**: Ὀθωνιάς. [Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστί]. Ἐν Ναυπλίῳ 1834. (Ὑπ. Παιδ.).
158. **Levezow, K.**: Verzeichnisss der antiken Denkmäler im Antiquarium des Kng. Museums zu Berlin. Abt. 1. Berlin 1834. (Ὑπ. Παιδ.).
159. **Lindner, Alb.**: Cothurnus Sophocleus. Berolini 1860. (Ὑπ. Παιδ.).
160. **Livre,** Le—noir des médecins Grecs. Paris 1920.
161. **Λόγοι** τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων ... ὑπὸ Νεοφ. Δούκα. Τ. 8.: Λυσίας. Ἐν Βιέννῃ 1813. (Ὑπ. Παιδ.).
162. **Lucii Ampelii** Liber memorialis. Rec. Ed. Wölfflin. Lipsiæ 1854. (Ὑπ. Παιδ.).
163. **Luthringer, E.**: Souvenirs de captivité en Turquie. Paris 1920. (2 ἀντίτ.). (Ὑπ. Ἐξ.).
164. **Λυκούδη, Στυλ. Ἐμμ.**: Περὶ ἐξακριβώσεως χωρίου τινὸς τοῦ Ἡροδότου ἀφορῶντος εἰς τὴν ναυτικὴν ἀρχαιολογίαν. Ἀθῆναι 1929.
165. **Macarii, Joannis**: Abraxas ... Antverpiæ 1657. (Ὑπ. Παιδ.).
166. **Macmillan, G. A.**: A history of the Hellenic Society 1879-1929. London (Hell. Society).
167. **Μαλέα, Κ.**: Εἰκόνες λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐν Ἀθ. 1929. (Σύλλ. Ὡφ. Βιβλ.).
168. **Marx, Fr.**: Plautus Rudens. Leipzig 1828. Ἀπ.: Abhandl. d. Sächs. Ak. d. Wiss. $38_{,5}$ (Sächs. Akad. d. Wiss.).
169. **Matthiae, Aug.**: Animadversiones in hymnos homericos. Lipsiae 1800. (Ὑπ. Παιδ.).
170. » » Σχόλια εἰς τὸν Εὐριπίδην ... ὑπὸ Κ. Γκαρπολᾶ. Τ. 1-3. Ἐν Ἀθήναις 1842. (Ὑπ. Παιδ.).
171. **Mauch, J. M.**: Architectonische Ordnungen ... (Stuttgart 1850). 4° σ. 8° π. 6. (Ὑπ. Παιδ.).
172. **Μαζαράκη, Ἀλεξ. Ἰ.**: Αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι τῆς Μακεδονίας. Ἀθήνησι 1912. (Ὑπ. Ἐξ.).

173. **Μαζαράκη, Ἀλεξ. Ι.** Ἡ λύσις τοῦ βαλκανικοῦ ζητήματος. Ἐν Ἀθήναις 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
174. **Mehler, Eug.**: Specimen novae editionis Heracliti allegoriarum homericarum.. Lugduni Batav. (1851) (Ὑπ. Παιδ.).
175. **Μελετίου** Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα. Τ. 1-2. Ἐν Βενετίᾳ 1807. (Ὑπ. Παιδ.).
176. **Mémoire** sur l'Épire du Nord. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
177. **Mémoires** publiées par les membres de la Mission Archéol. Française au Caire. T. 20. Le Caire 1928. (Ὑπ. Ἐξ.).
178. **Meritt, Benj. D.**: The Athenian Calendar in the fifth century. Cambridge, Mass. 1928.
179. **Millins**: Mythologische Gallerie. Kupfer. [Ἑλλ. προμετωπίς]. (Ὑπ. Παιδ.).
180. **Morgenthau H.**: Extraits du livre «Les secrets du Bosphore». Paris 1918. (Ὑπ. Ἐξ.).
181. **Mouseion.** No 8: Sept. 1929. Paris (Coopér. Intellectuelle).
182. **Μουστοξύδου, Ἀνδρ.** ‖ **Σχινᾶ, Δημ.**: Συλλογὴ ἀποσπασμάτων ἀνεκδότων ἑλληνικῶν μετὰ σημειώσεων. Ἐν Βενετίᾳ 1817. (Ὑπ. Παιδ.).
183. **Μπαλάνου, Δ. Σ.**: Σπυρίδων Μ. Λάμπρος 1851-1919. Ἐν Ἰωαννίνοις 1929. Ἀπ.: «Ἠπ. Χρον.» Παράρτ. 2.
184. **Μπότσαρης, Δ. Νότης**: Carte des écoles et des églises grecques de l'Asie Mineure en 1912. Athènes 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
185. » » » Ἡ Μ. Ἀσία καὶ ὁ Ἑλληνισμός. Ἀθῆναι 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
186. » » » Les Hellènes et l'Asie Mineure. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
187. **Mueller, K. O.**: Geschichten hellen. Stämme und Städte. Bd. 1 Breslau 1820. (Ὑπ. Παιδ.).
188. **Mylonas, G. E.** Excavations at Olynthus. P. 1. Baltimore 1929.
189. **Ὁ Δωδεκάδελτος νόμος**: μεταφρ. καὶ ἑρμηνευθεὶς ὑπὸ Δ. Νούλλα. Ἀθήνησιν 1845. (Ὑπ. Παιδ.).
190. **Notice** historique sur les manufactures nationales de tapisseries des Gobelins. Paris 1872. (Ὑπ. Παιδ.).
191. **Observations** sur la réponse bulgare. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
192. **Οἰκονομίδου, Δ. Η.**: Ὁ Πόντος. Ἐν Ἀθ. 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
193. **Οἰκονομίδου, Κ.**: Ποίημα ἐλεγεῖον εἰς τὸν ἀοίδημον αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Ἀλέξανδρον Α'. Ἐν Πετρουπόλει 1828. (Ὑπ. Παιδ.).
194. **Πάλλη, Ἀλεξ.**: Μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς Ἠπείρου. (Ὑπ. Παιδ.).
195. » » Μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς Ἠπείρου. Ἐν Ἀθ. 1858. (Ὑπ. Παιδ.).
196. **Panofka, Th.**: Bilder antiken Lebens. Berlin 1843. (Ὑπ. Παιδ.).
197. **Πανταζίδου, Ι.**: Τῶν παρὰ Ξενοφῶντι διορθωτέων. Μ. 1-2. Gottingae (2: Ἐν Ἀθήναις) 1858-66. (Ὑπ. Παιδ.).
198. **Παπαδοπούλου, Κεραμέως, Α.**: Ἔκθεσις περὶ τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς παλαιᾶς Φωκαίας ἑλληνικῶν χειρογράφων. Σμύρνη 1876. (Ὑπ. Παιδ.).
199. **Paranicas, M. C.**: Beiträge zur byzantin. Litteratur. München 1870. (Ὑπ. Παιδ.).
200. **Παρέργων** Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Τ. 3. Ἐν Παρισίοις 1814. (Ὑπ. Παιδ.).
201. **Πασιάλη, Χαραλ.**: Ἐθνικοθρησκευτικὴ παρακαταθήκη. Βόλος 1928.

202. **Passow, Fr.**: Vermischte Schriften. Leipzig 1843. (Ὑπ. Παιδ.).
203. **Persécution** et extermination des communautés de Macri et Livissi. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
204. **Philodem** von der Musik. Übersetzt v. Chr. G. v. Murr. Berlin 1806. (Ὑπ. Παιδ.).
205. **Plauti, T. Macci**: Trinumus. [Ἐλλ. προμετωπίς]. (Ὑπ. Παιδ.).
206. **Plutarchi** Vita Solonis. Rec. A. Westermann. Brunswigae 1840. (Ὑπ. Παιδ.).
207. **Plutarch's** Ausgewählte Biographien. Deutsch. von Ed. Eyth. Stuttgart 1860. (Ὑπ. Παιδ.).
208. **Ποικίλα Ἑλληνικά**: ed. Chr. Fr. de Matthaei. (Mosquae: 1811) (Ὑπ. Παιδ.).
209. **Politis, N.**: Les aspirations nationales de la Grèce. Paris. (Ὑπ. Ἐξ.).
210. **Πράϊς, Κλ.**: Οἱ βαλκανικοὶ ἀγῶνες. Ἐν Ἀθ. 1915. (Ὑπ. Ἐξ.).
211. **Πρακτικὰ** συνεδριῶν (Ἑλλην. Ἀνθρωπολ. Ἑταιρεία[ς]) τοῦ ἔτ. 1928. Ἀθῆναι.
212. **Praschniker, C.**: Parthenonstudien. Augsburg, Wien: 1928.
213. **Preller || Ritter**: Historia philosophiae graecae et romanae. Gothae 1857. (Ὑπ. Παιδ.).
214. **Premerstein, A. v.**: Die fünf neugefundenen Edikte des Augustus aus Kyrene. Weimar 1928.
215. **Priapeia**: 1781. (Ὑπ. Παιδ.).
216. **Prince of Wales Museum** of Western India. Bombay 1928.
217. **Πρόδρομος** Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐν Παρισίοις 1805. (Ὑπ. Παιδ.).
218. **Ψάλτη, Στ. Β.**: Ἡ Θράκη. Α' Ἐν Ἀθ. 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
219. **Puaux, René**: La déportation et le rapatriement des Grecs en Turquie. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
220. » » L'Egéide. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
221. » » Constantinople et la question d'Orient. Paris 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
222. **Question, La**—d'orient vue par les socialistes Grecs. Paris 1918. (Ὑπ. Ἐξ.).
223. **Raphalettos, N.**: Les alliés qu'il ne faudrait pas à la France. Paris 1920. (Ὑπ. Ἐξ.)
224. **Rapport** de la Commission Universitaire Grecque. Nancy-Paris. (Ὑπ. Ἐξ.)
225. **Reeves, W. P.**: A plea for civilised Epirus. London. (Ὑπ. Ἐξ.).
226. **Reiss, R. A.**: Rapport sur la situation des Macédoniens et des Musulmans... Paris 1918. (Ὑπ. Ἐξ.).
227. » » Bulgares et Turcs contre les Grecs. Paris 1919 (Ὑπ. Ἐξ.).
228. **Réponse** au Mémoire de la Délégation Bulgare. Paris 1919. (2 ἀντ.). (Ὑπ. Ἐξ.).
229. **Responsabilité** pour les crimes commis pendant la guerre. (Paris 1919). (Ὑπ. Ἐξ.).
230. **Review,** The Balkan—v. 4, № 1: August 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
231. **Robinson, D. M.**: Greek and latin inscriptions from Asia Minor. Ἀπ.: Transact. Amer. Phil. Assoc. 1926.
232. » » » A dead of sale at Olynthos. Ἀπ.: Transact. and Proc. of the Amer. Phil. Assoc., 59, 1928.
233. » » » A preliminary report on the excavations at Olynthus. Ἀπ.: «Amer. Journ. Arch.» v. 33, 1929.
234. **Rodenwaldt, G.**: Die Kunst der Antike (Hellas u. Rom). Berlin 1927.

235. **Rodenwaldt, G.**: Archäol. Institut des deutschen Reiches 1829 - 1929. Berlin 1929.
236. **Ross, L.**: Inscriptiones græcæ ineditæ. Fasc. 2. Athenis: 1842. (Ὑπ. Παιδ.).
237. **Ρουσοπούλου, Ἀθ. Σ.**: Περὶ Ζαμόλξιδος. Ἐν Γοττίγγῃ 1852. (Ὑπ. Παιδ.).
238. **Σάββα, Δ. Γ.**: Βιβλία καὶ βιβλιοθῆκαι ἐν Ἑλλάδι, Τχ. 1: Ἐν Ἀθ. 1929. (2 ἀντ.).
239. **Saias, J.**: La Grèce et les Israélites de Salonique. Paris. 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
240. **Σακκάρη, Γ.**: Ἱστορία τῶν Κυδωνιῶν. Ἀθῆναι 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
241. **Sallustii Crispi, C.**: Opera quae supersunt recens. Fr. Kritzius. v. 2 Lipsiae 1834. (Ὑπ. Παιδ.).
242. **Sapphonis** Mytilenaeae Fragmenta . . . ind. D. Chr. Fr. Neue. Berolini 1827. (Ὑπ. Παιδ.).
243. **Savadian, L.**: La Bulgarie à la conférence de la paix. Paris 1919. (Ὑπ. Ἐξ.).
244. **Scheurleer, G. A.**: Disputatio philologica de Demetrio Magnete... Lugduni Batav. 1858. (Ὑπ. Παιδ.).
245. **Scholia** graeca in Aristophanem. Cum prolegomenis grammaticorum . . . annotatione criticorum item selecta, cui sua quaedam inseruit Fr. Dübner. Parisiis 1842. (Ὑπ. Παιδ.).
246. **Schorn, L.**: Über die Studien der griech. Künstler. Heidelberg 1818. (Ὑπ. Παιδ.).
247. **Schultze, Fr.**: Epistolae virorum doctorum ineditae. Fasc. 1. Lignittii 1827. (Ὑπ. Παιδ.).
248. **Σεμιτέλου, Δ.** Ἠπειρωτικῶν βιβλίον πρῶτον. Βερολίνῳ 1854. (Ὑπ. Παιδ.)
249. **Skalet, Ch. H.**: Ancient Sicyon with Prosopographia Sicyonia. Baltimore 1928. (J. Hopkins Univers. Stud. in Archæology, 3).
250. **Σοαυΐου, Φρ.**: Στοιχεῖα τῆς λογικῆς, μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς . . . Ἑνετίῃσιν 1804. (Ὑπ. Παιδ.)..
251. **Sophoclis** tragœdiæ. Recens. et expl. Ed. Wunderus v. 1, sect. 3. Ed. 4. Lipsiæ 1867 (Ὑπ. Παιδ.)
252. **Σωτηριάδου, Γ.**: Ἡ Τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡρωδότου. Θεσσαλονίκη 1928.
253. **Σωτηρίου, Γ. Α.**: Χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐν Ἀθ. 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
254. » » Ἡ τέχνη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐν Ἀθ. 1929
255. **Spengel, L.**: Specimen commentariorum in Aristotelis libros de arte rhetorica. Monachii 1839. (Ὑπ. Παιδ.).
256. **Stadebaur, M. v.**: Über den idealen Sinn als die Grundbedingung eines gedeihlichen akademischen Studiums. München 1862. (Ὑπ. Παιδ.)
257. **Steinbüchel, A.**: Sappho und Alkaios. Wien 1822. 2° (Ὑπ. Παιδ.).
258. **Studniczka, Fr.**: Zum platäischer Weihgeschenk in Delphi. Leipzig 1923.
259. **Suetonii Tranquilli, C.**: Quæ supersunt. Recens. C. L. Roth. Lipsiæ 1858. (Ὑπ. Παιδ.).
260. **Supplementum Epigraphicum Græcum.** V. 3_{1}, 4_{2}: Lugduni Batav. 1929. (Hondius).
261. **Συλλογῆς** τῶν ἐν ἐπιτομῇ πάλαι γεωγραφηθέντων . . . Τ. 2. Ἐν Βιέννῃ 1808. (Ὑπ. Παιδ.).
262. **Συνεσίου** Ἐπιστολαί. Ἑνετίῃσιν 1812. (Ὑπ. Παιδ.).

263. **Tacitus, Cornelius.** Erklärt v. K. Nipperdey Bd 1. Aufl. 4. Berlin 1864. (Ὑπ. Παιδ.).
264. » » Erklärt v. K. Nipperdey. Bd 1. Aufl. 5. Berlin 1871. (Ὑπ. Παιδ.).
265. **Τενεμάννου, Βιλ. Γοτλ.** : Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ... μεταφρ.... ὑπὸ Κ. Μ. Κούμα. 1818. (Ὑπ. Παιδ.).
266. **Terentii** Comœdiæ. Edibungi 1758. (Ὑπ. Παιδ.).
267. **Théophraste** : Les caractères. Par Koray. Paris 1799. (Ὑπ. Παιδ.).
268. **Θεοτόκη, Σπ. Μ.** : Ἀλληλογραφία Ι. Α. Καποδίστρια—Ι. Γ. Εὐνάρδου. 1826-1831. Τχ. 1. (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλ.).
269. **Thiersch, Fr.** : Über die neugriechische Poesie . . . München 1828 (Ὑπ. Παιδ.).
270. **Thucydidis** De bello peloponnesiaco libri 8 . . . explan. E. Fr. Poppo V. 1, 2. 2, 2. Gotthæ 1843. (Ὑπ. Παιδ.)
271. **Tipaldo, Em.** : Biografia del cavaliere Andrea Mustoxidi. Atene 1860. (Ὑπ. Παιδ.).
272. **Traité, Le** — de paix avec la Turquie. Nancy—Paris : 1920. (Ὑπ. Ἐξ.).
273. **Τυρταίου** : Τὰ σωζόμενα... ed. Chr. Ad. Klotzius. Altenburg 1767. (Ὑπ. Παιδ.).
274. **Valmin, N. S.** : Continued explorations in eastern Triphylia. Lund 1928.
275. **Vellay, Ch.** : L'irrédentisme hellénique. Paris. 1913. (Ὑπ. Ἐξ.).
276. **Vergilius Marro, P.** : Livre 1-3. Paris 1857. (Les auteurs Latins) (Ὑπ. Παιδ.).
277. » » : Carmina. Breviter enarravit Phil. Wagner. Lipsiæ 1861 (Ὑπ. Παιδ.)
278. **Watzinger, C.** : Die griech. Grabstele und der Orient. Stuttgart 1929. (2. ἀντίτ.).
279. » » Tell el Mutesellim. Bd 2. Leipzig 1929.
280. **Weber, L.** : Ὁ Ξένος ἰατρός. Ἀπ.: «Athen Mitteil.» 46, 1921.
281. » » Σῦκα ἐφ' Ἑρμῇ. 1-4. Ἀπ.: «Philologus, Bd 74, 76, 78 ; 1917-1921.
282. » » Perikles samische Leichenrede. Ἀπ.: «Hermes». 57, 1922.
283. » » Kerameikos-Kulte. Ἀπ.: «Athen. Mitteil.» 50, 1925.
284. » » Androgeos. Ἀπ.: «Archiv. f. Religionswiss.». 23, 1926.
285. » » Zu den Eion-Epigrammen. Ἀπ.: «Rhein. Museum» 75, 1926.
286. » » «Pausanias» Beschreibung des Kerameikos—Friedhofes. Ἀπ.: «Rhein. Mus.» 75, 1926.
287. » » Solon und die Kämpfe um Salamis. Ἀπ.: «Klio», 20, 1926.
288. » » Tellos, Kleobis und Biton. Ἀπ.: «Philologus» 82, 1926.
289. » » Die attische Interpolation im Schiffskatalog. Ἀπ.: «Wiener Stud.» 45, 1927.
290. » » Platons Ἀτλαντικὸς und sein Urbild. Ἀπ.: «Klio» 21, 1927.
291. » » Zum athenischen Staatsfriedhof. Ἀπ.: «Philologus» 84, 1928.
292. **Weisser, L.** : Lebensbilder aus dem Klass. Alterthum. Stuttgart 1864. (Ὑπ. Παιδ.).
293. **Welcker, Fr. Gottl.** : Nachtrag zu der Schrift über die Aeschylische Trilogie. Frankfurt 1826. (Ὑπ. Παιδ.).
294. » » » Zu der Sylloge epigrammatum Graecorum. Bonn 1829. (Ὑπ. Παιδ.).

295. **Wilamowitz-Moellendorff, M. v.**: Kronos und die Titanen. Berlin 1929. Ἀπ.: «Sitz. Ber. Pr. Ak. Wiss.».
296. **Winckelmann, I.**: Monumenti antichi inediti. Ed. 2. T. 1 (-2,1) 2,2 καὶ Suppl. Roma 1821-22. (Ὑπ. Παιδ.).
297. **Wolf, Fr. Aug.**: Vermischte Schriften und Aufsätze. Halle 1802. (Ὑπ. Παιδ.).
298. **Wolf || Buttman**: Museum der Alterthums-Wissenschaft. Bd. 2. Berlin 1810. (Ὑπ. Παιδ.).
299. **Wolf**: Litterarische Analecten. Bd. 1-2. Berlin 1817-20. (Ὑπ. Παιδ.).
300. **Wolters, P.**: Der geflügelte Seher. München 1928. Ἀπ.: Sitz. Ber. d. Bayer. Ak. d. wiss. 1928, 1.
301. » » Das spartanische Siegerdenkmal der Schlacht bei Tanagra Ἀπ.: «Philologus» 1929.
302. **Ξενοφάνης**: Τ. 1-7. Ἐν Ἀθ. 1896-1910. (Ὑπ. Ἐξ.).
303. **Ξενοφῶντος** Ἀπομνημονευμάτων βιβλίον Δ΄... recens. I. A. Ernesti. Lipsiae 1792. (Ὑπ. Παιδ.).
304. **Ziebarth, Erich**: Beiträge zur Geschichte des Seeraubs und Seehandels im alten Griechenland. Hamburg 1929.

Ἀγοραὶ καὶ ἀνταλλαγαί. Εἰσήχθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην κατὰ τὸ 1929 ἐξ ἀγορᾶς 110 νέοι τόμοι καὶ ἐξ ἀνταλλαγῆς 71.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1929

Τῇ 3ῃ Μαρτίου 1929 ἡμέρᾳ Κυριακῇ καὶ ὥρᾳ 5 ½ μ. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἑταιρείας, ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Ὀργανισμοῦ ἐκλέξωσι τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1929 καὶ ἀκούσωσι τὴν περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1928 ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1928.

Παρῆσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Κωνστ. Πολυγένης, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Μιλτιάδης Πουρῆς, Α΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Σόλων Θεοδότου καὶ Β΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Μιχαὴλ Χριστόπουλος.

Ὁ Γραμματεὺς κ. Σόλων Θεοδότου ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1928, ἡ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην.

Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1929 οἱ κ. κ. Ἄγγελος Σταυρόπουλος, Μιχαὴλ Χριστόπουλος, Μιλτιάδης Πουρῆς, Εὐάγγελος Κρητικὸς και Γεώργιος Παπαϊωάννου.

Ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδρίας μετὰ μικρὰν διακοπὴν ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τήν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1928 μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1929

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ
ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι, ἀποτελοῦντες τὴν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1929 προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 ἀπὸ 24 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου, ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1929 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας, ἐκ τῶν ταμιακῶν καὶ λογιστικῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Α') Χρηματικόν.

Ταμεῖον.

α') Χρέωσις.

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1928 κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας . .	Δρχ.	59.805.15
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . . .	»	689.388.—
3) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐν ὄψει καταθέσεων τῆς Ἑταιρείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	866.920.—
4) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἐκποιήσεως: 1) 1697 ὁμολογιῶν Ἐθν. Δανείου 5 %, 1898 (Ἑνοποιήσεως), 2) 204 ὁμολογιῶν Ἐθν. Δαν. 6 %, 1918, 3) 515 ὁμολογιῶν Ἐθν. Δαν. 5 % 1920, 4) 100 ὁμολ. Ἐθν. Λαχειοφ. Δαν. 6 1/2 1922 καὶ 5) 1000 ὁμολογιῶν Ἐθν. Λαχειοφ. Δανείου 6 % 1926	»	335.300.25
5) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἐξοφλήσεως τῶν εἰς τὸ ἄρτιον κληρωθεισῶν 37 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. 5 % 1907 (Ἀμύνης) . .	»	55.426.—
6) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἐκποιήσεως 31 μετοχ. Τραπέζης Ἑλλάδος (σειρᾶς Α')	»	212.420.—
7) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφὰς	»	26.610.50
Τὸ ὅλον . . .	Δρχ.	2.245.869.90

β΄) Πίστωσις.

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	Δρχ.	581.827.40
2) Καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἑταιρείας	»	992.831.75
3) Πληρωμαὶ εἰς Ἐθνικὴν Τράπεζαν πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ δανείου τῆς Τραπέζης πρὸς τὴν Ἑταιρείαν μετὰ τῶν τόκων αὐτοῦ	»	386.920.—
4) Προκαταβολαὶ δι' ἀνασκαφὰς ἐπιστραφεῖσαι	»	26.610.50
5) Πληρωμαὶ δι' ἀγορὰν 35 μετοχῶν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος (σειρᾶς Β΄)	»	189.875.—
6) Ὑπόλοιπον μετρητῶν τῇ 31 Δεκεμβρίου 1929	»	67.805.25
Τὸ ὅλον . . .	Δρ.	2.245.869.90

β΄) Ἔσοδα καὶ Ἔξοδα.

α΄) Ἔσοδα,

1) Ἀπὸ μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ.	579.560.50
2) » μισθώματα ἀκινήτων	»	8.872.50
3) » ἀντίτιμον πωληθέντων δημοσιευμάτων	»	22.095.—
4) » εἰσφορὰς ἑταίρων	»	3.860.—
5) » συνδρομὴν τοῦ Δημοσίου		—.—
6) » κεκλεισμένας χρήσεις	»	25.000.—
7) » ἔκτακτα καὶ ἀπρόβλεπτα ἔσοδα	»	50.000.—
Τὸ ὅλον . . .	Δρχ.	689.388.—

β΄) Ἔξοδα,

1) Εἰς μισθούς, ἐπιδόματα καὶ συντάξεις	Δρχ.	83.445.—
2) » ἔξοδα γραφείων	»	41.382.—
3) » » βιβλιοθήκης	»	57.654.90
4) » ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις μεγάρου Ἑταιρείας . .	»	10.285.—
5) » ἀνασκαφὰς	»	143.616.10
6) » δημοσιεύματα	»	168.299.10
7) » διδασκαλίαν	»	1.580.—
8) » ἐφόρους καὶ ἐπιμελητὰς ἀρχαιοτήτων πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	»	60.423.40
9) » διάφορα ἔξοδα	»	12.338.40
10) » ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	2.803.50
Τὸ ὅλον . . .	Δρχ.	581.827.40
Περίσσευμα ἐσόδων χρήσεως 1929	»	107.560.60
Σύνολον . . .	Δρχ.	689.388.—

Γ') Γενικὸς Ἰσολογισμός.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1929 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	2.171.283.05
ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:		
1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	67.805.25
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3) » ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4) » 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	157.190.25
5) » 405 ὁμολογίας Ἐθν. Παγ. Δαν. 4 % 1889	»	88.154.25
6) » 75 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. Σιδηροδρόμων Πειραιῶς—Λαρίσης	»	20.193.75
7) » 138 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. 5 % 1907 (Ἀμύνης)	»	8.860.50
8) » 135 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. 5 % 1914	»	167.467.65
9) » 1 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. Κεφαλαιώσεως μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φράγκων 140	»	640.—
10) » 30 ὁμολ. Ἐθν. Πατριωτικοῦ Δανείου	»	25.—
11) » 25 ὁμολ. Ἐθν. Προσφυγ. Δαν. 7 % 1924	»	183.047.50
12) » 4003 ὁμολ. Ἐθν. Ἀναγκ. Δαν. 6 ½ % 1922 κληροδοτήματος Ἰωάννου Μαρκοπούλου	»	331.957.25
13) » καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ	»	316.784.65
14) » προκαταβολὰς	»	1.932.—
15) » 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης	»	180.000.—
16) » 75 μετοχὰς τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος	»	369.513.70
Τὸ ὅλον	Δρχ.	2.171.283.05
Τὸ δὲ παθητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1929 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	2.171.283.05
ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Κεφαλαίου	Δρχ.	2.171.283.05

Δ') Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνήρχετο τῇ 31 Δεκεμβρίου 1929 εἰς	Δρχ.	2.171.283.05
ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:		
1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	67.805.25
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
Εἰς μεταφορὰν	Δρχ.	327.669.05

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρχ.	327.669.05
3)	Ἀπὸ ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθν. Τραπέζης	»	157.190.25
5)	» 405 ὁμολ. Ἐθν. Παγ. Δαν. 4 % 1889	»	88.154.25
6)	» 75 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. Σιδηροδρόμων Πειραιῶς-Λαρίσης	»	20.193.75
7)	» 138 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. 5 % 1907 (Ἀμύνης) . .	»	8.860.50
8)	» 135 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. 5 % 1914	»	167.467.65
9)	» 1 ὁμολ. Ἐθν. Δαν. Κεφαλαιώσεως, μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φράγκ. 140.	»	640.—
10)	» 30 ὁμολ. Ἐθν. Πατριωτ. Δανείου	»	25.—
11)	» 25 ὁμολ. Ἐθν. Προσφυγ. Δαν. 7 % 1924 . . .	»	183.047.50
12)	» 4003 ὁμολογ. Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστ. Δανείου 6 ½ % 1922, κληροδοτήματος Ἰωάννου Μαρκοπούλου	»	331.957.25
13)	» καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ .	»	316.784.65
14)	» προκαταβολὰς	»	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης	»	180.000.—
16)	» 75 μετοχὰς τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.	»	369.513.70
	Σύνολον . .	Δρχ.	2.171.283.05

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν προκειμενην διαχείρισιν ὡς ὀρθῶς γενομένην καὶ ἐπικυρώσῃ τόν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ λήξαντος ἔτους 1929.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Ἰανουαρίου 1930.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

Αγγελος Σταυροπουλος
Μιχαηλ Χριστοπουλος
Μιλτιαδης Πουρης
Ευαγγελος Κρητικος
Γεωργιος Παπαϊωαννου

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1929

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	Ἄρθρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Διαφορὰ Ἐπὶ πλέον		Ἐπ' ἔλαττον	
Α'	1	Μερίσματα καὶ τόκοι . . .	439.514	—	579.560	50	140.046	50	—	—
»	2	Μισθώματα.	2.100	—	8.872	50	6.772	50	—	—
»	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων .	20.000	—	22 095	—	2.095	—	—	—
Β'	1	Εἰσφοραὶ ἑταίρων	3.000	—	3.860	—	860	—	—	—
»	2	Συνδρομὴ Δημοσίου	50.000	—	—	—	—	—	50.000	—
Γ'	1	Ἔσοδα κεκλεισμένων χρήσεων.	25.000	—	25.000	—	—	—	—	—
»	2	Ἐκ δωρεᾶς ἀδελφῶν Παπαστράτου δι' ἀνασκαφὰς ἐν Δωδώνῃ	50.000	—	50.000	—	—	—	—	—
»	»	Ἔκτακτα καὶ ἀπρόβλεπτα ἔσοδα	100	—	—	—	—	—	100	—
»	3	Περισσεύματα παρελθόντων ἐτῶν	178.117	—	—	—	—	—	178.117	—
		Σύνολον	767.831	—	689.388	—	149.774	50	228.217	—

Ἀνάλυσις τοῦ κεφαλαίου Α'. ἄρθρου 2.

Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς	Δραχ.	12.875.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	»	1.150.—
3) Π. Καββαδία: Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. 1900	»	150.—
4) Γ. Π. Οἰκονόμου: Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας 1915 . .	»	40.—
5) Π. Καββαδία + Γ. Καβεράου: Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890. 1906/7	»	500.—
6) Α. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912 - 1917	»	30.—
7) Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920.	»	30.—
8) Γ. Π. Οἰκονόμου: De profusionum receptaculis ect. 1921	»	120.—
9) Α. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμπανισμός. 1923.	»	50.—
10) Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου: Αἱ Γραπταὶ Στῆλαι Δημητριάδος. Παγασῶν. 1928	»	2.400.—
11) Γ. Ε. Μυλωνᾶ: Ἡ Νεολιθικὴ Ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928 .	»	5.250.—
Σύνολον . . .	Δραχ.	22.095.—

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1929

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	Ἄρθρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Συμπληρωτικαὶ πιστώσεις		Δαπανηθέντα		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α'	1	Μισθοί, ἐπιδόματα καὶ συντάξεις	106.812	—	—	—	83.445	—	23.367	—
»	2	Ἔξοδα γραφείων	35.000	—	10.000	—	41.382	—	3.618	—
»	3	Ἔξοδα βιβλιοθήκης	80.000	—	—	—	57.654	90	22.345	10
»	4	Ἐπισκευαὶ καὶ ἐπιπλώσεις	20.000	—	—	—	10.285	—	9.715	—
Β'	1	Ἀνασκαφαὶ	216.019	—	—	—	143.616	10	72.402	90
»	2	Δημοσιεύματα	160 000	—	10.000	—	168.299	10	1.700	90
»	3	Διδασκαλία	20.000	—	—	—	1.580	—	18.420	—
Γ'	1	Ἐνίσχυσις εἰς Ἐφόρους καὶ ἐπιμελητὰς ἀρχαιοτήτων πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	90.000	—	—	—	60.423	40	29.576	60
»	2	Διάφορα ἔξοδα	20.000	—	—	—	12.338	40	7.661	60
»	3	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	20.000	—	—	—	2.803	50	17.196	50
		Σύνολον	767.831	—	20.000	—	581.827	40	206.003	60

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β'. ἄρθρου 1.

«Ἀνασκαφαί».

1) Ὠδείου Περικλέους	Δρ.	10.000.—
2) Ἀμφιαρείου	»	13.980.—
3) Νέας Ἀγχιάλου	»	15.000.—
4) Θηβῶν	»	15.000.—
5) Χαλανδρίτσης Καλαβρύτων	»	10.000.—
6) Στυμφάλου	»	4.770.—
7) Μυστρᾶ (ἔρευναι καὶ μελέται)	»	4.820.—
8) Δωδώνης	»	39.953.60
9) Νικοπόλεως	»	9.992.50
10) Δίου Μακεδονίας	»	15.000.—
11) Ἁγίων Θεοδώρων Κρήτης	»	5.100.—
Σύνολον	Δρ.	143.616.10

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Α' Ἔσοδα	Δρ.	689.388.—
Β' Ἔξοδα	»	581.827.40
Περίσσευμα	Δρ.	107.560.60

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1929.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΠΑΝ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α΄ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Πρακτικὰ 'Αρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1925 - 6 . . . . Εἰς τεύχη 800
2) 'Αρχαιολογικὴ 'Εφημερὶς 1925 - 26 . . . . Εἰς σώματα 500

Β΄. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) 'Αρχαιολογικὴ 'Εφημερίς.

Σειρὰ τόμων	Πωληθέντες τόμοι	Τιμὴ τόμου		Εἰσπραχθὲν ποσὸν		Σειρὰ τόμων	Πωληθέντες τόμοι	Τιμὴ τόμου		Εἰσπραχθὲν ποσὸν	
1900	1	125	—	125	—	'Εκ μεταφ.	15	'Εκ μεταφ.		3125	—
1901	1	125	—	125	—	1912	1	250	—	250	—
1902	1	250	—	250	—	1913	1	250	—	250	—
»	1	125	—	125	—	1914	1	250	—	250	—
1903	1	250	—	250	—	1915	1	250	—	250	—
»	1	125	—	125	—	1916	2	250	—	500	—
1904	1	250	—	250	—	1917	2	250	—	500	—
»	1	125	—	125	—	1918	2	250	—	500	—
1905	1	250	—	250	—	1919	2	250	—	500	—
1906	1	250	—	250	—	1920	2	250	—	500	—
1907	1	250	—	250	—	1921	2	250	—	500	—
1908	1	250	—	250	—	1922	4	250	—	1000	—
1909	1	250	—	250	—	1923	6	250	—	1500	—
1910	1	250	—	250	—	1924	11	250	—	2750	—
1911	1	250	—	250	—						
Εἰς μεταφ.	15	Εἰς μεταφ.		3125	—	*Ἄθροισμα	52	*Ἄθροισμα		12375	—

2) Πρακτικὰ τῆς 'Αρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Σειρὰ τόμων	Πωληθέντες τόμοι	Τιμὴ τόμου		Εἰσπραχθὲν ποσὸν		Σειρὰ τόμων	Πωληθέντες τόμοι	Τιμὴ τόμου		Εἰσπραχθὲν ποσὸν	
1900	1	50	—	50	—	'Εκ μεταφ.	9	'Εκ μεταφ.		450	—
1901	1	50	—	50	—	1913	1	50	—	50	—
1902	1	50	—	50	—	1914	1	50	—	50	—
1907	1	50	—	50	—	1915	1	50	—	50	—
1908	1	50	—	50	—	1916 - 19	1	50	—	50	—
1909	1	50	—	50	—	1920	1	50	—	50	—
1910	1	50	—	50	—	1921	2	50	—	100	—
1911	1	50	—	50	—	1925 - 26	1	50	—	50	—
1912	1	50	—	50	—	1927	6	50	—	300	—
Εἰς μεταφ.	9	Εἰς μεταφ.		450	—	*Ἄθροισμα	23	*Ἄθροισμα		1150	—

3) Διάφορα δημοσιεύματα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος		Εἰσπραχθὲν ποσόν	
1	Π. Καββαδία: Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. 1900	1	150	—	150	—
2	Π. Καββαδία — Γ. Καβεράου: Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890, 1906/7	1	500	—	500	—
3	Γ. Π. Οἰκονόμου: Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας. 1915	1	40	—	40	—
4	Ἀ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917	1	30	—	30	—
5	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	1	30	—	30	—
6	Γ. Π. Οἰκονόμου: De profusionum receptaculis. 1921	3	40	—	120	—
7	Ἀ. Κεραμοπούλλου: Ὁ ἀποτυμπανισμός συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923	1	50	—	50	—
8	Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος-Παγασῶν. 1928 . . .	2	1200	—	2400	—
9	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	35	150	—	5250	—
	Ἄθροισμα	46			8570	—

Ἀνακεφαλαίωσις.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς.	Δρ.	12,375.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. .	»	1,150.—
3) Διάφορα δημοσιεύματα	»	8,570.—
Σύνολον	Δρ.	22,095.—

Γ'. ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1919	1
1920	1
1921	1
1922	1
1923	1
1924	2
Σύνολον . . .	7

2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1916-19 . . .	1
1920	1
1921	1
1925-26 . . .	73
1927	52
Σύνολον . . .	128

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας.

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ συγγράμματος	Ἐξαχθέντες τόμοι
1	Ἀ. Λαμπροπούλου: Εὑρετήριον Ἀρχ. Ἐφημ. 1883-1887	1
2	Εὐθ. Καστόρχη: Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος. 1879	1
3	Π. Καββαδία: Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900	1
4	Γ. Παπαβασιλείου: Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910	1
5	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος Μουσείου Λυκοσούρας. 1911 . . .	2
6	Γ. Γαρδίκα: Μελετήματα ἀρχαιολογικά. 1915	1
7	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920 .	1
8	Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος-Παγασῶν. 1928	37
9	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	1
	Ἄθροισις	46

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1929.

Ὁ Λογιστὴς

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(1837 - 1931)

Δραχμαί

1. *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* 1837 - 1930 (ΑΕ 1 - 69 : πρβ. πινάκιον παρὰ ⟨Β. Λεονάρδῳ⟩, Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1 - 3). Σχῆμα 4ον.

(Περίοδος Α′) : τόμος 1-16 (1837 - 1860).

1837 - 1843 : τεύχη α′ - ιβ′, ιγ′ (καὶ ιδ′), ιε′ (τεῦχος ιϜ′ ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ′ - κθ′· 1852 - 1860 : τεύχη λ′ - νε′· πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη : α′, β′, γ′, δ′, ιθ′, κβ′ - κθ′, ν′, να′, νγ′-νε′· ἕκαστον τεῦχος . . . . 10.—

(Περίοδος Β′) : τόμος 17 - 21 (1862 - 1874).

1862 : τεύχη α′-ιβ′ (τὰ τεύχη θ′-ιβ′ ἐξεδόθησαν τῷ 1863)· ἕκαστον τεῦχος . 10.—

1869 : τεῦχος ιγ′· 1870 : τεῦχος ιδ′· 1872 : τεύχη ιε′ καὶ ιϜ′ (τὸ ιϜ′ ἐξεδόθη τῷ 1873)· 1874 : τεῦχος ιζ′. ἕκαστον τεῦχος . . . . 30.—

(Περίοδος Γ′) : τόμος 22-62 (1883 - 1923).

1883-1923 : εἷς τόμος κατ᾿ ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος· ἕκαστος τόμος . . . . 250.—

(Περίοδος Δ′) : τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).

1924, 1925 - 1926 (εἰς ἕνα τόμον), 1927 - 1928 (εἰς ἕνα τόμον), 1929, 1930 (ὑπὸ ἐκτύπωσιν)· εἷς τόμος κατ᾿ ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένου· ἕκαστος τόμος . . . . 250.—

2. *Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου* ὑπὸ **Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου**· τόμος 1ος : 1883 - 1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η′ + στῆλαι 550. 1902 . . . . 50.—

3. *Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας* 1837 - 1930 (ΠΑΕ 1 - 85 : πρβ. πινάκιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77 - 79).

(Περίοδος Α′) : τόμος 1 - 13 (1837 - 1848/9).

1-3 (1837, 1837/8, 1838/9) : Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α′—Γ′ συνεδριάσεως⟩ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —

4 (1839/40) : Πρακτικὰ τῆς Δ′ συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —

5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε′ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —

6 (1841/2) : Πρακτικὰ τῆς Ζ′ (γράφε : Ϝ′) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842 . . . . 10.—

7-11 (1842/3 - 1846/7) : Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως. . . . . —

1-11 (1837-1846/7) : Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α′ — ΙΑ′ Γενικῆς συνεδριάσεως⟩ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. Ἔκδοσις 2α. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 - 1847. (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

	Δραχμαί
12 (1847/8): Πρακτικὰ τῆς ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848	10.—
13 (1848/9): Πρακτικὰ τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849	10.—
(Περίοδος Β') : τόμος 14-25 (1858/9-1869/70):	
14 (1858/9): Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859	10.—
15-25 (1859/60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας· 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864). 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεῦχος	10.—
(Περίοδος Γ'): τόμος 26 κέ. (1870/71 κέ.).	
26-74 (1870/71-1919): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916/9 (εἰς ἕνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος	50.—
75-84 (1920-1930): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἕνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἕνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930 (ὑπὸ ἐκτύπωσιν). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος	50.—
3Α. *Ὀργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.* (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεῦχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεῦχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεῦχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεῦχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεῦχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται).	—
4. *Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι,* ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον): 1855 σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον	10.—
5. *Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας* ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853	15.—
6. *Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί,* κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860	10.—
7. ***Εὐθύμιος Καστόρχης***· *Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος.* Σχῆμα 8ον, σελίδες ϝ' + 130. 1879	30.—
7Α. *Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.* (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 124. 1897. Τεῦχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται).	—
8. ***H. G. Lolling***· *Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου·* τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαϊκαὶ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στῆλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899 .	120.—
9. ***Π. Καββαδίας***· *Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν*	

		Δραχμαί
	ἀσθενῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900	150.—
10.	**Π. Καββαδίας**· *Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900	30.—
10Α.	⟨**Βαλέριος Στάης**⟩· *Τὰ εὑρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων* ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4, εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11 . . .	50.—
11.	*Comptes rendus du congrès international d'archéologie*, 1ère *session: Athènes 1905*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905	60.—
12.	*Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*· τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: **Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters)**. Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στῆλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 . . .	250.—
13.	**P. Kavvadias + G. Kawerau**· *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890*. — **Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου**· *Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890*. Ἑλληνιστὶ και γερμανιστί. Σχῆμα φύλλου, στῆλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7	500.—
14.	**Χρῖστος Τσούντας**· *Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου*. Σχῆμα 4ον, στῆλαι ιϜ' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908	500.—
15.	**Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου**· *Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν*. Σχῆμα 4ον, στῆλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910	100.—
16.	**Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης**· *Κατάλογος τοῦ μουσείου Λυκοσούρας*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911	40.—
16Α.	⟨**Βασίλειος Λεονάρδος**⟩· *Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα*. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται)	—
17.	**Γεώργιος Π. Οἰκονόμος**· *Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915	40.—
18.	**Γεώργιος Κ. Γαρδίκας**· *Μελετήματα ἀρχαιολογικά*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915	10.—
19.	**Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Τοπογραφία τῶν Δελφῶν*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 8. 1912-1917 . . .	30.—
20.	**Βαλέριος Στάης**· *Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920	30.—
21.	**Georgius P. Oeconomus**· *De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921	40.—
22.	**Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Ὁ ἀποτυμπανισμός*, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923	50.—
23.	**Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος**· *Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος—Παγασῶν*. Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἔγχρωμοι 10. 1928	1200.—
24.	**Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς**· *Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928	150.—
25.	**Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος**· *Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440-1837*. Σχῆμα 8ον, σελίδες κϜ + 257, πίνακες 5. 1930	150.—

26. *Ἰωσὴφ Χατζιδάκη*. Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931 . . . . 40.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα:

1. *Βασιλείου Λεονάρδου:* Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901 . . . . δραχμαὶ 50.—
2. *Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου:* Θηβαϊκά (= Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1917). Σχῆμα 4ον, σελίδες 503, εἰκόνες 212, πίνακες 1 . . . . . . λίραι ἀγγλ. 6.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρὼν (84ος) τόμος τῇ 25. 11. 31.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ", 4801

(138) ...

